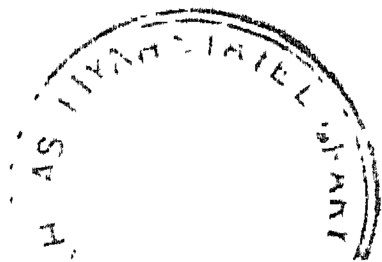
సమీరకుమారవిజయము

పుష్పగిరి తిమ్మనకవి ప్రణీతము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ

ప్రకటితము.

1929

Printed at
the "VAVILLA" Press,
Madras.—1920.

ఉపోద్ఘాతము.

శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు గీతలలో నత్యుత్కృష్టపదార్థమునుండి యతినికృష్టపదార్థమువఱకును గలవిశేషాంశములు తనస్వరూపముగా వేర్వేఱ విభజించి చెప్పుచుఁ జెప్పుచుఁ గట్టకడ కొక్కమాటలో బ్రహ్మాండ మంతయు నిమిడి పోవునట్లుగా

"యద్య ద్విభూతిమత్సత్వం శ్రీమదూర్జితమేవ వా,
త త్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోంశసంభవమ్."

అని తన విశ్వరూపమును బ్రకటించి యున్నాఁడు. దీనింబట్టి చూడఁ బ్రతివ్యక్తియందును భగవదంశ మంతో యింతో యిమిడియే యున్న దని చెప్పక తప్పదు. ఇట్టిచో వివేకవంతుఁ డగుపురుషునియెడ భగవదంశ మున్న దనుటలో సందియము లేదు. అంతో యింతో భగవదంశము కలవా రయ్యును దామసగుణసంభూతు లైనవారి విషయ మటుంచి సాత్త్వికులును, వివేకవంతులు నగుప్రతివారును దాముజన్మమెత్తినందుల కేదో యొకరూపమున సార్థక్యమును సంపాదింపవలె ననియే ప్రయత్నించుచుందురు. ఆప్రయత్నములును నొక్కరూపము లేగాక యనేకరూపములుగా నుండెడుఁగాన దలాయొకరీతిని వారివారికిం గలప్రజ్ఞావిశేషమునుబట్టి పచరింపఁబడుచుండును. అట్టివానిలోఁ గృతి నిర్మాణ మొకటి. ఐహికాముష్మికసంపాదకము లగునన్ని కార్యములలోను నియ్యదియే శాశ్వతము. కనుకనే ప్రపంచస్థాయిభావమున కిది యాధార మగుచున్నది. ఇప్పటి కెన్నఁడో జరిగిన వైన నేమి నేఁటిదాఁక నాఁటిపరిస్థితులను గన్నులఁ గట్టినట్టు పొడకట్టఁ జేయున దిదియే యయ్యెఁగాని మఱొకటి గాదుగదా! అట్టి లోకోత్తరకార్య మొనరించి మృతజీవులై యున్న కవిమహాశయులలో సమీరకుమారవిజయ

మనునేఁడాశ్వాసముల యీప్రబంధమును రచించి శ్రీరామచంద్రున కర్పించి లబ్ధప్రతిష్ఠుఁడైన లోకోత్తరపురుషుఁడు

పుష్పగిరితిమ్మన్న

యొకఁడు. ఇతఁడు వైదిక శాఖాబ్రాహ్మణుఁడు. ఇంటిపేరు పుష్పగిరివారు. ఆశ్వలాయనసూత్రము. విశ్వామిత్రగోత్రము. తండ్రి అప్పనార్యుఁడు తల్లి ఓబుళమ్మ. అగ్రజులు వేంకటకృష్ణయ్య, వేంకటకవి. వీరిలోఁ బెద్ద వాఁడు బ్రహ్మవేత్త. రెండవవాఁడు కవీశ్వరుఁడు. మన తిమ్మకవి శ్రీహనూమత్పాదసేవాగతాధ్యాత్మతత్త్వ కవిత్వమహత్త్వవిదుఁడు. ఈ విషయము పీఠిక 12-వ పద్యమువలనఁ దెలియఁబడుచున్నది. ఇతనియను భవమునుబట్టిచూడ నీతఁడు కేవలము కవియును, గేవలము వేదాంతియే గాక యోగశాస్త్రమునందును, మంత్రశాస్త్రమునందును, సగుణనిర్గుణోపాసనయందును, గానశాస్త్రమునందును మిగులఁ బ్రవీణుఁడని పీఠిక 21-గద్య. షష్ఠాశ్వాసములోని మంత్ర-గానవిద్యాపరీక్షలు-వీనివలన స్పష్టమగుచున్నది "ఈకవినివాసస్థలము నెల్లూరిమండలములోని మోడెగుంట (కోవూరు తాలూకా) యయినట్లు నెల్లూరిమండలచరిత్రసంగ్రహమునందు వ్రాయఁబడి యున్న" దనియు, "నీకవి పదునెనిమిదవశతాబ్ది మధ్యము ౧౭౫౦ మొదలుకొని ౧౭౯౦వ సంవత్సరమువఱకును కవిత్వరచన చేసి యుండవచ్చు" ననియు నాంధ్రకవులచరిత్రములో వ్రాయఁబడియున్నది ఇతని కిష్టదైవము హనుమంతుఁడు. తనయిష్టదైవమే గురువుగా దయచేసి తనకుఁ దత్త్వమస్యాది మహావాక్యముల కర్థ మెఱుకపఱచె నని

> "స్వప్నమున మున్ను నాకు సాక్షాత్కరించి, తత్త్వమస్యాదివాక్యసంతతికి నర్థ
> మెఱుకచేసినగురుఁడ నేనే యటంచు, నానతిచ్చినహనుమంతు నభినుతింతు."
>
> (పీఠి. 7.)

అని తత్కృతజ్ఞతగాఁ జెప్పికొనియున్నాఁడు. ఇటఁ బ్రసంగసంగతిచే వచ్చినది గనుక స్వప్నవిచారమునుగుఱించి యించుక ముచ్చటించుట యప్రస్తుతము గా దని తలంచుచున్నాను.

స్వప్నవిచారము.

ఇటీవల నాధునికవిమర్శకులు తఱచుగాఁ గృతికర్తలు తమ కృతులయందు నిరూపించుకొనిన స్వప్నప్రసంగములం గూర్చి హేళన నేయుచున్నారు. ఇతఁడపూర్వస్థితి యెట్లుండెనో యని శంకించుట కిట్టి హేళనలు కన్పట్టకపోవుటచే నపు డొకవిధ మైనయాస్తికత్వ మాస్వప్నభాగమున నున్న దనియే మన మూహింపవచ్చును ఇందుల కప్పకవి స్వప్నమును సహాబలపండితుఁడు బలపఱచుటయే నిదర్శనము. ఇందులో నాత్మగౌరవార్థ మయియే యిదియు నొక్కవిషయముగాఁ గల్పించి యెవరిమట్టునకు వారు పూర్వపూర్వులం జూచుకొని పులిని జూచి నక్క వాఁతఁ బెట్టుకొన్నట్లు తమతమకృతులయందుఁ గూర్చుచున్నారే గాని యింతయు నిజమా యని పాఠకలోకమునకు లేనిపోని మిథ్యాత్వబుద్ధిని గల్పించునంతఃని యగుచున్నది. ఈవిషయమై నితాంతము విచారించి చూచినచో నాహారనిద్రాభయాదులు గల ప్రతిప్రాణికిని స్వప్నావస్థ యున్న దనియే చెప్పక తప్పదు. ఇట్లని వివేకవిశిష్టు లైనమానవుల కెవరియంతరాత్మకు వారికే తెలియకపోదు.

స్వప్న మనఁగా నది యెక్కడనుండియో యకస్మాత్తుగాఁగాని, యొకరిచ్చినదానఁ గాని వచ్చునదిగాదు. అది మనోవ్యాపారమునుబట్టి కలిగెడు నొకానొకయవస్థావిశేషము. దత్తరామపండితుఁడు స్వప్నప్రకాశికలో స్వప్నమునుగుఱించి చెప్పుచు స్వప్నమువచ్చుటకుఁ గారణముల నిట్లు చెప్పియున్నాఁడు —

"మనోవహానాం పూర్ణత్వా ద్దోషైరతిబలైస్త్రిభిః,
స్రోతసాం దారుణాన్ స్వప్నాన్ కాలే పశ్యత్యదారుణాన్."

(మనస్సు సంచరించుటకు యోగ్యము లగునాడులయందు వాత పిత్త శ్లేష్మములు విషమముగ సంచరించుటవలనఁ గలిగినదోషములచే శుభాశుభము లగుస్వప్నములు గలుగును.)

"సర్వేంద్రియాణాం విరతౌ మనోఽనుపరతం యది,
విషయేభ్యస్తదా స్వప్నం నానారూపం ప్రపశ్యతి."

(విషయేంద్రియము లన్నియుఁ దమతమవ్యాపారములను జాలించి

యుండ మనస్సునకుమాత్రము వ్యాపారము గలిగి యుండునపుడు నానాస్వప్నములు గలుగును.)

ఇట్లు గలిగెడిస్వప్నములును,

"దృష్టశ్శ్రుతో౽నుభూతశ్చ ప్రార్థితః కల్పితస్తథా,
భావికో దోషజశ్చైవ స్వప్నస్సప్తవిధో మతః."

(1. పగలు గనినవస్తువు రాత్రి నిద్రలోఁ గనఁబడినచో దృష్టస్వప్నము, 2. ఇదివఱకు వినినమాట నిద్రలో వినఁబడినచో శ్రుతస్వప్నము, 3 మేలుకొనినపుడు దా ననుభవించినవస్తువులు నిద్రలో ననుభవించినచో అనుభూతస్వప్నము, 4 మేల్కొనినపుడు కోరినవస్తువును నిద్రలోఁ జూచినచోఁ బ్రార్థితస్వప్నము, 5 పగలు కల్పించిన వస్తువు రాత్రి నిద్రలో గనఁబడినచోఁ గల్పితస్వప్నము, 6 ఇదివఱకెప్పుడును నెఱుఁగనివస్తువును నిద్రలోఁ జూచినచో భావికస్వప్నము, 7 వాతపిత్త శ్లేష్మప్రకోపమువలన నిద్రలో నొకవస్తువును జూచినచో దోషజస్వప్నము.) అని యేడువిధము లని నిర్వచింపఁ బడి తదంతర్భేదములు కావలసినన్ని పెరిఁగిపోయినవి. కనుక నంతర్జ్ఞానేంద్రియ వ్యాపారము లున్నంతవఱకును స్వప్నములు గలుగుచుండుట నైజమే యని తలఁచుటకు సందేహము లేదు. ఇది యొక బూటకమే గాని యందఱకును నొక్కమాదిరిస్వప్నములే గల్గునా? యని శంకించుటకు మనస్సు పాఱువోవచ్చును. అందఱకును గల్గు సంకల్పాదు లన్నియు నొక్కపోలికవే గాన నట్లు కలుగవచ్చునని సమాధానము చెప్పుట యటుంచి

"ఏకవస్త్రః కుశాస్తీర్ణే సుప్తః ప్రయతమానసః,
నిశాన్తే పశ్యతి స్వప్నం శుభం వా యది వా౽శుభమ్."

(స్వప్నమును గోరువాఁ డేకవస్త్రధారి యై నిర్మలహృదయముతో దర్భాసనముపైఁ బరుండెనేని వేకువజామున శుభస్వప్నమును గాని యశుభస్వప్నమును గాని గాంచును) అని కావలె నని స్వప్నమును జూడవలె ననుకొన్న నిట్లు చేయవలసిన దని స్వప్నప్రకాశికలోనే చెప్పఁబడినది. ఇట్టిపరిస్థితులలో సాంప్రదాయసిద్ధముగ వచ్చుచున్న

యాస్తిక్యబుద్ధి గల్గి యిష్టదైవ మని యొండొకదేవుని నమ్మినవారల కాయిష్టదైవము స్వప్నావస్థలో సాక్షాత్కరించి తనభక్తుని నేదే నొక రూపమున ననుగ్రహించుననుట కల్ల యని మనము మనయాత్మ సాక్షికముగాఁ జూచుకొని బూటకముగాఁ దలఁచుటకంటె "నేపుట్టలో నేపాముపన్నదో" యని తలఁచి తద్విశ్వాసిజనులకుండు విశ్వాసమును భంగపఱపకుండుటయే భావ్యమని యింతదూరము మనవి చేయవలసి వచ్చినది. ఈవిధముగనే మనకవియును బ్రయత్నపూర్వకముగ స్వప్నము దెప్పించుకొని భగవత్సాక్షాత్కృతిం బడసినట్లు పీఠికలో ౭౦ నుండి తెలియఁబడుచున్నది. నిజమును దాఁచినఁ జెప్పఁ జాలము గాని యిందులోని సత్యాసత్యములను నిర్ణయింపవలె నన్న నింతకును దప్పయత్వముండవలయును. మఱియొక్క మనవి. ఇందఱకును నిట్టి కలలే వచ్చుననుట యసంగత మందు రని ముందే మనవి చేసి యున్నాను. ఒకటి యాలోచింపవలసి యున్నది వారివారి కాలమున నున్న జనసంఖ్యలు నీనాఁడు మనకు లెక్కకు వచ్చువా రుద్దిష్టకవులును,—వారిచేఁ దెలుపంబడినవారును—ఇంతియే గాని తదితరులు లెక్కకు రారుగదా! అంతమందిలో నొకరిద్దఱుగా వచ్చుచు నీనాఁటికి మొత్తమునకు వచ్చిన కొలఁదిమందియును లోకోత్తరపురుషు లగుటవలన వా రందఱికిని నొక్కటే స్థితిఁ బట్టుట యసంగతము గాని, కల్పితము గాని కా దని నమ్మవచ్చును. రామాయణములోఁ ద్రిజటకు స్వప్నము వచ్చినట్లు స్వప్నవృత్తాంత మున్నది గదా! హరిశ్చంద్రుఁడును, ఉషాకన్యయుఁ గల గాంచినారుగదా! ఇటీవలఁ గాదంబరీ దశకుమారచరిత్రాదులలోఁ దత్ప్రసంగ మున్నది గదా! కనుకఁ దిమ్మకవికిఁ దనయిష్టదైవమే గురువుగా వచ్చి వేదాంతమును బోధించె ననుట సత్యమనియే భావింతము.

ప్రబంధనిర్మిమీాంస

"ఏకశ్శబ్దస్సుప్రయుక్తస్సమ్యగ్జ్ఞాతస్స్వర్గే లోకే చ కామధుగ్భవతి"

(సుష్ఠురూపముతో నొక్కశబ్దమును బ్రయోగించినవాఁడును, ఒక్కశబ్దమును లెస్సగాఁ దెలిసికొనినవాఁడును స్వర్గమునందును, నిహలోకమునందును నభీష్టఫలభాజనుఁ డగుచున్నాఁడు) అని శ్రుతి. సాహిత్యదర్పణములో విశ్వనాథకవిరాజు కావ్యమహిమను దెల్పుచు

"చతుర్వర్గఫలప్రాప్తిస్సుఖాదల్పధియామపి,
కావ్యాదేవ యతస్తేన తత్స్వరూపం నిరూప్యతే."

అని చెప్పి తనచెప్పినది ప్రాచీనసమ్మతమే యనినమ్మకముగు పుట్టించుటకై

"ధర్మార్థకామమోక్షేషు వైచక్షణ్యం కలాసు చ,
కరోతి కీర్తిం ప్రీతిం చ సాధుకావ్యనిషేవణమ్."

అని పురాణవాక్యమును నుదాహరించి యున్నాఁడు. ఇట్టిసుభాషితములు వినినతరువాతఁ బ్రతివానికిని దత్ఫలాపేక్ష గలుగుచుండుట సహజమైయుండఁగాఁ దత్ఫలప్రాప్తికి సాధనభూతమైన కవితాకలావిలాసముగలవానికిఁ గల్గుననుట వింత గాదు. కనుకనే ప్రతికవీశ్వరుఁడును దానొక్కకృతిరచన చేసి తన్మూలమునఁ దనజన్మము సార్థకము చేసికొనవలయు నని యూహించుచున్నట్లు తెల్పికొనియున్నాఁడు అట్టియాస్తికతాపరాయణులగు మహనీయులవాక్యములు కాలదోషముచే మనకు వెగటనిపించి హేళనక్రిందికి దిగుచున్నవి. కాని వారికున్నతన్మయావస్థలో నేయించుకంతేని మనమును బాల్గొనివచో నందలియాథార్థ్య మెఱుకపడక పోదు. ఇట్టిప్రబంధనిర్మిమీంపయీకవిమహాశయునకును గలిగినట్లును, ఇష్టగోష్ఠిలో దానిని జీవబ్రహ్మైకత్వనిరూఢమనస్కులును, అంతర్ముఖులును, దనకు హితులు నగు తనయన్న వేంకటకృష్ణయ్యకును, తాడిపర్తి కేశవపెరుమాళ్లకును, ప్రబలరఘుపతికిని దెలిపి వారి ప్రోత్సాహనుుం బడసినట్లును (పీఠిక 13) విశదీకరింపఁబడినది.

ప్రబంధనిబంధనములు.

సాధుకావ్యరచనవలన దుర్లభం బగుచతుర్వర్గఫలప్రాప్తి కల్గునని నిర్వచించినపెద్దలవాక్యముపై విశ్వాసము గలవాఁడు తక్కటివానికంటెను సాధ్యమైనంతలో సులభముగనే ఫలప్రాప్తి గలుగునట్టి సత్కావ్యనిర్మాణమునకుఁ గడంగకపోఁడు కడంగినపుడు తల్లక్షణములను, దన్నిబంధనములను ననుసరింపక తప్పదు. ఆపద్ధతి యాకాలమున విశేషగౌరవపదవిలో నుండె నని మన మూహింపవలసినదే గానియీనాఁటి దేశ-కాల-వ్యక్తిపరిస్థితులకు సరిగాలేదని వానిని నిందిఁచినదానఁ బ్రయోజనము లేదు. కవికాలమేదో, తత్ప్రవర్తన మెట్టిదో

తత్కాలపరిస్థితు లెట్టివో నిర్ణయించుకొని మనమును దత్కాలపువారమే యయి చూచినచో సర్వమును గోచరింపక మానదు.

మహాకావ్యమునకు

క. "పురసింధునగర్తువనశశి, సరసీవనమధురతిప్రసంగవిరహముల్
పరిణయ తనయోదయ నయ, విరచనయాత్రాజిదూత్యవిభువర్ణనముల్."
(నరసభూ. ద్వి. 166.)

అనునష్టాదశవర్ణనములు సమగ్రముగాఁ గాని, యీషదల్పముగ నసమగ్రముగాఁ గాని యుండవలయు నని లక్షణకర్తలు నిబంధించియున్నారు. అప్పకవి 22 వర్ణన లుండవలె నన్నాఁడు. (చూ. అప్ప. ప్ర. 28) ఇంతకును

"వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం దోషా స్తస్యాపకర్షకాః,
ఉత్కర్షహేతవః ప్రోక్తా గుణాలంకారరీతయః." (సాహి. ద. ప్ర. పరి.)

అని విశ్వనాథపండితుఁడు నిర్వచించి యున్నాఁడు. కనుకఁ గావ్యనిబంధనములను లోఁబడినప్పుడు సాధ్యమైనంతవఱకు నపకర్షకహేతువులైన దోషములకుఁ జోటీక, యుత్కర్షహేతువులైనగుణాలంకారరీతులనే పొసఁగించుచుఁ బ్రబంధనిర్మాత తనకల్పనాచాతుర్యమున నేమి, మఱొక్కటనేమి యెట్లయినను "సమానానా ముత్తమశ్లోకో అస్తు" అన్నట్లు గడంగఁ జూచును. ప్రాచీనలక్షణముల నుల్లంఘించుటచే మహాకావ్యత్వమునకు భంగము వాటిల్లు నని పాటించినవారు పూర్వులు. అవి మనముక్కునకు సూటిగా లే వని యాయాయంశముల నెత్తి తప్పు వట్టుట యంత సమంజస మనిపింపదు. ఈప్రబంధనిర్మాతయుఁ బ్రాచీననియమములను సమగ్రముగాఁ బాటించి కృతార్థుఁ డైనవాఁడు.

గ్రంథకర్తృత్వము.

నెల్లూరుమండలములో నేకకాలమువ నొక తావునుండియే యీప్రబంధరాజముతోపాటు బయలుదేఱినమహాప్రబంధములు మఱి రెండు గలవు. కంకంటి పాపరాజుగారి యుత్తరరామాయణ మొకటి. ధరణి దేవుల రామమంత్రిగారి దశావతారచరిత్ర మొకటి. ఈ రెండు ప్రబంధములను గూడఁ బుష్పగిరి తిమ్మనయే రచించి వారి కొసఁగె నని

కొంద అనుచున్నా రనియుఁ, బుప్పగిరి తిమ్మన్న ప్రౌఢకవి యగుట చేతను, అందఱును నొక్కదేశములో నుండుటచేతను నిట్టిప్రవాదము గలిగినదే గాని కవిత్వశైలిని బట్టిచూడ నీగ్రంథకర్తృత్వారోపణము నిరాధారమనియు, నందులోను బాపరాజునకు మాత్ర మీతఁడు సహాయుఁడై నాఁడే గాని దశావతారచరిత్రములో నేమాత్రమును నీతనికి సంబంధము లేదనియు వీరేశలింగం పంతులవారు కవులచరిత్రలో నిర్ణయించి, యుత్తరరామాయణకర్తృత్వారోపణమునకు లోకప్రవాద మిట్లున్నదని వ్రాసియున్నారు.-"కంకంటి పాపరాజు ప్రళయకావేరిపట్టణములో నమీనుగా లౌక్యాధికారమం దుండినవాఁడు ఆకాలమునందే యీయనవద్దఁ బుప్పగిరి తిమ్మన్న కొంతఋణము చేసి యాయప్పు తీర్పలేక యీపుస్తకమును దానిక్రిందఁ జేసి యియ్యఁగా ౧౭౬౦ వ సంవత్సర ప్రాంతమున నుత్తరరామాయణమును బాపరాజు తనపేరితోఁ బ్రచురించెనని చెప్పు చున్నారు.".అని, "లేనిది పుట్టఁబోదు అనునది కొంతవఱకు నిజమని యాలోచించినచో నిది కూడఁ బొసఁగవచ్చును. కావ్యం యశసేఽర్థకృతే..." అని యున్నది గదా! కంకంటిపాపరాజు ధనాఢ్యుఁడై యుండి తనసహశ్రోతకుఁ గొంత ధనసాహాయ్యము చేసి తానును దన సహశ్రోత యంతవాఁడే యగుటం దన్నిష్కృతియను పేరిటఁ బ్రబంధము చేసి యీవలసిన దని యన్నను ననవచ్చును. లేదా గ్రంథము వ్రాసికొని వచ్చి యిది దానికి సరిపుచ్చుకొనవలసిన దని కోరఁగా నొప్పుకొని యైన నుండవచ్చును. ఇరువురిమనస్సు లొక్కటి యైనప్పు డెట్లు చేసినను జేయవచ్చును. ఈయూహవలన మహాప్రౌఢప్రబంధకర్త యగుపాపరాజున కసమర్థత్వము నారోపించుట గాదు. ఆతఁడు "చతుర్విధానవద్యకవిత్వవిద్యావధానాధునాతనభోజరాజ... విష్ణుమాయావిలాసాభిధానయక్షగాన నిర్మాణప్రవీణ..."అని తనచెప్పికొన్నంతటి సమర్థుఁడే యని యనుటకు సందియము లేదు. కవితాశైలినిబట్టి చూడ నుత్తరరామాయణమునందు ఆదిశ్రీకారమునుండి యంత్యాక్షరమువఱకును బదగుంఫనమున నేమి, సమాస జాటిల్యమున నేమి, నేర్పు కూర్పువలన నేమి, యూహాపోహల నేమి పద్యముల యెత్తుగడల నేమి, యతిప్రాసప్రయోగముల నేమి, పుప్పగిరి తిమ్మన్న యే

సమీరకుమారవిజయము వ్రాసినతరువాత వ్రాసినట్లుగాఁ దోఁపకపోదు. ఉత్తరరామాయణరచనకుఁ బుష్పగిరి తిమ్మన్న తోడ్పడినట్లు,

మ. "హనుమద్దివ్యపదారవిందమకరందానందనేందిందిరా
త్ము ననేకాంధ్రకృతిప్రకల్పనసమర్థుం బుష్పగిర్యప్ప నా
ర్యునిసత్పుత్త్రునిఁ దిమ్మనాఖ్యకవిచంద్రుక్ మన్మహాశ్రోత్రఁ బ్రో
ద్ధున నేఁ బిల్వఁగఁ బంచి కన్నకల సంతోషంబునం జెల్పినన్. (౧ ఆ. 24.)

మ. అతఁ డానందముఁ జెంది నన్నుఁ గని యహ్హా జాంబవాపైఁడికిం
గృతవర్ణాంచితరత్న మబ్బినటు లయ్యెక్ నీవు వాక్ప్రౌఢిమక్
గృతి సేయంగఁ దొడంగు రామకథకుం గృష్ణుండు రాజౌటఁ బ్ర
స్తుతిఁ గావింపఁగ మాకు శక్యమె భవత్పుణ్యప్రభావోన్నతుల్? (౧ ఆ. 25.)

తే. అని కిరీటికి శౌరి తోడైనయట్టు, లమ్మహాకపి సాహాయ్య మాచరింపఁ
గృతి నొనర్పంగఁ బూనినయేను మొదట. నెంతు మద్వంశవిధ మది యెట్టు లనిన."
(౧ ఆ. 26.)

అని పాపరాజు చెప్పుకొని యున్నాఁడు కనుక నుత్తరరామాయణములోఁ దిమ్మన్నకవిత్వమున కవకాశ మున్నది. అది యెంతవఱకు— ననునదియే తేలనియంశము. అయినను నొక్కింత పరికింతము. ఉభయత్ర సాకేతపురవర్ణన మున్నది. ఉభయత్ర భగవత్సాక్షాత్కారమును, వరప్రదానమును నున్నవి. ఆంజనేయజన్మాది వృత్తాంత మున్నది. ఉత్తరరామాయణములో రంభా వేదవతీ రావణుల సమావేశమును, సమీరకుమారవిజయములో ధాన్యమాలీశాండిల్యసమావేశమును నున్నవి. ఉభయత్ర ఋతు గాన సూర్యాస్తమయ చంద్రోదయాది వర్ణనము లున్నవి. వీని యన్నింటను ముందు రచియించిన సమీరకుమారవిజయములోని భావములను బోలికను మఱింత పెంచి వ్రాసినట్లుగా నొక్కవాక్కున వెలువడినధోరణిగాఁ గన్పట్టక మానదు. సమానకథానకవర్ణనముపట్ల పూర్వగ్రంథములోనిపదములును, భావమును దాలుమాత్రైయయిన రెండవదానిలోఁ గన్పట్టకపోవు. వాని నెల్ల నిటఁ జూపుటకు వలను పడదు. అయినను దిఙ్మాత్రముగఁ జిత్తగింతురు గాక. ఆంజనేయజననఘట్టములో

ఉ. "ఈతఁడు సర్వలోకహితుఁ డీశ్వరవీర్యజుఁ డాంజనేయుఁ డ
త్యాతతబాహుశౌర్యనిధి యయ్యును గేవలశైశవంబుచే
... ... (సమీ. ద్వి. 137.)

క. పం డుండఁ జేరి కన్నుల, పండువుగా నేఁడు చూడఁబడసితి ననియు
ద్దండతఁ గవిసిన రవి వే,ఱొండొకమతి వేఁడి చూపకుండె నెనరునన్."
(సమీ. ద్వి. 138.)

చ. "జగదుపకారి యీప్లవగచంద్రుఁ డటంచుఁ దలంచి భానుఁడున్
దగదగ మండుచుండు కిరణంబుల వేఁడిమిఁ జూపఁ డయ్యె." (ఉత్త. పం. 104.)

తే. "బాహుబలభూతి శ్రీగంధవాహసూతి, ప్రళయఝంఝూసమీరంబుభాతిఁ గదియ
నభ్రమాతంగమును శారదాభ్రరీతి, భీతిఁ బెరలిన జంభాభియాతి కనలి."
(సమీ. ద్వి. 157.)

తే. "కేసరికిశోర ముద్భట క్రీడ మీఁది, కుఱికినంత భయభ్రాంతు లొంది చండ
పవనహతిఁ దూలుశారదాభ్రంబులీల, నభ్రముపిభుండు దెరల జంభారి గెరలి."
(ఉత్త. పం. 110.)

బ్రహ్మ కేసరితో నంజనాజన్మవృత్తాంతము చెప్పుఘట్టములో

సీ. "వదనలోచనకైతవమున రాకాచంద్ర కమలంబులకుఁ బొందు గలుగఁజేయ
మందస్మితోష్ఠదంభంబునఁ జంద్రికోదయరాగములకు బాంధవ్య మునుప
గమనలీలావలగ్నచ్ఛలంబున మత్తకరికేసరులకు సఖ్యంబు నెఱప
సరసభాషారదచ్ఛద్మంబునను శుకీదాడిమీబీజాళి దగులుపఱప

తే. నేఁ బ్రయత్నంబు చేసి యీయిందువదన, సృజన సేయుట దెలియక చేసె దలుక
కుమ్మరికి నొక్కయేఁడును గుదియ కొక్క, పెట్టనెడుమాట నిజము గాన్పించెనిపుడు."
(సమీ. ప్ర. 183.)

ఉత్తరరామాయణమున బ్రహ్మ యింద్రునకహల్యాశాపవృత్తాంతమును జెప్పుఘట్టములో

సీ. "కమలవైఖరిసుధాకరకళావిభవంబు లొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
భ్రమరసంపదలు సంపఁగెపువ్వువిలసనం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
దాడిమీబీజసంతతి శుకమణిముఖం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
శంఖసౌభాగ్యంబుఁ జారువీణాస్వరం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును

తే. నేఁ బ్రయత్నంబు సేసి యిన్నెలఁతకన్ను
గవ మొగము చూపుగమి నాసికయు రదములు
మోవి కంఠంబు సుస్వరమును సృజించి
కాంచితి సురేంద్ర! యఘటనాఘటనపటిమ." (పం. 26.)

హనుమంతుని విద్యాభ్యాసఘట్టమున సమీరకుమారవిజయములో

మ. "జలజాప్తునకుం బ్రదక్షిణనమస్కారాలు గావించి ముక్
బలి నర్థించి త్రివిక్రమస్ఫురణఁ జూపంబూను విష్ణుండునుం
బలెఁ దారల్ మొలనూలుముత్యములరూపం బూన నానాదిశా
వలయవ్యాపకుఁ డై కపీంద్రుఁ డలరెన్ స్వైరప్రచారోద్ధతిన్." (ద్వి. 217.)

ఉత్తరరామాయణములో

క. "మును హరి త్రివిక్రమాకృతి, గనిపించినయటుల నూర్ధ్వకర్పరమెల్లన్
దనుమయముగ నిండిన నీ, హనుమత్కాయఁ జూచి వెఱచె నఖిలజగంబుల్." (పం.139.)

సమీరకుమారవిజయములో

శా. "భానుం డద్భుతచిత్తుఁ డై పలికె." (ద్వి. 222.)

ఉత్తరరామాయణములో

శా. "భానుం డద్భుత మంచె నంత." (పం. 140.)

సాంతము చిత్తగింపుఁడు.

సూర్యాస్తమయవర్ణన. సమీరకుమారవిజయములో

చ. "ఉదయధరాధరాగ్రమున నుండియు నస్తముఁ జెందఁ దాను ము
ప్పది గడియల్ ప్రయాసపడుపద్ధతి నొక్కక్షణంబులోపలం
బదములు నిల్పునట్టి హనుమంతుఁడు చూడఁగ నెట్టు నిల్వఁ బో
యెద ననుసిగ్గుచేఁబలె దినేంద్రుఁడు పశ్చిమవార్ధిఁ గ్రుంకినన్." (తృ. 66.)

ఉత్తరరామాయణములో

మ. "తరుణాదిత్యుల నిగ్రహించుటకుఁ గా దండెత్తె నాదిత్యభీ
కరుఁ డిప్పం క్తిముఖాసురుం డితని రంగద్దోఃప్రతాపంబు నే
జరతాదిత్యుఁడ నోర్వనేర్తునె వృథా చండత్వ మింకేలనన్
కరణిన్ భానుఁడు మందరశ్మి యగుచుం గాన్పించెఁ దోడ్తోడుతన్." (చ. 149.)

సమీరకుమారవిజయముకంటె నిందుఁ దమోవర్ణన మధికము.

చంద్రోదయవర్ణనము. సమీరకుమారవిజయములో.

సీ. "నిశ చకోరద్విజనికరంబునకు నిద్ర కెంపుటక్షతలపొన్గిన్నె యనఁగ
... ... " (తృ. 242.)

ఉత్తర రామాయణములో

సీ. "యామిని ప్రాణనాయకురాక విని వానియడుగుల కిడినట్టిమడుఁగనంగ
... ... " (చ. 160.)

తరువాతిపాదములును సమానములుగానే దీనిలోఁ జంద్రికావర్ణన మధికము.

గానవర్ణనము. సమీరకుమారవిజయములో

సీ. "గవుసెనల్ సడలించి కవవీణె లూని తంత్రులు దీటి మఱి బీరడలు బిగించి"

పద్యమంతయును గ్రంథమునఁ జిత్తగింపుఁడు. (షష్ఠ-200)

ఉత్తరరామాయణములో

చ. "గవిసెన దీసి హొన్నుజిగికాయలు చన్నులు దాఁకఁ దంత్రులొ
క్కవరుస దీటి మెట్టు లొడికంబుగ నొత్తి స్వరంబు లన్నియుఁ
సవురు వహింపఁ దాళలయసంగతి గీతములుం బ్రబంధముల్
శ్రవణత నొక్కలేమ నరపాలునకున్ వినిపించె వీణెయున్." (షష్ఠ. 134.)

సమీరకుమారవిజయములో

మ. "స్వరసందర్భ మయారె!, మేల్! శ్రుతులు, మజ్జారయ్య! రాయంబు, బా
పురె! యాలాపము, స్థాయి యౌర!, గమకంబుల్ మమ్మ!, గీతంబు ల
ద్దిర!, ముక్తాయము చాఁగురే! యని మరుద్దేవాత్మజన్ముండు, తుం
బురుదేవర్షుల మెచ్చె గానరస మింపుల్ సొంపు గావింపఁగన్." (షష్ఠ. 201.)

ఉత్తరరామాయణములో

చ. "స్వరము లయారె!, మేలు! శ్రుతి, చాగురె! మూర్ఛన, కంపితంబు బా
పురె!, బళిరయ్య! డాల్, మెఱసెఁబో! నెఱమీటుకులంబు, రాయి య
ద్దిర!, స్ఫురితంబు మమ్మ! యని తేనియ లొల్కెడుజిల్గుపాటతోఁ
దరుణి విపంచి మీటె వసుధాపతి మెచ్చుకొనన్ రసజ్ఞతన్." (షష్ఠ. 135)

రతాభిలాష. సమీరకుమారవిజయములో

ఉ. "కా పొప్పక చేతఁ బట్టి తళుకున్ నునుఁజెక్కిలి నొక్కి తేనియల్
చిప్పిలుమోవి పంటఁ దగిలించుక సత్కృతి నింపఁ గెంపులం
గప్పి కవుంగిలించుకొను గాఢత ముప్పుగ నీవి వీడఁగా
ముప్పిరి గొన్న మోహమున ముద్దియఁ గూడి సుఖించు టెన్నఁడో." (ప్ర. 240.)

ఉత్తరరామాయణములో

ఉ. "కా పొప్పక చేతఁ బట్టి మదిఁ గోరిక లీరిక లెత్తఁ దేనియల్
చిప్పిలుమోవిఁ గ్రోలి నునుఁజెక్కిలి నొక్కుచు గుబ్బ లంటుచున్
గప్పురవీడె మిచ్చి తమకంబున నీవి వదల్చి యంత నీ
గొప్పపిఱుందుపై నొలసి కూడినమేటికి స్వర్గ మేటికిన్" (చ. 199.)

సాకేతపురవర్ణనములో సమీరకుమారవిజయమునందలి.

మ. "పురిఖేయంబుఁ బయోధినిం గని జనంబుల్ రెంటికిన్ భేదమే
ర్పఱుపం జాలకయున్న బ్రహ్మ వివరింపం బూని వారాశిపైఁ
గర మొప్పన్ మషిముద్ర వైచె నదియే కాకున్న నీలచ్ఛవిన్
ధరియింపం గత మేమి యేటికి సముద్రఖ్యాతి మున్నేటికిన్."

అను (ప్ర 49) నీపద్యమే యుత్తరరామాయణమునందును (ప్ర. 56) గూర్పంబడినది. రెండుగ్రంథములను సవిమర్శముగా సాంతము చూచి నచో నొక్కముఖమునుండి వెలువడినవాక్కుగనే గన్పట్టకపోదు. అతి ద్రాఘిష్ఠంబు లగుసమాసములును, వచనంబులును, అచ్చతెనుఁగుకూర్పులును, లోకోక్తులును, అర్థాంతరన్యాస ముక్తపదగ్రస్తాదులును రెండింటను గలవు మొత్తముపైని సమీరకుమారవిజయముకంటె నుత్తరరామాయణములో మెఱుఁగుపెట్టఁబడిన దని చెప్పక తప్పదు. పైని గనఁబఱచినయేకదేశసామ్యమునుబట్టియే గాదు సాంగముగాఁ దిలకించినచోఁ దిమ్మకవియే సమీరకుమారవిజయమును రచించినతరువాతఁ గంకంటి పాపరాజునకు సాహాయ్య మొనరించువేరిటనేమి ఋణమీఁగుట కొఱకేమి యుత్తరరామాయణమును రచించె నని చెప్పుట కనువుగ నున్నది. ఎట్లు లేదన్నను నుత్తరరామాయణములో నతనికవిత్వము నుప్పాతిక పాలైన నున్నదిగాని లేక పోలేదు.

పుష్పగిరితిమ్మకవి భర్తృహరి నీతిశతకమునుగూడ నాంధ్రీకరించి యున్నాఁడు. ఇతఁడు మహాప్రౌఢకవి. వశ్యవచస్కుఁడు. దేవతావరప్రసాది. ఇతనికవిత్వ మతిధారాళము. సందర్భోచితశైలిని జక్కపఱచుటయే యితనియందుండెడిమహిమ. ఏఘట్టమును జదివినను బాఠకలోకమును దన్మయావస్థలోఁ దలమున్కలుసేయు ప్రతిభ యీతనికవితయందు నిబిడీకృతమై యున్నది. అర్థాంతరన్యాసములపొందిక చాల మనోహరము. మఱియు నీతనికవిత్వమునందుఁ గైశిక్యాదివృత్తులును, వైదర్భ్యాదిరీతులును, ఓజఃప్రభృతి గుణంబులును, శృంగారాది రసంబులును, మున్నగునవి తత్తదుచితస్థలంబులం దెచ్చుటఁ జూచిన నచ్చటమూర్తీభవించి యున్నవి. ఇక్కవికుంజరుఁ డాంధ్రగీర్వాణభాషాసాగరమున నిచ్చలవిడి విహరించినవాఁడు. అతివిచిత్రములైన వాగ్గుంభనములు. అనుపమానములైనపోకడలు. అసాధారణమైనధార. ఇందులో నొక్కొక్కదాని కుదాహరణములు చూపవలె నన్న గ్రంథము పెరిఁగి పోవును గనుక నాయాభాగములను గ్రంథమునందే చిత్తగింపఁ బ్రార్థించుట సముచితము.

ప్రయోగసాధూకరణము.

పరమేష్ఠిసృష్టియే రమణీయతలో నొక్కింత లోటుపాటుకల దని మహాకవి కాళిదాసు 'ప్రాయేణ సామగ్ర్యవిధౌ గుణానాం పరాఙ్ముఖీ విశ్వసృజః ప్రవృత్తిః' అని చెప్పి యున్నాఁడు. కావునఁ బరమేష్ఠి సృష్టిలోఁ జేరినప్రతియొక్కదానికిని నీదోషము పట్టక తీఱదు. కనుక నీవిషయముగూడఁ బ్రస్తావనకుఁ దేక తప్పదు. ఆంధ్రభాషకు వ్యాకరణ మత్యల్ప మనియు, నసమగ్ర మనియు, ఆంధ్రవాఙ్మయము వ్యాకరణాతీతముగ నున్న దనియు నెల్లరు ననుచున్న మాటయే. పూర్వాపూర్వలక్షణగ్రంథముల నుత్తరోత్తరములు మించి పోవుచున్నం గూడ నీనాఁటికిని సమగ్రత్వమును సంపాదింపఁ జాలకున్నవి. ఆలక్షణ గ్రంథములలోను గొన్ని పక్షపాతబుద్ధితో సంతరింపఁ బడినట్లు కానవచ్చెడిని. అభిమానమూలమున నొక రొప్పినదాని నింకొక రొప్పక నానాముఖములుగ నున్నవి. కనుక నొకలక్షణకవిమతప్రకార మసాధు వైనది మఱొకలక్షణకవిమతప్రకారము సాధు వగుచున్నది. ఇన్నిటికిని సమగ్రలక్షణ గ్రంథము లేనికాలములో రచింపఁబడినగ్రంథములలోని ప్రయోగములే కొంతవఱకు స్వయంసాధువులు గావలసి యుండును. ఇట్టిస్థితిలో నట్టిప్రయోగముల నిందు విచారింతము.

ఈకవికి రేఫ ఱకారమైత్రి సమ్మతము.

'అటువలె, ఇటువలె, ఎటువలె'యనునవి 'దానివలె, దీనివలె, దేనివలె' అనియుండవలె నందురు. ఈరూపములు చాలమంది మహాకవుల కృతులలోఁ గన్పట్టుచున్నవి. కనుక నివి 'అటువంటి, ఇటువంటి' యను విశేషణరూపములకే యుపమానరూపము లగుట సాధువు లన వచ్చును.

'ఎత్తుక, పూనుక' మొదలైనరూపము లిందుఁ గలవు. ఇవి 'ఎత్తుకొని, పూనుకొని' యని యుండవలసి యుండును. ఈరూపముల విషయమై 'ఉత్తరస్య కొనో ధాతోః కం బుధాః కేచి దూచిరే.' అని హరికారికావళి (ప్రకీర్ణ. ౧౧ శ్లో.) సాధించినది. ఇది మనసునఁ బెట్టుకొనియే 'కొనుధాతువిరహితము లైనక్త్వాంతరూపములు' భాస్కరరామాయణము, అప్పకవీయము, అచ్చతెనుఁగు రామాయణము మున్నగు గ్రంథములలో ననేకప్రయోగములు గన్పట్టుచున్నను వానివిష

యము బాలవ్యాకరణములో నెత్తుకొనలే' దని గుప్తార్థప్రకాశికలో హెచ్చరిక చేయఁబడినది. హరికారికావలీమతమున నీరూపములు సాధువు లగుచున్నవి.

వ్యతిరేకక్త్వార్థము లై కళలైన 'లేక ఉండక' మున్నగువానికి ద్రుతాంతరూపములు (లేకన్-ఉండకన్) ఇందుఁ బ్రయుక్తములు. ఈ రూపములను ప్రౌఢవ్యాకరణము సాధించినది. (చూ. సంజ్ఞా. ౪. శబ్ద ౧౧౬)

ఏనుఁగుకు (ద్వి ౧౯౬) ఖగరాజుకు (షష్ఠ. ౧౩౪) అనునవి 'ఏనుఁగునకు, ఖగరాజునకు' అనియే యుండవలె నందురు. ఇందులకు

సూ. కువర్ణకంబు పరం బగునపుడు కవిత్రయంబువారి ప్రయోగములం దక్కఁ దక్కినమహాకవి ప్రయోగములందును గొన్నియెడల నగాగమంబు చూపట్టదు.

(శబ్ద. ౧౯.)

అని ప్రౌఢవ్యాకరణములో సూత్రకల్పనము చేసి కుత్వార్థదోషస్ఫురణము లేకుండ, ఋవర్ణాంతశబ్దములపై నిత్యముగా నగాగమము వచ్చితీఱవలెనని వివరింపఁబడినది. కవిత్రయములో నొక్కఁడగు నెఱ్ఱాప్రెగ్గడ నరసింహపురాణములోను నగాగమరహితములైన ప్రయోగములు రెండున్నవి.

క. "గరుడాచలాంచలోజ్జ్వల, గరుడాసీనునకు సిద్ధగరుడామరుకున్. (పీఠిక. 38.)
చ. ...నీ, కనినపదంబుఁ ద్రిప్పఁగ జగత్పతిపద్మజు లైనఁ బాడియే." (౧. ఆ. 28.)

చేతున్ (తృ-౪౪ షష్ఠ-౭) ఇట్టివిందుఁ గలవు. 'చేతురు కోతురు ఇత్యాదు లసాధువు లని యెఱుంగున' దని బాలవ్యాకరణము. (క్రియా ౧౦౪) ఇట్టిప్రయోగములు లక్షణకర్తలగు కూచిమంచి తిమ్మకవ్యాదులకృతులయందును దఱచుగఁ గానంబడియెడి.

వచ్చితసురేంద్రా! (ప్ర-౧౫౪.) వచ్చితిన్ + అసురేంద్రా = వచ్చితి నసురేంద్రా యనియే యుండవలసినట్లు బాలవ్యాకరణసిద్ధాంతము. 'నిత్యముత్తమపురుషక్రియా స్వితః' అని యాంధ్రశబ్దచింతామణి. దీనికి వ్యాఖ్యానము సేయుచు నహోబలపండితుఁడు 'సేవించితిన్ + అచ్యుతుని = సేవించి తచ్యుతుని-సేవించితి నచ్యుతుని' అని

యుదాహరించియున్నాఁడు. భారతము వ్రాఁతప్రతులయం దిట్టిరూపము లున్నవని పరిశోధకులు చెప్పుచున్నారు. కనుక నీసంధి యహోబలపండితుని మతమున నసాధువు గాదు.

'ఒసఁగ నన్న న్నట్లు కా నిమ్మటంచు' (తృ-౯౭) 'లుక్సంశ్లేషౌ నాచి' అను సూత్రమును బట్టి 'ఒసఁగ నన్న నట్లు' అని సాధురూపము. ఇట్టిరూపములను సాధించుటకే ప్రౌఢ-సంధి-౩ వ సూత్రము కల్పితము. ఈవిషయమై సుప్తార్థప్రకాశికలో 'వలసినచోఁ గ్వాచిత్కంబుగా ద్రుతముపై ద్రుతము ప్రయోగింపవచ్చు నని వ్యాకరణకర్త లెల్లరును నిర్వివాదంబుగా సమ్మతించుచున్నారు' అని యిట్టిరూపములపట్ల 'ఒసఁగ నన్నన్ + ను + అట్లు' అని ద్రుతముపై ద్రుతముగాఁ జెప్పవలయునే గాని నకారద్వయసహితస్థలంబులు సంశ్లేషంబు లనఁ గూడ'దని ప్రౌఢవ్యాకరణాభిప్రాయమును సంస్కరించియున్నారు. (చూ. సుప్తా. సంధి. ౧౮ వ సూత్రవివరణము.)

కల్పించన్, ఘోషించన్ (తృ. 265) ఇత్యాదిరూపములు పకారాదేశము వచ్చి కల్పింపన్, ఘోషింపన్ అనియే యుండవలె నని బాల. వ్యా. క్రియా ౭౪ సూత్రము విధించుచున్నను వీనిని ప్రౌఢ. వ్యా. క్రియా 16 సూత్రము సాధించుచున్నది.

సీ. తే. .. ఇది తపోధనపరితోష మిది విశేష, మీాసరంబు సరంబులమీాసరంబు (చ.౧౫౫)

అని సాంతమైనసరశ్శబ్దము సరం బను రూపమునఁ గానంబడియెడి 'పయః' ప్రభృతులసకారంబునకు లోపంబు లేదు. 'పయస్సు, వయస్సు, సరస్సు' అని బాల. తత్స. ౮౦ వ సూత్రోదాహరణము. దీనింబట్టి 'సరము' అని కాఁగూడనట్లు తేలుచున్నది. సుప్తార్థప్రకాశికలో, 'సరము' అనుటకు ఘుటికాచలమాహాత్మ్యమునందలి యొకపద్యమునుదాహరించి 'యీాపద్యముయొక్క ముఖస్థమగు సీసమందలి ప్రతిపాదాంతమందును గ్రమముగా, సపసరంబు, కలధ్రుతరంబు, మౌక్తికసరవరంబు, రోలంబసరికరంబు, అను నంత్యనియమముతో మానససరంబు చేర్పఁబడి ప్రయోగింపఁబడినది. ఈప్రయోగంబునకు సహాయమైన ప్రయోగాంతరంబు గానిపింపదు' అని వ్రాసియున్నారు. ఇచటఁగూడ 'మీాసరంబు' అను దానింబట్టి యంత్యనియమముతో 'ఈసరంబు,

సరంబుల' అని ప్రయోగింపఁబడినవి. కనుక నిట సరం బనియే కవి ప్రయుక్తమైన పాఠమగును. అగుచో నీశబ్దమునకుఁ బ్రయోగాంతరము గానిపింపలేదన్న గుప్తార్థప్రకాశిక కిదియొక సాహాయ్యకారి యగుచున్నది.

విచారణీయములు.

శా. "న స్నాలించు ననుక్ గణించు ... ... సర్వాత్మనా
న న్నే కాని భజింపఁ డన్యు నితఁ డన్నా," (షష్ఠ. 24.)

ఇట 'సర్వాత్మనా' యనునది సంస్కృతవిభక్తిపైననే నిల్చి వాడుకప్రకార మతిరమణీయతను గూర్చుచున్నది. అనుకరణరహితముగను గొన్నిప్రయోగము లున్న వని ప్రౌఢ. వ్యా. సంజ్ఞా ౧౫ వ సూత్రము సాధించినను నయ్యది వాక్యపరముగా నున్నది గాని పదపరముగా లేదు. అయినను వాడుకలోని కమనీయతంబట్టి కాఁబోలునిట్లును మఱికొందఱు ప్రయోగించి యున్నారు.

సీ. ఆ. "వచ్చునే ప్రధానవైరేణ మరణంబు, ధ్రువ మనంగ వినఁడె దివిజవిభుఁడు"
(నన్నెచోడుని కుమారసంభవము.)

ఉ. "తారకనామమంత్రజపతత్పరుఁడన్ తవ దాసదాసుఁడన్."
(అధ్యా. రా. అర. 58.)

కవి ప్రౌఢుఁడు గనుక స్థితస్య గతి శ్చింతనీయా యని యున్న ప్రయోగములకు సాధ్యమైనంతలో గతి గల్పించుటకే లక్షణకర్తల యభిప్రాయములను దెలియఁబఱచితిని. అనభిమతము లైనయంశములను బ్రాజ్ఞులు తమయనుభవమునఁ ద్రోసి పుచ్చి సాధురూపములనే భజింతురుగాక యని నాప్రార్థన.

మ. "తరమేఘోపరి ... ...
దరిసింపన్ వనరాశి యా టొదవు ముక్తాజాలమో! నాఁగ ... (ప్ర. 126.)

ఉ. ఇచ్చినమచ్చికన్ వినయ మేర్పడఁ గైకొని వీరపత్ని యా
టిచ్చ రణంబు సేయుతమి హెచ్చినసిగ్గున మోము వాంచె." (పం. 69.)

ఇట రెండుచోట్లను 'యాటన్' అనునది హేత్వర్థబోధక మయి ద్రుతాంత మయ్యు సంధి చేయఁబడినది, ఇది విచార్యము.

ఉ. "ఆపవనాత్మజన్మునిమహత్త్వము లివ్వియ కావు రాఘవ
క్ష్మాపకులేశ్వరుండు హయసత్రసహస్రము లాచరింపఁగా
నాతనికై యొనర్చెను సహాయము లవ్విధ మెట్టులన్న." (పం. 164.)

ఇట ధర్మవాచకమైనసహాయశబ్దము 'తోడ్పాటు' అనునర్థమిచ్చు ధర్మ్యర్థవాచకముగాఁ బ్రయుక్తము. ఈశబ్దమమహత్తున సహాయము అని యయి తోడు అనుధర్మివాచ్యత్వమును బడయుచున్నది. 'తోడు' అనునర్థమందమహద్ప్రాసముతోఁ దిక్కన కేతన శ్రీనాథాదుల కృతులలోఁ బ్రయోగములు కానఁబడుచున్నవి.

ఉ. "... కౌరవనాథుఁ డిట్లనియెఁ గయ్యము సేయుపగన్ సహాయముం
గోరి ... ..." (భార. ఉద్యో. ప్ర. 69.)
(మా. భార. విరా. పం. 18. ఉద్యో. ప్ర. 15-30.)
(దశకుమారచరిత్రము. తృ. 90.) (శృంగార. నై. తృ. 63.)

ఇట సాహాయ్యమని ధర్మపరముగనే యర్థము చెప్పవలసియున్నది. అగుచో నీప్రయోగము విచారింపవలసియుండు.

శా. "హస్తద్వంద్వము మోడ్చి...బ్రా
శస్త్యం బొందిన మీ రెఱుంగరె." (ష. 197.)

ఇటఁ బ్రాసము మాఱినది. సంయుతాసంయుతప్రాస మని చెప్పిన దానిలో నప్పకవి రేఫలకార శ్లిష్టములకే యంగీకరించినాఁడు. (చూ. తృ 314.)

సీ. "గిరమూఁత గొని చివుక్కునఁ బైకి లంఘించి (ద్వి. 75.)
శా. భానుం డద్భుతచిత్తుఁడై పలికె నో ప్రత్యక్షరుద్రావతా
రా! నన్నుం జను లాదరించుటకుఁ బేర్మిన్ వచ్చినా వింతె. (ద్వి. 222.)
మ. మకుటంబుల్ నిజపద్మరాగయుగ మంజీరాగ్రరత్నప్రభా. (పం. 64.)
మ. అమృతాంధోవర!... ... ...భాగ్య మా
యె మఱేమీ? యనుచున్ సుధాకలశ మియ్యం గొంచు నేతేరఁగన్."(పం.245.)

వీనిలో యతిభ్రమణములు గాన్పించుచున్నవి. వ్రాఁతప్రతులను బరిశీలించి చూచినచో వీనిలోఁ గొన్నిటికైన మార్పు లుండక పోవు.

పారావరము. తృ. 130. భుంజించు (భోజనార్థములో పం. 117 హనుమంతుఁడు, షష్ఠ. 11. ఉ...కుందనపు బొజ్జయగారు వచించె నేర్పునన్. ద్వి 172 (బహువచనకర్త కేకవచనక్రియ)ఇవి క్రొత్తగాఁ గనఁబడుచున్నవి. వీనింగుఱించి కోశపరిశోధన చేయవలసి యున్నది. ప్రత్యంతర సాహాయ్యము లేమింజేసి యచ్చటచ్చటఁ బోయినచోట్ల నట్లే యుంచవలసి వచ్చినది. ముద్రణస్ఖాలిత్యములు కొన్నియుండవచ్చును.

కూర్పునేర్పు.

శా. "మాం పాహీతివచస్కులై భయమునన్ మాటాడలే కంగముల్
గంపింపన్ జపమాలికల్ విడిచి సాక్షాత్కాలరుద్రక్రియా
సంపన్నుం డిదె వచ్చె లోకము గ్రసింపం బూని యిష్మేటికిన్
సంపశ్యామి వచింపవే శుభకటాక్షం బుంచవే మాయెడన్." (ద్వి. 135.)

ఇట ఫలభ్రాంతిచే సూర్యునిమీఁది కేఁగు హనుమంతునిఁ జూచి భీతులైన సూర్యపారిపార్శ్వకులు తమ్ము రక్షింపు మని సూర్యునితో మొఱపెట్టుకొను సందర్భమున మనకవి వేదపరిభాష చేసియున్నాఁడు. ఈఋక్కు యజుర్వేదమునందు మొదటికాండలో శివప్రశ్న ఉవ అను వాకములో నిట్లున్నది.

"సంపశ్యామి ప్రజా అహ మిడప్రజసో మానవాః,
సర్వా భవంతు నో గృహే."

దీనికి

"సంపశ్యామి ప్రజా అహ మితి గృహాన్ ప్రేక్షతే"

అని కల్పసూత్రము.

ఇట నీపరిభాష 'మావారిని నేను జక్కఁగాఁ జూచుచున్నాను. వీరందఱు నాగృహమునందే యుందురు గాక. నేను జాగరూకుఁడనై గృహమును గాపాడుచున్నాను' అనునర్థమును బోధించెడిని. ఋక్కులోని యేదే నొక్కపదమును సంకేతించుకొని వేదపరిభాష చేయుచుండుట వైదికుల కభ్యాసము.

'హేళనచేసినాఁ' డనుటకు 'యద్దేవా చేసినాఁ' డని—నెయ్యికి 'తేజోవా' అని—ధనమునకు 'సంత్వాసించామి' అని—రూప్యమునకు 'వాయవ్య' మని వేదపరిభాష. ఆఋక్కులు:—

యద్దేవా దేవహేళనం. తేజోవా ఆజ్యం. సంత్వా సించామి యజుషా ప్రజా మాయుర్ధనంచ. వాయవ్యగ్ శ్వేత మాలభేత."

ఇట్టి వేదపరిభాష వ్యవహారానుకూలముగఁ గొంతవఱకుఁ గలదు.

"సుఖ స్యానంతరం దుఃఖమ్ (తృ. 87.)
చదువఁ బెట్టిన మునుపటి మతి వోయె. (షష్ఠ. 217.)
కుమ్మరికి నొక్కయేఁడును గుదియ కొక్కపెట్టు." (ప్ర. 183)

ఇత్యాది లోకోక్తులు—

"బ్రహ్మచారీ శతమర్కటః" (షష్ఠ. 158.)

ఇత్యాది సోస్యార్థములు.—

"బుద్ధి ర్బలం యశో ధైర్యం" (షష్ఠ. 87.)

ఇత్యాది శ్లోకార్థములు.—

"ఘనప్రభావులకుఁ జిత్రమై యుల్లము చల్లసేయుటల్." (చ. 166.)
'తన్నుమాలి యైనం బరబంధురక్షణ మొనర్చుట పెద్దలకేలమే గదా!' (పం. 135.)

ఇత్యాది. (తృ. 94-171 షష్ఠ 9) అర్థాంతరన్యాసములు—

గర్భకవిత్వ చిత్రకవిత్వ బంధకవిత్వాదిచ్ఛందోవిశేషములును, సమాసపుష్టి - శబ్దజాటిల్యములును, యతిప్రాసప్రయోగవైచిత్రియు, అచ్చతెనుంగుకూర్పులును, సర్వాంగీణముగా నీగ్రంథరత్నమునకు మెఱుంగువెట్టుచున్నవి. ఇట్టి లోకోత్తర ప్రబంధమును రచించి యాంధ్రలోకమునకుఁ బ్రసాదించి చిరస్మరణీయుఁ డైన శ్రీతిమ్మకవి సార్వభౌమునకేగాక దీనిని నూతనపఙ్క్తిని ముద్రించి యాంధ్రలోకమునకు సమర్పించి పుణ్యము గట్టుకొన్న శ్రీవావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రుల వారికిని నితోధిక శ్రేయోభ్యుదయాకాంక్షతో భాషాసేవకులపక్షమున ధన్యవాదము లర్పించుచున్నాను.

విమర్శనీయాంశము లింకను ననేకము లుండి పోయినవి. విస్తర భీతిచే మానవలసి వచ్చినవి. వాని నెల్లఁ బాఠకమహాశయులే చిత్తగింతురుగాక. యథాశక్తి విలోడించి విన్నవించుకొన్న దానిలోని లోపాలోపములను మన్నింపఁ బ్రార్థన. ప్రతిపద్యహృదయంగమ మైనయీ ప్రబంధరాజమునుండి మచ్చునకుఁగా నేకొన్నిటినో పద్యముల నెత్తి

వ్రాయుట యమృతసాగరమునుండి గరిటెఁడమృతమును దీసి యిచ్చి నట్లగుంగాన నేయంశముల నైనను గ్రంథమునందే తిలకింపవలసిన దని ప్రార్థించుచు శ్రవణానందముతో విరమించుటకుఁగా రెండుపద్యములను బఠించుచున్నాను.

ఉ. "చిత్తము వంచుటో హరి భజించుటొ బంధము లూడ్చ ధైర్యపుం
గత్తి ధరించుటో నియతి కైకొని మించుటొ యాత్మఁ గాంచుటో
చిత్తజరోగముల్ వెనుచు సీ కసుమాలపుఁదోలుబొమ్మతో
హత్తుట లేమి? పొమ్మన కహమ్ములు పయోఁటి వితా క్రమించితిన్. (తృ. 249.)

ఉ. రిక్కలటెక్కు ద్రాక్కుతెలిటెక్కులపక్కుహుమాయి నెక్కు పెన్
మక్కువ నక్కరంబుచెలిమాటలపెక్కువ నిక్కు వేల్పు లిం
పెక్కు భజింప గాడ్పుకడ కేఁగి కడాని మెఱుంగుఁబోఁడిరా
పొక్కటిపాప కుందనపుబొజ్జయ గారు వచించె నేర్పునన్." (ద్వి. 172.)

తేజస్వి నా వధీత మస్తు.

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః.

ఇట్లు,
విద్వజ్జనవిధేయుఁడు,
కావ్యతీర్థ మద్దులపల్లి. వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి..
ప్రధానాంధ్రపండితుఁడు, మునిసిపల్ హైస్కూల్

కవితాసామ్రాజ్యము,
నంద్యాల.
4-12-29.

విషయసూచిక.

తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

షష్ఠాశ్వాసము.

సప్తమాశ్వాసము.

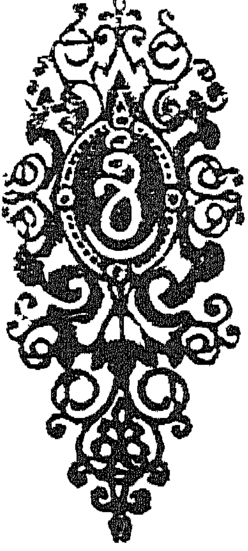

శ్రీరస్తు.

సమీరకుమారవిజయము

పీఠిక.

లీలం దిలకంబు కస్తురిని జిత్రింపంగ నీచెక్కుట
ద్దాలం జూచెద నీడ నానఁగఁ బదుద్యత్కాంతికర్పూరకే
ళీలక్ష్మిం గన వింత యంచు మఱి దక్కం జూడు నాఁ జూచు వీ
క్షాళిన్ నవ్వఁగ మెచ్చుసీత నగురామాధీశుఁ జింతించెదన్. 1

సీ. కులుకుసిగ్గులఁ గుచూపులు భర్తమోముపై నలయఁదావికి వ్రాలునళులఁ దెల్ప
మైసౌరభము నాథునాస గంధవహాఖ్య కస్తోకసాఫల్య మావహింపఁ
గనకతాటంకకంకణకాంతి పతిసీలమేఘవిగ్రహాయుక్తి మెఱుఁగుఁ బోల
నానసైందవమందహాసామృతము చెల్వుచూపుల కనిమిషస్ఫూర్తిఁ జూపఁ
తే. గేలుఁదలిరులతో సౌరసాలశాఖ
కల్పకముమీఁద విరులీనుకరణిఁ దరణి
కులునిపై ముత్తియపుఁబ్రాలు వెలయ నించు
సీత లోకైకమాత రక్షించుఁగాత. 2

మ. మదనాగోద్ధతి మాన్చి స్వచ్ఛత రహింపన్ బర్వతాగ్రస్థిరా
స్పదలీలన్ విపులాగమైకవనసంచారస్థితిన్ మించి యు
గ్రదశన్ బంచముఖాఖ్యఁ గాంచఁ దగు దుర్గాశైలదుర్గస్తసి
హృదయాధీశుఁ దలంతు మత్కలుషమత్తేభచ్ఛిదాకేళికిన్. 3

ఉ. వేణిసడాలు కన్నుఁగవబెళ్కులఁ జిల్క హుమాయిపల్కులన్
వేడుకచెయ్వులన్ మరునివింతవగల్ గనిపింప శంభునిం
గూడి నిజాంగసంశ్రయతఁ గూర్చి పునర్జనితాంగజోజ్జ్వల
క్రీడ నెఱుంగసీయని గిరిప్రభుకన్య నుపాశ్రయించెదన్. 4

ఉ. సారసగర్భసంజ్ఞను రజస్స్థితుఁడై చతురాస్యుఁ డౌట భా
షారతిఁ జెంది బ్రహ్మతను సత్యగతిం గని యాత్మభూత్వబ్బం

దారకమూర్తి యనఁ సుమనః ప్రియుఁడై విధిగాన బన్నవి
స్తారకుఁడై చెలంగుపరదైవము మాకుఁ బరాయు వీయుతన్. 5

శా. శుభ్రాంగద్యుతిశారదాభ్రతతితోఁ జోడయ్యు శబ్దోజ్జ్వలా
ప్రభ్రస్ఫూర్తినలంక్రియాస్ఫుటతటిత్కాంత్యున్నతిన్ బర్హిబ
ర్హాభ్రాంతిప్రదకేశవైఖరి విచిత్రాకారయాశారదా
సుభ్రూరత్నము మాకు సంతతము నిచ్చున్ సైకవాగ్వైఖరుల్. 6

సీ. సరసభాషాసక్తి సత్యవైభవయుక్తి భావిపంకజభవప్రభుత దోఁపఁ
గనకాంగదస్ఫూర్తి వనజావహ్నతీకీర్తిఁ వనహరిత్వము యథార్థముగఁ దోఁప
స్మరవిభేదప్రౌఢిఁ బురవిదాహనిరూఢి సర్వజ్ఞగతి మహేశ్వరత దోఁపఁ
బక్రరాశ్రయరీతి బోధహేతుఖ్యాతి హంసత్వమును దనయందె దోఁప

తే. స్వప్నమున మున్ను నాకు సాక్షాత్కరించి
"తత్త్వమస్యాదివాక్యసంతతికి నర్థ
మెఱుక చేసినగురుఁడ నేనే" యటంచు
నానతిచ్చినహనుమంతు నభినుతింతు. 7

మ. వినతానందనతన్ సుధాహరణోద్వేలోక్తి నార్యాను ప
ర్తనసంపత్తి హృతాబ్జవైభవమున్నాళోద్వల్లీల గాంగేయప
క్షసిరూఢిన్ శతకోటిభాస్వదమలఖ్యాతిప్రభాతిప్రవ
ర్ధనతన్ మించువినాయకుండు గెడపున్ బ్రత్యూహసర్పచ్ఛటన్. 8

ఉ. కౌముదివన్నె గాంచి బుధకావ్యగురుప్రమదావహైకలీ
లామతి మించి ప్రాందిలకళల్ వహియించి సుధాసమానభా
షామహసీయవర్ణసరసస్థితి సర్వపదార్థదర్శక
త్వామలవైఖరిం దగుమహాకవిరాజుల సంస్మరించెదన్. 9

చ. పరభృతశబ్దముల్ వినినపట్ల సహింపక ప్రాస మెత్తివిన్
పరువులువాఱుచున్ మలినభావము మానక మంచిశబ్ద మెం
తెఱుఁగక యొండు గన్న మఱియొద్దియుఁ గానక దుష్పథప్రయో
గరతిఁ జరించుకాకవులు కావ్యవిలాసము గాంచ నేర్తురే? 10

వ. అని యిష్టదేవతాప్రణామకేలనంబును శిష్టకవిస్తుతిమేళనంబును దుష్టకవిజనావహే
ళనంబునుం గావించి. 11

సీ. శ్రీహనూమత్పాదసేవాగతాధ్యాత్మతత్త్వకవిత్వమహత్త్వవిదుఁడ
నాశ్వలాయనసూత్రహరివిశ్వామిత్రగోత్రాబ్ధిచంద్రుఁడఁ గుశలమతిని

అలపుప్పగిరియప్పనార్యున కొబళాంబకును సుపుత్త్రుండ బ్రహ్మవేత్త
యైన వేంకటకృష్ణయార్యాగ్రణికిని వేంకటాఖ్యకవీంద్రున కవరజుండను
ఆ. సరసగుణయుతుండ వరకవితిమ్మనా, హ్వయుండ నేను జనన మంది మనుట
కెల్ల ఫలము గల్గఁ గృతి యొక్కటి రచింప, నూహ సేయుచున్న నొక్కనాఁడు.
సీ. మాయన్న కృష్ణధీమణియును మత్సఖుల్ ధన్యులాత్మసఖుల్ తాడిపర్తి
పాపనార్యుని జెట్టపట్టి నోచినయెల్లమాగర్భశుక్తిని మౌక్తికంబు
క్రియ నుదయించిన కేశవపెరుమాళ్ల ప్రబలవంశాబ్ధితారాకళత్రుఁ
డగుచెన్నభట్టారకాగ్రకుమారుండు రాజయోగవిదుండు రఘుపతియును
ఆ. ఇష్టగోష్ఠి నుండి హితులు గావున నాదు, నెమ్మదిని ప్రబంధనిర్మిమీష
గ్రమ్మియునికి యెఱిఁగి నెమ్మియు సమ్మోద, మినుమడింపఁ బల్కి రిట్టు లనుచు. 13
క. రసికుఁడవై భావిబిస, ప్రసవభవుని హృదయపీఠి భావించుట నీ
రసనాగ్రంబునఁ బాయక, వసియించిన వజునికొమ్మ వరకవితిమ్మా. 14
మత్తకోకిల.
ధార తప్పక చెప్ప నేర్తు వుదారవాక్చతురత్వ మో
హారె నాఁగఁ బ్రబంధ మొక్కటి యొక్కనాఁటనె సన్నుతా
చారముల్ బరతత్త్వమార్గవిచారముం గలమేటి వౌ
రౌర! తిమ్మనసత్కవీ సరసార్థగౌరవభారవీ. 15
మ. కృతు లేముల్ రచియించినా మనుచు నోయీ కొంద ఱుర్వీశ్ వితా
రతియోనద్విరదాదివర్ణనలు బ్రారంభించి వర్ణింతు రే
గతిఁ గానం గృతి సేయుచో నుభయలోకశ్రీకరం బై సము
న్నతపుణ్యాశ్రయ మైనఁగాని బుధులానందింతు రెంతేనియున్. 16
మ. నీవు కవిత్వతత్త్వముల నేర్పరి నాటకు సత్ఫలంబుగాఁ
బావని నీకు సద్గురుఁడుఁ బ్రాణవిభుండు నభీష్టదైవముం
గావునఁ దచ్చరిత్ర లాడికంబుగఁ గూరిచి సేయుమా జగ
త్పావనమై ప్రవర్తిలఁ బ్రబంధము దుష్కృతబంధముక్తికిన్. 17
క. అని జీవబ్రహ్మైక్య, త్వనిరూఢమనస్కు లైనవారలు తెలుపన్
విని సంతసించి మంచిది, వినిపించితి రిట్టికథలె విరచింతు నిఁకన్. 18
క. జలరాంతు నెమక నమృతపుఁ, జెలమఁ దెలిపినటులు తృణముఁ జెనయఁగ సంజీ
వలతఁ గలిగించినటువలెఁ, జెలఁగెన్ హనుమకథ బోధసేయుట లనుచున్. 19
మ. వారి నుతించి మంచిమతి వాయుజపుణ్యచరిత్ర లన్నియున్

గూరిచి తత్ప్రబంధమునకున్ బలి సెవ్వరిఁ జేతు నంచు లోఁ
గూరినజాలి నొందొకరిఁ గూడి వచింపక యొక్కనాఁడు గౌ
రీరమణాలయంబుకడ రేపటివేళ వసించి నిష్ఠతోన్. 20

సీ. స్వస్తికాసనమున వసియించి యమనియమంబులు సవరించి మారుతంబు
పూరకకుంభకంబులఁ గట్టిగాఁ బట్టి చూపు నల్త్రోవలచోట నిలిపి
తనువుతో విశ్వ మంతయును శూన్యము చేసి వ్యాపార మంతనియాత్మఁ దెచ్చి
ఖేచరీముద్రలోఁ గీలించి పరిపూర్ణచిత్తవిశ్రాంతి మైఁ జిన్మయైక
ఆ. గగనరీతి రెండు గానియఖండతా, వ్యాప్తిఁ ద్రిపుటికొంత యడఁగి వింత
సుషుప్తిఁ బోనితుర్యసుఖముఁ బ్రాపించఁగా,నంతలోన నాత్మకద్భుతముగ. 21

తే. నిష్కళనిరంజనసమాధినిష్ఠ నడఁచి, మిక్కుటపుమించు నిర్మించుమించుతోడ
నీలజీమూతకాంతుల నిగుడునిఘ్ను, మని మతిస్థైర్యమునఁ ద్రోయునంతలోన. 22

సీ. సీమంతపదవిఁ గూర్చినముత్యములహారాలు తనదరస్మితకాంతి ననుసరింపఁ
గడకంటినునుచూపుబెడఁగు తానిడికొన్ననీలహారస్ఫూర్తి నివ్వటిల్లఁ
దళుకుఁగమ్మమెఱుంగు దనభుజాంగదధగద్ధగితరత్నశ్రీకి దండ గాఁగఁ
గరసరోజాగ్రకంకణమణిప్రభ దనకటిహైమపటద్యుతిఁ గౌఁగిలింపఁ
తే. దొలుతటిత్తటిద్ఘనము లాకృతులు ధరించె
నొక్కనాఁ గొమ్మకేల్ దమ్మి యొక్కకేలఁ
గ్రమ్మి శతకోటిమదనశృంగారమూర్తి
ఘనుఁ డొకానొకపురుషుండు గానిపించె. 23

చ. రవిశశిమండలంబులస్థిరత్వము మానక కొంతలోపలం
దవిలినగాఢ్పు పీడకమనస్కత్కై గుఱియందు డిందుబిం
దువు వెఁగ్రమ్మఁ గీక యటుఁదోఁచినరూపులు ద్రోయఁ గ్రమ్మఱం
దివిరినన్ను లేనగవు దేఁ గనుంగొని యాఘునుం డనున్. 24

ఉ. ఓయి సుధీంద్ర నీవిమలయోగవిరోధము సేయరాము మే
మీయెలనాఁగ సీత విను మే రఘురాముఁడ మామరుత్సుతుం
బాయక కొల్చి తత్కథఁ బ్రబంధము చేసెద వంకితంబుగాఁ
జేయుము మాకు నీ కెఱుక చెల్వగు నంచు నవ్వృశ్య మాటయున్. 25

ఉ. అంత సమాధి మాని హృదయంబున విశ్వము దోఁప నంతవృత్తాం
తముఁ జింతచేసి యవురా! నిజదాసకథల్ గణింపఁగా

నెంతయు సంతసించి తమరే చనుదెంచి పురాణదంపతుల్
స్వాంతము రంజిలం దమకె యంకితమిమ్మని రెంత భాగ్యమో! 26

ఉ. మోమటు ద్రిప్పఁబోఁడు కయి మోడ్చిన మెచ్చును మెచ్చి ప్రింగఁడే
కామితమైన సీఁగలఁడు కాఁడనఁ డొప్పును దప్పు గల్గినన్
రామనరేంద్రుఁ డట్టి ప్రభురత్నము శాశ్వతకీర్తి గల్గఁగా
నేమిటి కీనరాధముల కిత్తురొ యుత్తమకావ్యముల్ కవుల్? 27

మ. జనకావాసవిభూతి వర్ధిలి రసాంచజ్జన్మ యుక్తిన్ నుతుల్
గని నిర్దోషతఁ జేఁజరిల్లి విహితాలంకారవిస్ఫూర్తి నా
నినమత్కావ్యవసుంధరాతనయ నెంతే యొకపత్నివిలో
లనరాఢిం దగు రామచంద్రుఁడు దనిన్ లాలింప కెట్లుండెడున్? 28

క. శుభకరుఁ డగుసంజీవ, ప్రభుచరిత్రమగు తత్ప్రబంధము సీతా
విభు పేరిటిదగుట గలవే, యుభయగతుల్ దీనఁగాక యొండె కృతులన్. 29

క. అని మదిఁ దలఁచి మదాప్తుల, యనుమతి నలిసుకృతపతికి నస్మత్కృతికిన్
మనుకులపతి నధిపతి గా, నొనరించి తదీయమహిమములు వర్ణింతున్. 30

సీ. అభినవాంభోదమోహనలీలఁ జెలఁగియుం హంసవంశోద్దీపకాత్ముఁ డయ్యెఁ
గనకమార్తాండతేజఃస్ఫూర్తి వెలిఁగియుఁ గౌశికానందసంఘటనుఁ డయ్యె
వరవసంతవిలాసవైచిత్రి మించియు నమితపలాశసంహారుఁ డయ్యె
సుగుణరత్నాకరస్ఫూర్తి వర్తించియుఁ బరవాహినీభయాపాది యయ్యె
తే. దుస్తరము గాదె త్రిభువనస్తోత్రపాత్ర, చిత్రచారిత్రధాముఁ బవిత్రనాము
నార్తరక్షావిచక్షణాయతకటాక్షు, వీక్షణస్తోము రఘురాము వినుతి సేయ. 31

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఏవంవిధగుణమణిసం, భావితహృదయాంబుజునకు బహుకలుషారం
భావనపరకర్బురరం, భానసకుంభీంద్రకరవిభాసిభుజునకున్. 32

క. గహనాయతబహువిహరణ, కుహనాహారిణాపహరణగురుశరభృతికిన్
మహితాత్మైక్యసమాహిత, విహితానుష్ఠానమునివివేకాదృతికిన్. 33

క. సాధ్వాచరితమహాధ్వర, విధ్వంసోద్ధతదైత్యవీరోద్వృతమా
యాధ్వాంతపద్మహితునకు, విద్వవతంసాయముఖదివిజవినుతునకున్. 34

క. భువనాధికవిబుధాంతర, సవనాలంకారునకును సత్త్వామాత్ర
ప్రవిమలతావిశదవపునకు, నవనీసలిలాభ్రమహదహంకారునకున్. 35

క. తారకమంత్రాభ్యాసవి, హారపరాధీనునకు సుధాశనరక్షా
చారుగుణాధారఘృణా, సారపణాయితవిలోకసంతానునకున్. 36

క. నందనహరిచందనహర, కుందనటత్కీర్తిఘనునకును వినతజనా
నందనునకు దశరథవర,నందనునకుఁ బవననందనప్రముదునకున్. 37

క. నూతనపుష్పకేతనసమ, చేతనమోహనమహావిశేషాకృతికిన్
ప్రీతారుణ్యావతీసమ, సీతాలావణ్యరతికి శ్రీరఘుపతికిన్. 38

వ. అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనినసమీరకుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునకు శ్రవణక్రియాప్రవణజనామితజనుష్కృతాయతదుష్కృతలతాలవిత్రం బగుకథాసూత్రం బెట్టి దనిన. 39

ప్రథమాశ్వాసము

కథాప్రారంభము.

తే. అఖిలభూతదయాసిద్ధుఁ డగువసిష్ఠుఁ
డానతిచ్చినరామాయణార్థసరణి
సమరుమరుదాత్మజునిమహిమములు కొన్ని
విని శతానందుఁ డానంద మెనయ ననియె. 40

మ. యతిమూర్ధన్య దశాస్యనిర్మథనహేలావార్యుఁ డౌ రామభూ
పతిచారిత్రము మీరు తేటపడఁ జెల్పన్ వింటి నందున్ సురు
త్సుతుమాహాత్మ్యము కొంత చెప్పితిరి తద్భూరిప్రభావంబు వి
స్తృతవాగ్వైఖరి నాకుఁ బ్రీతిగ నిఁకన్ జెల్పం దగున్ బ్రేముడిన్. 41

క. విన వేడుకయ్యె శతముఖ, దనుజహృతియు నొడవుఁ డనినఁ దత్కథ లెల్లన్
వినిపింప నీకు విను మని, దిననాథాన్వయపురోగ తెలుపఁదొడంగెన్. 42

సీ. చారుముక్తామయసౌధశోభావళి, క్షితనభశ్చరదబ్జహితహయంబు
పౌరందరగ్రావబద్ధతోరణవిభాశ్యామితామరకుసీసారసంబు
పృథుశోణమణిరమ్యకృతకాద్రిభానిరంతరసాంధ్యరాగితాంబరతలంబు
మరకతస్థాపితవరసాలకీలప్రభాపలాశీకృతఖప్రజంబు

తే. రంగదుత్తుంగగోపురరజతసింహ, దర్శనాగతభీపునర్ధావదంబ
రాపగాసీరహానస్పృహోగతేంద్ర, భద్రగజ మొప్పు సాకేతపట్టణంబు. 43

సీ. ఘనపద్మపద్మరాగప్రతీకమునకు సాలవజ్రచ్ఛాయ చప్పఁ గాఁగ:
కేళివనాళిమధూళిసమ్మేళితపవనంబు తనుసౌరభంబు గాఁగ

ప్ర థ మా శ్వా స ము.

సౌధశృంగోజ్జ్వలస్తనకుంభములకుఁ దారకలు ముత్యాలహారములు గాఁగ
వరసరస్సుఖరదళివ్రాతనీలిమ నాభిపరిసరరోమపఙ్క్తి గాఁగ
తే. విపణిమార్గసమగ్రనవీనవస్త్ర, నిగ్రహగ్రామతోరణానేక మణుల
లోకలోకైకమోహనాలోకములుగ, మించు సాకేతనగరలక్ష్మి మృగాక్షి. 44
ఆ. గోపురాగ్రహైమకుంభస్తనంబుల, కేతనాంశుకంబు వాతజాత
సంచలచ్చలమునఁ జారఁ దత్పురలక్ష్మి, విష్ణుపదముఁ జేర్చు విస్మయముగ. 45
క. ధర వర్షమైనమానస,సరసిం బగఁజేరి హంససంతతి మఱి త
త్పురసౌధచరస్త్రీకచ,భరము నిరీక్షించి దిగులుపడు మొగులనుచున్. 46
చ. అహహ! వినీలనీలయుత మై తనరారినసౌధశృంగభా
మహిమ దినేశమండలముమధ్యమమంటయు నిందఁ గంకణ
గ్రహణము పట్టె నంచు ధరఁ గల్గుజనావళి విస్మయంబుగా
నహరహముం గనుంగొను నయారె పురంబు విచిత్రవైఖరుల్. 47
మ. సొగటాలాడినఁ బంతె మియ్యవలె నంచున్ రంభ కొట్లాడఁగా
నగి కౌఁగేరి యదే నరాటు యనఁగా నాకేల యీకొమ్మ లే
టగ వీడేర్తు రటంచుఁ దత్సవిధసౌధస్థాయిపాంచాలులన్
వగ వేఁడన్ హసియింతు రగ్రనివసన్నారీశిరోరత్నముల్. 48
మ. పురిఖేయంబుఁ బయోధియుం గని జనంబుల్ రెంటికిన్ భేద మే
ర్పఱుపన్ జాలకయున్న బ్రహ్మ వివరింపం బూని వారాశిపైఁ
గర మొప్పన్ మషిముద్ర వైచె నదియే కాకున్న నీలచ్ఛవిన్
ధరియింపం గత మేమి? యేటికి సముద్రఖ్యాతి యున్నేటికిన్? 49
సీ. శ్రుతిపిశంకటనవస్ఫుటసరస్వత్వ్యాప్తి భువనాంచితక్రియాస్ఫురణఁ బనరి
శ్రితపరక్షోణిభృత్సుతరక్తిసునవిసర్జనయుక్తి గాంభీర్యసరణి మెఱసి
శ్రీవిలాసాస్పదస్థితి సముజ్జ్వలముక్తికాదిరత్నవిభూతి నధిగమించి
చటులసత్వప్రశస్తత మహాభంగలీలారూఢికలన నంతంతఁ బొంగి.
తే. హరిని లోపలఁబూని మర్యాద నూని, యఖిలవస్తువిధానవిఖ్యాతి నధిక
విక్రమసమృద్ధి జలరాశివిధము దోఁప, దగుద్విజ క్షత్ర వైశ్య శూద్ర జనముచట. 50
క. కటవిగళన్మదలహరీ, పటలఝురులగిరులనిరులఁ బ్రబలుఁ బురి మదో
త్కటనముల కెటువలె దీటగు, నట నష్టత నావహించు నాశాగజముల్. 51
క. మొదలఁ దనతేజి మద మఱి, కదియ నదరి పొదల సార నగరహయజవనం,
పద కొదిఁగి తాను వడి చెడి, పదరింపఁరేణుపటలిఁ బవనుఁడు గలనెన్. 52

తే. చక్రసంయుక్తిఁ జక్రివేషంబుఁ బోలి, కేతువిస్ఫూర్తి గ్రహశాస్త్రరీతిఁ బోలి
లలితగంధర్వగతి సురాచలముఁ బోలి, యందుఁ జెల్వొందు స్యందనబృంద మెపుడు.

మ. కనకంపుంగెంపులవాతెఱల్ బలరిపుగ్రావమ్ములం గప్పుఁగొ
ప్పులు వజ్రమ్ములదంతముల్ మెఱుఁగుగ్రొమ్ముత్యంపురాలన్ నఖం
బులు గల్పించి యజుం డొనర్చె రతనంపుంబొమ్మలన్ ఖ్యాతి వీ
రలనం గల్గ నటంచు నెంచ గణికల్ రాణింతు రాప్రోలునన్. 54

తే. తావి గులికెడు పారిజాతంపువిరుల, సరులు సిగఁ జుట్టి సురతానుసరణలీల
మీకుఁ జేకూర్తు మే యని మృదులఫణితి, విటులఁ దేల్తురు పుష్పలావికలు వీట. 55

క. సారవకైరవసారస, సౌరభగౌరవవిహారసారసమీరా
గారములు పురవనీశ్రేం, గారములు శుకాదికోపకారము లలరున్. 56

మ. ఇన్ని తెఱంగులం గణుతికెక్కినతత్పురిఁ బ్రోచు రక్షసం
ఛన్నకిరీటనూత్నజలజప్రియదీప్తిముఖాబ్జసంస్థితా
భ్యున్నతచంద్రికైకసమయోదితపావనతానసాంబుజో
ద్యన్నయనోత్పలోల్లసనతాద్భుతధాముఁడు రాముఁ డెప్పుడున్. 57

శా. ఆరామక్షితిపాలమౌళి సమరాహంకారనిశ్శంక లం
కారక్షఃప్రభుకంఠలుంఠనకళాఖండప్రచండాంబకా
సారప్రాప్తయశఃప్రతాపకలనాంచద్గంధకాశ్మీరచ
ర్చారంజద్దశదిగ్వధూనిచయుఁడై సామ్రాజ్యముం జేయఁగన్. 58

శా. శోక క్రోధ జరా విరోధ మద సంక్షోభ ప్రలోభార్తి హృ
ద్వైకల్య జ్వర పీడ నేతరవధూవ్యామోహకృత్కామలీ
లాకార్శ్యంబులు క్షుత్పిపాసలు దురాలాపాలు మర్త్యాళియం
దేకాలంబున నైనఁ గానఁబడవయ్యెన్ రామరాజ్యంబునన్. 59

సీ. కడకంటఁ గనుఁగొన్నఁ గడకంటఁగ నశించు నమితదౌర్గత్యాంధతమసపటలి
బలుకేల విలు గొన్నఁ బలు కేల యనకయో రతిభీతి నఖిలలోకాధిపతులు
వెఱ వీడుకొను మన్న వెఱవీడులే కొందుఁ గృపణుండు నిరుపాధికపుఁబదవికిఁ
జను వింత మొనయింపఁ జనువింతబలిముఖప్రముఖతిర్యగ్యోనిభవుల కైన

తే. నధికకారుణ్యశౌర్యాభయప్రదాన, సత్యసుస్థానముల నేరు సాటి యనుచు
జగములు నుతింప రఘుకులస్వామి దాల్చె, నిజభుజభుజంగకిభులీల నేల యెల్ల. 60

వ. ఇత్తెఱంగున నత్తరణికులసుధార్ణవపూర్ణిమాచంద్రుండు నిస్తంద్రకీర్తిప్రభాసాం
ద్రుండై ప్రజారక్షణం బొనర్చుచునొక్కనాఁడు వేఁడివెలుంగు జేఁడు పొడుపుఁగొం

దదండ దండిఁజెండకయ ముందర బృందారకతరుప్రసవమరందబిందునిష్యందకండ
శితవచోరచనాభినందివందిస్తవంబులవలన మేలుకొని కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వ
ర్తించి రత్నభూషణాలంకృతశరీరుం డయి జానకీకంజనయనాంజనేయులు వామ
దక్షిణభాగంబుల రాఁ గైదండ గొని చండప్రభామండలమండితరవిమండలంబులగు
కుండలంబుల మెండుకొను మెఱుంగులు మొగంబునందు ఱంగలించు తెలినగవులు పాల
కడలికడ నల్లికొని యుల్లసిల్లుప్రవాళవల్లికలచెల్లుబడి కొల్లలాడ నాడాడనిద్దంపు
నీలంపుగుంపులసొంపు నింపం జాలునెమ్మేనిక్రొమ్మొగులుడాలునకు జాళువాచేలచెఱం
గులయొఱపు మెఱుంగులతెఱంగు నెఱప సరసపదవిన్యాసంబునఁ గొన్నికొన్ని
కక్ష్యాంతరంబు లతిక్రమించి ముందర మందాకినిసముల్లోల కల్లోలకేళీవిలోలామరలో
లాక్షీవిలాససూచకోదంచిత కాంచనస్తంభసంభృతచిరత్నస్థగితపాంచాలికా ప్రతి
బింబవిడంబనాడంబర నిధానసుధాకర శిలామిళదిలాతలంబును, అగణితగుణఘన ప్ర
ఘణోపగతోపకారికా కదంబ సంబంధ సుగంధ గంధిలసౌగంధిక బంధురిత
వితానప్రతాన మధువ్రతాయమాన సునాశీరోపల గోపానసీప్రభాపరివృతంబును,
ప్రస్ఫుర త్స్ఫటిక దృషత్పటల ఘటితాభోగ కుడ్యభాగ విచిత్ర చిత్రాయమాన
నానావిధ శారికా కీరికామయూరికాది గృహోచిత విహగకులకలరవాకలితం
బును, ప్రత్యహర్ముఖ ప్రత్యయ ప్రదేశ ప్రవేశ నార్పణ ప్రవణ వివిధ ధరణీత
లాధ్యక్ష వక్షస్స్థలన్యస్త కస్తూరికాది ప్రవిమల పరిమళ చర్చితప్రాంగణంబును,
మౌక్తిక రంగవల్లీ సమ్మర్ద వితర్దికా ప్రకాశితంబును నై నీటుగులికెడు కొలువుకూ
టంబున చేతెంచి పద్మరాగమయభద్రాసనంబున నాసీనుం డై వామపార్శ్వప్ర
దృశ్యమానజానకీనయనచకోరంబులకు నిజముఖేందుమందస్మితచంద్రికలు విందు
పొందుపఱుపఁ దనపురోభాగంబునఁ బురందరధనుర్విభాలవాలం బగువాలంబు
పరివేష్టించుకొని నిశ్చలదృష్టిం గనుంగొనుభవిష్యత్సృష్టిపతి దయాదృష్టి నీక్షించుచు
భరతలక్ష్మణ శత్రుఘ్న సుగ్రీవాంగద నల నీల జాంబవ ద్విభీషణాది సోదరసేవక
సేవ్యమానుండును, వసిష్ఠ వామదేవాది సాధుజన జేగీయమానుండును, నానాదేశా
ధీశకోటి కోటీరరత్నప్రభారాజీనీరాజితాంఘ్రిరాజీవవిరాజమానుండును, పాఠక
స్తూయమానుండును నై యాఖండలుమెండున నిండుకొలువుండుసమయంబున. 61

శ్రీరామునియొద్దకు నగస్త్యమహాముని వచ్చుట.

తెరగంటిపగవారి కిరవు చూపినవారిరాశి యెవ్వాని కాపోశనంబు
నెడమాయ లడరించుగడుసురేద్రిమ్మరిబొంది యెవ్వానికి భోజనంబు

బ్రహ్మర్షిదేవర్షిపటలి తక్కెడకంటె నెవ్వానితనువల్లి యింతబరువు
సర్వగ్రహనిరోధగర్వధూర్వహమహాపర్వతం బెవ్వానిపాదపీఠి
తే. క్రొత్తవేలుపురాయల క్రొవ్వసోఁక, డడఁగె నెవ్వాని ఘోరశాపాక్షరముల
నట్టిలోకైతనుఁడు డగస్త్యమునికూళి, హేళివంశజు దర్శింప నేఁగుదెంచె. 62
క. ఇటువలె నట కరుదెంచిన, ఘటసూతికి హృదభియాతిఖండనహేతికి
దటుకునఁ గని విభుఁ డంజలిపుటము నిటలతటముఁ జేర్చి పూజ ఘటించెన్. 63
క. ఈగతి రఘుపతి యతిఁ బూజాగతి నలరించి వినయజాగ్రత్ఫణితిన్
యోగక్షేమము వేఁడిన, నాగుణనిధిఁ జూచి మునికులాగ్రణి పలికెన్. 64
క. సీమహనీయాంబకకల,నామహిమము కుపథశిక్ష నయపథపథిక
స్తోమపరిరక్షఁ బూనఁగ, క్షేమము మా కేమికొఱఁత సీతాధిపతీ! 65
మ. తనతోఁబుట్టువు శైలు పట్టె ననుసంతాపంబు శైలేంద్రనం
దనకున్ భర్త యడంగె నన్ వగపు నానానిమ్నగా,శ్రేణికిన్
జనియింపన్ శరవహ్ని ముందినసరస్వంతున్ దయాంచద్విలో
చనవీక్షామృతనిర్ఝరావళిఁ బునస్సంపూరితుం జేయవే. 66
సీ. లేనవ్వువెన్నెలల్ నెలవొందెఁ దెఱగంటితెలిగంటిగమిమోవితలిరులందు
దివిజేంద్రవజ్రముద్రికడా లొరసె వెల్ల గజముసిందూరంపుఁగటములందుఁ
దావిగందపుఁబూత దగెఁ జిల్వజవరాంధ్రకులుకుగుబ్బపసిఁడికుండలందు
బారిజాతపుఁబూలు బాగు గైకొనెసిద్ధ గణకష్టరత్నలింగములయందుఁ
తే. దావకోద్దాత్తకీర్తిప్రతాపమహిమ, లైక్యమొందినచందాన నందమయ్యెఁ
ద్రిదశరిపుబాధలుడిగింప ద్రిభువనైక, జనులనైసర్గికంబు లిక్ష్వాకుతిలక. 67
ఉ. దుర్జయుఁ డైనపక్త్రిముఖు దోషనిధిం బరిమార్చి దోర్జవో
పార్జితకీర్తిఁ దేర్చి తని యాదశకంధరముఖ్యదైత్యజ
న్మోర్జితకర్మముల్ దెలుప నుత్సవ మందుచు నున్నచో నభో
గీర్జలజాయతాక్షి పలికెన్ రఘునాథున కద్భుతంబుగన్. 68

శతకంధరునివృత్తాంతము.

మ. అనిలోఁ బక్త్రిముఖుం జయించుటకె యత్యానందముం జెందెదో
జననాథా దధిసాగరావృతమహాశాకాంతరీపాంతరం
బున మాయాపురి రాజధానిగ జగంబుల్ గెల్చి పేర్మిన్ శతా
ననుఁడన్ దైత్యుఁడు నిన్ను గెల్తు నని యున్నాఁడయ్య వెయ్యేటికిన్?. 69

క. నావుడు రాముఁడు విస్మయ, మావహిలన్ శతముఖాసురాగ్రణికథనం
బేవిధ మచుంబితంబగు, నీవిధ మెఱిఁగింపుఁ డన మునీంద్రుఁడు పలికెన్. 70

క. విను మిపుడు వినినదనుజుని, జననము వివరింతు నీకు సంకుచితోక్తిన్
మును కశ్యపునకు సతియై, వనజానన యొకతె కలదు వసువను పేరన్. 71

ఉ. ఆసరసీరుహాక్షి మదనాతుర యై ఋతు వందియుండి సం
ధ్యాసమయంబునందుఁ బతి నంటిన నాసురతప్రసక్తిచే
నాసురతం జనించి వికృతాకృతి యై శతకంఠుఁ డంబుజా
తాసనుఁ గూర్చి ఘోరతప మంచితనిష్ఠ ఘటింప సాగినన్. 72

చ. అతనితపోవిభూతి కపు డంబుజసూతి ప్రసన్నచిత్తుఁ డై
శతముఖముఖ్యదివ్యుల కసాధ్యము లైనవరంబు లిచ్చినన్
శతముఖదైత్యుఁ డిష్టవరసంపదఁ బొంపిరివోవుచున్ జగ
త్త్రితయధురంధరస్ఫురణఁ దేజము తేజరిలంగ నుగ్రుఁ డై. 73

సీ. తనమస్తకములకుఁ దారకస్తోమముల్ మల్లికాకుసుమదామములు గాఁగఁ
దనకర్ణములకుఁ జంద్రదినేంద్రనవమండలములు కాంచనకుండలములు' గాఁగఁ
దనసముద్దండదోర్దండకుండలులకు నవధిభూధరగుహ లవధి గాఁగఁ
దనయుదగ్రసమగ్రతరవిగ్రహమునకు నింగి దట్టపుసీలియంగి గాఁగఁ
తే. దనపురికిఁ గాలకేయాది దానవేంద్ర, సైన్యరింఛోళివజ్రపంజరము గాఁగ
లక్షయోజనపరిమాణలక్ష్యమాణ, తనుఁడు శతకంఠుఁ డాహవోత్కంఠుఁ డమరు.

ఉ. ఈపగిదిం ద్రిలోకముల ! కెగ్గుఘటింపఁగఁ జాలి శూలి గా
శీపతి నిష్టదైవము భజించి తదీయదయాసుధాసము
ద్దీపితదృష్టివైభవవిధేయత నిర్జరభావ మొంది మా
యాపురి నున్నవాఁడు కలహోవని వాని వధింపు రాఘవా. 75

క. అని కుంభజుఁ డాడిన విని, మనుజేంద్రుఁడు చింత చేసి మఱియు నగస్త్యుం
గని వాఁ డెటువలెనగపడు, ననఘ దెలుపు మీవు దెలిపినటు లొనరింతున్. 76

ఉ. నా విని కుంభజుండు రఘునాయక తావకదివ్యబాణవి
ద్యావిధి కేడ నేనిఁ గలదయ్య యసాధ్యము సర్వజీవభా
వావహమూర్తి వై యిల రహస్యములెల్ల నెఱుంగు నీకు నే
నా వినిపించువాఁడ? ననినన్ రఘువంశవరేణ్యుఁ డిట్లనున్. 77

చ. మునివర మీయనుగ్రహ మమోఘము గావునఁ దావకీనశా
పనమున భూసురుల్ సుతలు సంతస మంద శతాస్యనిగ్రహం

బును ఘటియించువాఁడ నని మ్రొక్కి యగస్త్యునిఁ బంచి శత్రువ
ర్తనము దలంచి కార్యదశఁ దమ్ముల ముప్వురఁ గాంచి యిట్లనున్. 78

శ్రీరాముఁడు శతకంధరునిఁ జంపువిధము విచారించుట.

సీ. కలన రావణకుంభకర్ణాదిదైత్యులఁ జెండాడి శ్రాంతతఁ జెందినాఁడ
నతికాయశక్రాహితాదివీరులఁ ద్రుంచి సౌమిత్రి నాతోడిజాడ నొంచె
గంధర్వబృందనిర్గంధనోదగ్రత భరతుఁ డెంతేనియు బడలినాఁడు
లవణాసురునితో బలప్రౌఢిఁ బోరాడి శత్రుఘ్నుఁడును జాలశ్రమముఁ గదిసెఁ
తే. జాటిమున్నీటినూఱుయోజనము లెడయు
నంతమాత్రకె యధిక ప్రయత్నమయ్యె
దుస్తరములైనబహుతోయధులఁ దరించి
వైరి నేరీతి ననిఁ జేఱువార మింక. 79
మ. అని యొక్కింత నిజాంతరంగమునఁ జింతాక్రాంతుఁడై రామభూ
జనచింతామణి చెంత నంతటఁ గరాబ్జంబుల్ నిటాలంబునం
గనిపింపం దనుఁగాంచుకాంచనధరాగణ్యాకృతిన్ మారుతిన్
ఘనపుణ్యాదృతిఁ గాంచి ప్రాంచితవచోగాంభీర్యమేపారఁగన్. 80
శా. ఓయీ వాయుకుమార! సారజవశౌర్యోత్సాహబాహాబలో
పాయశ్రీల భవత్సమానుఁడు దలంపన్ లేఁడు లోకంబునం
జేయుద్యోగములన్ సమర్థుఁడవు నీకే యేకపాదాఖ్య చె
న్నాయెన్ నాయమె నీవు సేయఁగలకార్యంబి ట్లుపేక్షింపఁగన్? 81
ఉ. నా విని యాంజనేయుఁడు ప్రణామము చేసి భయంబు భక్తి స
ద్భావము మీఱ ని ట్లను నపారకృపావనరాసు లైనమీ
కీవనరాసు లెంత సను నెక్కి సహోదరసైన్యయుక్తి న
ద్దీవికి దాఁటిపోయి పగ డీర్పుఁడు నావుడు హృష్టచిత్తుఁడై. 82
క. కాకుత్స్థుం డటువలె విన, యాకలితమనస్కుఁ డైనయనిలజు ననఘా!
యేకడ మగఁటిమి నీకే, కాక మఱిం గలదె? యనుచుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెన్. 83
ఆ. పవనతనయునిటులు పరిరంభణము చేసి, ప్రేమఁ బొగడుచున్నరాముఁ జూచి
జానకీమృగాక్షి సంభ్రమాద్భుతరసా, యత్తమానసాబ్జ యగుచు ననియె. 84
ఉ. శ్రీకరమూర్తి సర్వబుధసేవితుఁ డీకపి యేకపాదరు
ద్రాకృతి యంచుఁ బల్కితి మహాత్మక తాదృశుఁ డీధరిత్రిలో

నీకపివేష మందుటకు నేమిగతం? బతఁ డెట్లు పుట్టినాఁ
డీకథ దెల్పవయ్య! హృదయేశ, వినం గడు వేడు కయ్యెడున్. 85
క. తావకపాదసరోరుహ, సేవకజనపటలి నితఁడె శ్రేష్ఠం డనుచున్
భావనిచరితముఁ ద్రిభువన, పావని వేఁడుటయు రామభద్రుఁడు పలికెన్. 86

ఏకపాదరుద్రావతరణకథ.

ఆ. ఏకపాదుఁ డనఁగ నింపొందు ముక్కంటి, యీమరుత్కుమారుఁ డిపుడు తొంటి
రూపు విడిచె నని నిరూఢిఁ బెద్దల నంటి, వారిచేత వింటి వాలుఁగంటి. 87
తే. సడలు నేవిద్య జన్మసంసారకర్మ, బంధ మావిద్య మామక ప్రథమపాద,
మట్టిదివ్యానుభూతి నీయన చెలఁగుట, నమరు నీతని కేకపాదాహ్వయంబు. 88
ఉ. మానితశౌర్యధైర్యముల మత్సముఁ డైనమరుత్కుమారుది
వ్యానుపమేయపుణ్యచరితామృతపానము సేయువారికిన్
గానియభీప్సితార్థములు గల్గునె యీవిమలాత్మపూర్వజ
న్మానుగతప్రభావము సమస్తము దెల్పెద విన్ము జానకీ. 89
సీ. పంచభూతములచేఁ బ్రత్యక్ష మైనయీబ్రహ్మాండమున కావరణము లగుచు
వనతత్త్వ మగ్నితత్త్వము వాయుతత్త్వంబు గగనతత్త్వము నహంకారతత్త్వ
మునుమహత్తత్త్వంబు మొనసి యొండొంటికి దశగుణాధికములై తనరువాని
కావల శుద్ధసత్త్వాఖండతేజోవిరాజమాననిరూఢి రమ్య మగుచుఁ
తే. దామసము లేక మదము మత్సరము లేక, క్రోధశోకాదిగుణముల త్రోవఁ బోక
నెగడుప్రాణుల జోకవర్ణింపరాక, నలవడువధూటి యొకపద్మజాండపేటి. 90
సీ. మన్నునీరును దక్క మిన్ను గాలియు మంట గలసి యేగోళంబు వెలుఁగుచుండు
నెచ్చోటిప్రాణుల కెల్లఁ జల్లనిమంట నెప్పు డాఁకలిదప్పు లెడలియుండుఁ
దలఁప నెచ్చటివారి కలగాలిత్రోవలు గాలితో వలలీల గతుల కొదవుఁ
దననేర్పు వెలయ బ్రధ్నసమాఖ్య గలబ్రహ్మ సృష్టి యేతావునఁ జేయుచుండు
తే. వలయురూపంబు లెక్కడివారు గాంతు, రేస్థలమువారి కణిమాదు లిష్టసఖులు
దలఁపు లెం దున్న ప్రజలకుఁ జలన మొంద, వట్టిబ్రహ్మాండమలవియె యభినుతింప? 91
ఉ. మారుతనాళకేళిగృహమధ్యములం దమప్రాణవల్లభుల్
దారు రమింప దేహముల దట్టము లై పులకాంకురావళుల్
చేరవు కూర్మి వాయ నునుఁజెక్కులఁ జిక్కఁగ బాష్పధారలున్
జారవు వారిజాక్షులకుఁ జల్లనియూర్పు స్మరాగ్ని దక్కఁగన్. 92

చ. జననము నొందినప్పుడయ జవ్వనముల్ జెలువంబు నేరుపుల్
గనినవధూవరుల్ మరుని గాఁక లోకానోకవేళనైన లో
కెనయరు వహ్నిచే నతిశయిల్లినరుద్రుని తావు గావునన్
దనచల మెక్కఁదంచు సుమధన్వి భయంబు వహించెనో యనన్. 93

క. ప్రాఁగెంపురాలసంపద, లాగించు మిటారిగములలలితాధరముల్
రాగమునఁ గ్రోలునాయకు, లేగతి నమృతంబు గనిరొ యెఱుఁగ లతాంగీ. 94

క. కరుణానిధి యగుసీతని, చరణారాధనము చేసి జంతువు లంతః
కరణావరణార్తి జరా, మరణాదు లెఱుంగ రందు మానిని వింటే. 95

ఆ. అయ్యజాండ మేలు ననిశంబు ద్వాత్రింశ, దర్బుదముల రుద్రు లనుసరింప
జ్ఞానశక్తిఁ గూడి సానందచిత్తుఁడై, యేకపాదరుద్రుఁ డెందు నబల. 96

తే. కాలపరిణామములఁ బాయుకర్మగరిమ, కర్మపరిణామములఁ బాయుఁ గాలగరిమ
ప్రజల కెచ్చోట నచ్చోటిప్రాణితతులఁ, గాలకర్మము లెఱుఁగ వీకునునికరుణ. 97

సీ. పవమానసంచలత్పావకాద్భుతకీలికామాలికలు డోలికాచయములు
మహదహంకారాదిమహనీయభూమికాభ్యంతరంబులు విహారాస్పదములు
తత్త్వమస్యాదికత్రయ్యంతవాగర్థకలితసుజ్ఞాన మాకారగరిమ
పదనతాధ్యాత్మికప్రముఖతాపత్రయప్రోద్భేదమహిమసముద్యమంబు
తే. ప్రాకృతవిచారదూరనిర్వాణకన్య, కాభియోగంబు నిత్యకల్యాణపదము
గాఁ జెలంగు ననేకలోకప్రకాశు, నేకపాదమహేశు నూహింప వశమె? 98

క. ఈలీల వినతమానస, కేళీనాళీకనాళకీలితగతిఁ ద
ద్గోళాధిపతి యొకానొక, వేళ మహారుద్రగణము వినుతి ఘటింపన్ 99

సీ. అభయదాననిదాన శుభగుణాధీన మాం రక్ష రక్షయటంచు బ్రధ్నుఁ డెంచ
సద్భక్తితోడ నిచ్ఛాశక్తి మొదలైనరమణీమణులు చామరములు వీవ
శాంతిదాంతివిరక్తిసత్త్వాదిగుణము లాకారముల్ ధరియించి చేరి కొలువ
నణిమాదివిభవంబు లావలీవల నిల్చి సాహోనినాదంబు సంఘటింప.
తే. హస్తమస్తకసంయోగ మభిలషించి, పరమభక్తులు దనచాయఁ బ్రణతి సేయ
ననవధికదివ్యతేజోమయాసనమునఁ, గలికి యీమేటి పేరోలగమున నుండి. 100

క. నను నిష్కళరూపంబునఁ, దనమనమునఁ జింత సేయుధన్యుఁడు గానన్
గనకాంగి సర్వపరిపూ, ర్ణుని సత్తామాత్రు ననుఁ గనుంగొనువేళన్. 101

సీ. తలఁపు మానినచోటి తెలివి వేడుకయేటిబలు తేట నొకరూపు గలిగినట్లు
డెందంబు చిటుపు గట్టం దొల్పుఖనినీలములనిగన్నిగలమై మొనపినట్లు

లోచూపుఁదమ్మిఁ గీల్కొనుతావి మేకొన్న యెలదేంటిచెక్కడా లెనసినట్లు
కదలేనిపెరిమ నిల్కడ గుల్కుచద లోట మిగులఁ గ్రొమ్మొగు లాక్రమించినట్లు
తే. గట్టురాచూలి మది పట్టుగట్టి జపము, చేఁతిక త్తిక వేల్పుసంజీవనంబు
వెలఁది మద్దివ్యమంగళవిగ్రహంబు, తోఁచె నపు డేకపాదరుద్రునిమనమున. 102
క. అగుణముఁ దలఁచుమనంబున, సగుణముఁ గని కొంతవింత సంతస మెసఁగన్
జగదద్భుత మీవిగ్రహ, మగణితరుచిదురవగాహ మైనది మదికిన్. 103
ఉ. ఎన్నఁడు నిట్టిరూపు గని యే నెఱుఁగన్ మదిలో సమాధివే
ళ న్నిరవద్య మైనసకలంబు వహించుట కేమి కారణం
బెన్నఁగ నన్నుఁ బ్రోచుజగదీశ్వరుఁడే కనిపించెఁ గాని లే
కున్నఁ దదన్యవస్తువుల కూర్జిత మిట్టిప్రభావ మున్న దే? 104
క. అని తలఁచు సంతసిలు మన, మున మఱియుం జూచు లేచు మ్రొక్కుఁ గరుణతో
నను నేలుట కిది కారణ, మను 'నద్యాహం ప్రభో కృతార్థోస్మి' యనున్. 105
వ. ఇప్పగిది నప్పరమపావనుండప్పు డుప్పరంబునఁ గప్పుజిగిగప్పిన నాయొప్పిదంబు విప్పుగ మెప్పునం దప్పక చూచి ముప్పిరిగొనుభక్త్యనురాగసంభ్రమంబుల మత్పరాయణుండగుటం జేసి యచ్చోటు వాసి మదీయసన్నిధిఁ బెన్నిధిఁ గన్న పేదచందంబున డెందంబు గందళింపఁ దనమనోవృత్తి ననుసరించు శరీరంబు సభృత్యపరివారంబుగా మఱచి దూరంబున నున్ననన్నుఁ జేరం బూని కూర్చున్నయటుల తద్గగనంబున కుద్గమించునయ్యంచితాత్మసంచరణంబున సంచలించి యొండొరుల కత్తెఱం గెఱింగించుచు, సభాసదులు సదా తదాసక్తు లగుట నిమ్మహాత్ముం డేమికారణంబున నెచ్చటి కరిగెడినో యనువారును, ధ్యానకాలంబున నేవిశేషంబు గనిపించెనో యనువారును, మన మెఱుంగ నెంతటివార మనువారును, తనభక్తుల హృదయంబు శోధింప నివ్విధంబు వహియించెఁ గాఁబోలు ననువారును, సర్వజ్ఞుం డితనికి శోధింపం బనియేమి యేమో! యిది విస్మయం బనువారును, నమ్మినవారి విడిచి యన్యపథంబునకు గమింప నవధరింపఁడు గదా! యనువారును, లోకానుగ్రహార్థం బెత్తెఱంగు నిత్తఱిఁ జిత్తగించెనో! యనువారును, రాజానుమతంబు ధర్మం బగుట నందఱము తోడఁగూడ నరుగుద మనువారును నై సభ్యు లభ్రమార్గంబున 'రక్షరక్షేతి' భాషలఁ గొంతద వ్వరుదెంచి తద్విగ్రహంబు దృగ్గోచరంబు గాకున్న విన్ననై యున్నెడ, జ్ఞానక్రియాప్రముఖ శక్తులు, షడ్గుణైశ్వర్యాదులు నతని డెందంబుననుసరించి యరుదెంచెఁ దక్కినరుద్రులు నితనిఁ జింతించుచుఁ గొంత కాలంబునకుఁ బునరావృత్తిరహితం బగుమత్పదంబుఁ బ్రాపించిరి యంత నిక్కడ

నక్రమలగర్భాండపతి నిజపదాశ్రితప్రాణధనం బైన భక్తజనంబు విడిచి వాయుపథంబు గడచి నిర్మలాంతరాకాశంబున శతకోటిభాస్వత్ప్రభా సముద్దీపం బగునారూపంబున తున్ముఖుండై మరుద్గతినతిశయించు మనోగతియు మనోగతిననుకరించు దర్శనాభిలాషయుఁ దదనుకూలం బగుదృగ్జాలంబు మేలంబు సూప నిరాలంబగతి నంతనంత నాచెంతఁజేరుచుఁ దనుప్రాణ పంచేంద్రియ మనో దృష్టి భేదంబులునాయంద పొందించువాఁడగుట దూరంబరుదెంచుటయు నెఱుంగక వెంబడిం బడి వచ్చివచ్చి యచ్చో నవిచ్ఛిన్న వజ్రస్వచ్ఛప్రభాచ్ఛాదితం బైనమహత్తత్త్వావరణంబు మీఱి పొరంపరనీలజాలవినీలవిభాలవాలం బగునహంకారసాలంబు దాఁటి యంత ననంత పథావకాశం బైనభూతాకాశంబు డాసి మీఁదట నిర్నిరోధ నినాదఘోరం బైనసమీరంబుదారిం జేరి పిమ్మట ముహుర్ముహుర్మరుత్ప్రేరణ ప్రజ్వలితజ్వాలికామాలికామహత్త్వం బగువహ్నితత్త్వంబు దాఁటి దాఁటినపిదప మాటిమాటికినభంగరంగత్తరంగసంఘసంఘాతసంఘటితఘుమఘుమారవజంఘాకాలావసానార్ణవోద్దీర్ణలీలాచరణంబగునీరావరణంబు శరణంబు గావించి యావెనుకఁ గనకద్యుతిసంసర్గం బైనయీయజాండకుహరాంతర్గతమార్గంబునం బఱతెంచు నన్ననుసరించునతనియఖండతేజోమండలంబు నిండినయుపరిలోకంబుల లోకులయాలోకంబులకు దురవలోకం బగుతదాలోకంబు గనుంగొనం జాలక నాలోకేశుకడ కేఁగి చాఁగిలంబడి స్వామి! మే మెన్నఁడు కని విని యెఱుంగని దుర్నిరీక్ష్యతేజోవిశేషంబు దొట్టినఁబట్టు చాలక భువన జాలకంబున నెట్టుకొనుచున్నయది యిది పరిశుద్ధజ్యోతియయ్యుఁ జేతనలకు భీతివిస్మయహేతు వయ్యెడు నీయండంబున కావరణం బగుతేజంబు జలంబులం గ్రోలినాళీకభవాండకోటరంబు పరిస్ఫోటితంబు గావించి యిటులు చటులద్యుతిపటలంబుతో నిట లంఘించినదో కాక నిటలాక్షవీక్షణాశుశుక్షణిజ్వాలల కీలాగు కాలాంతరంబునం గాని కానేరదు భారతీవల్లభ! యెల్లభంగుల నీయభంగతేజంబు ప్రాణిభంగంబునకు వ్యాసంగంబు గాకుండంగావు మని వేఁడుకొనియెడు వేలుపుచాలువు విన్నపంబు విని యన్నలువ మున్నుగా నున్నపిన్నపెద్దలు సంభ్రమాశ్చర్యధుర్యులై యట్టె యజ్జగజెట్టిమేనిదట్టంపువెలుంగు గనుంగొని యట్టిట్టన నేరక యూరక విర్వణ్ణులై యాపన్నులచెన్నునఁ గరకమలతిరోహితలోచనులును ధైర్యరమావిమోచనులును భయజాతస్వేదధారావిరచితసర్వాంగసేచనులును నై పాహిపాహి యనుచున్నయన్నెలవు గడచి నిత్యసత్యకృత్యం బగుసత్యంబున నడచి నిరంతరాక్రాంత తపోలోకం బగుతపోలోకంబుత్రోవం బడి యావెంబడి సనకాదిమునిజనరంజనం బగుజనంబు వెడలి సన్నుతాఖండలం బగు ధ్రువమండలంబు

చక్రిం జిక్కక సర్వగ్రహమండలోద్దండభారావక్రం బగుశింశుమారచక్రంబు
తరలి తరళీకృతదుష్కృతాలోకం బగు మహాలోకంబునం బయలుదేఱి స్వర్లోకవా
సుల కాశ్చర్యసంపాది యయి యాపట భువర్లోకంబు తరించి భూలోకంబున
కవతరించి పార్వతీశ్వరనివాసం బైనకైలాసంబునఁ ద్రిలోకశంకరుం డైనశంక
రుండు మదీయతారకబ్రహ్మమంత్రజపానుష్ఠాననిష్ఠాగరిష్ఠుం డైయుండుం గావున
నతనినాసికారంధ్రాంతరాకాశపథంబు ప్రవేశించి చనునావెనువెంట నంటి నాతో
న భూతనాథునిచేతనం బ్రవేశించె నంత. 106

క. ఈశానుమూర్ధసీమఁ బ్ర, వేశించి సుషుమ్నఁ జొచ్చి వెన్నాడి హృదా
కాశమున నన్నుఁ గానక, యాశివభావమున నాతఁ డైక్యముఁ జెందెన్. 107

ఉ. భావము భావముం దొడరి ప్రాణముఁ బ్రాణమునందు దివ్యతే
జోవిభవంబుఁ దేజమునఁ జొన్పి స నిర్వురు నొక్కరూపమే
కావున నీట నీరువలెఁ గాయము భేదము లేక యేక మై
యావెనుకం గనుంగొనియె నప్పటిరూపము నెప్పుడుం బలెన్. 108

ఆ. పవనవహ్నిగగనభౌతికంబై యున్న, యాశరీరమభవునందు కలసె
ననఁగ నన్నె తలఁచు నతినిర్మలాత్మకు, లైక్య మొందు దురని యబ్జనయన. 109

చ. అన విని విస్మయంబు వినయంబు భయంబుఁ బెనంగొనంగ రా
మునిఁగని సీత పల్కెఁ భవమోచన నిన్నె భజించుచున్నయీ
యనఘుని నీయజాండమున కాగతిఁ దెచ్చినకార్య మేమి? శం
భుని మదిఁజెందియున్ మరలఁబుట్టిన దే? ట్టితఁ డానతియ్యవే. 110

క. ప్రారంభించి హనూమ, చ్చారిత్రము మీరు దెలుపసాగిన మొదలున్
సారసుధారసధారా, పూరమువలెఁ జెవుల కింపు పుట్టెను ననినన్. 111

క. ప్రాణేశ్వరితో రామ, క్షోణీశ్వరుఁ డనియె నిటులు శూలధరజటా
శ్రేణిరటద్గాంగఝరా, క్షీణతరారావచుంబిజృంభితఫణితిన్. 112

ఏకపాదరుద్రావతరణకారణము రాముఁడు సీతకుఁ దెలుపుట.

క. పరమరహస్యం బిదివిను, తరుణీ యీయనఘమూర్తితనవిమలాంతః
కరణమున నామరూపే, తరముగ ననుఁదలఁచి ముక్తితత్పరుఁ డైనన్. 113

ఉ. కోరిక జార్చి నిష్కళత గూర్చి మహత్తరచిత్తవృత్తులం
దూర మొనర్చి యున్నమదిఁ దోఁచి తదీయసమాధిఁ ద్రోచి యీ
తీరున నిందుఁ దెచ్చి శివదేహముఁ జొన్పితి నిచ్చటన్ జగ
త్కారణమూర్తి గాఁదగిన కారణ మీతనియందుఁ గల్గుటన్. 114

క. వృత్తి వినాశం బైనను, జిత్తము నశియించు నది నశించిన మోహా
యత్తుఁ డగుఁ గాన నితనికిఁ, జిత్తజయం బెపుడుఁ గలుగఁ జేసితి మబలా. 115
మ. తనసద్భక్తుల కెంతచింతయగునో తాఁ బ్రోచుబ్రహ్మాండ మె
వ్వనిచేఁ బాలన మందునో దనహితవ్యాపార మెట్లుండునో
యనఁ దూహింపఁడు సంచలింపఁడు మదీయాకారరేఖావిలో
కనపారింపరి నేకపాదుఁ డిట కేకస్ఫూర్తి నేతెంచుచోన్. 116
క. అచ్చటనుండియు నిచటికి, దెచ్చినగతి దెలుపు మన్నఁ దెలిపితి శివునిన్
జొచ్చియుఁ గ్రమ్మఱఁ బుట్టిన, సచ్చరితం బడిగి తదియు సకి విను మింకన్. 117

శివునివనవిహారాదివృత్తాంతము.

శా. నాళీకోద్భవజంభభిత్ప్రముఖనానాదేవకోటీరహీ
రాళీకాయితభూతిలిప్తభవభక్తాంగప్రభారుద్రక
న్యాళిస్మేరముఖాంశుగంధరసచర్యావేశితాశాంగ మా
కైలాసాచలరాజశృంగమున శ్రీకంఠుండు సోత్కంఠుఁ డై. 118
సీ. అంగీకృతోల్లాస భంగీపదన్యాస భంగీశనర్తనాభీషణములఁ
బ్రజ్ఞాన్వితాజాది విజ్ఞాపనాపాది తాజ్ఞాపన క్రియాహ్లాదనముల
విద్యాధరాభేద్య హృద్యార్థయుతగద్య పద్యాది కాకర్ణనోద్యమముల
ముఖ్యాశయాసన్న విఖ్యాతసంపన్న సఖ్యార్హహేలాప్రశంసనముల
తే. ప్రమథపరికల్పితార్చనాప్రార్థనముల, నొలసి వెలసియు నొకవేళ యుబుసుపోక
వనవిహారంబు గావించువాంఛఁ బిలుచు, సతిమతియెఱింగి దగుహాళి చంద్రమౌళి.
సీ. సమదకీరమయూరశారికారోలంబ కలకంఠకంఠముల్ ఘంటికలుగ
దట్టంపుక్రొమ్మావి తలిరులేఁజిగురాకు గమిచంద్రకావిటెక్కెములు గాఁగ
నానావిధానూనసూనప్రతానముల్ నవచిత్రపటవితానములు గాఁగఁ
దీఁగెయుయ్యెల లూఁగుదేవకాంతలకపోలములు ప్రాఁగెంపుటద్దములు గాఁగఁ
తే. మొల్లమొగ్గలు ముత్యాలజల్లులుగను, దంబు గులుకుచుఁ జైత్రరథంబుఁబోని
చైత్రరథమున కంగనాసహితుఁడగుచు,శంభుఁ డరుదెంచివిహరించుసమయమునను.
క. చల్లనివలపులు మై వెద, చల్లుచు నుల్లసితబాలసాలమహేలా
పల్లవరతిపల్లవనవ, భల్లవలద్విహరణైకపవనము లోలసెన్. 121
సీ. జవరాలిగబ్బిజక్కవచుబ్బకౌఁగిలింతలు వినోదాద్రికందరములందు
వగలాఁడిబింగారుజిగిచెక్కునునుముద్దు చిన్నెలు నెలరాలతిన్నెలందుఁ

దెలిగంటికెమ్మోవితేనెద్రావుడుచొక్కపడకలు చిగురాకుఁబాన్పులందుఁ
గులుకుగుబ్బెతమబ్బుగులుకుపెంజెడమించుటల్లికల్ పాళికుంజాళియందుఁ
ఆ. జెంది యందంద డెందంబు గందళింప, నందనందననందనానందకేళి
కందమై నందనవనం బనం దనర్చు, నందు నిందు ధరుం డిట్టు లనియె సతికి. 122
క. కాంత వసంతము కాంతా, కాంతమనశ్చంద్రకాంత కాంతదినాంత
క్రాంతనిశాకాంతం బయి, యెంతయు వింతయ్యెఁ గంటె? యివ్వనవీథిన్. 123
క. నవపల్లవానురక్తిం, దవిలెడుకొమ్మల రమింపఁ దమ కేఁక సుచితం
బవునె? యని కడఁక నరిగెడు, నవురునఁ గారాకు లురిలె సకి! కనుఁగొంటే?. 124
ఉ. పంచశరుండు పాంథజనబంధనబంధురబుద్ధి పండువో
వెంచ ఘనావసంతుఁ డతఁ డెత్తెడుకత్తులపేజుమాలు నే
యించెనొ నాఁగ పల్లవము లెల్ల నగంబుల మించెఁ గోయిలల్
గాంచె ననూనతానకలగాననిదానకుహూనినాదముల్. 125
మ. తరమేఘోపరితారలో మధులతాతన్వీపరీరంభభా
స్వరఘర్మాంబుకణంబులో వనఖనిన్ జన్మించువజ్రంబులో
పరిసింపన్ వనరాశి యకా టొదవు? ముక్తాజాలమో! నాఁగ బం
భరడింభంబుల కింపుగా? ముకుళముల్ బాగొందె నిం దొయ్యలీ! 126
చ. భ్రమరహితప్రసిద్ధి యతిరమ్యవిశుద్ధి విశేషవాసనా
సముదయభాసురస్థితి రజఃపరివర్ధనరీతి కోశతా
క్రమణనిరూఢి భవ్యఫలకారణసంగతి రాజయోగిచి
త్తము తెఱఁ గొనె సూనసముదాయము నల్గడ నిండి యివ్వనిన్. 127
సీ. వెసఁ దన్నితివొ ప్రసవించె నశోకంబు నవ్వితో సురపొన్న ననలు నించె
మొగమెత్తితివొ విరుల్ మొనయించె సంపెంగ కౌఁగిలించితొ క్రోవిఁ గలిగె నలరు
లూర్పు వుచ్చితివొ పూ లూనె వావిలి మాట లాడితో గోఁగున నయ్యె సుమము
తిలకించితివొ సూనములు పూనెఁ దిలకంబు చే నంటితివొ మావిఁ జెలఁగెఁ గుసుమ
తే. ముమిసితివొ పూచెఁ బొగడ గీతము వహించి, తే మొపుష్పించెఁ బ్రేంకణ మింతి! మాకుఁ
గానివానికిఁ జెఱకువిల్కాని కిటులఁ, జటులశరకోటి ఘటియింపఁ జనునె సకు. 128
క. ఫాణితవాణీకరగత, వీణారీణారవంబువిసికిని మృగకం
ఖాణము నిలుచుటయు జగ, త్ప్రాణుం డిచ్చోట మందభావముఁ జెందెన్. 129
ఉ. వింతప్రియంబు గాంచుటలు వేమఱుఁ గూడుట లింత వాసినన్
జింతిలు టంతఁ గన్గొనిన సిగ్గఱుటల్ బిగికౌఁగిలింతలం

దెంతయు మేనులొక్కటని యెన్నుట నింపుగఁ దోఁచెఁ గామినీ
సంతతి కెంతసంతస మెసంగె! వసంతునివంక నంతటన్. 130

సీ. కొనముక్కునసగంబుగొఱికి కాంతుఁ డొసంగుఫలము ప్రొత్తున మెక్కి కెలయుచిలుక
కలికిముచ్చిక మెచ్చి కమ్మఁగెంజిగు రిచ్చి చెలులఁ బైకొనెడుకోయిలలవలపు
వలపురా విరితేనియలు గ్రోలి సకులతో మధుపముల్ మానసామ్రాజ్య మేలు
మేలెంచినలిసిమ్మృణాళముల్ మగువనోటి కొసంగి రతికిఁ గోరిక ఘటించుఁ
తే. కొలనిరాయంచ వెలయించుకలయికలను, వలను గని మీఱి బకబారిచెలువ చేరి
జిలుఁగుపలుకులఁ గులికెడుచిన్నెలెల్ల, వెల్లమయ్యెను గనుఁగొంటె? పల్లవోష్ఠి! 131

సీ. చిగురాకుపయ్యంటచెఱఁగొకింత దెమల్చి సముదగ్రమంజరీస్తనము లంటి
కడఁగి పుప్పొడిగంపవాటి మీఁద నించి కాసారనాభిప్రదేశములు పుణికి
తమ్మిపూసెమ్మోముతావులసోం పాని బలుఁకీలిబింబోష్ఠతలము నొలసి
లవలీలతికకపోలతలస్థితి గాంచి కదవన్నెయనఁటిపెందొడల నదరి
తే. రావిచిగురాకుమరుహజారము రమించి, వనవసంతగంధి నలరించె వాయువిటుఁడు
కంటె? తెలిగంటి! యనుచు ముక్కంటి నొడువ, నానసా ననబోఁడి యానసముపంచె.

ఉ. ఇటువలెఁ బార్వతీసతి మహేశ్వరసంగతిఁ గ్రీడ సల్పఁగా
నటు నొకచోట మేను లెనయంగ మొగంబు మొగంబు నిక్క నొ
క్కటి యయి తోఁక తోఁక పెనఁగంగ నెదుర్కొని క్రీడ సేయుమ
ర్కటమిథునంబు మన్మథసుఖస్థితి దృష్టికి గోచరించినన్. 133

ఉ. తగ్గనిసిగ్గునం బరవిదారిముఖాబ్జము దేఱి చూడ లే
కగ్గిరికన్నె యున్నతెఱఁ గాతఁ డెఱింగి లతాంగి మంచిదే
యిగ్గతిఁ గూడి క్రీడ ఘటియింతము రమ్మని మర్కటాకృతిన్
దగ్గఱె చిగురుబంగరుకటారివజీరుని కేళిఁ దేలఁగన్. 134

క. సురతాంతతాంత మంతట, పరిభరితం బగుచు సతియుఁ బతియు స్వలీలా
భరతకపిదంపతీత్వ, స్ఫురణ లుడిగి యాత్మరూపముల వెలయునెడన్. 135

మాలిని. తెల్లనివేలుపు తేజపుభారము దేవి భరింపఁగ దేఁకువ లే
కుల్లము జల్లన నోపరమేశ్వర! యోపక లే దిది యోరువ నేఁ
జెల్లమటంచు డెడఁ జేర్పఁగదే యని చెప్పెడుమాటకుఁ జిత్తములో
నల్లన నవ్వుచు నాబలు తేజము నప్పుడు దారుణియం దిడినన్. 136

క. పశశతవత్సరములు భూ, మి శివోదితతేజ మాక్రమించి భరింపన్
వశగాక దీనదశతోఁ, గృశితోన్నతి నేఁగుదెంచి యీశ్వరుఁ బలికెన్. 137

మత్తకోకిల. ఏడుశైలము లేడువారిధు లేడుదీవులు మోచినన్
వాఁడుచెందని నాథు దేవరవారి తేజము దాల్పఁగాఁ
గూడకున్నది వానికంటెను ఘోరమైనది కీనిసీ
వేఁడనైనను నిల్పవే పరమేశ! మ్రొక్కెద నాప్రభున్. 138

భుజంగప్రయాతము. రసాకాంతకుందుర్భరం బైనతేజం
బసాధారణప్రక్రియం దాల్పు మన్నన్
హసాదంచుఁ గొన్నేఁడు లయ్యగ్నియుం దా
ల్చి సత్వేతరత్వాస్తి శ్రీకంఠుఁ బట్టెన్. 139

ఉ. ఈశ్వర నీదుతేజము సహింపఁగఁ జాల వహింపవే యనన్
విశ్వహితేచ్ఛ దానిఁ గొని వేయుసమల్ ధరియించి పిమ్మటన్
శాశ్వతసత్వసంపదఁ బ్రశస్తత కెక్కినగాడ్పుఁ బిల్చి గౌ
రీశ్వరుఁ డమ్మహాబలున కిచ్చె ధరింపు మటంచుఁ దేజమున్. 140

క. ఆవాయువు వేయేఁడులు, నైవం బగుతేజ మూని చరియించి జగ
త్పావని కంజన కిచ్చిన, ననావరమున నితనిఁ గనియె నవసీత యనన్. 141

ఉ. ఓవిమలాత్మ! వేయిసమ లోపిక దాలిచి వాయుదేవుఁ డ
ద్దేవునితేజ మంజనకుఁ దెచ్చి యొసంగిన దేమి? యంజనా
దేవి యనంగ నెవ్వనిసతీమణి? యెవ్వరికూఁతు? రామె కీ
పావనుఁ డుద్భవింపఁ గలభాగ్యము గల్గుట లేమి? తెల్పరే. 142

క. ఈతనికిఁ దండ్రియై ప్ర, ఖ్యాతి వహించినజగద్ధితాత్మునిచరితం
బేతెఱఁగో తెలుపఁదగు నన, సీతకుఁ గౌతూహలమున శ్రీరాముఁ డనున్. 143

కేసరి యనువానరునివృత్తాంతము.

ఉ. పూర్వమునన్ సుపర్వగిరిభూమి నశేషవిశేషశేముషీ
గర్వభుఁ డుగ్రవైరికరికేసరి కేసరి నా జటీశ్వరా
శీర్వచనప్రవృద్ధశుభశీలుఁడు వానరపాలుఁ డొప్పఁ ద
న్నర్వదివేలుపర్వతమునం బలివాసరు లాశ్రయింపఁగన్. 144

సీ. బహుగోత్రరక్షణోపాయధుర్యుఁ డయ్యు బహుగోత్రరక్షణప్రౌఢి విడఁడు
హరివిక్రమకళాపారంగతుం డయ్యు హరివిక్రమకళావాప్తి మానఁ
డార్యాశయగ్రాహకార్చనాపరుఁ డయ్యు నార్యాశయగ్రాహకార్చ వదలఁ
డాశాజయాపతీపాత్రైకధృతి యయ్యు నాశాజయాప్రతీపాత్మ వదలఁ
తే. డతఁడు సామాన్యుఁడే సమస్తాగమాబ్ధి
మథనమంథాయమానధీమండనుండు

చండకరమండలాంశుచంచత్ప్రభుండు
ఘనుఁడు కేసరి శాఖామృగప్రభుండు. 145

మ. బలముం దేజము భాగ్యముం గలిమియున్ బ్రాయంబుఁ బ్రౌఢత్వమున్
గలవాఁ డయ్యును బ్రహ్మచర్యనియతిన్ గాఢప్రభావోన్నతిన్
జలనేచ్ఛావిషయాభిమానమదహింసాదైన్యశూన్యాత్ముఁడై
నలిపెన్ ఘోరతపం బతండు దివిషచ్ఛైలేశ్వరాధిత్యకన్. 146

మ. తనదుర్వారతపోమహత్త్వమున నాతం డొందె స్వేచ్ఛాప్రవ
ర్తనమున్ ధర్మదయాపరత్వము సమస్తప్రాణిభావజ్ఞతా
ఘనవిజ్ఞానము రుగ్జరామరణశోకక్లాంతిశూన్యప్రభా
వనిరూఢాంగదృఢత్వ ముత్థితమనోవ్యాపారలోపత్వమున్. 147

క. మాసరభాసురధైర్యర, మాసరసిరుహాయమానమానసుఁడై యా
కేసరి శమదమములఁ దన, కేసరియును లేక లోకహితగతి మన్నన్. 148

కేసరిశంబసాధనునివధించినవృత్తాంతము.

శా. తత్కాలంబున శంబసాధనుఁడునా దైత్యుం డొకం డుగ్రశౌ
ర్యోత్కర్షేచ్ఛఁ దపం బొనర్చి విధిమెప్పొందించి లోకత్రయా
పత్కారిత్వవరంబు లూని యహిరాట్ప్రత్యగ్రబాహాగ్రజా
గ్రత్కౌక్షేయకుండై సుపర్వు లడలం గ్రౌర్యం బవార్యంబుగన్. 149

సీ. తలల నాసరికి రత్నము లూనెదరె? యంచుఁ జిలువరాపడగలు చిదిమివైచు
నను మీఱవలసి మీరును బూనెదరె దపం? బని మహర్షులను హింసన మొనర్చుఁ
దొలివేల్పుదొరను నన్గొలువ రారే? లంచుఁ జెఱగంటితెఱవలఁ జెఱలుపట్టు
మఖభాగ మింకైన మాకొసంగరె కదా యని యాదితేయుల నాఁకఁబెట్టు
తే. గాయసంసిద్ధి మీవలెఁ జేయరాదె? యనుచు సిద్ధులఁ బట్టి యిట్టట్టు సేయు
నసహాకహాకహాకలితాట్టహాసచలిత, జంభమదభేదనుఁడు శంబసాధనుండు. 150

క. ఆదానవమూర్ధన్యుని, చేదైన్యము నొంది దివిజశేఖరులు ముదం
బేది భయాతురులై ది, క్కేదీ? యిటమీఁద నాశ్రయింపఁగ మనకున్. 151

క. ఆవేధ కెఱుకసేయుద, మావేధ యటంచు నంద ఱేఁగి వినతులై
దేవా యిఁక మముఁ గృపఁ గన, లేవా దేవారి నోర్వలే మని వేఁడన్. 152

ఆ. నలువ వాని గెలువఁ గలబలాఢ్యునిఁ దెల్పి
యలబలంబుమాలి యరుగుఁ డనిన

మనుచుఘనునిఁ గంటి మనుచు బంగరుగుంటి
కరిగి యలకపీంద్రు నందుఁ గాంచి. 153

క. ఆశీర్వాదముచేసి శు, భాశయ నీమహిమఁ దెలిపె నంబుజగర్భుం
డాశంబసాధనుని నిఁక, నాశం బొనరించి ప్రోవు నాకుల నెల్లన్. 154

సీ. విద్యాధరులు హీనవిద్యాధరులు గాఁగ సిద్ధులు వెలి నప్రసిద్ధు లైరి
గంధర్వులనుబంధిగంధర్వు లై యునికి ఖచరు లనేకదుఃఖచరు లైరి
సాధ్యు లాసురదండసాధ్యులై దుఱిపిల్లఁ ద్రిదశు లార్థపత్రిదశు లైరి
భాస్వరుల్ గిరిగుహాభాస్వరు లౌటచే భోగు లానమదాత్మభోగు లైరి

తే. శంబసాధనతీక్ష్ణతేజమున నాక, లోక మంతయు నిర్గతాలోక మయ్యె
నేమి చెప్పుచు మింక మాకెల్ల నీవె, యాపద హరింప నొడయఁడ వనెడువేళ.

ఉ. నారదుఁ డంతయున్ గని రణప్రియుఁ డౌటను శంబసాధనేం
ద్రారికులేంద్రుఁ జేరి శుభమస్తు నిశాచరచంద్ర యన్న జో
హా రిడి యేదనుం డెటు ప్రయాణము లోకములో విశేషముల్
నారద యేమి తెల్పు మనినన్ దనకోర్కి ఫలించె నం చనున్. 156

తే. ఏటివింతలు శైత్యేంద్ర హేమశిఖరి, నుండి వచ్చితి నచట నాఖండలాది
దివిజు లందఱు నిన్నువధించుకొఱకు, నొకవనాటునిఁ బ్రార్థించుచున్నవారు. 157

శా. ఆకార్యం బెఱిఁగింప వచ్చి తసురేంద్రా! (?) యన్న నాజ్యాహుతి
వ్యాకీర్ణాగ్నియుఁబోలె మండి యహహా! యాలాగుకార్యంబు నేఁ
డాకాంక్షించిరె? యెంత లే దని తమున్ బ్రాణాలతో నిల్పినన్
నాకుల్ మంచిది క్రొఁతిబల్మి నెటులన్ న న్గెల్తురో చూచెదన్. 158

క. కావరమునఁ గన్గానక, నీవఱకున్ లేనిహాని యిపు డూనిరిగా
నావరబాహుబలోన్నతి, దేవర కను మనుచు నుగ్రతేజోధికుఁ డై. 159

క. క్షోణి చలింపఁ ద్రిలోక, ప్రాణిహతిప్రవణశూలపాణియుఁబోలెన్
బాణిఁ గృపాణమరీచి, శ్రేణి దెసల మసల నసుర చెచ్చెర రాఁగన్. 160

మ. దనుజగ్రామణి యట్టహాసరవ ముద్దండత్వ మొందన్ బ్రతి
ధ్వనిదంభంబున శత్రురాక నిజగోత్రస్వామిసూచింప నా
ననముల్ వెల్వెల వోవ గుండె లగలం దైన్యంబుతో నద్రిసల్
కనుఁగీర్వాణులఁ గాంచి కేసరి హితాలాపంబులం దేర్చఁగన్. 061

ఉ. ఆరజనీచరాగ్రణి లయావసరాసితనీరదాకృతిన్
దారుణ ధాఁ గనుంగొని యథాయథ లై సుర లద్రిరాడ్గుహల్

దూఱెడువారు నిచ్చ విధి దూఱెడువారు కపీంద్రువెన్కకున్
జేరెడువారు కావు మని చీరెడువారును నై తలంకఁగన్. 162

ఉ. పోకుఁడు పోకుఁ డింక నెటుపోయెద రిందఱ నొక్కపెట్ట మ
ద్భీకరశక్తి కిప్డు బలి వెట్టక పోదు నె? యంచు రోషభా
షాకలితాట్టహాసపరుషధ్వని వేల్పులవెంట నంటఁగా
నాకపిసార్వభౌముఁ డపు డడ్డము వచ్చి మహోగ్రుఁడై యనన్. 163

క. ఏరా? యోరి దురాత్మక!, మేరా యీరాపు? నీకు మృత్యువు నే రా
నీరాజసము డిగింతును, రారా మారాడ నేల? రణమున కింకన్. 164

క. యెదిరించు నను జయించిన, దదపఁగదా త్రిదశపటలి బెదరింపఁ దగున్
వద రటు పోయెదు నిలునిలు, మిదె వచ్చితి నని నిశాచరేంద్రునిఁ బొదువన్. 165

క. గిటగిట పండ్లు గీటుకొని కేసరి చూసి యిసీ వనాటు! ని
న్నెటువలె నీడ్చి చేసికొని యే మని చేసెద? నన్ను మార్కొనన్
నిటలతటాక్షుఁడున్ వెఱచు నీ వన నెంత యొకింతసేపు చెం
గట నిలు మంతమీఁద నెటు గాఁగలదో కనుఁగొందుగా కనన్. 166

క. పాఱెడుబండికిఁ బదమిడఁ, జేరెడివీఁడిడి విధాన జేజేలకుఁగా
బోరెడుపనికై పూనుక, యూఱడి మడియంగఁ దొరఁగి తని యసి యెత్తన్. 167

క. నట లాఁశ్వఁ బడిన కేసరి. యటువలెఁ గేసరి భయంకరార్భటి దిక్కుల్
పెటిలివడఁ గన్నుఁగొనలఁ, జిటచిటశిఖ లెగయ శిఖరిఁ జేకొని వైవన్. 168

క. ఇదిగద నీసాధన మని, యది గనఁ జిదురుప నార్చుచునవ్వురా!
పదరకు మని యసురవరుం, బదనగధరశిఖర మొకటి యదరించుటయున్. 169

ఉ. అమ్మనుజాశి సొమ్మసిలి యమ్మెయి గ్రమ్మఱఁ జేరి హామికన్
హుమ్మని హుంకరించి పనితో వనాటుఁడ నీభుజాబలం
బిమ్మెయి మద్గదాభిహతి యెట్టిదొ కన్గొనుమంచు నుగ్ర వే
గమ్మున వైవ నమ్ముకపిఁ గ్రమ్మి వడిం బొడి యై ధరం బడన్. 170

క. ఒకయింతయు దానఁ జలిం, చక యున్నం గినిసి శంబసాధనుఁ డరుణాం
బకుఁ డై శూలము గైకొని, పకపక నగి వైచె దీన బ్రతుకు మటంచున్. 177

తే. ఆకఱకుశూల మురవడిఁ జైకి రాఁగ, జాఁగతనమునఁ గాలసర్పంబునొడియు
నరుడునివిధాన నెదిరించి కై గ్రహించి, బలిమి కేసరి మోఁకాలఁ బట్టివిఱిచె. 172

క. శూలము వేలమునన కర,వాలము జళిపించి నఱక వచ్చి యతండున్
వాలముఖంబున నడిచినఁ, గేల జడిసి యడిద మపుడు క్రిందం బడినన్. 173

ఆ. పడినకత్తి మరలఁ బట్టుదునే యని
యప్పు డసురభుజము లప్పళించి
యడుగుచప్పుడులను బుడమి యిట్టట్టు గ్ర
క్కదల రొండలుం జదలఁ బొదల నడరి. 174

క. తడవాయెఁ గడఁగి వేల్పుల, తడవాయం జేతు నని యతండు పిడికిటం
బొడిచిన రుధిరము వాతం, బుడబుడ గ్రక్కుకొని యసుర పుడమిం బడియెన్.

క. మేరలు మీఱెను భేరులఁ, దారలయారవము దివిని దైవతదారో
దార ప్రమదాశ్రూద్రక,ధారలు గంధర్వతురగధారలు వెలసెన్. 176

చ. కినుక హిరణ్యుఁ దున్మిననృకేసరి నాఁ బగుకేసరిన్ సుధా
శను లటఁ గాంచి మిక్కిలి ప్రశంస యొనర్చిరి గాడ్పుశాలిము
ల్లనిమిషకోటి గుండెదిగు లర్కశశాంకులకన్నులం జెసం
గనెరసు వాపి యాతఁడు నయంకితకీర్తి వహించె నెంతయున్. 177

చ. శమదమసత్యశౌచము లెసంగ వహించితి బ్రహ్మచర్య మిం
క ముదముతో గృహస్థవిధిఁ గైకొనుమంచు సురల్ హితోపదే
శ మొసఁగి పోవ నంత నిజచారుగుణాన్వయలీల కానుకూ
ల్యముగల కన్యఁ గైకొనఁ దలంచి పరామరిసించుచున్నెడన్. 178

అంజనాజన్మాదివృత్తాంతము.

సీ. ముందు హెచ్చునుగుందుకఁదుఁజెందనిచందుఁ బగలింట నొగలనితొగలతెగల
మలినత్వ మొలయనిమణిదర్పణంబులఁ దొగరారిముదురనిచిగురుటాకు
మొన విచ్చి విరిసిపోవని మొల్లమొగ్గలఁ బంకంబువంకఁజూపడనిసంకుఁ
దనతావి వీడి వాడనిపూవుబంతులఁ గాకలే కెనఁగుబంగరుసలాకఁ

తే. దా సృజించుట లేకున్కి ధాత నఖన
యన కపోలోష్ఠ రద గళ స్తన శరీర
కాంతుల ఘటించి కన్య నొక్కతె నహల్య
యన సృజన చేసి గౌతమముని కొసంగె. 179

క. ఆమదవతి పతిసేవా, సామగ్రి రహింపవలచి శతమఘుఁ డెదలోఁ
గామించి కలసి మౌని,గ్రామణి కినుకఁ గన వేయుకన్నులఁ గనియెన్. 180

ఆ. అంతఁ గాంతచెంత నంతకాంతకు నంత
వింత కినుకఁ బూనుటంత యెఱిఁగి
తనయమీఁది నెనరు తనమది నెనయంగ
వనరుహాసనుండు వచ్చి పలికె. 181

మ. పవడంపుంజిగివాతెఱన్ సుధయు రంభామోహనస్ఫూర్తి యూ
రువులన్ మందగతిన్ సితేభవిభుతీరున్ దంతసంపత్తి వ
జ్రవిలాసంబు దగన్ స్వవస్తుచయవిభ్రాంతిన్ సురాధ్యక్షుఁ డీ
నవలా మేనొనె నేరి నేల కినియన్? నాతప్పె కాకింతయున్. 182

సీ. వదనలోచనకైతవమున రాకాచంద్రకమలంబులకుఁ బొందుకలుగఁ జేయ
మందస్మితోష్ఠదంభంబునఁ జంద్రికోదయరాగములకు బాంధవ్య మునుప
గమనలీలావలగ్నచ్ఛలంబున మత్తకరికేసరులకు సఖ్యంబు నెఱప
సరసభాషారదచ్ఛద్మంబునను శుకీదాడిమీబీజాళి నగులుపఱప

తే. నేఁ బ్రయత్నంబు చేసి యీయిందువదన
సృజన సేయుట దెలియక చేసెవలుక
కుమ్మరికి నొక్కయేఁడును గుదియ కొక్క
పెట్టనెడుమాట నిజము గాన్పించె నిపుడు. 183

తే. మందయానలడెందంబుమందమలుక-
జెంద నేటికి నాపల్కుఁ జిత్తగించి
యువిద కిది గాక నేరంబు లొకటి రెండు
గావు మని వేడుకొని పద్మగర్భుఁ డరిగె. 184

క. అంచహుమాయివజీరుఁడు, పంచినపని గాదు నాక బలురోషముఁ జా
లించెన్ యతిపతి యలసటఁ, గాంచెన్ హరితేజమున నొకని సుకుమారున్. 185

మ. అకలంకేందునిభాస్య గౌతమతపస్యాశాలిచంద్రావతం
సకుసంగంబున నంతగర్భ మొదవన్ సంపూర్ణరాకాశశాం
కకళాగర్భితపూర్వదిక్ప్రమదరేఖం బాండురశ్రీవిశా
లకపోలద్యుతి మించి యొక్కశుభవేళన్ గూఁతునుం గాంచినన్. 186

క. మంజులమతి గౌతమయతి, కుంజరుఁ డలరారఁ గొమిరె కొమరొందె దర
త్కంజనయనగుణరంజన, యంజన యనుపేర మతిజితాంజన యగుచున్. 187

సీ. కమ్మనెత్తావులు గ్రమ్మ సంపెఁగనూనెఁ దలయంటి పన్నీట జలకమార్చి
తెలిక్రొత్తచలువపొత్తుల మేనిదడి యొత్తి రక్ష నెన్నొసటను రక్షవెట్టి

కలికి కాటుకరేఖ కన్నుల నొలయించి జిలుఁగుపయ్యెదఁ జేర్చి చెక్కు నొక్కి
మోము మోమునఁ గూర్చి ముద్దాడి యాఁకటిపోరార్చి చన్నిచ్చి బుజ్జగించి
తే. జాళువామేఁటి డోలలోఁ బాల నునిచి, హాళితో లాలిలాలమ్మలాలి యనెడు
జోలపాటల లాలించు చను దినంబు, జనని పోషింప శశిరేఖ సరణిఁ బెరిఁగె 188
చ. కలకలనవ్వు మోముఁ దెలిగన్నులకాటుకరేఖ నీలపుం
గులుకు మెఱుంగుముంగురులుఁ గుందనపుంజిగి చెన్నుఁ బన్నుప
న్నెలు నునుఁజన్నెలుం గలికి నేర్పులొనర్పని చిన్నికన్నె యై
యలరె వయస్యలం గలసి యాటలఁ బాటల ముద్దుమాటలన్. 189
సీ. జెళుకులాననిడాలు గులకరింపనె కాని తొలఁకరింపదు కన్నెతళుకుఁజూపు
గొప్పచక్కెరకప్పు గుప్పళింపనె కాని చదురుపల్కదు చిల్క నెదురుపల్కు
మొన చూపి పైఁటమాటునను డాఁగనె కాని చక్కసిక్కదు ప్రాఁపచన్నుదోయి
చంద్రిక మోవిపైఁ జెంగళింపనె కాని ముఱిపంబు నెఱపదు మొలకనవ్వు
తే. మిక్కుటపుఁ జెక్కుఁ బెక్కువ నెక్కఁ గాని
చొక్కపుటొయార మెనయదు చక్కఁదనము
మాటలమిటారి గారాబు మనుమరాలు
చిన్నిపాయానఁ జెన్నొందుచున్నవేళ. 190
క. మునిదార మన్నువేలుపు, దునెదారికిఁ గన్నకొడుకుతో నంజన కిం
పొనరించుచుఁ బతిసేవం, బసరించుచు నొక్కదినమునను ఋతుమతి యై. 191
సీ. తనమోముజిగి సోముపనినోము టీక్షించువేడుక నాత్మవిరులు విరియఁ
దనకప్పుజడయొప్పుఁ గని యప్పుడుడివోవురహిని గాఢాంధకారములు దెరలఁ
దననిబ్బరపుగబ్బిచనుగుబ్బగవఁ బ్రబ్బుసొబగునాజక్కవల్ జోడుగూడఁ
దనకన్నుఁగవచిన్నెలనువిన్నవై యున్నలాగున నీలోత్పలములు మొగుడఁ
తే. దననఖరసారరుచి మీఱఁ దాఱెననఁగ, దారకలు జాఱ వానిబృందారకేంద్ర
తరుణి యరుణోదయమువేళ సరసిఁ జేరి, క్రుంకి చేరువవని విరుల్ గోయువేళ. 192
సీ. ననలకై నిక్కఁ గ్రన్నన నీవి సడలినఁ గనిపించు నాభిపాంకంబు మెచ్చి
విరులు పయ్యెద నించువేళను గాన్పించు నిబ్బెంపుగుబ్బల చెలువుఁ బొగడి
మొకరితేఁటులరాయడికిఁ ద్రిప్పికొను మోము నెత్తమ్మితేటకు నివ్వెఱపడి
చిలుకల నదలింప జీనిచక్కెర లుప్పతిల్లుపల్కులకు గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగి
తే. కొమ్మ కెంగేలి కందనికొమ్మ వంచు, కొఱకుఁ జేసాఁప నుదిరిబంగరు మెఱుంగు
లొలుకుకరమూలరుచులమే లుగ్గడించి, యప్పు డుదయించుభానుఁ డిట్లనిగణించు.

తే. అందమగుదీనిచనుఁగొండ లాశ్రయించి, వాలికమెఱుంగుచూపుక్రొవ్వాఁడితూపు
గములు కనుబొమ జీనిసింగాణివింటఁ, దొడిగి మరుఁడనుచెంచు పాంథులఁగలంచు.

సీ. చక్రపాలనలీల సమకొన్నపుణ్యు మీసతిచన్నుఁగవఁ జేర్పఁ జాలదొకొ?
మేరుప్రదక్షిణామేయధర్మనిరూఢి దీనిమైఁ గదియింపఁ బూనదొకొ?
విష్ణుపదవ్యాప్తివిఖ్యాతసుకృత మీచెలికొనుఁ జేనంటఁ జేయదొకొ?
సారసవనవృద్ధి జరగుసత్కర్మమీ సఖిమోము ముద్దాడ సలుపదొకొ?

తే. యేల మదిఁ జాల సీలీలఁ జాలిఁ జెంద?
బాలికామణి కీవేళ మేలు దెల్పి
కేలుఁ జెమరించి రతికేళిఁ దేలకున్నఁ
దాళఁగాఁ జాల నని యెంచి తమి వహించి. 195

సీ. మందేహదైతేయబృందాహవోత్సాహవిజయదోహళలీల వీటఁబుచ్చి
ఫాలకీలితహస్తవాలఖిల్యస్తవాకర్ణనోల్లాసంబు గాడు పఱచి
మాతరోద్దండాదిమాగధప్రత్యగ్రసాహోనినాదంబు చౌకచేసి
యర్ఘ్యాదికానంతరావసీదేవతాకృతవందనాసక్తి క్రిందుపఱచి

తే. పచ్చతేజీల నడపించుపిచ్చుగుంటు
చతురతాగతి నుతియించుజాడ మఱచి
కలువరాయలచలువమైఁ జెలువ మమరఁ
గదియ నేతెంచె మదిరాక్షిఁ గర్మసాక్షి. 196

క. వచ్చిన వెచ్చనిజగిదొర, కెచ్చినభయభక్తిఁ బూజలిచ్చినదై మీ
వచ్చినపని యే మని వా, ప్రచ్చిన నచ్చెలికి భాస్కరుఁడు తమి ననియెన్. 197

ఉ. ఇచ్చటికేల వచ్చితని యీవన నేమని మాఱుమాట వా
క్రుచ్చెదఁ దుంటవింటిదొర కోయని యార్చుచుఁ బువ్వుటంపఱం
గ్రుచ్చఁగ భీతి నీదుచనుఁగొండలు రెండిపు డాశ్రయింపఁగా
వచ్చితి శత్రుభీతుఁ డగువాని ననుంగరుణించు కోనలీ. 198

సీ. వెఱపు మాలిచి నీవు వెనుకవై చికొనంగ వేణియై తిమిరంబు వెలయలేదొ
వగపుమానిచి నీవు మొగమోటసేయంగ ముఖలీలఁ జంద్రుండు ముఱియలేదొ
కలఁక జాఱిచి నీవు కనుసన్న గావింప నీక్షణోన్నతిఁ గల్వ లెసఁగలేదొ
రహిఁ జూపి నీవాచరణయుక్తి మొనయింపఁ బదనఖస్థితినుడుల్ ప్రబలలేదొ

తే. క్రమము నెలకల్వ లుడులు నాదాయలయ్యుఁ, దెఱవ నినుఁ జెంది నేనన్న వెఱవకున్న
తెరువు సరిపూని నేను నీమఱుఁగు సొచ్చి, చెఱకువిల్కాని నొకయింతసరకు సేయ.

మ. దరహాసద్యుతి బొండుమల్లెగమి దంతచ్ఛాయఁ గుందచ్ఛటల్
సరసాలోకనదీప్తిఁ గల్వ లధరోష్ఠశ్రీల బంధూకముల్
పరిమాణేతరలీలఁ గేలుకొన నేలా పూల కంచుక్ నిరం
తరగండోపలచందపద్ధతిఁ బదన్యాసంబు గావింపఁగన్ ? 200

ఉ. ఇంతచలంబు చేసి యలయించినఁ గాంత యొకింత తాళ నే
కాంతపువేళ యేలు మని గ్రక్కునఁ బైఁటఁ దెమల్చినంతఁ గొం
దంతగృహస్థు కొంగొడియ నక్కట యేమనవచ్చు నంచు వి
భ్రాంతిఁ బడంతి యున్నఁ బ్రియభావ మెఱింగి పతంగుఁ డింపునన్. 201

ఉ. గ్రక్కున నోమిటారి బిగికౌఁగిలి వీడకు మేమి వచ్చునో
చక్కెరవిల్తుచే నుదిరి సంపెఁగమొగ్గలకోరి పూని వి
ల్లెక్కిడి పొంచినాఁ డఱుత నే యిట రమ్మని కౌఁగిలింపతో
నొక్కనికుంజమంజుగృహ మొయ్యనఁ జేరిచి తత్తరంబుతోన్. 202

చ. ఉలుఁగుఁబయంటలో వెళకుసిబ్బెపుగుబ్బలయుబ్బు చూచినన్
గొలుపదు చెక్కు నొక్కఁదళుకున్ నునుఁజెక్కిలి పెక్కుపల్ గనన్
పలవదు మోవి యాన నునువాలెఱ గాంచిన సీవి వీద్వఁగాఁ
దలఁపదు భాను నెమ్మది సుధామధురాధరచెల్వ మెట్టిదో. 203

సీ. శుకవాణియధరోష్ఠచుంబనచ్ఛలమున నాస్యచంద్రునిఁ జూచి యాఁడు కఱచి
జవరాలిచేర్చుక్క సవరించునెపమున వేణికాతిమిరంబు వీఁగ నొత్తి
శృంగారవతికుచాశ్లేషకైతవమున హారతారలఁ దాఱుమాఱుజేసి
వనజాస్యరతిపారవశ్యదంభంబునఁగన్ దోగల్ ముకుళింపఁగా నొనర్చి
తే. కనస్వభావంబు రతియందు మునుకొనంగఁ, దరుణి బహుబంధచాతుర్యసరణి మొనసి
తరుణి నలయించి సొలయించి తమి వహించి, లలితరతికేళికానందలహరిఁ దేలి. 204

సీ. అరగంటిసొక్కులు చిఱునవ్వుటెక్కులు మరు లూనుచెయ్యువ్వలు ముఱిపములును
గిలిగింతకైపులు మెలిగొన్నరూపులు జిలిబిలిముచ్చటల్ కులుకుసటలు
సరసంపుమురువులు సరిగాంచుహరువులు కళలంటువెరవులు కలికివగలు
రతినూనుసన్నలు రాకొట్టుచిన్నెలు కొదలేనిమమతలు గూర్చుజతలు
తే. మీఱియొకయింత యరలేనివారివపురి సురతసౌఖ్యాంబునిధి కీడుజోడుగల దెని
యివ్విధం బెవ్వరైనచో నెఱిఁగిరేని, సిగ్గుచే టనువెఱ పొందుచెఱిచెఁగాక. 205

ఉ. అంత రతాంతతాంతతనుఁ డై యనుఁ డింతికిఁ దెల్పి యేఁగులా
గంతయు స్వాంతవీథిఁ గని యాడకు గౌతముఁ డేఁగుదెంచి

కల్పాంతకృతాంతలీలఁ జటులాక్షులఁ గీలలు గ్రమ్మఁ బద్మసీ
రంత మరంతచింత వెడరం బరుషస్థితిఁ గాంచి యిట్లనున్. 206

సీ. మూర్తిత్రయాత్మకస్ఫూర్తివర్తిలుమూర్తి పరవధూమూర్తికై పాలుపడెనె?
వేదవేదాంగముల్ వినువీను లన్యకాంతామణిమణితంబుఁ దారసిలెనె?
ప్రణవరక్షాదీక్షఁ బ్రబ్బికొన్ననిరీక్ష యితరాంగనఁ గనంగ నియ్యకొనెనె?
జేజేలవేలలెక్కఁ శ్రీపాదపద్మముల్ పెఱదానికోఱకురాఁ బెల్లెసఁగెనె?
తే. నిరతిశయహంససుఖపయోనిధిఁ దరించు, హృదయ మొకబోటిరతికేళి నింపుగనెనె?
కటకటా! యెంతవాఁడ వికటుకుపనికి, నెటుల నొగ్గితి? పరకీర్తి యెంచవలదె? 207

శా. ఓహో! లోకహితుండవై వివెయుటుగా, మున్నయ్య లన్యాంగనా
మోహం బూన నఘంబుగాఁ బలఁకురే మోసంబు మోమోటమీ
దేహం బూరక జాఱ నేరదు సుధారోషైకబోధోక్తిచే
రాహుగ్రస్తుఁడవై తలంకు మని శాపవ్యాప్తి సాధించినన్. 208

క. ఆపంకజాప్తుఁ డానుడి, నేపఱి గడగడ వడంకె నెంతటివాఁడున్
బాపము గలిగిన భయసం,తాపముఁ బ్రాపించు ననుట తథ్యంబెకదా! 209

క. ఈవిధి నతశేవధి చిం,తావధి గన లేక యెఱుఁగ కంటిరిఁ దప్పొ
నావలన శాపమోక్షము, గాంచఁగదే యటన్న గౌతముఁ డనియెన్. 210

ఆ. ఎప్పుడంటకుండ నేఁడోట గ్రహియించి, విడుచు రాహు నిన్ను విశ్వజనుల
కదియె పుణ్యకాల మయ్యెడుఁ జను మన్న, బ్రతుకు గంటి ననుచు భానుఁడేఁగె.

క. మును దనకు బ్రహ్మ దెలిపిన, మనవి మనంబునఁ దలంచి మానినిమీఁదన్
గినుకఁ గొనఁడయ్యె ముని యల, వనితయు దలఁపలన నొక్కవరసుతు గనియెన్.

క. ఆగ్రావభేది కొడుకును, యగ్రసుతుని వాలి యనియు నర్కోద్భవునిన్
సుగ్రీవుఁ డనియు వానికు,లాగ్రణి నామము లొనర్చి యలరుచునున్నన్. 213

మత్తకోకిల. కోడెపాయపుగబ్బిగుబ్బెతఁగూర్చి వేలుపుఁబ్రోడ దాఁ
గోడి యై యొకరేయి కూయిడఁ గోడిగబ్బని నెమ్మదిన్
జూడ కమ్ముని యేటి కేఁగినచోఁ దదాకృతిఁదత్సతిం
గూడుటల్ సుతుఁ డుద్భవించుట కూఁతు రంతయుఁ గాంచుటన్. 214

ఉ. గౌతముఁ డేఁగుదేరఁ దనకన్నది కన్నియ విన్నవింప నా
జ్యాతతకీలికావృతమహానలముంబలె మండి దేవతా
నేత నధఃకరించి యతినిష్ఠురభాషల శప్తుఁ జేసి భా
ర్యాతరళన్ శిలాకృతి వహింపఁ గళావతి బెట్టు దిట్టినన్. 215

క. గడగడ వడఁకుచుఁ గనుఁగవ, జడిగొని బాష్పాంబు లురుల శాపావధిఁ దా
నడుగుటకు నడుగుఁ జూపక, యడుగులఁబడి పడఁతి కడిఁది యడలున నొడివెన్. 216

తే. ప్రాణనాయక మీదారి బలవిహారి, చేరి వడి మీఱి గడిదేఱి చెలఁచు టెఱుఁగ
నేర మెంతైనఁ గలదు మన్నించి శాప,మోక్షము వచింపవే యన్న మునివరుండు.

క. రామాభిరామ శ్రీరఘు,రామాంఘ్రిసరోజయుగపరాగము మీఁదన్
నీమీఁదఁ బొరయ నఘ మఱి, యీమేను వహించెదవన నింతి ముదమునన్. 218

క. మును గవినతనయులనుచలెఁ, గనఁదగు నీనిసువు ననుచుఁ గరికి యపుడు దాఁ
గవినకుమారుని లజ్జావనతాననయై యొసంగె వాచంయమియున్. 219

అంజనావానరరూపిత్వాదివృత్తాంతము.

ఉ. ఇందునిభాస్యఁ గాంచి విను మింతి! శతక్రతుఁ డిచ్చ నీకుఁ దా
నంపము లొంది పొందఁ జననం బితఁ డొందుటఁ నేఁడికన్ శతా
నందుఁ డనం దనర్చు నిజనందను లంగజు నన్యజాతుల
న్నం దలనొప్పులై మది కనారితెఁ గాన నొకండు పల్కెనన్. 220

సీ. మున్ను నీకు జనించి యున్నయింద్రునిసేంద్రతనుజాతు లీయున్నతనువు లుడిగి
కన్నతండ్రులయందుఁ గలసి పదంపంబు లొందఁ వేళొకనాఁడు తనయ పంపి
వనచరాకృతు లయ్యు వాలిసుగ్రీవాఖ్య లెప్పటివలెఁ దాల్చి యిద్దఱొక్క-
యింతికి భర్తలై యీసుచే నొండొరుల్ కయ్యంబు గావింపఁ గలరటంచు
తే. శాప మిచ్చిన వారు సంతాప మంది, యింతకోపంబు సుతులపై నేల? ప్రోవు
తండ్రి! యనివేఁదనామాటఁ తప్పపటులఁ, బుట్టుఁదుసిసకానియఁ బోసిపోవ్రటయును.

ఉ. అంత నహల్య శక్రసుతుఁ డంజనఁ జూచి యుసేవో! భరోషానిన్
జింతిలఁ గాను యే మనుచుఁ జెప్పితి విప్పని బాలవయ్యు నీ
పంతటిజంకనం జెఱుఁగ మింతకు మూలము నీవె కావునం
గాంత! బిటార మాఱి కపికాంతవు గమ్మని శాపమిచ్చినన్. 222

క. సుగ్రీవుఁ డపుడు వెఱవడి, యగ్రజునిం జననిఁ జూచి యఘటనఘటనో
దగ్రత విధి చేసినపని, కాగ్రహ మొదవింప నేల యంటనమీఁదన్? 223

మ. తనకర్మంబె శుభాశుభస్థితులు తత్తద్వేళలం బ్రాణికిం
గనిపింపం బరు లెవ్వ రిందులకనంగా లేక మిథ్యావిమో
హనిరూఢాత్మకులై హితాహితమనీషాయత్తభేదప్రక
ల్పనలం జిక్కుదు రల్పు లంచు భగినిం బాటించి యూఱడం దనున్. 224

శా. తల్లీ! తల్లియు నన్న నిన్నుఁ గినుకన్ దట్టించి రంచాత్మఁ జిం
తిల్లంబోకు వివేకశాలి యగువానిన్ వానరుం డెల్లి యై
ముల్లోకంబులు నెంచ సర్వగుణధాముం బుత్రు సింగాంచి
రంజిల్లం గాఁగల వాసుతుం బహుపునా స్నేహంబు వాటింపఁగన్. 225

క. అని యయ్యాకొలిపి వీడ్కొని, యినసుతుఁ డినుఁ గలసె వాలి యింద్రునిఁ బ్రాపిం
చెను మరల బుక్షరజుఁ డను, వనచరునకుఁ బుత్రు లైరి వారలు నవలన్. 226

తే. ఆయహల్యయు శిల యై మహంఘ్రికమల, రేణువున మేను గనె నన్న క్షోణికన్య
యపలనంజనకథ యేమి యానతియ్య, వలయునని భర్తనడుగుట దెలుపుటయును. 227

ఆశ్వాసాంతము.

మ. హరకోదండవిఖండనప్రవణబాహాదండవేదండ
దుర్భరశుండాహతచండవిక్రమరణోద్దండారిరంభావనా!
చరణానమ్రశుభావనా! తరణిభూసంభావనా సజ్జనో
త్కరనిష్కల్మషభావనా! నటసముద్యద్దివ్యచిద్భావనా! 228

క. ప్రదరాహతశాత్రవదీ, ప్రదరాచ్ఛయశఃప్రచార! భక్తాభీష్ట
ప్రదరాజద్గుణ గోవి, ప్రదరాపహ జననివహపర్వతభిదురా! 229

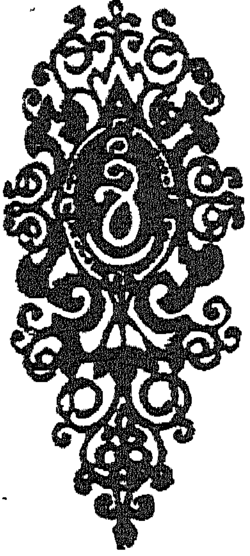
పంచచామరము. అహంక్రియావిదూరసేవకాశ్రియాగ్రసేవధీ!
మహోనలస్ఫులింగపర్కమానిభావనావధీ!
మహీధ్రరాజకన్యకాసమర్చితార్చనావిధీ!
బృహచ్ఛిలీముఖాగ్రశీకరీకృతాయతాంబుధీ. 230

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్త్వసంప్రాప్తకవిత్వవిద్యావధానగుణనిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసబిసపుష్పగిర్యప్పనార్య కుమారసమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయ తిమ్మన నామధేయప్రణీతం బైన సమీరకుమారవిజయంబను మహాప్రబంధంబునం దిష్టదేవతావందనంబును, సమాధిలక్షణంబును, సాకేతనగరవర్ణనంబును, కలశజాగమనంబును, జానకీప్రశ్నంబును, నన్యబ్రహ్మాండవర్ణనంబును, నేకపాదరుద్రావతరణంబును, పార్వతీశ్వరవనవిహారంబును, కేసరిప్రభావంబును, కంబసాధనవథయు, నంజనాజన్మప్రకారంబు నన్నది ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

ద్వితీయాశ్వాసము.

మానితగుణముక్తా
దామ! శతసహస్రతపనధామ! దరసుధా
ధామసుధాసోమవిధా
క్షేమంకరకీర్తిధామ! సీతారామా! 1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ
డగువసిష్ఠునిఁ గని గౌతమాత్మజుండు
సీత కవ్వలికథ యేమి చెప్పె? రాముఁ
డానతియ్యఁగదే యన్న నాతఁ డనియె. 2

చ. అనఘ! ధరాజ యీకరణి నాకథ వేఁడిన నాతఁ డిట్లనున్
విను కలకంఠి! గౌతమమునిప్రభుఁ డాశ్రమసీమ వాసి పు
త్రుని జనకక్షితీంద్రునిపురోహితుఁ గా నొనరించి యంజనం
గని సెనరున్ విషాదమును గ్రమ్మెడుభావము దోఁప నిట్లనున్. 3

ఉ. బాలిక యింటె మంచియెలప్రాయము నీ కిఁకఁ బెండ్లి సేయఁగా
వేళ కుమారికం దగినవేళ నొసంగకయున్నఁ జంద్రికిం
జాలదురంతచింత యగు సర్వగుణంబుల నంబుజాలయం
బోలిననిన్నువంటి విరిబోఁడి వనాటున కెట్లొసంగుదున్. 4

సీ. పరునిపాలింటె యేపాటివేడుక యంచుఁ బుట్టినప్పుడె పుట్టు బెట్టగునెగు
లింత యై యంత యై యెదుగఁగానే యెవ్వఁ డొదయుఁడో దీనికం చడరుజాలి
యనువైనచో నిచ్చి యత్తవా రేలాగు నడిపింతురో యంచుఁ బొడము నడలు
మగఁడు లాలనసేయ మట్టు మీఱికుమారి యెటు లగునో యంచు నెనయు వనట
తే. యప్పటప్పటి కరిగి మే లరయకున్న
వెచ్చనూర్చునో సుతయంచు హెచ్చుఁ జింత

కన్యకను గాంచు టెల్ల దుఃఖంబుకొఱకె
మానవాలికి నోతల్లి మాట లేల? 5

సీ. నిండుచేదొరఁ గేరుసెమ్మోము సృజియించి సొగసెమో మొరయ నేజోకఁ జేసె?
లలితలక్షణలీల లోలయు చెల్వముఁ గూర్చి నగుఁబాటుసొబగెట్లు తగులఁజేసె?
సరసమంజులసుధాసదృశోక్తుల నొనర్చి మొఱకఁబలెక్కరీతి మొనయఁ జేసెఁ?
చారుగౌరవకల్యసౌశీల్యము రచించి చలికేల మేలాగు గలయఁ జేసెఁ?
తే. కలికి! నినువంటి తెలిగంటిఁ గరుణ లేక
మరకటపుఁగూటఁ మేలేల దొరయఁజేసెఁ?
దగినమగువకుఁ దగవైనమగనిఁ గూర్చ
కఱుఁడు దవనేర్పునడి నేల నడరఁజేసె. 6

వ. అని వెడవెడ నడరుకడిందిచూడలునం బకలువడి యడుగడుగు వెడందకంటిచూపరి
జటదారి యిట్టియిడుమలం బనుటు కిప్పుడుచు తొంటియొడల నేమిగఁ దాఁ
బని గడించినదో యని యంతరంగంబునం జింతించి యంతయు నెఱింగి చింత
దొఱంగి కురంగటికురంగనయనం గనుంగొని. 7

అంజనాపూర్వజన్మవృత్తాంతము.

తే. తొంటిబాముస నంటినదుడుకు వాలు
గంటి! యెటువంటివారికి గెంట దుఱక
వెంటవెంటనె వచ్చు నేవెంట నగుటఁ
గంటి నీతొంటిలెఱఁ గేమియంటివేని. 8

సీ. పాట వాడినచోట మోటులే కలకంఠవితతికి బువ్వంపువిందు వెట్ట
మాటలాడినజాడ మరల జేజేరాజు లవధరించినకూటిచవి గణించ
జెళికిచూచినవంక వలజేనివెలిడాలు బలుతూపు లాకమాత్ర బయలునేయ
వెలసినవ్వినచాయఁ జెలిగప్పురపుదండి నిండించుపండువెన్నెలలు గాయ
తే. సోయగము జాణతనము లేఁబ్రాయ మలర
గానమున మించుగాన సుకంఠి యనెడు
పేర విజ్ఞప్తికౌతుకాభిఖ్య దాల్చి
యమరువిద్యాధరుని పుత్రివై చెలంగి. 9

క. ఒకనాఁడు తోడికూరిమి, సకియలువెయ్యాఱుమంది సనుదేర హిమా
ద్రికిఁ జని తద్విపులాధి,త్యకవని విహరించి శ్రమకణాపనయేచ్ఛన్. 10

చ. కువలయకోశవిస్ఫురణ క్షోణిపసంపదఁ బోలి పుష్కర
ప్రవిమలబిందుయుక్తి యతిభావముఁ బోలి మహోర్మిసంగతిన్
భవమునుబోలి సారసవనస్థితి భూసురవృత్తిఁ బోలి యిం
పవుకొల నొందు గన్గొని వయస్యలు నీవును గౌతుకంబునన్. 11

చ. అచ్చపుటంచతెక్కతుద లంటిన తెమ్మెరఁ దమ్మిపూవులన్
హెచ్చినపుప్పొడుల్ సెరసి యచ్చట నచ్చటఁ బచ్చపచ్చనై
మెచ్చుల నిచ్చునీటడిగి మీఁటుమనోజునివారువంపుబా
రచ్చెరు వొప్పఁగాఁబసపులాడెడుజాడలఁ గ్రీడ లాడుచున్. 12

లయగ్రాహి.
విప్పుగలతామరలపుప్పొడిదుమారముల గప్పుచుఁ గరాబ్జములు ద్రిప్పుచు మరందం
బుప్పతిలఁ జప్పుడులఁ గప్పికొనుతుమ్మెదల రొప్పుచు జలాహతుల కొప్పుచుదళంబుల్
విప్పుచు విశేషములఁ జెప్పుచుఁ దరంగముల చొప్పున నిజాంగరుచులుప్పరమునిండన్
గప్పుచుఁగటూక్తులను దెప్పుచుబహుక్రియల నొప్పుచుసరోజముఖు లప్పుడలరారన్.

తే. తావకవధూమణీకరాగ్రావధూత, తోయజాతమరందబిందువుల నైన
చంద్రకము లెంచ మించెఁ గాసారరమకుఁ, గొమ్మలొసఁగినమగరాలకమ్మ లనఁగ. 14

క. ఉప్పతితె గొప్పభంగము, లప్పులఁ బ్రమదాళి మునుఁగ నది నిజమెకదా
యప్పుల మునిఁగిన భంగము, తెప్పట్టున నుప్పతిల్ల కేల యడంగున్? 15

సీ. లేయీఁద లేయీఁద లిపగణింతము గోల నీకేల నీకేల నీరజంబు
నాచాయ నాచాయఁ జూచితే యోచెల్వ! రాయంచరాయంచ సోయగంబు
ప్రమదాళి ప్రమదాళి పద్మాస్యములఁ గ్రమ్మె నీవారి నీవారి నెంచనేల?
కనుమించెఁ గనునించెఁ గలువక్రొవ్విరి మీఁదఁ జేఁపమీను చెఁపమీను చెలువ మొందెఁ
తే. దావితా విదియల్లి కాంతామతల్లి, దరులఁ దరులత లూరనె బల్తురఁగ లతివ!
సంకుసంకులగతి డొంకెఁ బంకజాక్షి!, యని యనితరోక్తి విహరించి రబ్జముఖులు.

మ. పతదంభోజరజోమరందకణముద్భ్రామ్యద్విరేఫాంగనా
శత మాలోలదభంగభంగ మభిగచ్ఛత్తీరవల్లీసము
న్నతమానోచ్ఛ్రయ మాకులచ్ఛకుల ముద్విగ్నద్రుమాంగంబు నై
శతపత్రాకర మించెఁ దావకవయస్యాకేళి కావైఖరిన్. 17

ఉ. తమ్ముల నంచకొమ్మలవిధంబునఁ గ్రమ్ముచు నాఁచుమబ్బుమొ
త్తమ్ములఁ గ్రొమ్మెఱుంగుజిగిఁదాల్చుచు నూర్మిపటాంతరాగ్రభా

గమ్ములఁ బైఁడిబొమ్మలను గాఁ గనిపించుచుఁ దత్సరంబునం
గొమ్మరో! నీవు నీచెలులఁ గూడి విహారము చేసి పిమ్మటన్. 18

మ. జలజశ్రీహృతి గాసిఁ జెంది యశోకపుంజంబౌ నానాంభోరుహ
మ్ముల కెంతే మొఱవెట్టుచున్నవో యనన్ మ్రోయం గుచంబుల్ కల
స్థులటించున్ గవజక్కవల్ దొరయరాఁ దోరంపుయానేచ్ఛ నం
చలుగోల్వం జెలు లీప్ర తోయవిహృతిం జాలించి గట్టొందినన్. 19

సీ. నేవంలితెంచాయపావడఁ దడి యొత్తి తగటిచెఱంగు నెత్తమ్మివింత
వగవ్రాంతపనిజిల్గుసోగసుకచ్చెల తెచ్చుగులుకఁ గట్టి మెఱుంగుకొప్పు వెట్టి
యలరుసరుల్ చుట్టి తిలకంబు సవరించి జంటముత్యపుకట్టుసరిగ మెఱుఁగు
జంటిఱవికఁ బూన్చి జాళవాసొమ్ముల నెమ్మేనిజిగి వింతయొమ్మె యొసఁగఁ
తే. జెలులు గొంచఱు కై సేయ నెలమిఁ గొంచ
ఊడిగంబులు గావింప వేడుకలను
గొలనుకడ నొక్కలేమావికెలన నమరు
చిప్పురుఁబొప్పున నీవున్నయవసరమున. 20

ఉ. వెగ్గలమైనశంకరునివీర్యము దాలిచి యాపథంబునన్
మ్రొగ్గుచు సగ్గుచుం బడుచు మూల్గుచు నిల్గుచుఁ దూలఁబోవుచున్
వగ్గుఁదనంబునం ఐసెడువాయుసఖుం గని నీవు నవ్వినన్
భగ్గన మండి నిన్ను గని పల్కె నతం డతిరూక్షవీక్షణన్. 21

చ. కొదమమిటారిగబ్బిచనుగుబ్బల నుబ్బెడునిండుపాయపున్
మదమునఁ గన్నుఁ గాన కవమానము చేసితి గానఁ జాన! యీ
యుదుటున నీశరీర మటె యొండొకరూపున కీశపత్నివై
యిది భరియించి పుత్త్రుఁ గనుమీ యని శాప మొసంగి పోవుటన్. 22

క. ఆనాఁటిశాపమే సుమ్మీనాటికిఁ బ్రాప్తమయ్యె నిది దైవకృతం
బో నాతి! కామరూపిణి, వై నీవు వనాటుఁ బెండ్లియాడి మను మిఁకన్. 23

క. పతిభక్తి నిత్యయౌవన, మతిశయశీలంబు నిగ్రహానుగ్రహసం
గతిసామర్థ్యము నీ కగు, నతివ యని హిమాద్రి కాతఁ డరుదేరంగన్. 24

కుంజరుఁడనువానరుఁడు పుత్త్రార్థియై తపస్సు చేయుట.

క. ఆకాలంబున వానర,నాకాగ్రణి కుంజరుండు నా నొకఁడు కుమారా
కాంక్ష నచట వృషభవ,తాకాంతునిఁ గూర్చి ఘోరతప మొనరింపన్. 25

సీ. చలిగట్టుదొరపట్టిచనుమిట్టలను బట్టుపునుఁగిట్టలంబుగాఁ బాయుజాలి
జగకందుజిగిఁ జిందుతొగవిందు సిగబొందు సొగసొందు సెగయందు చూపుమేటి
వసవింటనునుదంట తను వంట గనుమంటఁ గనువెంట వెడలించుగాయకుండు
నునుఁదెమ్మెరల తెమ్మ దిని సొమ్మసిలుసొమ్ముకలఁ గ్రమ్ముచెలువమ్ము గలుగుసామి
తే. తనకు సాక్షాత్కరించ సంతసము మించ, హర! మహాదేవ! శంకర! యనుచు భక్తి
వినతుఁడై కుంజరుఁడు కోర్కె విన్నవింప, హైమగిరిధన్వి పలికె నత్యాదరమున. 26

శా. ఆశాస్యంబు వచించి తైనవిను కీశాధీశ పుత్రస్పృహా
సౌశీల్యాత్మక మైనపుణ్యము పురాజన్మంబునన్ జేయ వీ
క్లేశం బేల కుమారుమా రొందవు నాలేఖ్యాంగి దృక్చాపమా
నీశానాత్మజ నీకుమారి యయి దా నింటం బ్రవర్తిల్లెడున్. 27

మ. సంశయమొందకుండు మలచక్రనికన్యకుఁ బుట్టు నస్మదీ
యాంశమునన్ గుమారవరుఁ డాంతరబాహ్యవిరోధియూథవి
భ్రంశరవిప్రభావుఁ డనపాయగుణాకరుఁ డాతఁడే భవ
ద్వంశము నుద్ధరించు దుహితం గను మంచు గిరీశుఁ డేగినన్. 28

గౌతముఁడు కుంజరునకు నంజనను కూఁతుగా నిచ్చుట.

ఉ. ఎన్నఁడు వచ్చు గౌతమమునీశ్వరుఁ డెన్నఁడు తత్కుమారి నా
కన్నకుమారిగాఁ బెనుపఁ గల్గెడునం చతఁ డిచ్చగింపఁగాఁ
గ్రన్నన నంజనం గొనుచు గౌతముఁ డచ్చటి కేఁగుదెంచినన్
గన్నుల హర్షబాష్పములు గ్రమ్మ నెదుర్కొని వానరేంద్రుఁడున్. 29

చ. అతిథిసపర్య చేసి వినయంబున నేఁడుగదా! మదీయకాం
క్షిత మొనఁగూడె మీరె యిటఁ జేరుట నంచు నుతించి పార్వతీ
పతినిగుఱించి చేసినతపంబును దద్వర ముగ్గడింప న
య్యతి మతి గందళింపఁ బ్రమదాశ్రుపరీతదృగబ్జుఁడై యనున్. 30

ఉ. నాసెగు లెల్లఁ దీఱెఁ గపినాయక! కన్నెను నిన్నుఁ బెంచు మం
చానిటలాక్షుఁడే కరుణ నానతి యిచ్చుట నీవు చెప్పఁగా
నే నిఁక నెవ్వఁడన్? సుత గ్రహింపుము పెంపుము కన్నతండ్రి వీ
వీనలినాక్షి నీతనయ యేటికి నా కిఁక నున్న కార్యముల్? 31

ఆ. ఇంతిఁ జూచి చూచి యేనై వనాటన, కెట్టు లిత్తు ననఁగ నీశ్వరుండె
నీవిధాన వచ్చి నావిచారము మాన్చె, నని కుమారి నిచ్చి యతఁడు సనిన. 32

ఉ. పెన్నిధిఁ గన్న పేదలవలెఁ బెంపును సొంపు రహింపఁ గుంజరుం
డన్నను మోముకన్నెఁ గని యమ్మరొ! శోకమహానికన్న నే
ని న్నిఁక లేక ప్రోవఁగల నెమ్మది వింతగఁ జూడఁబోకుమీ
యెన్నఁ దలంచు ముద్దుగొని యింటికిఁ దోకొని వచ్చి మచ్చికన్. 33
ఉ. కామిని! యేమి నోఁచితిమొ కాని పురాతనజన్మకోటులన్
శ్రీమహిళాలలామవలెఁ జెన్నగుచిన్నగు మోముకన్నె నేఁ
డామకరాంకవైరికరుణామృతవృష్టి ఘటిల్లఁ జేకుఱెన్
బ్రేమము పెంపునం దనయఁ బెంపుము త్రెంపుము చింతలన్నియున్. 34
ఉ. నా విని యౌ నటంచు నెలనవ్వు ముఖాబ్జ మలంకరింప విం
ధ్యావళి ముద్దుపట్టిఁ దనయక్కున గ్రక్కున నుంచి చొక్కపుం
దావి మెఱుంగుఁజెక్కిలి ముఖంబున ముద్దిడుకొన్నఁ జన్నుఁబా
లావహిలెన్ బయంటఁ జెరఁగానఁగ నివ్వెఱ భర్త పూనఁగన్. 35
గీ. తనకు మాఱఁకలే రని జనులు పొగడఁ, దనకుమారికగాఁ గొని తళుకువాలు
గన్నుల నలంచునిడువాలుఁగన్నులందు, నన్నలినగంధి పోషించు ననుదినంబు. 36
క. మును దన్నుఁ గన్న జనని, జనకులఁ గలవోలె మఱచి జనకీజనక
త్వనిరూఢినెలవు కొలిపెన్, వనచరమిథునమున దైవవశమునఁ జెలియున్. 37
సీ. అతివకు శైశవం బనుసవిద్య దొలంగె నిందుపాయపుఁజెల్వి నివ్వటిల్లె
నడలజపామంత్రనామవైఖరి గాంచెఁ గనుఁదమ్ము లనిమిషఖ్యాతి మించె
లేనవ్వు శృంగాటకానుభూతి వహించె శాకిర మాంతరస్వరము నించెఁ
గౌను సమ్యక్ప్రదాకాశలీల భరించె రదము లష్టాంగయోగదశ నించెఁ
తే. పదనఖంబులు తారకాభ్యుదయ మొందె, నాస్యమమృతకరోద్యత్కళాప్తిఁ జెందెఁ
జిగురుమోవి జపానురాగగతి మించె, లలితశృంగార మానందలక్ష్మి మొఱసె. 38
సీ. మాయుచీఁకటి పెంపుఁ బాయుతుమ్మెదగుంపుఁ గలికివేనలిపోల్కిఁ బలుకరాదు
దగుతమ్మివిరిరేపు తొగమాపు నునుఁజూపు చెలికన్నుఁగవయీడు సేయరాదు
నునుఁగెంపువిడివాలు నన కెంజిగురుడాలుఁ బొలఁతిమోవికి సాటిపోల్పరాదు
తెరలుజక్కవజోడు విరులబంతులువాడు వనితచన్నులవంటి వనఁగరాదు
తే. సిలములమేలు పలరాజుమేలిడాలు
దొండపండ్లు కడానిపసిండిగిండ్లు
పూరి గఱవక వెలవెలఁబోక పొదలఁ
జొరక బలుకాఁకఁ బడ కున్న జోడు వచ్చుఁ. 39

చ. మనసిజు నిచ్చపంటవు సమగ్రమహోజ్జ్వలజన్మభూమి మో
హనవరహాసలక్ష్మినిలయంబు మనోహితకృద్విలాసఖే
లనములప్రాపు లజ్జసఫలత్వము తావిబిడారు నిండు ని
వ్వనము రచింపఁ దండ్రియు వివాహము సేయఁగడంగుచున్నెడన్. 40

ఉ. కూరిమిఁ దోడిచేడియలఁ గూడుక వేడుకనొక్కనాఁడు బం
గారపువన్నెకన్నె తొలుకారుమెఱుంగు తెఱంగు రంగుసిం
గార మెసంగ సంగతిఁ గమ్మని క్రొవ్విరితేనెసోనలం
జీరునవాఱుకేళి వనసీమ విహారము సేయుచున్నచోన్. 41

ఉ. అంతకుమున్న కేసరియు నంజనచక్కఁ గనుఁ బ దేవతా
కాంతలపాటలన్ వినుటఁ గన్గొనుముచ్చటఁ బోటి తోఁటలోఁ
గంతుఁడియింతిసోయగము గైకొని గానము సేయఁ జూచి య
య్యింతి లతాంతకుంతమున నెంతయు గ్రుచ్చి మనోజుఁ డెచ్చఁగన్. 42

క. బలువింత నూఁది చెలువుని, చెలు వంతయుఁ జూచి చెలువ చిత్తము గరఁగన్
వలవంత యూన నతఁడును, జెలి నంతటఁ జూచి మరులు వేఁ దనలోనన్. 43

చ. అరుదగు కావిమోవి చిగురా కసురా మగరాల నేలఁబ
ల్వరుస బళీ! మిఠారికురులా యిరులా తఱులా తరంగముల్
హరువగుచూపులోని బెళుకా తళుకా తొలుకారుమించు లే
యరయఁగ దీనిఁబోలఁ గలరా యలరాయలరాణివాసముల్. 44

ఉ. ఈమధురాధరంబుఁ జిగి యాబిగితోరపుఁ జన్నదోయి తీ
రీమురిపంపులేనగవు లీమిహిబంగరువన్నె సొంగు మే
లీమదహస్తియానవిధ మీతెలివాలుమెఱుంగుఁజూపు సి
రీమదిరాయతాక్షికె రచించె వచించ మహోజ్జ్వలోన్నతుల్. 45

క. మును విన్నది యిపు డిచ్చటఁ, గనుఁగొన్నది యొక్కతెఱఁగుగా నున్నది సొం
పున నన్నది వరియించిన, ఘన మున్నది యేటికనుచుఁ దమి దలఁచు నెడన్.

సీ. కపురంపుటనఁటులఁ గనుసెపంబున మోముఁ బన్ని గ్రమ్మినచూపుఁ గ్రమ్మఱించి
వెలఁదికోయిలపాట వినువ్యాజమున వల్లకీగానరతిసౌఖ్య క్రిందుపఱిచి
విరులనెత్తావిఁ బర్విన కైతవంబునఁ బైకొన్న నివ్వెఱపాటు మాఁటి
వనవిహారశ్రాంతి నెనయుడంభంబునఁ బొడము క్రొంబులకల కెడ యొనర్చి

తే. చెలుల కెవలోనితమకంబు దెలియనీక
తొలుతటవితాన వారితోఁ గలసిమెలసి

యెట్టకేలకు వచి. బాసి యుంటి సేని
యందిన యీహాన్ని వేఁగుచుఁ డుండె నచట. 47

ఉ. అద్దమరేయి రాక నలయంజనచక్కఁదనంబు పోకన్
నిద్దుర రాక యక్కపిమనీషి మనోజుని పొన్న దేజమాల్
పెద్దలిరంగి తాండవముల పెగ్గిలి యగ్గల మెట్టకేలకున్
బ్రొద్దును యింపఁ గాల్యవిధి బోరన దీర్చి వివాహకాంక్షి యై. 48

ఉ. ఆప్తులతోడ నంజన హృదంబుజరంజన యాట చెప్ప త
త్ప్రాప్తికి సహాయ మేమి యని పల్కఁనఁ గుంజరుఁ డెంచ బంధుతా
వాప్తికి యోగ్యుఁ డాతని ప్రియంబున వేఁడుమ యియ్యఁ డేని సం
ప్రాప్తభుజాప్రతాపమున చేకురవేకలవియ్యకొల్పఁగన్. 49

క. చెలువంబు గలకొమారుత, గలిగినయందులకు ఫలముగాదే విభవో
జ్జ్వలమతి బలధృతిలీలా, కలితుండు వరునిగ నొసఁగఁ గాంచుట లనఁగన్. 50

ఉ. చారులచేత నవ్విధము సర్వ మెఱింగి మరియభాగ్యమా
కౌర! బలాఢ్యుఁ గేసరికె యల్లుని జేసె నటంచుఁ గుంజరుం
గానటుఁ జెవియున్నకపియూథపుఁ డంపిన పెండ్లి పెద్దలుం
జేరి సపర్య లొందిఁ ప్రభువిత్తము చెప్పిన వారితో ననున్. 51

చ. పరమతపఃప్రరోహ మతిబంధురమంజరభూమిభృద్ధరం
ధరత మకింపఁ గన్గొన యశస్తుతి నీ బలజాతపాణినా
హా! వరియించు టర్హ మెకదా యని బాంధవమంత్రియుక్తిఁ గే
సరిఁ దోడి తెచ్చి పూజనలు సల్పె వనాటకులెంద్రుఁ డింపునన్. 52

సీ. మహనీయనవరత్నమయరంగవల్లికల్ ధాత్రికిఁ జిత్రవస్త్రములు గాఁగ
గోపురాగ్రసువర్ణకుంభంబు లభ్రనిర్ఝరిణికిఁ బద్మకోశములు గాఁగ
జాళవాళిని మేలి చేలుకట్లు దిగంతదంతిరాజికి సుగంధములు గాఁగ
భవనకేతువులు దివ్యవిమానగతవధూవటులకుఁ జందువపావడలు గాఁగ

తే. పురిఁ గపు లలంకరింప నిర్జరసురుండు, నికటమున నొక్కలగ్నంబు నిర్ణయింపఁ
గుంజరుండు కేసరికి నంతఁ గూర్మి కూఁతు, దారవోసెఁ గులోచితోదారసరణి. 53

సీ. హైమఘూర్ణాయమకహాలాయ లిచ్ఛవియచ్ఛ రాధినాయకులసౌహార్దములను
గిరి ఘుమ్మఘుంపుటారతు లెత్తు తెఱఁ గంటిజోటులపాటలసోయగముల
నాశీర్వదించు బ్రహ్మర్షివర్యులవేదసమ్మేళితాక్షరోచ్చైస్స్వరములఁ
గనకవేత్రములు చేకొని బరాబరులు గావించుచారణులయుద్వేగములను

తే. దివి మొరయుమర్దళాదిధింధిమిరవముల
నెకతెగనిధార వర్షించుసీవి మాని
తావిప్రాఫ్రులసోనలకీవిఁ బూని
యంజనాకేసరులవివాహము చెలంగె. 54

క. మిహిబంగరుభూషణములు, మహితాంబరనివహములుఁ గుమారిక కిచ్చెన్
బహుదుర్గంబులపశుల, క్షహరీంద్రులఁ గుంజరుం డొసఁగె నల్లునకున్. 55

క. పరిణయవిభవముఁ గనుఁగొనఁ, బఱతెంచినదివిజులకు సపర్య లొసఁగి కే
సరి పరమాద్భుతగతిఁ గుం, జరహితుఁడై యంజనానుషంగనిరూఢిన్. 56

సీ. కలికిచిల్కలకల్కుఁగులుకుపల్కులఁ జొక్కి పలుతేనియలు గ్రోలుబాళి మఱచె
నెలనాఁగగబ్బిగుబ్బలఁ బ్రబ్బికొని యుబ్బి బహుదుర్గరక్షణప్రౌఢి మఱచె
బాలికాధరబింబఫలచుంబనాడంబరంబున ఫలరసభ్రాంతి మఱచె
నారితీరైనబంగారుమైసవు రెంచి తా మున్నునివసించుతావు మఱచెఁ

తే. జానలేఁగౌను కైవసం బైనదానఁ
దాను బూనినపేరుసైతంబు మఱచె
నేమి చెప్పుదు శాఖామృగేశ్వరుండు
తరుణిఁ బెనఁగొని తనువిభేదంబు మఱచె. 57

చ. హృదయ మొకింతయుం బెదర కీవును నేనను భేద మేమియుం
బొదలక లోఁ గరంగి సుఖపూర్తిఁ దదన్య మెఱుంగ కొక్కటై
సదమలయోగివైఖరిఁ బొసంగురహస్యపుబంధభేదముల్
గదిసి రతిం జెలంగి రరగంటనె సౌఖ్యచు నవ్వధూవరుల్. 58

శా. ఈరీతిన్ గృహమేధియై కపివిభుం డిచ్ఛావిహారక్రియా
పారీణస్థితిఁ బార్వతీశ్వరులదాంపత్యంబు స్వాశ్లేషలీ
లారూఢిం గనిపింపఁ బెక్కుదినముల్ కందర్పరాజ్యప్రభా
ధౌరంధర్యము దాల్చి యంతటను సంతానంబు లేకుండినన్. 59

సీ. ఫలదానము లొనర్తు రెలమిఁగోర్కె ఫలించునని యెంచి తపసిముత్తైదువులకు
వృద్ధోపసేవ గావింతు "రిష్టావాప్తిర" స్తని దీవింప నభిలషించి
ద్విజదంపతులఁ బార్వతీమహేశ్వరులంచు సతతంబుఁ గొల్తు రీప్సితము గలుగఁ
బరితాప మడఁగింపఁ బాంథులజఠరాగ్ని హరియింతు రన్నపానాదికముల

తే. ధనకనకవస్తువాహనధాన్యకన్య, కాదిబహుదానములు సేయు చభిమతార్థ
సిద్ధికై సేయఁగావలసినవి యెల్లఁ, జేసి గక్కిదంపతుల్ సీర! వినుము. ... 60

సీ. జలధి కట్ట వినాయకుల సూర్యచంద్రుల వరలక్ష్మి నలమార్గశిరములక్ష్మి
గఁగౌరి నుత్తరాగౌరి సాంవత్సరగౌరిని బదియారుగౌరిఁ బసుపు
పట్టమహాగౌరి నిట్టుప్పగౌరిఁ దంగేటిగౌరిని జల్లకూటిగౌరి
సావిత్రిగౌరిని జల్లిగౌరిఁ గరళ్లగౌరి నయ్యాదిత్యగౌరిఁ గూర్చి
తే. నోఁచె నివి మున్నుగాఁగ మున్నూటిమీఁద
నఱువదివ్రతంబు లాత్మజాతాభిలాష
నంజనాదేవి యెవ్వ రేమాచరింప
మనిరో యని యెల్లఁ దోఁచినట్ల నాచరించె. 61

క. ఆకైనఁ బెల్లఁ బత్త్రిరి, యేకద రా యైనదెల్ల నీశ్వరుఁ డనుచున్
జేకొని భక్తి భజింపుదు, రాకపిసంపతులనియమ మరుదు నుతింపన్. 62

సీ. తార్క్ష్యాణ యనుచుఁ బెద్దలచేత శకునముల్ గొనకొని చూపించి కొన్నినాళ్లు
ప్రతివాకముల నుపశ్రుతి ప్రాజ యుండి దానిఁ గోరి యాకర్ణించి కొన్నినాళ్లు
తెలియఁ బ్రాణాచారములఁ బ్రాప్తమని దైవసన్నిధి శయనించి కొన్నినాళ్లు
ఋషులదీవన లెంచి యెదురు చూచి దినంబు లెన్ని యూఱటఁ జెంది కొన్నినాళ్లు
తే. కడఁగి యూరక చనుచున్న కాలగతికి, ఖిన్నమతితోడ దిన్ననై యున్నవేళ
ధర్మదేవత యామెపైఁ గూర్మి గలిగి, యాత్మజోదయ మెఱుకసేయంగఁ దలఁచి.

అంజనకు ధర్మదేవత యెఱుకతయై వచ్చి యెఱుకచెప్పుట.

సీ. విరజాజిసరులఁ బన్నినకొప్పు నుదుటఁ గొప్పు వలపుగుల్కెడుచందువంకబొట్టు
దంతంపుఁగమ్మలఁ దళుకూనుచెక్కిళ్లు చనుపమ్మి మొగ్గల జాఱుపైటఁ
కళుకుఁగడాని బంగరుసందిదండలు చెలిచాయసంకుఁబూసలసరములు
మేనఁ జందా కెంపుమించుబొడ్డాణంబు మొలనూలి చిఱుగంటఁ గులుకురవళి
తే. జిలుఁగుఁజందురకావిదువ్వలువ నెఱిక, మించుమించినయొడలు రాయంచనడలు
పచ్చరాబుట్టి మూఁపున హెచ్చుపట్టి, మీఱ ధర్మవుకోరవంజితీరు దాల్చి. 64

చ. ఎఱుకలసానిలీలఁ దనయింటికి నీగతి వచ్చి మానవే
తెఱవ! విచార మేల? మదిఁ దెల్పెదు మవ్వ! నిజంబు నమ్మవే
తఱకట గాదు నాయెఱుక తక్కక నిక్కము కోరి వేడవే
యెఱుక కటన్నమాట విని యెంతయు నింతియు సంతసంబునన్. 65

ఉ. చెక్కిటఁ జెయ్యి చేర్చి మనుచింతిలుచున్నది పువ్వుఁబాన్పుపై
గ్రక్కున లేచి పాదకటకధ్వనితో మొలనూలినాదుతోఁ

జిక్కినకౌనుతో బటువుసిబ్బెపుగుబ్బలజాఱుపైఁటతోఁ
జక్కెరబొమ్మ తత్తఱ మెసంగ వెసం దనుఁ జేర వచ్చినన్. 66

క. అమ్మరో! రావె బంగరు, క్రొమ్మెఱుఁగుటెను ముత్తియములు గొనితేవె నీ
నెమ్మదికోరిక దెలిపెదఁ, గ్రమ్మినకొల్లాపురమ్మకరుణను దుండీ. 67

ఉ. బంగరుగుంటివింటిదొరపాటి యనం దగుమేటిసాటిమీ
రం గలగొంటురక్కసులరాయిడిగెంటెడుపోటుబంటు నీ
యంగదవాపఁ బాపఁ డుదయంబగునా? తెలిగన్నులాన మా
సింగనిపాదమాన నుడి చెప్పినఁ దప్పటులే దొకప్పుడున్. 68

క. అవ్వా! పతియనుమతి మతి, నివ్వటిలం దపము సేయు నీవెతలెల్లం
దవ్వగు నవ్విత మున నని, యవ్వనజాస్యయు నదృశ్యయై పోవుటయున్. 69

క. ఆశ్చర్యహర్షరసములు, నిశ్చలభావంబు దెలుపు నెలఁతుకపలుకుల్
నిశ్చయముగఁ దనపతికి వి,పశ్చిచ్చూడామణికిం ద్రపావతి చెప్పెన్. 70

క. బహుకాలమునకు వంశో,ద్వహుఁ డైనసుతుండు లేమిఁ దద్దయుఁ జింతా
వహమానసుఁ డగుకేసరి, గృహిణిపలుకు లాదరించి యిటు లని పలికెన్. 71

క. ఎఱుకలసాని వచించిన, తెఱవునఁ గనఁ గలుగుసుతుఁడు దేవస్తుత్యుఁ డీ
వెరవున కనుకూలం బగు, తెఱఁ గొక్కటికలదు వినుము తెలిపెద నబలా! 72

తే. పదమటిపయోధిచెంతఁ బ్రభాస మనెడు, తీర్థ మొక్కటి వెలయుఁ దత్తీరభూమి
మును భరద్వాజుఁడాదిగామునులుగొంద, ఱుందపోనిష్ఠలువహించియుందురెపుడు. 73

క. వలసినకుసుమసమిత్కుశ, ఫలములుగొనితెచ్చి యిచ్చి బహుమతి వారిం
గొలిచి నిరంతరనిష్ఠా, కలితుఁడవై సేవ దపము గావించునెడన్. 74

సీ. తమతండ్రి శంబసాధనునిఁ జంపినయార్ష్య నవరించి తద్భ్రాతి శంఖశబళుఁ
డనువాఁడు మత్తేభమై కాలుమీఱి మా యాశ్రమస్థులకుపహాతి ఘటింపఁ
గర మూఁకఁగొని చివుక్కునఁ బైకి లంఘించి కుంభముల్ పిడికిటికొద్ది పొడిచి
గెడపిననవ్వనోయి! కేసరి వగుదు వీ వని భరద్వాజుండు నను నుతించి

తే. సర్వలోకోపకారి శాశ్వతబలుండు, నిర్మలుఁడు పుత్త్రుఁ డొకఁడు జన్మించు నీకుఁ
దప్ప దీమాట వేవేగఁ దగినకన్యఁ, బరిణయముచెందు మనుపల్కుఁ బల్కెనబల!

తే. ఆవయోజుని మాట వేదార్థమాట, నాఁటనుండియు మది పెద్ద నాటి యుండు
నైన సకలార్థములు దపం బాచరింపఁ, గలుగఁ దెలుపు బుధశ్రేణి కమలపాణి. 76

అంజన పెనిమిటియాజ్ఞచే వాయువునుగూర్చి తపంబుచేయుట.

ఉ. మానవతీలలామ! నియమంబు తపంబునకుం బ్రధానమా
నానియమంబు నిశ్చలహృదంబురుహంబునఁ గాని నిల్వదా
మానస మున్నచోటెఱుఁగు మారుతదేవత తత్ప్రసక్తిచే
మానికిఁ గల్గుఁ గోరినసమస్తఫలంబులు నట్లుగావునన్. 77

క. ఓ కోకసారము చెల్వెడ, లోకములకుఁ బ్రాణమైన లోకేశ్వరుఁడా
లోకింప వాయుదేవుఁడె, గాక తదన్యుండులేఁ డొకఁడు సేవింపన్. 78

సీ. చైతన్యసాక్షి నిచ్చలుఁన చిద్దేహేంద్రియముల చేష్టకు మూల మైనవాఁడు
కనిపింపరాకుండియును జల్వ వెదఁజల్లి ప్రజలతాపము తెల్లఁ బాపువాఁడు
వెలి గాక లోఁ గాక వివిధజంతువుల కాయుష్యంబు సాగింప నోపువాఁడు

... ...

తే. సృష్టిసంతుష్టియు విసృష్టి సేయువాఁడు, నఖిలజీవుల కాధార మైనవాఁడు
నన్నిచోటులఁ బరిపూర్ణుఁ డైనవాఁడు, వాయువే గాక మఱియు దైవంబు కలదె?

క. విశ్వవ్యాపకుఁ డగుటను, శాశ్వతబలుఁ డౌట నఖిలజంతుక్రీడా
ధీశ్వరుఁ డగుటను నీ కిఁక, విశ్వాసము పవనునందె వెలయింపఁదగున్. 80

చ. తరుణిరో! యాసదాగతి సదా గతిగా మది నుంచి ధ్యానత
త్పరత భజింపఁ బెక్కురుణ ధర్మ దయా బల కీర్తి సత్య స
త్త్వర మతి శాంతి కాంతి గుణ ధైర్య పరాక్రమ వేద శాస్త్ర వి
స్ఫురదణిమాదివైభవ విభుత్వహితుం డగు సుతుండు గల్గెడున్. 81

సీ. పలకాస్య వెతాను సైరించెదో కదే! బలువాన కాలంబు బట్టబయటఁ
అతికమాన పోటుకోర్చెదో కదే! మండు వేసవి నగ్నిమధ్యమమున
ఫాలాక్షు వెటుల నాలోకించెదో కదే! యనుపమాస్త్రములదాఁక నుగ్రకరుని
బ్రమసి ... భక్తి ప్రకటించెదో కదే! ఫలదాన యగువేల్పు పాదయుగళి

తే. నబల వేరేత నిర్భీతి నధివసింపఁ
గలవొ కదె! గండభేరుండ ఖడ్గ గండ
క ప్రకాండ ప్రచండమౌ కానలోనఁ
తెఱవ! నీ వాజ్ఞ యెట్టిదో! తెలియరాదు. 82

చ. వెలఁది! విను పుణ్యకస్థల మశేషతపఃఫలదాయి యచ్చటన్
నెలకొని గంధవాహు నతినిష్ఠ భజింపుము నేను నీకుఁ గా

పలసినకృత్యముల్ నడపువాఁడ మదాజ్ఞ సమీరదైవమున్
గొలిచిన నీగుణంబునకుఁ గొంచెముగా దని భర్త తెల్పినన్. 83

ఉత్సాహ. అంజనామృగాయతాక్షి ప్రాణనాథు వెంబడిన్
గుంజకస్థలంబు చేరి బోధరంజనున్ ద్విష
ద్భంజనున్ నిరంజనున్ బ్రభంజనుంగుఱించి ని
ష్ఠం జెలంగుచుం దపంబు సల్పఁగాఁ దొడంగినన్. 84

గ్రీష్మఋతువర్ణనము.

తే. మెఱపు లోకవంక నివసించె మేఘపటల
మట్టె జడగట్టికొనె గాడ్పు కట్టువడియెఁ
జందురవి కున్ముఖతఁ జెందె జాలువాప
సిండి తపియించె నెలరాలు చెమ్మరించె. 85

స్రగ్ధర. కర మొప్పెన్ గ్రీష్మ మంతన్ ఘనమృగమృగయాకల్పనానల్పతేజో
భరఖిల్లీభిల్లభల్లప్రతిహతవిహరద్బ్రధ్నకుంభీంద్రకుంభో
త్కరదాపచ్ఛిన్నవేణూద్గతమణిసుషమాతారతమ్యప్రతీక్షా
పరకైకాయత్తవిద్యాధరమిథునవివాహక్షమాభృత్తటంబై. 86

శా. మాయాసంసృతి సత్యసంస్కృతిజనింపం జేసి పేరాసలం
గాయక్లేశము నొంది లోకులు కలంకన్ మించు కాంతేక్షణా
చ్ఛాయం బోలినజాల నాఁగ మృగతృష్ణం జూచి సారంగముల్
తోయభ్రాంతిఁ దపించె సంగఫల మెందుం దప్ప దెవ్వారికిన్. 87

మ. దినమేల్ స్నేహనియంధకారపటలింపన్నెంచ కాంత్మియగ
ఘనివాసంబున నూటు చేసిన ద్విషద్భావంబు భావించి పై
రినిరాసార్థము చండభానుఁడు ధరిత్రీదేవి ఖేదించెనో
యనఁ బాతాళము గానుపింప నెఱియల్ ప్రాపించెఁ జేలండలన్. 88

ఉ. రేదొర సొంపొసంగి సవరించినకల్వలజీవనోన్నతిం
బ్రోది యొనర్చె నం చలుక పుట్టి కొలంకుల నింకఁ జేసెఁగా
కా దెసఁ బద్మినుల్ గనులయందు గనం దనుఁ బెట్టిబంధువుల్
ఖేదిలినన్ విరోధుల దళింపక మానరుగా మహాప్రభుల్. 89

క. వాడెం బయిరులు కాఁకలఁ, గూడెం గొలఁకులు దవాగ్నిఁ గుఱనిచయంబుల్
మాడెం బ్రాణులపై నడ, యాడెం బలుసెకల గాడు పక్కాలమునన్. 90

ఆ. దుమ్ము కుమ్ము చటుల ధూర్జటినిటలవ
హ్నికీలి గాలి విలయకాలమృత్యు
దంష్ట్రికోగ్రరుచులవండ యొంద యఖాండ
పవనకేళి హా? కలఁపఁదరమె? 91

క. అట్టిదినంబులఁ గుంబరు, పట్టి మదిం గాడ్పు వెట్టి పట్టినప్రక్రమున్
గట్టిగఁ గొని పంచాగ్నుల, నట్టనడుమ నిలిచి తప మొనర్చుచు నుండెన్. 92

వర్షఋతువర్ణనము.

సీ. కేతకీతరువాటి కేళికాగృహకోటి భోగిసంఘాతంబు పొందు చేసె
శరశీకరాసక్తి సరసీరుహావియుక్తి సారంగసంఘంబు సంభ్రమించె
గగనాంకరాళంబు గహనాగజాలంబు శిఖిశిఖామేళనస్థితి వహించె
మానసాంబుక్రీడ మాలతీతతి తోడ కాదంబవిభవంబు గ్రమ్ముకొనియె
తే. వితతపరివేషసందీప్తవిగతమైత్ర, గమనలీలాప్తి నినమండలము పొసంగఁ
బక్క దక్షిణముగను బర్జన్యుఁ డసిత, తోయదహయాళి పయ్యాళిఁ దోలువేళ. 93

తే. స్తనితఘోషలు భువనప్రశస్తధార
లచిరరుచికైతవాంశాభిహతులుఁ గలిగి
మలయుమబ్బుకరాళి సామ్రాణి యుప్ప
రాటలుకొనసాగఁ గడఁగి పర్జన్యశిక్ష. 94

మ. తనయభ్యున్నతియంచె కాని యితరోద్యద్వేళలం జెంపుసొం
పును బ్రాపించని చాతకద్విజచయంబున్ గర్జితస్ఫూర్తిఁ బి
ల్చి నిజస్వర్ణము నిచ్చి తృప్తి మొనయించెన్ భూరిధారాగతిన్;
ఘను లార్తాళికి జీవనంబొసఁగరే కాంక్షించియున్నన్ ఘనుల్! 95

మ. తొలుతం దాను బ్రదాన మియ్య జలసస్తోమంబు ప్రాపించి భూ
స్థలి వర్షించిన జీవనీయము సరిత్ప్రాప్తిన్ ప్రవాహంబులై
కలయం బొంగు వహింపఁడయ్యెఁ దటినీకాంతుండు గాంభీర్యవం
తులు దా రిచ్చినయీవి తమ్ము దొరయన్ లో నుబ్బఁగా నేర్తురే? 96

క. శంపాలతకుం గాయుం, గ్నంపాతనవాంబుధార ఖద్యోతవిభా
సంపద గనిశెంపదు నిశఁ, జెంపకుఖద్యోతకాంతి జెరయంటు పక్కన్. 97

తే. నవ్యపుష్కరపూర్ణనానాసరముల, రాజహంసలయాత్రల రహి వహించు
వాహినులకల్మి వనచరోత్సాహగతుల, శారదస్ఫూర్తి జలదావసరముఁ బోలె. 98

ఉ. తాదృశదుర్దినంబుల నుదగ్రశిలాస్థలి బట్టబైట నే
పాదుగ నిల్చి పై నశనిపాతము లొందునొ! వర్షధారలన్
ఖేదము బొందునో! యన కకృత్రిమభక్తి మదిన్ సమీరు శ్రీ
పాదము లుంచి యాఘనతపస్విని నిశ్చలనిష్ఠ నున్నెడన్. 99

శిశిరఋతువర్ణనము.

చ. వెలఁదులమందహాసముల వేడుక లొందుట చంద్రికాస్థితిన్
వలపరు ముద్దుగుమ్మలసుధామధురాధరతృప్తిఁ బానకం
బులు నవి గొందు రంగనలచొక్కపుఁజన్నులనుక్కు పేరెకా
పులవిపులోపరిస్థితిఁ బొసంగరు కాంతులు శీతవేళలన్. 100

ఉ. చొక్కపుగింటెపుంగవముసుంగులు సొంపు లొసంగ మేను మే
లొక్కటియైనలీల బిగివొందఁ గవుంగిట నుంచి ముద్దిడన్
జక్కటివీడియం బొసఁగి మోహపుటింతులగుబ్బసందులం
జెక్కుడు సీతు లేమి సుఖయించిరి పుణ్యులు గొప్పరాత్రులన్. 101

ఉ. ఎప్పుడు గాలికిందలఁకి నింతయు నోర్వనిప్రాణికోటులన్
జెప్పక మూలమూలల వసించుట నైజము వేఁడివెల్వ నా
నొప్పెడుకప్పుఁ ద్రోసదొరయున్ చలి స్రుక్కి హసంతికాఛలం
బుప్పతిలం గురాళముల నొంచెడుపాన్పులక్రింద వర్తిలున్. 102

తే. ఆదినంబులఁ గంటకస్నానంబువులను, నిలిచి నడఁ గింతయును లేనినిష్ఠ పూని
తపముగావించుఁబవఁతితజ్ఞుద్వార్భకెదుట, దినమొకఫలంబుపవనుండు తెచ్చియిచ్చె. 103

క. ఊరకయుండిన దైవం, బేరీతి నొసంగు నంచు రెఱుఁగనిపూనన్
భారము పై వైచినసం, పారికి దైవంబు ఫల మొసంగక యున్నే? 104

క. ఈలీల బాల తప మతి, వేలఁధృతిన్ సలుప నేడువే లేండ్లరుగన్
మేలని పుత్రార్థిని యగు, నీలాలక మెచ్చి యయ్యనిలదేవసయమున్. 105

వాయుదేవునియనుగ్రహమున నంజన గర్భముధరించుట.

ఉ. ఇందుకళాధరుండు ధరియింపఁగ ముందిడినట్టితేజ మ
య్యిందునిభాస్యకోర్కి ఫలియింప ఫలాకృతిఁ జెంత నుంచి పో
వం దరుణీలలామ ప్రతివాసరలబ్ధఫలంబె యంచు నా
త్మం దలపోసి లోఁ గొనినఁ దచ్చివతేజ మమోఘమౌటచేన్. 106

సీ. స్తనచూచుకములు కృష్ణవిలాసరతిఁ జెందెఁ దేటచెక్కులు కౌముదిని గరించె
వెలసె పృష్ఠశ్రేణి వేకస్ఫురణఁ గాను కామగమోదవృత్తిఁ గనియె మనము
ఘను వలంకారసంపత్ప్రవర్ధన మొందె గమనంబు మాంద్యసక్రమముఁ జెందె
భరతవిస్ఫూర్తిఁ జొప్పడియె గర్భవిభూతి చండమారుతలీల నిండెనూర్పు
తే. లఖిలవిద్యానవద్యహృద్యావతారుఁ, డగుకుమారుకళాలీల లధివసింపఁ
బట్టు చాలక సిరారి బయలుదేఱె, ననఁగ నంజన గర్భచిహ్నములు దాల్చె. 107
క. ఈరీతి గర్భ మొదవిన, నారీతిలకంబు గని మనంబున నిదియే
కారణమునసో యని నియమాంఛము మాని విస్మయాన్వితమతి యై. 108
తే. పుట్టినింటికిఁ జొచ్చినయట్టియంటి, కకట! వికటయశస్ఫూర్తి నికట మొందె
నెటుల ఘటియిల్లె నిటువంటికిటుకు నటులు, కటికివేఁకటి సైకతకటికిఁ గలదె? 109
ఉ. పట్టి జనించు నంచును బ్రభంజనుఁ డెంచుట లేదు డెందమున్
బట్టినయట్టి గట్టినియమస్థితి యిట్టటు నెట్టుకొట్టఁగా
నిట్టియెడన్ నిశేశు రమియింపఁగఁ దొట్టడియిట్టిపోఁడుముల్
నట్టడవిన్ ఘటిల్ల నగునా? తగునా? ననుబోఁటిబోటికిన్. 110
ఉ. ఎమ్మెయు జవ్వనంబు గలయింతి పతిం బెడబాసి యొంటిగాఁ
గ్రిమ్మరుచోట గర్భము ధరించినదన్నను గన్న విన్నవా రె
మ్మెయిఁ గల్ల లేమి గణియింతురొ యెంతురొ బంధుకోటిలో
నమ్మకచెల్ల! నానియమ మాగడ మాయె నిఁ కేమి సేయుదున్? 111
తే. కటకటా! మన సెఱుఁగనికల్ల యొదలు, మఱవినసిదంబు లేదండ్రు మహితలమునఁ
గలిగె నావల్ల నేవల్లఁ బలుకుదాన, భర్తతోనని పరితాపభరిత యైన. 112
క. సారపుఁబలుకులు నవక, ర్పూరపుఁబలుకులతలంపుఁ బుట్టింప సుధా
పూరపుఁజెక్కుపనక్కుచ, భారతిమిరవతికి గగనభారతి పలికెన్. 113
సీ. "ఓబాల! నీ కేల యూరక చింతిల్ల మున్నువానరరూపమున శివుండు
వనలీల మొనయుకామినిఁ గూడి నిజతేజ మామెకు మోయ శక్యంబుగామి
భరియింపుమని మహాబలునియం దుంచిన ననిలుండు బహుకాల మది ధరించి
యట దొల్లి నీహృదయాబ్జసంగతుఁ డౌటఁ బ్రతిదినంబు నొసంగు ఫలము లీల
తే. మునుపరను వైవ లోఁగొంటి వందువలన, నమ్మ! నీగర్భయుక్తిఁ బ్రత్యక్షశివుఁడు
పెరుఁగుచున్నాఁడు గాదు ప్రగర్భీకరించెఁ, గాన వాయుజుఁడను పేరుగాంచు నితఁడు.
ఉ. ఈవరగర్భశుక్తి జనియించు కుమారకరత్న మార్యసం
భావితదివ్యకీర్తి సురపాలకఫాలకిరీటఘాటన్నో

భావహామూర్తి సర్వజగదంచితభవ్యగుణానువర్తి నా
నావిధరామకార్యఘటనాహృతనమ్రజనార్తి" యం చనన్. 115

ఉ. అంత సమీరదేవత నిజాకృతిఁ జూపి నభస్సరస్వతీ
కాంత నిజంబె పల్కెఁ గలఁకం బడ నేటికి? బోటి! యీపిథం
బంకయుఁ జెల్వు నీవిభున కం చతఁ డేఁగిన నయ్యుదంత మా
ద్యంతము కాంతుచెంతఁ దెలియన్ వినిపించి సుఖించుచున్నెడన్. 116

ఆంజనేయజననాదివృత్తాంతము.

క. ద్వాదశమాసము లేఁగిన, నాదట సూర్యాదికగ్రహశ్రేణి శుభ
ప్రాదుర్భావస్థలములఁ, బాదుకొనిన యొకత్రిలోకపావనవేళన్. 117

సీ. నిడుదవాలమువాని నెలఁబొల్పుతలనిల్పుబలువేల్పుతులవేల్పుబలిమివానిఁ
బచ్చచూపులవానిఁ బగడంపుటిగిసొంపు బెగడింపుమైచాయ జెడఁగువాని
కొంటెఁజంపెమువాని నొఱపుంచునెఱమించు మఱపించుబంగారుమూంఁకివానిఁ
గండలద్యుతివాని గురుహారహారహీరశరశాంకదాకీర్తి గరిమవాని

తే. మంచిమదివానిఁ గ్రొంబట్టుపంచెవాని, మంచుమల గొంచుదిట వావరించువాని
వడుగుఁబాపనిచిన్నారిబుడుత నొకనిఁ, గాంచె నావేళ నంజనాకాంచనాంగి. 118

తోటకము:—

మొరసెన్ సురగోముఖవాద్యతతుల్
నెఱసెన్ మలయానిలలోలగతుల్
విరిసెన్ బలుకాపిరి నద్దెసలన్
సురిసెన్ విరు లగ్గురులగ్నమునన్. 119

శా. తత్కాలంబునఁ దండ్రి గర్గనియె నార్తత్రాణసంచారి సంప
త్కౌతూహలకారి సూరిజనసంభావ్యశ్రుతాచారి శ్రీ
ల్లత్కారుణ్య హృదబ్జచారి నలబాలబ్రహ్మచారిన్ మరు
త్కుక్షిస్థిరతానుసారిసుమతిత్వణ్ణాంతరారిన్ హరిన్. 120

భుజంగప్రయాతము:—

విలోకించి లోనన్ వివేకంబుతోడన్
బలా! నేఁడుగా! మాతపఃపుణ్యలీలల్
ఫలించెం జలించెన్ విపత్కోటు లంచున్
వలంచెన్ బుధారాధనం బాచరించెన్. 121

మత్తకోకిల:—

కన్నతల్లి కుమారశేఖరుఁ గౌఁగిలించుచు రార నా
కన్నతండ్రి తపఃఫలాకృతి గౌరినోములపంట నా
చిన్నిముద్దులకూన! యించుక సేపు పో రిడకుండు మా
యన్న యాఁకలి దీఱఁ బండ్లు వనాంతరంబునఁ దెచ్చెదన్. 122

పంచచామరము.

కృశాంగి పట్టి నిట్టులాదరించి కోమలప్రవా
ళశయ్యఁ బర్ణశాలలోపలన్ ఘటించి యందుపై
శిశూత్తమున్ వసింపఁజేసి శీఘ్ర మేఁగుదెంచెదన్
నశాంతలీల నొందు మంచుఁ జాన కాన కేఁగినన్. 123

క. ఆచిన్నపాపఁ డాఁకట, వాపోవుచు జననివెనుక వాయుసమగ్ర
వ్యాపారసత్వరోద్ధతి, దీపింపఁగ జనుచుఁ దూర్పుదెసఁ గనుఁగొన్నన్. 124

సీ. హైరణ్యకూటప్రభాఖర్వపూర్వక్ష్మాభృచ్ఛిరోరత్నమకుటమనఁగఁ
దివిరి ప్రపంచాపహామహోగ్రసమయేశసంఫుల్లఫాలలోచన మనంగ
నమితలోకాయుష్యసుమనార్థవిధిక్లప్తరత్నసంఘట్టఘరట్ట మనఁగ
క్ష్మాసురోపాస్తిప్రసన్నతాసన్నగాయత్రిసువర్ణసింహాసన మనఁ :

తే. బొడుపుమలచక్కిఁ గరకర పొడిచి యట్టె యుట్టిపడ్డట్టు లరుదెంచుచున్న భాను
బింబ మరుణారుణప్రభబింబలీల, నాశపుట్టింప గేవలశైశవమున. 125

క. తొట్టిన యాఁకటిచెట్టను, నట్టిట్టు గణింప నెఱుఁగ కది ఫలమనుచున్
బుట్టినదిట్టతనంబున నట్టె యెగసె గాడ్పుపట్టి యాకసమునకున్. 126

మ. శరధుల్ ఘూర్ణిల దిక్కరీంద్రములు మూర్ఛం జెందఁ గ్రందొంప నం
బర మంభోరుహగర్భచిత్తము భయోత్పాతాప్తి క్షోభింపఁగా
శరభం బంబరె గర్జ సేయుచు జగత్సంహారవేళాభయం
కరకూలాయుధుఁ డోక్కో! నాఁగ నతఁ డాకాశంబునం బోవుచున్. 127

స్రగ్ధర. వాలం బల్లార్చినంతన్ వడి నెడి జడదవ్రాతముల్ తూల లీలం
దూలెన్ నిర్ఘాతకోటుల్ తొరఁగె సురిఁగె నల్ త్రోవలన్ దేవపఙ్క్తుల్
రాలెన్ దారల్ విమానవ్రజరుచిరరుచిప్రస్ఫురద్రత్నఘంటా
జాలానోన్యైకసంఘర్షణ ఘణ ఘణ నిస్వానముల్ సాలఁ గ్రాలెన్. 128

క. ఆవేళ నతఁడు శౌర్యర, యావేలమహోద్ధతులు భయాద్భుతలీలల్
గావింప యక్ష రాక్షస, దైవత ఫణి సిద్ధ సాధ్యతతి దమలోనన్. 129

సీ. అఖిలలోకశ్రేణి నాహుతి గొనఁబూని ప్రళయాగ్ని యీలీలఁ బ్రబలెనొక్కొ?
నిఖిలాంత్యకాలాభ్రనిర్భేదఝుంఝూసమీర మీరూపున మీఱెనొక్కొ?
యప్రతీపప్రతాపాటోపగతిఁ జూప విలయార్కుఁ డీలాగు వెలసెనొక్కొ?
కాండంబు నిండఁగే యండంబుఁ జెండాడ నాభైరవుం డిట్టు లయ్యె నొక్కొ?
తే. కానిచో నిట్టిదుర్నిరీక్ష్యప్రభాజవప్రతాపోగ్రగతు లెట్టివారియందుఁ
గంటిమే వింటిమే తొంటికలలనైన, నిదిమహాద్భుత మీవీరుఁ డెవ్వఁడొక్కొ? 130

ఉ. ఇక్కడ నక్కడం గన కొకించుకఁ గొంచ కనర్గళత్వరన్
దిక్కులు వ్రయ్యఁ దోఁక వడిఁ ద్రిప్పుచుఁ బోవఁగ మేనిగాడ్పుచే
నక్కట! నుగ్గులయ్యె జలదాళి విమానము లింక వీనిచే
నెక్కడి పద్మజాండ మని యేఁగిరి దిక్కుమొగంబులై సురల్. 131

మ. విచలద్వాలముతోఁ దరంగితవళీవిస్పష్టఫాలంబుతో
రుచిమద్ఘర్మకణాన్వితాననముతో రోదోంతరోద్భేదకా
ర్యచణావార్యరవంబుతోఁ బవనతార్క్ష్యాశ్చర్యకృత్సత్వర
ప్రచురాహంకృతితో నతండు రవిబింబప్రాంతముం జేరఁగన్. 132

క. తెఱగంటియేటితరఁగలఁ, దరలనిరాయంచజక్కు దరియ దొరఁగఁ దా
మరతేనెచలువతావుల, నెరసి విసరె గాడు పెంత నెనరొ నిసువుపై. 133

చ. తనవెనువెంటఁ గ్రొంజలువతావులఁ జల్లుచుఁ దండ్రి తోడు తా
వెనుకను ముందుఁ గన్గొనక వేఁడిమిగా యనఁబోక లక్షయో
జనము లతిక్రమించి చని చయ్యన నయ్యినమండలంబుఁ దూ
ఱినఁ గని యెప్పు డయ్యెడఁ జరించుదివాకరపారిపార్శ్వకుల్. 134

శా. మాంపాహీతివచస్కులై భయమునన్ మాటాడలే కంగముల్
గంపింపన్ జపమాలికల్ విడిచి సాక్షాత్కాలరుద్రక్రియా
సంపన్నుం డిదె వచ్చె లోకము గ్రసింపం బూని యిమ్మేటికిన్
సంపశ్యామి వచింపవే శుభకటాక్షం బుంచవే మాయెడన్. 135

ఉ. నిస్తులదేహదీప్తులను నేత్రము లంధము లయ్యెఁ గాల మే
ఘస్తనితాధికార్భటులఁ గర్ణములుం జెవుడొందె శత్రుసం
త్రస్తమనస్కులన్ మము ననన్యశరణ్యులఁ జూచి యీయెడన్
స్వస్తి యొనర్పవే యనెడువారికి వారిజమిత్రుఁ డిట్లనున్. 136

ఉ. ఈతఁడు సర్వలోకహితుఁ డీశ్వరవీర్యజుఁ డాంజనేయుఁ డ
త్యాతతబాహుశౌర్యనిధి యయ్యును గేవలశైశవంబుచే

నీకఱి నన్నుఁగన్గొని ఫలేచ్ఛ గ్రహింపఁగ వచ్చె నిందునన్
భీతిలనేల? యంచు వినిపింపఁగ నజ్జగజెట్టి యట్టిచోన్. 137

క. పం డుండఁ జేరి కన్నుల, పండుగుగా నేఁడుచూడ బడసితి ననియు
ద్దండతఁ గవిసిన రవి వే, ఱొంటిశోకమున వేఁడి చూపకుండె నెవరునన్. 138

క. అంత నతఁ డరుణకమలము, దంతికిఁ బువ్వు తవియున్నట్లు దారుణఁ గేలం
గొంచ వెవలించి నలిపి, కంఠం గబళించి పట్టె వట్టడి యగుచున్. 139

క. ఇట్లు నటుమాచి ముఖమున, నట్టె యొకటనుంచివేఁడి యైనను వెడలం
బట్టికొని కేలఁగొట్టినుఁ, దిట్టియు వెసఁబోయి మఱియుఁ జెమలించు నెడన్. 140

శా. ఆస్వర్భానుఁడు నాఁడు పర్వదినమా టాభీలనిర్ఘాతని
ర్ఘుస్వానోచ్ఛలితాఖిలాంశుఁడయి హూంకారంబు ఘోరంబుగా
భాస్వంతున్ విపృతాస్యయుక్తిఁ గబళింపం బూని దుర్వారగ
ర్వస్వాతంత్ర్యనిరూఢి మీఱి పఱతేరంజూచి సామీరియున్ 141

శా. కల్పాంతాగ్రహసద్ఘర్ఘరజాగ్రద్వ్యగ్రథకార్భటీ
కల్పానల్పభయంకరారవమునం గర్జించి ధైర్యచ్యుతిం
గల్పింపం దిగు లొంది కుంది యట చక్రం జూడ శంకించి సం
కల్పక్షోభముఁ జెంది రాహు వుఱుకంగాసాగె వేగంబునన్. 142

క. వెఱపింపఁ బోయి వెఱచిన, తెఱగున నెఱి దఱిఁగి తిరిగి తిరిగి కనుచు సి
ద్వైర నివ్విధ మింద్రున కిక, సఁగున నెఱిఁగింతు ననుచుఁ జని స్వర్గపురిన్. 143

సీ. జంభాదిదైతేయజయకథల్ వాగడువిద్యాధరస్తుతివిన్కి సడరుసొంపు
తుంబురునారదాదులవీణాలఁదొరంగుగానామృతంబునఁ గాంచుసొక్కు
బీరుదు లొందినవేల్పువిరిబోఁడిరతనాలవింతకోపులచూడ్కి వెలయుమెప్పు
నలికకీలితహస్తులై కొల్చుతెఱగంటిదునెదార్లఁ గడకంటఁ గనెడు పెంపుఁ

తే. దగసుధర్మాసభాస్థలాంతరనితాంత, పృథులచింతామణీభద్రపీఠియందు
నిండుకొలువుండు దేవతామండలేశ్వ,రునిఁ గనుంగొని రాహు వి ట్లని వచించె. 144

ఉ. మేటిగుణంబు నీయెడనె మించె మఱే మనవచ్చు నిచ్చలుం
బాటలగంధు లింపెసఁగుపాటల నాటలఁ జేటమాటలం
బాటిలునీటులం జెలివి మాటినజాణతు నీకు నున్న జం
జాటము లేల యన్న విని శక్రుఁ డదే మన రాహు విట్లనున్. 145

ఉ. ఈలువుమాలి తెల్పెద సురేశ్వర! పర్వము గాన నేఁడుషః
కాలమునన్ రవిం బొదువఁగాఁ జన నంతకు మున్న వచ్చినా

పాలికి దాయ యై రవిని బట్టినవాఁ డొకవింతరాహు వే
సేల యిఁకన్? రవీందుల గ్రహింపఁగ వేఱొకరాహు వున్నెడన్. 146

క. ఈక్షింప నుఱిమి తఱిమిన, భక్షణమం గాక మరలి బ్రతికితిని సహ
స్రాక్ష! జనుల్ రాక్షసికిని, బ్రోక్షసి యనుమాట సత్యముగ నేఁ టవెన్. 147

క. సత్యపతి నీవు నను మును, ప్రత్యబ్దము భాను శీతభానుగ్రసన
స్థిత్యాఖ్యఁ జేసి యొండొక, యత్యున్నతుఁ బన్ననాయ మహా సే యనినన్. 148

క. మిట్టపడి మనువుఁ డేమో?, యిట్టి తెరంగెఱుఁగ మెన్నఁ డిపు డొకఁ డినునిం
బట్టెనె? నను నెట్టనె విధి, కట్టడ దప్పించు టెంత కైవస మయ్యెన్? 149

శా. ఓహో! ఱేలు విచార మీ వెఱుఁగవే యున్మత్తవృత్రాదిదై
త్యాహంకృత్యపహృత్యుదగ్ర మగునాహస్తాసి? రక్షించు నా
రాహుం బల్కి సితేభ మెక్కి కయి వజ్రం బించ సాధ్యాగ్రణీ
సాహోనాదము మించ వేగము రహించన్ జిష్ణుఁ డేతేరఁగన్. 150

ఉ. నిర్జరరాట్సహాయమున నెక్కొను పెక్కువ నిర్జితాంబుభృ
ద్గర్జితతర్జనార్భటి సదాగతిసూతి సెదిర్చినంత న
య్యూర్జితశౌర్యుఁ డాగ్రహమహోగ్రత నాగ్రహవక్త్రి మెట్ల నై
గర్జిల మంచిపం డని యొగాదిగఁ జూచి గ్రహించువేడుకన్. 151

క. విస్మృతానుఁడై కహకహ, రవమఖిలదిగంతముల నొరయ నుగ్రనృసిం
హవిధమున మరుద్గారుడ, జవగతి పై నుఱుక నిలువఁజాలక భీతిన్. 152

క. స్వర్భానుఁ డుదిగ్భ్రమఁ గొని, స్వర్భువనాధీశుఁ జేరి చంపఁగడగ నీ
యర్భకుఁడిదె ననుఁ గైకొని, నిర్భీకునిఁ జేయవే యనిన సురపతియున్. 153

క. ఇంతభయంపడ నేల? విధుంతుద నాచేతికత్తిఁ దుత్తుమురుగఁ గా
వింతున్ నీకు ముదంబుగ, డింతుం గను మనుచు దంభ డీకొల్పుటయున్. 154

క. అభ్రంకషఘీంకరణా, దభ్రరవభ్రమితవలయధరణీధర మై
యభ్రముపతి సంభృతమద, విభ్రమగతిఁ గాలు మీఱి వెసఁ బై నడిచెన్. 155

క. ఈషండు ధవళదీప్తుల, దీపించుట దీనిఁ దినఁగ దీపించుటొధం
దీపించు నంచుఁ దా నిలఁ, బ్రాపించి క్రసించ నెంచి పాయనివాంఛన్. 156

తే. బాహుబలభూతి శ్రీగంధవాహసూతి, ప్రళయఝంఝాసమీరంబుఁ బోలిఁ గదియ
నభ్రమాతంగమును శారదాభ్రరీతి, భీతిఁ దెరలిన జంభారియాతి కనలి. 157

క. శతకోటికల్పితాశని, శతకోటికఠోరధాటి జళిపించి మరు
త్సుతు వైవ హనువు పగిలిన, నతఁ డుదయాద్రిపయి వివశుఁ డైనటు లున్నన్.

క. అంత సమీరుఁడు చింతా, క్రాంతస్వాంతాబ్జుఁ డై జగజ్జనబాహ్యా
భ్యంతరసంచారము లే, కెంతయుఁ గ్రోధించియున్నయెడ నిచ్చోటన్. 159

—అంజనాదేవి యాంజనేయుని గానక చింతిల్లుట.—

క. మే లెంతయుఁ దా నై తగు, బా లెంతయు మరలివచ్చి పానుపుమీఁదన్
బాలునిఁ గానక ధృతి చెడి, నేలం బడి కొంతవడికి నిట్టూర్పడరన్. 160

మానిని.
హా కులభూషణ! హా గళితేషణ! హా కలభాషణ! హా కొమరా!
యాకడ నిన్నిడి యావనికిం జన నెక్కడఁ బోయితి వింతటిలో
నాఁకటిపెల్లున నారటఁ మందఁగ నక్కట! వన్యమృగావళి ని
న్నే కడకుం గొనిపోయెనొ యే మని యేమని దూఱుదు నింక విధిన్. 161

క. తల్లి యిఁక ఫలము లిడునని, యుల్లంబున నెంత నమ్మియుండితివో నేఁ
జెల్ల కుమారక! రారా, యెల్లరుచుల్ గలుగుఫలము లిచ్చెద నీకున్. 162

క. ఆటలకు డాఁగినావొ మ, హాటవి నొంటిఁ విడిచనుట కలిగి తొలఁగితో
పాటించి యిపుడు నాతో, మాటాడవ దేమిరా కుమారక! చెపుమా. 163

తే. నేను నోఁచిననోములు నేనొనర్చి, నట్టితపమును నేఁడు నీపుట్టినందు
వలన ఫలియించెననియుత్సవంబు చెంది, యుంటి నింతటిలో దైవమోర్వదయ్యె. 164

వ. అని బహుప్రకారంబులఁ బలవించుపికాలాపినిం గని త్రికాలజ్ఞానఖని యగుకేసరి
యిట్లనియె. 155

—కేసరి యంజన నూఱడించుట.—

తే. జాలిఁబడ నేల బాల! నీ బాలకుండు, బాలభానుని ఫలమని పట్టుకొనిన
రాహు వెఱఁగింపనింద్రుఁడాగ్రహముమించ, హనువుభేదింపనుఁడయ్యాద్రి నవశుఁడయ్యె.

క. ఆపనికి దేవవిభుపైఁ, గోపముఁ బ్రాపించి గాడ్పు కొడుకునకు శుభం
బాపాదింపఁగ సుభగ, వ్యాపారము మానియున్నవాఁడు లతాంగీ! 167

తే. సకలమహిమలు నీదుపట్టికిని జేకు, అంగలా వంగలార్వఁ గురంగనయన!
వలదనిన ఖేదమోదభావంబు లైక్య, మొంద నవ్వేళ కొంకయింత యూఱడిల్లె. 168

వ. అంత. 169

—దేవతలప్రార్థనవలన బ్రహ్మ హనుమంతుని మనుచుట.—

శా. సర్వప్రాణులప్రాణముల్ పవనుఁ డాచ్ఛాదింప నిస్త్రాణులై
గీర్వాణుల్ వెఱ నుక్కి బ్రహ్మఁ గని భక్తిన్ మ్రొక్కి బాహ్యాంతరా

ఖర్వక్రౌర్యము గాంచెనేమొ తగవింకన్ గాడ్పు నీవింకఁ ద
ద్దుర్వారార్తి హరింపవే యన సురస్తోమంబుతో ధాతయున్. 170

తే. గట్టుపగదాయ తనపట్టిబిట్టుగొట్ట, నిట్టిచలమూనెఁ బవమానుఁడింక నతని
గట్టిగా నేను వేఁడినఁగాక కాఁక మానఁడని బ్రహ్మ తద్వంద్యమానుఁ డగుచు. 171

ఉ. రిక్కలతెక్కు ద్రొక్కు తెలిఱెక్కలపక్కిహుమాయి నెక్కి పెన్
మక్కువ నక్కఱంబుచెలిమాటలపెక్కువ నిక్కువేల్పు లిం
పెక్క భజింప గాడ్పుకడకేఁగి కడానిమెఱుంగుబోఁడిరాపా
క్కిటిపాప పంచనపుబొజ్జయగారు వచించె నేర్పునన్. 172

క. సకలజగత్ప్రాణుఁడవై, సకలజగజ్జనవిహారసంధాతవు నై
సకలాత్మలఁ గలసీకును, సకలాత్మక! యింతకినుక సనునే యనినన్. 173

మ. పరితాపంబుదొఱంగి తెమ్మెరయు జంభద్వేషిదంభోళిదు
ర్భరధారాహతిమూర్ఛపాల్పడినలేఁబట్టిన్ మరల్ పుట్టఁ దాఁ
గరయుగ్మంబునఁబట్టిచెచ్చెర వచఃకాంతామనఃకాంతు శ్రీ
చరణాంభోజయుగంబుపైనిడి నమస్కారంబు గావించినన్. 174

ఉ. స్వస్తియొనర్చి వాయుజునిచక్క గనుంగొని యాతఁ డార్యవ
ర్యస్తవనీయశౌర్యుఁడని యాతని మేను సరస్వతీలతాం
గీస్తనపద్మకోరకమృగీమదపత్త్రవిచిత్రలేఖన
ప్రస్తుతహస్తపద్మమునఁ స్పర్శ మొనర్చినయంతలోపలన్. 175

తే. పూర్ణిమాచంద్రకరసుధాస్ఫూర్తి వాఁడి, పడినసస్యంబు క్రమ్మర నడరుకరణి
నాంజనేయుండు దేహదాహంబుమాని, చెంతఁజేరలాడఁజూచి రాజీవభవుఁడు. 176

మ. ఫలకాంక్షాహృతబాలసూర్య! గిరిశుంభద్ధైర్య రావోయి యం
చెలమిన్ దగ్గఱఁజేరి యెత్తికొని మోమీక్షించి ముద్దాడఁగా
బలుసంతోషము గాంచి గాడ్పు మరలన్ భాషావధూభర్తయుం
ఘుశ్రీలకున్ మ్రొక్కి పదాజ్ఞ నెప్పటి తెఱంగుం గాంచె లోకంబులన్. 177

ఉ. ఈగతి గాడ్పులోకముల నెప్పటిలాగున నిర్నిరోధలీ
లాగతి సంచరింపఁ గమలప్రభవుండు మరుద్ధితార్థియై
శ్రీగిరిజాధినాథ సురశేఖర వాయుసుహృత్పరేతరా
ట్సాగరరాజముఖ్యదివిజప్రభులం దిలకించి యిట్లనున్. 178

బ్రహ్మాదు లాంజనేయునికి నలభ్యము లైనవరము లెల్ల నిచ్చుట.

శా. ఓదిక్పాలకులార! యీపవనజుం డూహింప లోకత్రయా
మోదప్రాప్యముఁ జేఁట నిత్తము వరంబుల్ మీఁరటన్ సౌఖ్యమా
పాదింపంగలఁ డాప్యులాత్మలను సంభావింపఁగా శంభుఁడే
ప్రాదుర్భావముఁ జెందె నిట్లనిన గీర్వాణుల్ ప్రమోదించుచున్. 179

సీ. తమకింప వేదశాస్త్రములు వచ్చునటంచుఁ దనతోడితేజంబుఁ ధరణి యిచ్చె
నిజపాశములచేత నీట నిర్భయుఁ డుగా వరుణుండు కరుణతో వరములిచ్చెఁ
గాలదండము మృత్యుగతి రుజల్ సతతంబుఁ బొరయనివర మర్కపుత్రుఁ డిచ్చెఁ
దనచేతఁ దనయాయుధములచే విశ్రాంతిఁ బాసనిమహిమ మీశానుఁ డిచ్చె
తే. నని జయం బిచ్చి తనగదాహతికి వెఱవి, మనికి ధనపతి దయచేసె మును స్వనిర్మి
తంబులా శస్త్రములభీతి దక్క నొసఁగి, కనకకుండలములు విశ్వకర్మ యిచ్చె. 180

మ. కనదంభోళి హనుస్థలిం బెరసియుం గారింప లేకుండుటన్
హనుమంతుం డను పేర మీరు నని జంభారాతి వజ్రాయుధం
బున నిర్భీకుఁడుగా వరం బొసఁగె నంభోజాసనుండుం జిరం
తనదీర్ఘాయువు మానిశాపతరణౌద్ధత్యంబు నిచ్చెం దయన్. 181

క. అనలాదినిర్జరేంద్రులు హనుమంతున కిచ్చి రంత నంచితవరముల్
వనజాసనుండు గ్రమ్మఱ ననిలు నిరీక్షించి యప్పు డరుదుగఁ బల్కెన్. 182

ఆ. అనఘ! నీకుమారుఁ డమలకీర్తివిహారుఁ, డజితుఁ డేకవీరుఁ డద్రిధీరుఁ
డఖిలజగదుదారుఁ డాత్మతత్త్వవిచారుఁ, డాంతరారిదూరుఁ డనఁగ మీఱు 183

సీ. అణిమాదు లప్రతిహతము లై తనుఁ గొల్వ నొకరికుత్పాదింప నోపు నితఁడు
కమలజాండము నిరర్గళమనోవేగంబు కలిమి నెంచినమాత్రఁ గాంచు నితఁడు
సతతవైరాగ్యోపరతుల నిష్కాముఁడై కామరూపముఁ బూనఁగలుగు నితఁ
డనివార్యశౌర్యధైర్యదయాదిసద్గుణస్తోమంబులకు జన్మభూమి యితఁడు
తే. కడువిచిత్రక్రియల్ సేయఁగలఁ డితండు
మహిమ నఘటనఘటనాసమర్థుఁ డితఁడు
రామకార్యార్థమై పూని రాక్షసాళి
నెల్ల హింసించి పతికి మే లిచ్చు నితఁడు. 184

ఎన్ని యని సన్నుతించెద, నన్నా! నీచిన్నవానియద్భుతలీలల్
కన్నులఁ జూచెద వీవే, యన్నియు నని సనియె విధి నిజాలయమునకున్. 185

సీ. ప్రతిలేని తనప్రతాపము దెల్పుటకు నింతపని చేసెఁగాబోలు ననెడువారు
కాదులే తనకాంతిగతిఁ దోఁచిన నసూయ నరుదెంచి కబళించె ననెడువారు
దనత్రిమూర్త్యాత్మకత్వమహత్త్వ మతిశయం బగుట నిక్కముచేసె ననెడువారు
నన్యగోళాధీశుఁ డగు టెఱుంగనిరీతిఁ దనుమార్ఘ్య మొసఁగించె ననెడువారు
తే. కాక బాలుర కీజోక లోకములను
గలదె? యనువారునై నిర్జరులు గణించి
కొనుచుఁ దమలోకముల కేఁగఁ గొడుకుఁ గొనుచు
నంజనను జేరఁ జనుదెంచె ననిలుఁ డపుడు. 186

వాయుదేవునను గ్రహముచేఁ దనవద్దకు వచ్చి చేరినకొడుకు నంజన లాలించుట.

తే. వచ్చి యచ్చిన్నిపాపని నిచ్చినిచ్చ, లిచ్చ మచ్చిక హెచ్చి వియచ్చరేంద్రు
లిచ్చినవరంబు లెఱిఁగించి మచ్చెకంటి, నెచ్చరిక చేసి పవమానుఁ డేఁగుటయును.

శా. నన్నుం బాసి ఫలాశ డాసి యరుణున్ భక్షింపఁగా నిచ్చఁ జే
కొన్నన్ నిన్ను బలారి వజ్రహతిఁ జేఁ గుందించినన్ వ్రాలి నీ
వన్నా! యేమని నన్ దలంచితివొ యంచబ్జాక్షి ప్రేమంబునన్
గన్నీటం గడిగెన్ ధరాగతపరాగక్రాంతపుత్రాస్యమున్. 188

ఉ. ఎక్కడి కెక్కడయ్య దివసేంద్రమయూఖము లాడనుండి యీ
దిక్కునఁ బాఱినంతటనె దేహము దాహము నొందుచుండఁగా
స్రుక్కక చక్కఁగా నెదిరి సూర్యుని చేకొని మ్రింగె నీశఁ ద
మ్మక్క! మహాత్ముఁ డంచుఁ గొనియాడి రతిధ్వనులం దపోధనుల్. 189

క. మిహిరపరిగ్రహము తమో, గ్రహఘోరాగ్రహము దివిజగణశేఖరుని
గ్రహము శివాదిసురాను, గ్రహముఁ దలఁచి కేసరియు సుఖస్థితి నొందెన్. 190

హనుమంతుని శైశవక్రీడాదికము.

సీ. అమితాగమారూఢినాయాయిశాఖల ననుకూలసంచార మాచరించుఁ
బటుశాస్త్రగరిమ చొప్పడి నఖరప్రౌఢి యమరకృత్యాచ్ఛాదనము లడంచు
సవనవర్తనలీల సరి మీఱికుశలతావర్ధనోదారభావము వహించుఁ
గనినయజ్ఞానసంగతి ధర్మవేదిఁ బాయని నేతియుక్తి మాయను హరించుఁ
తే. గానఁబడుఁ గానఁబడ కొక్కకడఁ జరించు, నతులగతులను గురులీల లతిశయించుఁ
... ... బ్రబలమతి మీఱి వానరబ్రహ్మచారి. 191

క. శిష్టగతి దక్కి మర్కట, చేష్టలు గావింప నేల? శిశులీలల చే
ముష్టింపచులఁ గలఁపకి, కృష్ణుం బని తల్లి సంద్ర తెఱఁగించుటయున్. 192

క. అలపలుకులు మధజలములఁ, బొలుపగు నేమఁగుడు నాలి ప్రోఁగులయట్టుం
బలె నయి క్రమ్మఱ ముసుపటి, నలెఁ ద్రిమ్మర ఘనులు భరితపరితాపమునన్. 193

చ. భువనము లెల్లఁ బ్రోచుటకుఁ బుట్టినయీహరుఁ డిట్టిట్టు లై
శవమునఁ జెంద నేల? యని స్రష్టవరంబున విప్రశాపముల్
ప్రవులమి లోపలం దెలిసి వంవడిఁ జెందఁగఁ దాళలేక భా
ర్గవులు లైనకొండ అనఘవ్రతు లిట్లని రార్యసమ్మతిన్. 194

ఉ. ఇంతటిశౌర్యశాలి కొకయించుక యుద్ధము లేకయున్న నే
చింతలు సేయఁజాలునొ భువిం జలరాశికి వేల గల్గఁగా
నింతియ కాక ముంచుటరుదే జగ? మట్లగుటన్ నిజంబు నే
డింతటివాఁడ నం చెఱుఁగఁ డెప్పుడు నుండెను శాంతుఁడం చనన్. 195

క. అందులకు దెంపమున భయ, మందినగతిఁ బవనజుఁడు బలాహంకృతి బు
ద్ధిం దలఁపక సాత్వికగతిఁ, బొందినచో నదియు నొక్కభూషణ మయ్యెన్. 196

తే. అఖిలలోకోపకారార్థమై మహాత్మ, లెంత తగ్గినఁ దగ్గఁగా దెంచిమాడ
దేవకార్యార్థమై పొట్టిదిట్ట యైన, హరికి నగుఁబాటు వచ్చెనే? యందువలన. 197

క. సాదుతనంబునఁ గనరెపు, గాదిలిసుతుఁ డూది ముస్నుఁ గైకొనినమనసి
ఖేదంబు వాసి ప్రియకా, ర్యపరణాపరణఘణితి నంజన వల్కెన్. 198

హనుమంతుఁడు తల్లియాజ్ఞచే సుగ్రీవునొద్దఁ జేరుట.

సీ. వినవయ్య సుత! పూర్వమున బ్రహ్మ నిజసృష్టిచాతుర్య మంతయు సంగ్రహించి
కల్పించినయహల్య గౌతమునకు ధర్మపత్నిగా నిచ్చె నప్పుడఁతియందు
బలభేదిభాస్కరులు గలుగఁజేసిరి వాలిసుగ్రీవు లనువారి కూరవరుల
వారిసమ్మతి చూసివలన నేఁ గల్గితిఁ గాన వారలు నీకు మేనమామ
ఆ. లమ్మహాత్ముపుత్రి నై కుంజరుఁడు వేఁడుకొనిన జనకుఁ డొసఁగఁ దనుజ నయితి
నాతఁ డాదరించి మీతండ్రి వేఁడినఁ, బెన్కు వలన నన్నుఁ బెండ్లిఁ జేసె. 199

శా. ఆర్తత్రాణపరాయణుండ పగుసే వస్తుతపోవైభవ
స్ఫూర్తుల్ మించ జనించుటల్ విన ముదంబుం జెందినా వుజ్జ్వల
త్కీర్తిశ్రీనిధి వాసవాత్మజుఁడు సుగ్రీవుండుఁ గిష్కింధపన్
గర్తల్ నీకును మాతులుల్ గనుక సఖ్యం బొందు టర్హం బగున్. 200

క. వారలలో సుగ్రీవుని, చేరువ హితమంత్రి వై వసింపుము పమలోఁ
దా రెడసిన సుగ్రీవునిఁ, గూరిచి యింద్రజునిఁ గూల్పకుము మామ సుమీ. 201
క. అనయము వినయము పెనఁగొన, ననయస్థితి నెనయుఁ మనిన 'జనని హసా'దం
చని మ్రొక్కి భక్తితో నిట్లను హనుమద్బ్రహ్మచారి యంజనతోడన్. 202
శా. తల్లీ! సత్యదయాదిధర్మములు నిత్యబ్రహ్మచర్యత్వముల్
ముల్లోకంబు లెఱుంగ నా కొసఁగినన్ ముక్ ధాతకే భక్తి సం
ధిల్లన్ మ్రొక్కి భజింపఁగాఁ దగినమూర్తిం గాన నెవ్వాఁడో నా
యుల్లంబుం దను వేలుకోఁగలవిభుం డూహించి తెల్పంగదే. 203
ఉ. నావుడు ధాత సీయొడలినవ్యవిభూషణరాజిఁ గాంచువాఁ
డే వివరింప నీకు గతి యిష్టఫలప్రదుఁ డీశుఁడున్ జగ
జ్జీవుఁ డైనవిష్ణుఁ డని చెప్పిన వింటి యథార్థ మైన దో
మీవచనంబునుం గలుగ మేలగు నన్ను లతాంగి యిట్లనున్. 204
ఉ. ఓయి సమీరపుత్ర! కమలోద్భవుఁ డాడినమాట తప్పునే?
నీయొడలం బెడం గగుమణీమయభూషణ రాశి దేవ దై
తేయవియచ్చరప్రతతిదృష్టికి గోచర మౌటఁ గన్నవాఁ
డే యధికారి నీకు నిజమేఁగుము నా ముద మంద మ్రొక్కుచున్. 205
ఉ. ఆననజాక్షియాజ్ఞ తనయాపలఁ దాల్చి యతండు వాలిసు
గ్రీవులచెంత కేఁగి నతికిం దగువారలు గాన మ్రొక్కి సం
భావన సేయ సిర్వురును భానుతనూజునిమంత్రి యై సుఖం
బావహిలంగ నుండె; ఘను లంబయనుజ్ఞ క్రమింపరేకదా! 206
క. ఈరీతి మాతులప్రియ, కారణుఁ డై వేదశాస్త్రకలితాభ్యసన
ప్రారంభసంభృతేచ్ఛా, పారంపరి నున్న నొకప్రభాతమువేళన్. 207
మ. సరసీజాప్తి క్రమించె మిం చెనసె దిక్చక్రంబు చక్రంబు హృ
త్పరితాపంబు దొఱంగె రం గెడలె నక్షత్రాళి తారాశిజా
లరవం బింపు గడించె డెంకెంగి కిష్లోరంబు హారంబుత
ఘ్క రహిం జల్వ టిమించె మించె నరుణాలోకంబు లోకంబులన్. 208
మ. వరపద్మాభ్యుదయప్రసన్నుఁ డగుభాస్వన్మూర్తి మందేహదు
స్తరగర్వంబు లడంచుశూరుఁడు తమస్సంభేదనుం డాప్రభా
కరుఁ డార్యస్తుతుఁ డై జగద్ధితమతిన్ గన్పించు చక్రేశ్వరుం
డరుదేరం గని గంధవాహసుతుఁ డుద్యద్బంధురానందుఁ డై. 209

హనుమంతుఁడు సూర్యునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుట.

శా. ప్రత్యూషోచితకృత్యమంతయు సమాప్తంబైనఁ బద్ధిరుం డా
దిత్యుం గాంచి మరుత్సుతుండు జితోద్వేలస్వరాహంక్రియా
ద్ధత్యం బొప్ప వియద్గతిన్ జని రవిన్ దర్శించి ''తుభ్యం నమ
స్సత్యజ్ఞానకళాత్మనే'' యని నమస్కారంబు గావించినన్. 210

క. శంక యొకింతయు నిజరుచి,వంకం గనకున్న మెచ్చి ''వాయుజ! భవత
స్సంకల్పసిద్ధి ర''స్తని,పంకజహితుఁ డతని కపుడు బహుమతి ననియెన్. 211

క. ఓయాంజనాయనోహా,కాయయుతానేకజన్మఘటితతపఃపు
ణ్యాయుతపరిణామోదయ!, యీయెడ కీ వరుగుదెంచు టేమని యడుగన్. 212

శా. ఆసప్తాశ్వున కాతఁ డిట్లనియె నయ్యా! వేదశాస్త్రాగమా
భ్యాసం బెప్పుడు వేఁడ నప్పుడె యొకప్పం బానినా రాట నే
మీసాన్నిధ్యముఁ జెందినాఁడ దయకల్మిం బ్రోవవే యన్న నెం
తే సంతుష్టమనస్కుఁడై రవి తదంతేవాసితో నిట్లనున్. 213

మ. వటుమూర్ధన్య జగద్ధితార్థమతివై స్వర్ణాద్రి చుట్టున్ సము
త్కటవేగంబునఁ ద్రిమ్మరన్ వలసె శాస్త్రగ్రంథముల్ మార్గలం
పటసంపర్కమునం బఠింపఁ గఠినప్రాయంబులై తోఁచు నె
ప్పటిలీలన్ భ్రమ మొంద కిట్లు చరియింపన్ జాలుదే నావుడున్. 214

ఉ. పావని పల్కె నోభువనపావన! నావడి నేనె పేర్కొనం
బోవుట నెంతగర్వి యని బుద్ధిఁ దలంపకు పూర్వపశ్చిమ
గ్రావయుగంబునం బదయుగం బిడి వెంబడిఁ జెంది యుందునో
దేవరకంటె ముందు నడతెంతునొ యానతి యియ్యవే యనన్. 215

ఉ. పేరుగఁజాలజోదు వచియించె నొహో మహిమాఢ్య! నీవు నే
వేఁడు జగంబులందుఁ గలదే? యవిలంఘ్యము రెండుకొండలం
గూడఁ బదంబు లుంచి కనుఁగొన్న నియచ్చరు లిచ్చ మెచ్చఁగా
వేడుకయుం బ్రతిష్ఠ యొదవింపుము నా కని పల్కరించినన్. 216

మ. జలజాతాప్తునకుం బ్రదక్షిణనమస్కారాలు గావించి ముక్
బరి నర్థించి త్రివిక్రమస్ఫురణఁ జూపంబూనువిష్ణుండునుం
బలెఁ దారల్ మొలనూలుముత్యములరూపం బూన నానాదిశా
వలయవ్యాపకుఁడై కపీంద్రుఁ డలరెన్ స్వైరప్రచారోద్ధతిన్. 217

మ. హనుమద్దేవునిదివ్యవిగ్రహము బ్రహ్మాండంబునన్నిండినం
తనె తద్వ్యాప్తిఁ బటీలునం బగిలి కానన్ వచ్చుఛిద్రంబొకో
యని తత్కర్పరమధ్యరేఖ గని భాషాధీశుఁ డుద్భ్రాంతుఁ డై
మొనయం జేయఁగ నేఁగుదెంచి తిరిగెన్ మున్నున్న తీరెన్నుచున్. 218

సీ. సంధ్యాభ్రతారకాసముపయాభ్యుదయంబువలె నురంబున హారములు వెలుఁగఁ
బూర్వాస్తశిఖరాగ్రముల మించుసూర్యచంద్రులపండిఁ గుండలద్యుతి చెలంగఁ
గమలగర్భాండోర్ధ్వకర్పరచ్ఛత్రకాండములీల వాల మున్నతి వహింప
ముప్పేటముంజితో మొనయుమేఖలరేఖ ధరియించి వలయభూధరము వెలయ

తే. జవనిరూఢి విరాట్ప్రౌఢి నవఘళించు
కపి విరాడ్వృత్తి సర్వదిక్పాలితుఁ డైన
మునులు దివిజులు "హరయే! నమో నమోస్తు
తే"యని నుతింపనతఁ డుగ్రతేజుఁ డగుచు. 219

స్రగ్ధర. తనకాలోద్వేగలీలాతరణవిభవమున్ వర్ణనీయంబు గావిం
చెనో నా వాణీశసంయోజితసకలజనశ్రేణికర్మాశ్రయాయు
ర్హానసార్థార్కప్రయాణోద్యమపటుచతప్రాగ్వ్యాస్తశైలంబులందున్
హనుమంతుం డుంచె భక్తాయతహృదయసరోజాస్పదంబుల్ పదంబుల్. 220

వ. తత్సమయంబున. 221

శా. ధ్యానం దద్భుతచిత్తుఁ డై పలికె నో ప్రత్యక్షరుద్రావతా
రా! నన్నుం జను లాదరించుటకుఁ బేర్మి న్వచ్చినా వింతె కా
కేనా నీ కుపదేష్ట నిన్ను మును నే నేమంటినో బుద్ధిలో
నా నేరంబు క్షమింపు మన్న వినతుం డై వాయుజుం డిట్లనున్. 222

ఉ. ఇట్టుల నానతియ్యఁ దగవే జగదీశ్వర! వేదరాశికిం
బట్టగు పెన్నిధానమవు పట్టి నుతింపఁగ నేల? నన్నుఁ జే
పట్టి త్రయీప్రపంచముఁ గృపన్ వివరింపు మటంచు దిట్టయై
యట్టె నిజాకృతిం బొలిచె నాతని తేరికి సమ్ముఖంబుగన్. 2 3

క. పదరక యొకగడియకుఁ దొమ్మిదిలక్షలయోజనములమీఁదన్ మఱిదె
బ్బదివేలుఁ దిరుగురవికట్టెదుర నతనికంటె వడిఁ గపీంద్రుఁ డరుగుచున్. 224

సీ. పాడిపదక్రమప్రౌఢి నేర్చియుఁ దొల్తఁ బాడిపదక్రమప్రౌఢి నేర్చెఁ
బ్రాభాకరోన్ముఖభావస్థుఁ డయ్యును బ్రాభాకరోన్ముఖభావ మొంది
నియతిఁ బ్రత్యాహారనిపుణుఁ డయ్యును శబ్దనియతిఁ బ్రత్యాహారనిపుణుఁ డయ్యె

స్మృతిపురాణార్థసంగతు లెఱింగియు బాహ్యస్మృతిపురాణార్థసంగతు లెఱింగ
తే. నిరతసంగీతరతగతోద్ధురతం గనియు, నిరతసంగీతరతగతోద్ధురతం గనియె
విమలవిద్యాధికుం డయ్యె విద్య లెల్లఁ, జదివె సామీరి లోకైకసంగ్రహేచ్ఛ. 225

ఉ. చండకరోక్తశాస్త్రవిలసచ్ఛ్రవణత్తమ భావిపద్మగ
ర్భాండవిభూత్తమాంగచలనాన్వితకర్ణసువర్ణవర్ణమ
త్కుండలకాంతిపఙ్క్తికలు కొల్లలుగా దిశ లెల్ల నిండ బ్ర
హ్మాండకరండ మంతయును హాటకదీప్తి వహించె నెంతయున్. 226

తే. ఇవ్విధంబున రవిచెంత నింత నంత, ముందుగా నేగుచుం దధాభిముఖ్యమునను
సర్వశాస్త్రము లెఱిఁగి ప్రాంజలి లలాటసీమఁ గదియించి వానరశ్రేష్ఠుఁ డనియె.

శా. "విద్యోతత్కరుణారసేన భవతో విజ్ఞాతమద్యాఖిలా
సద్విద్యాఽపేహి న దాతు మీశ మితి మాం స్వామిన్! గురోర్దక్షిణాం
హృద్యాం స్వీకురు పాదపద్మనతిం ప్రేమ్ణా కృతాం తే", యటం
చాద్యోరత్నము నంత వీడ్కొని జగత్ప్రాణాత్మజుం డింపునన్. 228

ఉ. గ్రంథము లెల్ల నెఱింగి బుధగణ్యుఁడు మాతులదర్శనేచ్ఛఁ గి
ష్కింధకు వచ్చి యచ్చటివిశేషము లన్నియు నింద్రపద్మినీ
బంధుజసన్నిధిం దెలిపి భాస్కరసూతి జగత్త్రయైకపా
ణింధమమూర్తియైనతను నెయ్యమొసర్పఁగ నుండె నయ్యెడన్. 229

క. శ్వసనప్రియసూతి రవిగ్రసనవ్యసనాఢ్యుఁ డౌట ఘనతరవిద్యా
భ్యసనార్థి యగుట నొకపరి, రసనాగ్రముఁ జేర్చి నిహపరంబులు గలుగన్. 230

క. అని రాముఁడు వినిపించిన, విని జనకజ యవల నెట్టివిధమున మెలఁగెన్
హనుమ వివరింపఁ గదవే, యని యడిగిన నుడువఁ దొడఁగె నని తెలుపుటయున్.

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. బద్ధనదీశ! దీనజనపక్షవిలోకన! లోకనార్థితా
త్త్రోద్ధవసంగ! సంగరభరోర్జితదేవన! దేవనవ్యకా
ర్యోద్ధృతిభూమ! భూమహితయోనిజపావన! పావనత్వసం
సిద్ధవిచార! చారణరుచిశ్రితనీరజ! నీరజస్పృహా! 232

క. దశనాదాభ్యసనావృతి! దశనానామ్నాయకేళి! భరసీరలస
ద్దశనాతిశుభద్యుతి! మరు, దశనాధిపశేముషీ! రమాతతవిహృతీ! 233

భుజంగప్రయాతము.—

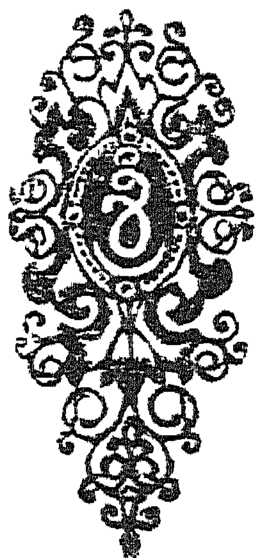
బుధాంతస్సమాధిప్రపూర్ణైకకేళీ!, విధానందినాకాశవిఖ్యాతహేళీ!

విధూత్తంసహృత్పద్మవిభ్రాజితాళీ!, యధిష్ఠానచైతన్యహారిత్వశాలీ! 234

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయాకరసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్త్వసంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసబిసపుష్ప పుష్పగిర్యప్పనార్యకుమార సమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతంబైన సమీరకుమారవిజయంబను మహాప్రబంధంబునందు అంజనాపూర్వజన్మవృత్తాంతంబును, కుంజరతపశ్చరణంబును, అంజనాప్రాప్తియు, తద్వివాహంబును, అంజనావ్రతచర్యయు, వాయుమాహాత్మ్యంబును, ఋతువర్ణనంబును, ఆంజనేయావతారంబును, సూర్యగ్రహణంబును, దేవతావరప్రాప్తియు, కిష్కింధాగమనంబును, సూర్యునివలన వేదశాస్త్రంబు లభ్యసించుటయునున్నది ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

కాంతోజ్జ్వలకస్తూ
రీకాశ్మీరాదిసరసరేఖావృతభృం
గాకారస్ఫురదలకధ
రాకన్యాఘాలఘులక! రఘుకులతిలకా! 1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ
డగువసిష్ఠునిఁ గని గౌతమాత్మజాతుఁ
డవలికథ యేమి వివరింపుఁ డనిన స్వామి
తెలిపిన క్రమంబు విను మని తెలుపఁదొడఁగె. 2

రామసుగ్రీవమైత్ర్యాచరణాదివృత్తాంతము.

ఉ. వాలి ప్రతాపకేళిఁ గడువాలి కరాళితసాన సానలో
మాలి విరాళి హేళిసుకుమారుని మోహపుటాలి నైంద్రసే
లాలి మదాలివేణి జవరాలి గ్రహింప నశక్తుపోలికం
దాళి మరుత్సుతుం డతని దండన సేయక తల్లియాజ్ఞ చేన్. 3

సీ. అగ్రజాగ్రహసముగ్రావమానపయోధి మరుదాత్మభవధైర్యతరిఁ దరించి
కాంతావియోగసంక్రాంతచింతావహ్ని హరివటూక్తిసుధాలహరి హరించి
ఘనరాజ్యరాహిత్యగతదుఃఖతిమిరంబు తరణిశిష్యునిమిత్రతను గలంచి
నిజపరాజయమనోంబుజరుజాగజరాజిఁ గేసరిశిశుసంగకేళి నోడిచి

తే. తనరెఁ గాక హనూమత్ప్రధానుఁ డఖిల, కార్యధౌరేయుఁడై మీఱఁగా రవిజుఁడు
లేనిచోఁ జానమాని బలాఢ్యుఁడైన వాని, ప్రాణమూని మనోగ్లాని బ్రతుకఁగలఁడె? 4

శా. కార్యాకార్యవిధిం బ్రధానుఁ డయి శోకధ్వంసనాయుక్తి నా
చార్యుండై బహుచింతితార్థఘటనాసంపత్తిచే దేవుఁడై
స్థైర్యోత్పాదనశక్తిదాత యయి నిత్యంబున్ మరుత్సూతి త
త్సూర్యప్రోద్భవుఁ బ్రోచె; ఘనజనసంతోషప్రదుల్ గా బుధుల్. 5

తే. తనకు గురుఁడైనద్వాదశాత్మకుకుమారుఁ, డనుచు మైత్రిని బహుమైత్రి నలరఁజేసె
నాంజనేయుండు ధర్మాత్ము లైనవారి, కాత్మగురుబంధురక్ష న్యాయంబ కాదె! 6

ఉ. ఉగ్రమతంగశాపకలనోక్తుల వాలికి ఋశ్యమూకశై
లాగ్రముఁ జేరరామిఁ గుహనాకృతిధారుల నుగ్రభానుభూ
నిగ్రహబుద్ధిఁ బంపఁ దన నెమ్మది సర్వ మెఱింగి వీరలో
కాగ్రణి వాయుసూతి తెగటార్చె ననేకుల దుర్వివేకులన్. 7

ఉ. ప్రాజ్ఞుఁడు శక్తుఁ డుత్తముఁడు పావనమూర్తి మరుత్సుతుండు స
ర్వజ్ఞుఁడు గానిచోఁ దపసివాలకముల్ విలునమ్ములున్నవం
చజ్ఞత నమ్మకున్న పవనాత్మజు నమ్మఁగఁ బల్కె మున్ను మా
ప్రజ్ఞ లెఱింగి సత్యమృదుభాషల సంధి ఘటింప నేర్చునే. 8

సీ. విద్వజ్జనంబులో విద్వచ్ఛిరోమణి కవులలో నుత్తమకవివరుండు
గాయక శ్రేణిలో గాయకశ్రేష్ఠుండు బలియురలో మహాబలసమగ్రుఁ
డలతపోనిధులలో నతులతపశ్శాలి బహుయోగిపటలిలోఁ బరమయోగి
ధీమద్గణంబులో ధీమత్కులస్వామి గుణులలో లోకైకగుణధురీణుఁ

తే. డఖిలవైరాగ్యపరులలో నతివిరక్తుఁ, డధికవీరులలోన వీరాగ్రవీరుఁ
డప్రమేయుఁడజేయుఁడీయాంజనేయుఁ, డితనితులయింపఁగలఁడె? భోగీంద్రుఁడైన. 9

సీ. ఘనవిరక్తుం డైన గానవిద్యారాశి విజితేంద్రియుం డైన వీరవరుఁడు
పటుశాంతుఁడగురిపుప్రళయకాలహరుండు విద్యాధికుం డైన వినయపరుఁడు
సతమనస్థాయి యైన మరున్మనోవేగి బహుకార్యవిదుఁడైన బ్రహ్మచారి
సౌశీల్యనిధియైన శాఖామృగస్వామి యతిబలైశ్వర్యాఢ్యుఁడగు నిగర్వి

తే. యఖిలలోకజ్ఞుఁ డాత్మశక్త్యజ్ఞుఁ డమిత, కామరూపధరుం డైనఁ గామదూరుఁ
డనఁగ మీఱుననంతకల్యాణగుణవి,హారగుణసంగతులు త్రిలోకాద్భుతములు. 10

క. లోకంబుల గలవేలుపు, లేకైకగుణప్రసక్తి నెంతయు ఘనతల్
చేకొనిరిట తత్సకలగు,ణాకరుఁ డనిలజుఁడు కీర్తులందుట యరుదే? 11

తే. సకలదైవప్రభావముల్ సద్గుణములు, పరమసుజ్ఞానవైరాగ్యభక్తికరుణ
లతులకాంతిప్రతాపంబు లైక్య మొంది, పవననందనరూపమై పరిణమించె. 12

సీ. సత్కర్మగతిఁజూపె సద్బ్రహ్మచారియై పూర్వాశ్రమాచారభూతిఁ జెంది
భక్తి గన్పించె మద్భక్తాగ్రగణ్యుఁడై స్వాతంత్ర్యలీలావశత్వ మొంది
జ్ఞానంబుఁ బ్రకటించె జ్ఞానప్రభాసియై ప్రారబ్ధమాత్రానుభవత కొదవి
విరతిభావముఁ దెల్పె విరతిసంపన్నుఁడై జన్మప్రభృతి నన్యసంగ ముడిగి

తే. స్వామిభృత్యనయోద్యోగసౌమ్యవినయ, ధర్మదాక్షిణ్యకార్యసంధానధైర్య
శౌర్యచాతుర్యముల నాత్మసరణిఁ దెలిపె, నఖిలలోకోపకారి యక్షాసురారి. 13

క. కాంతారహితుని నిజకుల,కాంతారహితుని నితాంతకాంతస్నేహా
భ్యంతరులఁ జేసె శ్రీహను,మంతునిఁ జింతింప శక్యమా యని పలుకన్. 14

క. భామిని శ్రీరఘునాథ,స్వామినిఁ దిలకించి మైత్రిసమ్మతి నిమ్మున్
సామీరి మైత్రిసలుపుట, యామీఁదటికథలుఁ దెలుపుఁడని వేఁడుటయున్. 15

శా. జంభారాతి శుభప్రదానకలనా సంభూతసంభావనా
హంభావక్రమణా త్రివిక్రమపదాబ్జాంగుష్ఠవేగావధూ
తాంభోజాతభవాండభాండ బహిరుద్యత్తీరరాశిస్రవ
ద్గంభీరాంబు ఘుళం ఘుళార్భటులు లెసంగన్ రాఘవుం డిట్లనున్. 16

క. చెవులకుఁ జవులగు హనుమ,త్కవిచంద్రుని పుణ్యకథలు కడు వేడుకతో
సవిశేషములుగ నీ కిఁక, వివరించెద నెఱిఁగినంత విను మవి యెల్లన్. 17

చ. రమణిరొ! పూర్వచంద్రకళ రాహువు మ్రింగినచో జగంబునం
దమము సమగ్రమౌనటులు దైత్యుఁడు నిన్ గొనిపోవ నామనం
బమితవియోగబంధురమహాంధతమిస్రనిమగ్న మైనచో
నిమిషము నొక్కచో నిలువనిల్కడ గానక కానలోపలన్. 18

సీ. నిండుపున్నమ రేలఁ బండువెన్నెలవేఁడికార్చిచ్చువెచ్చలఁ గ్రాఁగి క్రాఁగి
చిలుకతేజీరౌతుచెఱకుసింగిణివింటినారిమ్రోఁతలఁ దాల్మి తాఱితాఱి
యలరుపుప్పొడికుమ్ము కెలనఁ జల్లుచుఁ గ్రమ్ముచలువతెమ్మెరదొమ్మి సొలసి సొలసి
చెవులకు ములుకులౌ చిగురుమేపరిపుల్గు జిల్గుపాటలసూటి చెదరి చెదరి
తే. నెగడునిట్టూర్పునెగలచే నొగిలి నొగిలి, యిరవు దొరయనివిరహాబ్ధి నీఁది యీఁది
కడప దరి గన్నగతిఁ గనిపింపఁ బాప,దరిగని వసించి యున్నఁ దత్సమయమునను.

సీ. రాకేందుకరనిభబ్రహ్మసూత్రంబుతో మెలిగొన్నమౌక్తికావళులవాఁడు
పసిఁడికెంజిగిపట్టుపంచెపై సరిగంచు మొనయుముప్పేటక్రొమ్ముంజివాఁడు
నవరత్నఖచితకుండలశుభప్రభలతోఁ దళుకెక్కుచెక్కుటద్దములవాఁడు
బాలార్కశోణాస్యలీలతో సరిపోల్పఁదగు కేలిమేలికెందమ్మివాఁడు
తే. పసిమిగోఁచియు ముంగేల మిసిమికంకణంబు ధరియించి నిజదేహనవ్యకాంతి
బయలు బంగారు గావించు బ్రహ్మచారి, యొకఁడు మాచెంత! కరుదెంచుచున్నఁ జూచి.

ఉ. సోదరు నంటి యంటి సుగుణోత్తమ! కంటివె యల్ల కొండపైఁ
భావము లూఁది డిగ్గి మదబంధురసింధురలీల నొయ్యనే

యీదెస సుప్రసన్నశుభదృష్టిని జూచుచు వచ్చుచున్నవాఁ
డాదరణీయుఁ డీవటుకులాగ్రణిఁ జూడఁగ వేడు కయ్యెడున్. 21

ఉ. బంగరుపట్టుగోఁచి మనుపచ్చనిముంజియుఁ నొంటిజందెమున్
ముంగయికంకణంబు జిగిమోహనహారము కుండలప్రభా
భంగకపోలముల్ తరుణభానుసమానముఖాంబుజంబు మీ
జంగ వటుక్రియన్ శివుఁడు రాఁడుగదా మనచింత దీర్పఁగన్. 22

తే. శివుఁడె కావలెఁ గాకున్నఁ జన్నివటుక, పాపనివితాన మనలోనితాప మార్ప
మను మని యకృత్యము సహింప మనవి దెల్ప, వచ్చువాణీశ్వరుండుగావలయునితఁడు.

ఉ. ఉత్తివధూసతీశ్వరుల నొక్కఁడు గా కిటఁ డున్న నీశుభ
వ్యక్తియు నీవిరక్తి విభవాద్యనురక్తియు నీమహత్కళా
వ్యక్తముఖాబ్జయుక్తి కలదా? యితనిం గని మాటలాడఁగాఁ
బ్రాక్తనజన్మపుణ్యపరిపాకవశంబునఁ గాక కల్గునే? 24

ఉ. మచ్చిక కెక్కునిక్కపుకుమారునిచారుశరీరకాంతిచే
నిచ్చటిచెట్టు లన్నియును హేమపువన్నియఁ జెన్నుమీఱెనే
నెచ్చటఁ గాన నిట్టిఘను నీతనిఁ జూచినయంత నిచ్చలో
హెచ్చె ముదంబు విచ్చె వెత లేమి విశేషము గల్గ నున్నదో! 25

వ. అని పల్కుసమయంబున. 26

ఉ. ఇంగిత మాత్మలో నెఱిఁగి యే నను వాక్యము లాలకించి మ
మ్ముం గడియంగ వచ్చి కయిమోడ్పు లలాటమునం దమర్చి సా
ష్టాంగ మొనర్చి మచ్చరిత మంతయు లక్ష్మణుచే నెఱింగి మా
యంగద వాయు రంగదమృతాక్షరసంగ మెసంగ ని ట్లనున్. 27

క. రావించెద సుగ్రీవునిఁ, గావించెద మీకు బంటుగా ననిశంబున్
సేవించెద మీపదములె, భావించెద మిమ్ము స్వామిభావమున నృపా. 28

ఉ. కేసరి కంజనారమణికిం బవమానవరప్రసన్నతం
జేసి జనించినాఁడ నృపశేఖర! నన్ హనుమంతుఁ డండ్రు ప
ద్మాసనుఁ జేరి నాకు గతి యాపతిఁ దెల్పు మటన్న నిమ్మెయిన్
భాసిలుభూషలం గనినభవ్యుఁడె పొ మ్మనియెన్ ధ్రువంబుగన్. 29

ఉ. ఆచతురాస్యుఁ డాడినటు లాత్మవిభూషణపాళి నాకు దృ
గ్గోచరమయ్యె హా! మతిలఘుస్థితిఁ బల్కితి సర్వలోకలో

కాచరితక్రియల్ తెలియునంతటిమీ కొకక్రొత్తి ముందియుం
గోఁచియుఁ గంకణంబు గనుఁగొంట విచిత్రమె లోకనాయకా! 30

ఉ. సృష్టిసమష్టిభావములయందు చిరంతరసాక్షివై సదా
సృష్టివివర్ధనప్రళయశీతలమాయ నిజృంభణక్రియం
జేష్ట లొనర్పఁ గర్తవెనుపించియు మూర్తివి నీవు నేఁడు నా
దృష్టికి గోచరించుట యదృష్టము గాదె! విశిష్టవైభవా! 31

సీ. హృదయాంధకారంబు లెడలె మీముఖచంద్రు దర్శించుమాత్ర సీతాకళత్ర!
బహుపాతకశ్రేణి వాసె నీనామంబు వాకునఁ బలుక నిక్ష్వాకుతిలక!
పరమపావన మయ్యె భవదంఘ్రియుగళంబు కెలనమే నొలయ సాకేతనిలయ!
కామితార్థము లెల్ల ఘటియిల్లె మిముఁ గూర్చి కమనీయగతి డాయఁ గౌసలేయ!
తే. మొగిసె భవపంకజాలము మోదమ్ముఁ గేలు, మీ కొసంగినయంత లోకైకకాంత!
నెగడె నిత్యోత్సవశ్రీలు నిన్నుఁ గొల్చి, ధన్య వాయని ప్రేమఁ గోదండరామ! 32

ఆ. అనుచు పమ్మఁగనుచు నవుచు మనంబున,మురుచు మనుచు వేఁడుకొనుచు నున్న
యతనిభక్తియుక్తి కత్యురక్తికి, నాత్మ కంపమింప ననుజుఁ జూచి. 33

ఉ. ఈకపికుంజరుండు వచియించినమాటలు వింటివే? నవ
వ్యాకరణార్థదీపకము లంచితశబ్దనిగుంభనక్రియా
స్తోకము లన్యథా శ్రుతవిశుద్ధపదాన్వయము ల్మనశ్శ్రవ
శ్లోకహరంబు లట్టిగుణసుందరు నెందులనైనఁ గంటిమే? 34

సీ. అమృతంబురుచి మోవి యర్ధగంభీరసంపద నాభిసరసి కోమలత మేను
తిన్నదనంబుపొందిక మందగమనంబు చాతుర్యములు విలాసక్రమంబు
నుతిసంగతిత్రపాగతి నవోఢారూఢి యరుదైనయపశబ్ద మసదుఁగొను
కనిపించుతేట చక్కనిముద్దులేనవ్వు కనదనర్ఘశ్రితశృంగారస్ఫురము
తే. రక్తపదపల్లవచ్ఛాయ రమ్యరీతి, సరసభావంబు నవలీలజవ్వనంబు
గాఁ జెలంగుమహనీయమన్మథప్రసక్త,వాణి వలపింపదే యెంతవారి నైన? 35

చ. అని కొనియాడుచున్నసమయంబున వాయుజుఁ జేఁగి భానుజుం
గని ఘనశోకవార్ధి కడగాననినీకుఁ గపీంద్ర! రాఘవుం
డనుపరిదాపు గల్గె నిఁక నాపదలన్నియుఁ దీఱె వేగ ర
మ్మని యిట వచ్చి మీభటున కర్కికి దర్శన మియ్యరే యనన్. 36

క. ప్రేమలు నరవానరులకు, నేమించి సఖిత్వ మొసఁగునేర్పున నారా!
యీమహి నఘటనఘటనా,సామర్థ్యము నీకె కలదు సామీరి హరీ! 37

శా. ఈనిర్వ్యాజపరోపకారవిభవం బీనిత్యసత్యవ్రతం
బేనైపుణ్య మనన్యదృష్ట మని నే నెంచంగ లజ్జించుచున్
దా నెంతేఁ దగుభక్తిఁ దోడుకొని చెంతన్ ఋశ్యమూకాద్రిపై
భానుప్రోద్భవుఁ గానిపించె నితఁ డాపద్బంధు సామాన్యుఁడే? 38

శా. బంధుస్నేహధురీణుఁ డైనరవిజుం బాటించి వాలిన్ సురా
బంధుశ్రేష్ఠమదాపహారబలసంపచ్ఛ్రీని దూలించి కి
ష్కింధాపట్టణపట్టబంధురునిఁగాఁ జేయింప నేఁ గంటిఁ బ
త్సంధానోచితవాగ్విధాననిధియా సామీరి చేకూడుటన్. 39

చ. వినుఁ సుషేణముఖ్యకపివీరుల నిన్ వెదకన్ దినేంద్రనం
దనుఁ డొకకొంపఱుం బనిచి దక్షిణభూమికి నంగదాదులన్
బనుపఁగ వారిలోఁ గలసి పావనియున్ జతగూడి పోవఁగా
ననిలజ! యిందు రమ్మని ప్రియంబున దగ్గఱఁ బిల్చి పల్కె నినన్. 40

ఉ. నావిధ మంతయున్ జనకనందనతోఁ వివరించి తొల్తఁ బ
జ్జవన ముద్ధరించి మఱి సీతశుభస్థితి నాకుఁ జెప్పుమ
జ్జీవవిధాయివై మరలఁ జేయుము తండ్రి! వివాహకార్యశ్రీ
లావిధి సీతయున్ రఘుకులంబు పునర్జననంబుఁ జెందఁగన్. 41

ఉ. అని మణిముద్రికామణి ప్రియత్వ మెసంగ నొసంగ భక్తిఁ గై
కొని శిరసావహించి కనుఁగోనల నుంచి ప్రసాదమయ్యా! నేఁ
జని త్రిజగంబులన్ వెదకి జానకిఁ గన్గొని కాని యూరకే
నినుఁ బొడఁగానరా నిదియె నిక్కము స్వామి! యటంచు మ్రొక్కుచున్. 42

చ. బహుమతి మమ్ము పీడుకొని భానుజలక్ష్మణసంయమానుఁడై
సహచరవానరప్రవరసంఘముతోఁ జని పర్వతంబులన్
గహనములన్ మహానదుల గ్రామములన్ ఘనపట్టణంబులన్
బహునగరంబులన్ వెదకి భామిని నిన్ గనలేకపోవఁగన్. 43

స్రగ్ధర. రాణించెన్ వ్యాళరాజవ్రజరుచిరఫణారంగరంగన్మణిశ్రీ
శోణాభాయుక్తరంగచ్ఛ్రుతకరకలనాసూచితానేకనాక
స్త్రైణస్తోకస్తనాగ్రస్థలఘుసృణఘృణీసంగగాంగప్రవాహ
శ్రేణీసంశ్లేషలీలాంచితతతగరిమన్ సింధురా జంతఁ జెంతన్. 44

క. ఆకడలినీటి దాఁటఁగ, లే కడలి కపీంద్రు లలవు లెక్కించుకొనన్
జో కడలి జాంబవంతుం, డాకడ లిడఁ జూపకున్న యనిలజుఁ బల్కెన్. 45

సీ. ఘనసత్వసత్వరక్రమసిరూఢిఁ జెలంగి కవిసక్తజీవనఖ్యాతిఁ బొంగి
యవనిభృద్వరకుమారాశ్రయత్వముఁ గాంచి లలితప్రవాళలీలలు ధరించి
బహువాహినీసంగతిప్రాభవస్థితి మించి పరమగంభీరసంపద వహించి
బాడబస్ఫురణ రూపమునందు వెలయించి పుణ్యజనప్రాప్తిపొలుపు తెంచి
తే. యనిలతనయ! సముద్రుండ వైనఁ గాక
దుస్తరుండ వంచునో మ్రోయఁదొణఁగినాఁడు
ప్రతిఘటించుసముద్రుండు భంగమొంద
నిస్తరించి భవత్కీర్తి విస్తరింపు. 46
మ. అన నుప్పొంగి మరుత్సుతుండు కపులారా! దుస్తరంబైన తో
యనిధిం దాఁటెద లంక మీఁటెదఁ దృణప్రాయంబుగా జానకిం
గని వే వచ్చెదఁ గానకున్న జలధుల్ గాలింతు భూలోక మె
ల్లను దూలింతు నుడుప్రకాండ మిల వ్రాలన్ వంతు నాకాశమున్. 47
వ. అని పలికి. 48
శా. బాహాస్ఫాలన మాచరించి నిజరూపం బుద్ధతిం బెంచి కా
లాహీశానవిశాలవాలలత మున్నాగ్రంబు హత్తించి తే
జోహంకారత మించి వార్ధిపయిఁ జూపానించి తార్క్ష్యానిలో
త్సాహశ్రీల రమించి రాము మదిలో ధ్యానించి హృష్టాత్ముఁ డై. 49
లయగ్రాహి.—
అక్కడిసమీపగిరి యెక్కి శిఖరాగ్రధరఁ
ద్రొక్కి పదునగ్రశిలచక్కి కరముల్ రెం
డక్కరణి నూఁదికొని చక్కఁగ సురారిపురి
దిక్కు స్థిరదృష్టిఁ గని మిక్కుటపువేడ్కన్
ఢక్కమనభీతి యిఁకఁ జిక్కె దశకంధరుఁడు
స్రుక్కె దనుజాన్వయము నిక్కమని వేల్పుల్
దిక్కులఁ బ్రసూనముల ప్రక్కులొలయింప వడి
నెక్కొనఁగఁ బావని చివుక్కున దాఁటెన్
మ. లవణద్వీపవతీశ్వరోత్తరణవేళాలోలవాలోల్లల
త్పవనప్రోద్ధతి భూపరాగము జగత్ప్రాణాత్మజుం గూడి పో
వ విలోకింపఁగ నొప్పెఁ గూఁతుఁ గనఁగా వాంఛించి భూదేవి వా
యువుపుత్త్రుం డటు పోవ వెంటఁ జన నుద్యోగించెనో! నా దివిన్. 51

మ. హృతబాలార్కుఁడు మెట్టఁగ్రుంగి యెగయన్ హీనస్థితిం జేలి ప
ర్వతముల్ దూలముకన్నఁ జుల్కఁదనమున్ బ్రాపించి భగ్నంబులై
క్షితిపై వ్రాలె ధృతిం ధరించి సెలవుం గేడించి పైనొందుని
ర్గతు లెందుం బడిపోవ కాత్మగతధైర్యం బూనఁగా నేర్తురే? 52

ఉ. మాయవనిఁ జూడఁ జనుమారుతికిన్ ఫలకోటిఁ దృప్తిగాఁ
జేయుద మీ ప్రయాణమున జేరువనే చని యంచు వెంబడిన్
బోయి దశాస్యునిం దలఁచి పోవ భయంపడి జాఱెనో యనన్
వాయుజుమైవెసన్ బెకరి వాయువుగతిన్ జని కూలె సాలముల్. 53

మ. హనుమద్వీరువిసింహగర్జనలచే నచ్చోటికొండల్ ప్రతి
ధ్వను లిచ్చెన్ సురలార! మీకు భయముల్ వల్దింక నిశ్శంక భూ
తనయం జూడ దశాస్యగర్వ మడఁపన్ ధానేఁగుచున్నాఁడు పా
వని యం చున్నతిఁ జాటుచున్నవో! యనన్ వాగప్రమేయోద్ధతిన్. 54

ఉ. ఆలవణాబ్ధినీరు పవనాత్మజుమైవడిఁ బాయ సప్తపా
తాళములుం గనంబడియెఁ దద్దశకంఠుఁడు నాగబాలికా
జాలముతో స్వరత్నములు సర్వము గొంటు రవస్థలంబునన్
బోలఁగఁ దెల్పు లోఁ గలుగుపోడిమి వారిధి చూపెనో యనన్. 55

మ. అఖిలాశ్చర్యకరప్రభావుఁ డతఁ డత్యాసక్తి లంకాపురో
న్ముఖుఁడై పోవ జగద్ధితార్థ మితఁ డెంతో దూర మిట్లేఁగెడున్
సుఖయానంబు వహింపఁ జేయఁదగునంచున్ వార్ధి మైనాకుఁ డన్
శిఖరిం బంచిన నాతఁ డడ్డముగ రాఁ జింతించి చిత్తంబునన్. 56

శా. అక్షీణోద్ధతి రామకార్యఘటనాహంకారియై పోవఁగా
రక్షోమాయఁ బ్రయాణవిఘ్నమునకై రాఁబోలు నీనిన్ ధృతిన్
శిక్షింపం దగు నంచుఁ గాంచనగిరిశ్రీ మించుమైమించుతో
నాక్షేపించి మరుత్కుమారుఁడు శిఖర్యభ్యుత్థు దాఁకెన్ వెసన్. 57

ఉ. మించులమించుపైటవడు మేటిగుణాలవజీరుచేతి నా
అంచులకత్తిపై ట్టెయుఁగనట్టి మహాగిరిపట్టి యంతకున్
మించిన గాడ్పుచూలి బలుమే నొరయన్ ధృతి దూలి యంపలోఁ
నించుక జేటి క్రమ్మఱఁ గపీంద్రునిఁ జూచి మనుష్యుఁడై యనున్. 58

మ. కపిలోకేశ్వర! సర్వలోకహితసత్కార్యార్థివై పోవునీ
కఫకారం బొనరింప రా నుదధి నీయాత్రాశ్రమం బార్ప న

స్నిపు డంపెన్ బహుకంటకమూలములచేఁ బృథ్వంబదై మార్గసం
గపరిక్రాంతి దొఱంగి పొమ్మనుచుఁ బల్కన్ వాయుజుం డిట్లనున్. 59

క. ఆకడ గని వచ్చెదనే, నాకుం దగ నేల! విడియ నడిసంద్రములో
నాకుం దగవే యని మైనాకుం దగ నిల్పి పవననందనుఁ డవలన్. 60

మ. స్వరథేశుల్ స్వపరాక్రమక్రమపరీక్షాబుద్ధిమైఁ బంప నం
బరవీథిం జనకంటె సింహిక మహారూపం బనాఁగాఁ బూనఁగా
సురసాగర్భము సూక్ష్మరూపమున నచ్చోఁ జొచ్చి వెల్వచ్చితే
సరిపుత్రుం డనుపదంబు నెల్లఁ గైకొనె నంజనాబాలభానుప్రభన్. 61

క. ఆగ్రహమున నాగ్రహవిగ్రహ మొనరించి తోయనిధి దాఁటె సువే
లాగ్రావాగ్ర్యాగ్రముఁ బగ్రహవాయూథి నెక్కి యశిలజుఁ డలరన్. 62

శా. ప్రత్యూహప్రచయం బడంచి ప్రకృతిప్రాభవ్య మోడించి సం
సృత్యంభోధిఁ దరించి గట్టు గని వాసిం జెందు యోగీంద్రునా
న్నత్యం బొంది తనంతికంబున ధరానాకంబో! నా మాఱునా
దిత్యద్వేషిపురంబు దంబు హనుమద్దేవుండు వీక్షింపఁగన్. 63

సూర్యాస్తమయవర్ణనము.

చ. రిపుపరిభేదనంబు నొనరించి ప్రతాపము మించఁగా ననం
తపథమునందుఁ ద్రిమ్మరి పసంపడి దక్కి బయల్పడంగ మో
హావురుఁ గేటికాంతుని క్రియన్ మునుఁ గెంపు నటంపుఁ గెంపుతో
నపరదిశాంగనం గదిసె నర్కుఁడు తీవ్రత మాని యయ్యెడన్. 64

మ. చరమక్ష్మాధరగైరికప్రభల నాచ్ఛాదించి వైయచ్చరాం
బురుహాక్షీమణిహైమకంకణఘృణిస్ఫూర్తిన్ విడంబించి సా
గరరాట్తుంగతరంగవిద్రుమలతాకాంతిం బ్రదీపించె న
జ్జరతార్కద్యుతి శోణమృత్కలన నాశాకుడ్యభాగంబులన్. 65

చ. ఉదయధరాధరాగ్రమున నుండియు నస్తముఁ జెందఁ దాను ము
ప్పదిగడియల్ ప్రయాసపడుపద్ధతి నొక్కక్షణంబులోపలం
బదములు నిల్పినట్టిహనుమంతుఁడు చూడఁగ నెట్టు నిల్వఁబో
యెద ననుసిగ్గుచేబలె దినేంద్రుఁడు పశ్చిమవార్ధిఁ గ్రుంకినన్. 66

చ. తడవుగ నెంతయేని వడి దవ్వుఁ జరించుటఁజేసి మిత్రుఁ డ
బ్బడలిక దీర్పఁ జేరుటను బశ్చిమదిక్పతినిల్పు వేడుకన్

విడివి ఘటించి చుట్టు నొదవించిన బొక్కపుటింద్రగోపపుం
దెకఁగునరాతిరీతిఁ గనిపించెను వద్దిశ సాంధ్యరాగముల్. 67
సీ. సంచరద్యామినీచరవీరఘోరాంగముల మషిచ్ఛాయతో ముచ్చటాడి
సంకేతపదసమాశ్రయ పాంసులాంగీలచేల కాంతులతోడఁ జెలిమి చేసి
వికసితేందీవరప్రకరచంచద్దళ ప్రత్యగ్రరుచులపై బారు దీఱి
గిరిగుహానిర్గచ్ఛదురుమత్తకరిఘటాచటులదేహశ్రీల సంస్పృశించి
తే. నయనయుగళసముస్మీలనంబువలన, బ్రాణికోటి కప్రయోజనభావముగను
సూఁదిమొనకైన భేదింపఁ జొరనిదగుచు, గాఢతిమిరంబు దిక్కుటంగముల నిండె.
తే. అభ్రఫలకంబు సకలశబ్దాపిదేవ,తాసహాంబ్బపుటక్ సమయాఖ్యచిత్రు
దర్చనావేళఁ జిలికింప నమరుచంద,సంపుఁజిదురుపలన నుడుల్ సొంపు మీఱె. 69
చ. అలవిధిపేరియొజ్జలు వియత్ఫలకంబునఁ గాలబాలుకే
లలవడఁ జేయఁబూని వలయంబుగఁ జుట్టిన వానిలోపలం
బలుమఱు దిద్దఁగా మొదటిబా గఱె యంతయు నిండికొన్నసు
న్నలో యివి నాఁగఁ దారలు గనంబడియెన్ బలుబంతు లేర్పడన్. 70
చ. తనరుచి దిక్కుడుంగములఁ దార్కొనుచీఁకటిఁ ద్రోయఁబోక చం
కనదురురత్నకుండలయుగప్రభ లంబర మొందనీక య
ప్పెనుతిమిరంబు పెం పడర భీషణవేషము దాఁచి కొంచెమై
హనుమ యవిద్యమాక నసద్దైనములుండెడునాత్మ నాఁ దగెన్. 71
క. నెలవునఁ బెన్నిధి దొరయం, దలఁచినజనుఁ డితరజనులదంపడి జడియన్
వలసినగతి నినుఁ గనుఁగొన, నలపురిసంపడి యడంగ ననిలజుఁ డెంచెన్. 72
క. తఱి యెంచి పొంచి లంకా,పురియంతయుఁ గాంచి నిన్నుఁ బొడఁ గని చిదపన్
మెఱసినయనిలజుబల మీ, వెఱఁగినదే యనుచు రాముఁ డింతికిఁ దెలిపెన్. 73

ఆంజనేయుని సీతాసందర్శనాదివృత్తాంతము.

క. అనిన నరుంధతి పెనిమిటిఁ, గని గౌతమసూతి పరమకరుణాకరపా
వని లంక వెదకి జానకిఁ, గనిచేసినబలిమిఁ దెలుపఁగాఁ దగు నన్నన్. 74
తే. ఆవసిష్ఠుండు పలికె న ట్లాంజనేయుఁ, డసురపురి డాసి యసమసాహసవిలాస
భాసమానస్వభావుఁడై ప్రతిభటాళి,కలకలము వాయునందాఁకఁ గాచి యున్న.
సీ. కోలాహలధ్వనుల్ కొంచెమై యటమీఁదఁ గోటవాకిటివారిగుఱుక లెచ్చెఁ
గటువార్త లెడలి యంతట దైత్యకాంతల కలుపరింతలు వింత వెలువరించె

సరసోక్తు లుడిగి విశ్రాంతిమై నట కూడు కొలయుదంపతులయూర్పులు సెలంగ
సకలేంద్రియోవ్యావృత్తి సడలి పిమ్మటఁ బౌరజనులరూపుల వివశత్వ మొందె
తే. నట్టిసమయాన గజసమయాన నరయఁ, దత్తఱంబున నుత్తరద్వారమునను
జొచ్చి చనుచోటఁ జెడ సొచ్చి వచ్చులంక,బింకమడఁగించి సామీరి పెంపుమీఱ.
క. సాలముల సాలసాలక,సాలముల నిరుద్ధసురఖచరబాలనిశా
పాలికలకేళికాగృహ,పాళికల లతాంగి వెదకి పావని యవలన్. 77
చ. పరుల కదృశ్యుండై యసురభర్తవిలాసగృహంబు చూచి త
త్పరిసరభూమిఁ రమ్యమణిభర్మవినిర్మితనర్మహర్మ్యముం
దొరసి సమార్ధ్వమం బరసి తోయజపాణిఁ గాన లేక వా
నరపతి కొంత చింతిలి మనంబున నిట్లని యెంచె వెండియున్. 78
ఉ. ఏలిక దొడ్డవాఁడ వని యెల్లకపుల్ విన సన్నుతించినన్
వాలికతోఁక పెంచుకొని వచ్చితి నిక్కము చూచి వచ్చెదన్
బాలిక నంచు నాప్రతిన భంగము గాఁ సతిఁ గాన నన్విష
జ్వాలికవంటివార్త యిఁక స్వామికి నే మని విన్నవింపుదున్. 79
. క్రిందమీఁదై యొద్దగిలఁ జుల్కఁగాఁ గేలఁ గబళింతునో! యజాండకర్పరముల
ఫణి ఘోణి ముదికచ్ఛపముపీఁపుఁ బ్రాపింప నడఁగఁద్రొక్కుదునో! హేమాచలంబుఁ
బాలపోలిక వాలలీల జల్లన నేల రాలఁజేయుదునో! తారావ్రజంబుఁ
దొండముల్ దునిఁగి వేదండముల్ గీఁపెట్ట నొక్కుచో వైతునో! దిక్కు లెల్ల.
తే. నింత చేసిన బ్రహ్మరుద్రేంద్రవహ్ని
ముఖ్యదివిజాధినాయకుల్ ముదిత యున్న
సెలవు చూపెద రని యెంచి యలుకఁ బెంచి
హర్మ్యశిఖరాగ్ర మెక్కి యయ్యగ్రభూమి. 80
ఉ. అక్షయపుణ్యశాలి మరుదాత్మజుఁ డయ్యెడఁ గాంచె శింశుపా
వృక్షము స్వప్రసూనపరివేష్టితకాంచ్యరుణీకృతక్షపా
ధ్యక్షము ప్రత్యహస్స్ఫురదుదగ్రలతాగ్రనిరుద్ధభానుచ
క్రాక్షము సంధకారిస్పృజనార్హదశాకలితాంతరిక్షమున్. 81
ఉ. ఆయపరాజ మిట్లు గని యచ్చట సీతఁ గనం దలంచి హ
ర్మ్యాయతనంబు డిగ్గి మరుదాహతధ్వజకేతుఘంటికల్
మ్రోయుటలొప్పె సీత యిదె ముందరిసాలముక్రిందఁ జూడు పో
వోయి కుమార! యంచు నెన రూని సమీరుఁడు తెల్పెనో యనన్. 82

పంచచామరము. అపారదోఃప్రతాపశాలి యక్కపీశ్వరుండు కిం
శుపారసారుహాగ్ర మెక్కి సూక్ష్మకాయుఁడై తదీ
యపాదభూమి హైమవేదికాంతరస్థలంబునన్
క్షపాచరాంగనాగణంబుఁ గాంచి వారిలోపలన్. 83

ఉ. ధారుణి మైపరాగమువిధంబున లోచనబాష్పపూరిత్
సేచము విప్రయోగశిఖిసీటునఁ జేఁము వేఁడియూరు పై
మారుతముక్ మనోరథసమగ్రత వ్యోమము గోల్వఁగా జగ
త్కారిణలీలఁ జెల్వెడునొకానొకమానిని గానిపించినన్. 84

ఉ. ఆమహసీయధామ ''దురితాపహనామ! సమగ్రభోగసు
త్రామ! ద్విషద్విరామ! రఘురామ! పరామరిసింప వేమియున్
నామొఱ యేలొకో విన వనాథశరణ్యా! నృపాగ్రగణ్య; నా
స్వామి;'' యటంచుఁ జేరొక్కసఁగ జానకి యానని నిశ్చితాత్ముఁ డై. 85

ఉ. పట్టణ మంతయున్ వెదకి భాగ్యవశంబునఁ జూపఁగంటి నే
నిట్టియెడన్ లతాంగి నని యిచ్చఁ గపీశ్వరుఁ డుబ్బి యంతలో
బిట్టడ లూని కాంత దురపిల్లఁగ ''హా! రఘురామమోహపుం
బట్టపుదేవి కిట్టివెత పాటిలెనే!'' యని సాశ్రునేత్రుఁ డై. 86

శా. భర్త న్నమ్మఁగః బల్కినట్లు సతి చూపట్టన్ ముఖం బెచ్చెఁ గాం
తార్తత్వంబున వెచ్చ నెమ్మది ''సుఖస్యానంతరం దుఃఖ'' మన్
వార్తార్థంబు మదర్థ మయ్యె మిథిలానాథాత్మజాతార్థమై
స్ఫూర్తిం జెందదొకో తదన్యపదసంబోధంబు శోధింపఁగన్. 87

శా. శార్దూలీగణవేష్ట్యమానహరిణిం జంచత్కరిణ్యాళిస
మ్మర్దాంభోజినిఁబోలె రాక్షసవధూమధ్యంబునం గుందుచున్
దుర్దాంతవ్యథఁ జెందుచున్నసతి నేత్రోవన్ విచారింతు మ
న్నిర్దోషప్రియభాష లెవ్వ డిఁక విన్కిం జేతు నంచున్నెడన్. 88

శా. దోషాటాన్వయచక్రవర్తి మదనార్తుం డై ధరాపుత్రి దు
ర్భాషామార్గణపఙ్క్తి నొంప నతనిన్ భంజింప నుంకించి త
ద్రోషజ్వాలిక శేముషీజలముచేఁ దూలించి లేఖర్షభ
ద్వేషస్త్రీ త్రిజటాఖ్య చెప్పినకలన్ విభ్రాంతి నిద్రింపఁగన్. 89

క. సమయము గని కారుణ్యార్ద్రసమయహృదయుఁ డగుట శాఖిశాఖలు డిగి భూ
రమణీజాతకు సీతకుఁ, బ్రమదమున నమస్కరించి పావని పల్కెన్ 90

ఉ. రాముని బంటు మారుతవరంబున నంజనగర్భశుక్తికన్
మామక జన్మ మంబ హనుమంతుఁ డనం దగువాఁడ స్వామి మీ
సేమ మెఱింగి రమ్మనియెఁ జిత్తములో నను నమ్మ రేని యా
రాముని ముద్రికామణిఁ దిరంబుగఁ గన్గొనుఁ డంచు నిచ్చినన్. 91

సీ. అంగుళీయక మందిఁ గెంగేలఁ గొనినంత రమణిమైఁ బులకాంకురంబు లెనసె
రత్నముద్రిక సారెకును గన్గొనినంతఁ గలికి కానందాశ్రుకణము లురిలె
నూర్మికామణి చెక్కు లారయించుకొనినంతఁ గాంత దేహం బంత కంప మొందె
నుంగరం బొకయింత యురముఁ జేర్చినయంత నింతి బాహ్యాభ్యంతరేచ్ఛ మఱచెఁ

తే. జెలువుఁ డంటినఁ గనుఁగొన్నఁ జెక్కులమిన, నక్కుఁ జేర్చిన నేసుఖం బావహిల్లు
నా సుఖము ముద్రికాయుక్తిసైన వాయు,జునకుఁ బ్రత్యుపకృతి చేయ నుదతి మఱచె.

చ. జనకజ యీగతిన్ విభుని సన్నిధిఁ జెందినభంగి నుంగరం
బున ముద మంది తన్ దెలిసి ముందర బ్రాంజలి యైన యంజనా
తనయునిఁ గాంచి నీదయఁ గదా! జగదాదరణీయ రామభూ
జనవర భద్రముద్రిక ప్రసన్నతఁ జేసెఁ నాకుఁ బావనీ! 93

చ. రమణుఁడు సేసంగె నుంగరము రామ! కనుంగొను మన్నమాత్ర మే
ను మఱచి సొక్కి యొక్కటఁ గనుంగొనుచుండితిఁ గాని తత్ప్రమో
దమునకు నాదికారణ మితం డని నిన్ను నసైతి నెచ్చటన్
భ్రమద లెఱుంగనేర్తురె? కృపాసరోనర్చన మేలు మారుతీ! 94

శా. లోకుల్ ప్రాణమె ముఖ్యవస్తు వని యాలోకింతు రా ప్రాణమే
నాకు న్నిల్పితి నీకు డీవన వినా నాచేతఁ గా దొందు న
త్యాకల్పంబుగ వృద్ధిఁ బొందు మిఁక నీ వాకల్పపర్యంతమున్
గాకుత్స్థాన్వయరక్షణ(?)ఘృణాగణ్యప్రభావోదయా! 95

క. నా విని పావని త్రిభువన,పావనిఁ గని బంటు నేల ప్రశంసింపంగాఁ?
బోవలయు మీశిరోమణి, దేవీ! దయసేయుఁ డన క్షితిజ యిట్లనియెన్. 96

శా. ఆకారం బెఱిఁగించు ప్రజ్ఞ జనులం దట్లౌట నీ ప్రజ్ఞ కే
కాకారం బయి యుండ దీయొడలు సత్యం బైన నీ రూపమున్
నాకుం జూపక రత్నమే నొసఁగ నన్నట్ల కా నిమ్మటం
చా కారుణ్యపయోధి దివ్యతనులీలాశాపథారోధి యై. 97

సీ. తెలిచాయబలుసామితలప్రావుచెలిగంపుచిఱుగజ్జె లడుగుఁదామరల వఱలఁ
బుడమిమోవరి పాఁపపడగ గుంపులసొంపు విడిపింపుమై పెంపు వెలపు నెఱప

వినుమానికముచాలు గొనఁజాలుతనడాలు నలుదెస మిసమిసల్ గలయ వెలయఁ
దెఱగంటిదొరవింటినెఱివంటితెఱఁగంటి సరి గెంటినిడుతోఁక చపలఁ బొసల.
తే. మేలిజందెమ్ము కెమ్మోము కేలిమోడ్పుఁ, బసిఁడిముంజియుఁ గ్రొంబట్టుమిసిమి చేర
హనుమ మున్నిటిమొలనూలియన్నచూలి, కన్నుఁగవ కచ్చెరువు గాఁగఁ గానిపించె.

క. ఇప్పుగిది గాడ్పుఁగొమరుని, గొప్పశరీరంబు చూచి కోమలి మదిలో
నప్పు డెరు దింపు వెఱపును, ముప్పిరిగొనఁ గన్నుదోయి మోడ్పునఁ బలికెన్. 99

మ. విపులాకారుఁడ వై జగత్త్రితయ మావేశించుసర్వాత్ము నిన్
గపిసామాన్యునిఁ గాఁ దలంచితిని చక్రం జూడఁగా శక్యమే?
చపలాలోకల మైనమాదృశలకున్ జాలున్ భయం బయ్యెడున్
గృప నీయెప్పటిసూక్ష్మరూపమునఁ దంత్రీ! నిల్వవే వేఁడెదన్. 100

క. ఆపాథోనిధిఁ గడచిన, కైపున నాదుఃఖవార్ధి గడగాంచుటకై
నాపాలిభాగ్యమే నీరూపంబు వహించె నో మరుత్ప్రియతనయా! 101

క. అని యనితరహితభణితిన్, వినుతింపఁగ నేపమానవిభు దఁది మునుం
గనిపించినటుల నిలిచిన, యనిలజునకు మఱి యొసంగి యవనిజ పలికెన్. 102

క. వసుషేశుఁ బాసి పదినెల, లసువులఁ బట్టితి భరింప నతిభర మింకన్
మసలిన నసురేంద్రుఁడు నా,కసుర(?)నని హనుమ! యనుమా విభుతోన్. 103

సీ. ననుఁ బ్రధానంబుగాఁగొనుటచేఁ దన కీశ్వరత హెచ్చె ననెడు గారవపుమాట
నేను గల్గకయున్నఁ దా నేవిలాసంబుఁ బొరయఁబో ననెడి యబ్బురపుమాట
క్షణము నన్ బాసిన జగ మంత శూన్యమే యొండు గన్పడ దన్ననిండుమాట
నిగుణావళిఁ గూడునే యిట్ట దని నాఁడు సన్నుతింపఁగ నన్నచనువుమాట
తే. ప్రేమ మున్నాడి మున్నాడి పెంపు సేయు, టెఱుఁగఁడే సర్వసాక్షి యొనిపుడు పేక్ష
సేల గావించెనని మీఱి రోసు దూఱి, పలికినా నని విపరింపు భర్తకనిన. 104

ఉ. తెమ్మెరమాలి మ్రొక్కి జగతీపతికెన్ భవదుక్త లెల్ల ని
క్కమ్ముగ విన్నవించెద నిఁకన్ వెత చెందకు నీముదశ్రువ
ర్షమ్ము నకాదిగర్జయగు రామఘనుద్గుణఘోషణంబు మా
యమ్మ! నిజమ్ము నమ్ము మని యాయమ వీడ్కొని వేడ్క మీఱఁగన్. 105

మ. సుమనోగంధవివర్ధనస్థితి ద్విజస్తోమధ్వనిప్రాప్తి దీ
ప్రమధుప్రస్ఫుటతం బ్రశాంతకలనాభంగిం బలాశిత్వముం
దమయందుం గనిపించె వీనిఁ దొలుతన్ దండింతు నన్నట్టు ల
త్యమితోద్వృత్తిఁ బెకల్చె వాయుజుఁ డశోకానోకహానీకమున్. 106

వ. మఱియును. 107

స్రగ్ధర.—
కూల్చెన్ శాఖోపశాఖల్ కుసుమవిసరముల్ కుట్మలంబుల్ దళంబుల్
వ్రాల్చెన్ రాల్చెన్ ఫలంబుల్ వనచరఖచరస్వామి తద్రక్షకాళిన్
గాల్చెన్ బంపెన్ జగిల్చెన్ గిలకిలనగుచున్ గింకఁ ద్రెంచె మేడల్
బోల్చెన్ రత్నాంబుధారోద్ధురతర మకరికాతోరణారూఢిఁ బోల్చెన్. 108

తే. సకలబలహేతుభూతపంచకముకడిమి, జాల్చి సప్తప్రధానాత్మజవ్యసనము
లడఁచి విజితాత్ముఁడై సుస్థిరాత్ముఁడౌచు, నతిశయిల సంతసిల్లె నయ్యనిలభవుండు.

మ. నిత్యశోకాపనయార్థి రావణి జగద్విఖ్యాతయంభూతరం
బతిగర్వంబున నైనఁ బుష్పకముఁ ద్రోయం జాలియున్ ధాతృదే
వత నిత్థించినయం రావణస్థితి గనన్ వాంఛించియున్ ధీరుఁడై
హుతభుక్సత్రవనంబు కట్టువడిన ట్లుండెన్ విలాసంబునన్. 110

మ. అసమబ్రహ్మశరోగ్రతాగ్రసనలీలాగాత్రుఁ డద్గంధవా
హసుతుం డగ్గలి యున్న ఘోరభవపాశాయాసవిధ్వంసన
వ్యసనుం డిప్పటిత్రాళ్ల నిల్వఁ గలఁడో తన్మేఘనాదుండు పా
తసమావేశితుఁ జేసెఁ దామసమతుల్ సర్వంబుఁ జింతింతురే. 111

మ. దివిషద్ద్రోహి మహోగ్రపాశములు సంధింపంగ బంధింపఁగా
వివశుండుంబలె మారకుండె సుహసావిశ్రాంతలీలన్ గపి
ప్రవరుం డయ్యెడఁ గొంచుఁబోయి జనకాభ్యాశంబునం దుంచ దా
నవమూర్ధన్యుఁ డమర్షసంతురితదంభధ్వానుఁడై యిట్లనున్. 112

శా. ఆగ్రామలకున్ బ్రయాణ మగలంకావాసమున్ జొచ్చి నన్
లేశంబుం గయికొనక కేళివనపాలం గూల్చి రక్షచ్ఛటా
నాశం బక్షహృతిన్ ఘటించినమదోన్మత్తుండ వెవ్వాఁడ వో
రి శాఖామృగ! యెవ్వ రంపి రిట వారిం జెప్పరా నావుడున్. 113

చ. ఉరవుగఁ జుట్ట చుట్టుకొనియున్న మహాఫణి నాఁగఁ జుట్టునుం
బరివృతవాలవల్లి దగఁ బాలసముద్రములీల వత్సభాం
తరళశశికాంతవేది జిగి దాల్ప నెదన్ ధృతిలక్ష్మి హెచ్చఁగా
హరి పలికెన్ బ్రకర్షసమయాబ్దబృహద్రవగర్భితార్భటిన్. 114

శా. స్వామిద్రోహి! దశాస్య! యోరి! వినురా సాక్షాద్రమాధ్యక్షుఁ డా
రామక్ష్మాపతిబంట వాయుజుఁడఁ జద్రాకేందుబింబాననా

క్షేమం బారయ వచ్చి యిచ్చట లతాంగిం జూచి యస్మద్భుజా
సామర్థ్యంబొకయింత నీకుఁ గనిపింపంజేసి నిన్ బోవుచున్. 115

ఉ. నావినుతప్రతాపకలనం గలనం జలనంబు నొంద కిం
దేవడిబంటు నిల్చుఁ? దగదీపగ దీఱఁగ దీనతోషు సీ
తావిభుఁ జేరి మీఱవలదా? కలదాని యిలఁ దాస్యగర్థ మో
రావణ! నాదుబుద్ధి వినురా కినరాకనురా శుభస్థితుల్. 116

క. కైలాసశైలచలనా,ఖిలభవద్భుజబలాసభేదనలీలా
లోలగిరీశశరాసా,భాళిస కవనిజ నొసఁగి బ్రతుకుము మన్నన్. 117

ఉ. ఆహనుమంతుమాటల దురాగ్రహుఁడై దశకంఠుఁ డుద్ధతా
జ్యాహుతివర్ధమానదహనాకృతి దగ్గఱివారిఁ జూచి తా
ద్రోహ మొనర్చియున్ వెఱక త్రుళ్లెడునివ్వడ క్రోఁతి వీనిమీ
రాహుతి సల్పుఁ డన్న విని యన్నకు మ్రొక్కి విభీషణుం డనున్. 118

చ. అలయక స్వామికార్యపరులై పఱతెంచినవార లెన్నిభం
గుల నయినన్ వధింగుపలుకుల్ పచరింపుచు రవ్విషంబు దూ
తలకు స్వభావ మిం పలుగ ధర్మముగాఁ బటులైనఁ జిత్తము
పలుక శమింపజేసి తగిన ట్లొకదండన కానఁగింప నన్. 119

క. ఈయపవిద్ధిష్ఠురిం గొని,పోయివెసం దోఁక గాల్చి పోనిం డని పై
తేయాగ్రజి సెలవిచ్చిన, నాయనఁ గని దైత్యు లత్యుదాత్తస్ఫూర్తిన్. 120

క. పట్టిరి పవనజు మోఁకులఁ, గట్టిరి తైలార్ద్రపటని కాయము తోఁకన్
జుట్టిరి బెట్టుగ మంటలు,వెట్టిరి రాక్షసులు లోకభీకరభంగిన్. 121

శా. రక్షోవంశవినాశహేతుభృతిజాగ్రద్ధూమకేతుస్థితిన్
వీక్షింపన్ శిఖిభీమలూమలతలో వీరచ్ఛటాఢ్యత్వుఁడ
య్యక్షారాతి చరించుటల్ గని తనన్ బ్రార్థించుసీతాపవో
దాక్షిప్రార్థనఁ జల్లనై యపుడు స్వాంతోభర్త తోఁ జేటయున్. 122

సీ. సుర లుపద్రష్ట లుద్ధరసింహనాదంబు శ్రుతిసూత్రనికరంబు దితిజకులము
పశుకోటి గృహదారుపటల మింధనరాశి కోపవహ్ని మహాప్రతాపవహ్ని
లాంగూలవహ్ని గూడంగ వహ్నిత్రయప్రజ్వలజ్జ్వాలికావాళి లంకఁ
బూర్ణాహుతిగ రామభూమీశ్వరార్పణబుద్ధిమైఁ గావించి పౌలఁతి గాంచి
తే. సౌఖ్యవారిధి నవభృథస్నాత యగుచు,సాహసకళావిశారదుఁ డపుడ మరలి
కడలి లంఘించి యవ్వలికడ వసించు, వానరుల సమ్ముఖతఁ జెందివచ్చునపుడు. 123

ఉ. అంబుధరధ్వనిన్ శిఖిచయంబన మారుతిసింహగర్జన
జ్జాంబవదాదు లుబ్బి సతిజాడ గనుంగొను టెంచి హర్షబా
ష్పాంబునదీవఘూటికల నంబుధిదం బడఁగించి విక్రమా
డంబరు లక్కపూతివని దగ్గఱి దుండగముల్ ఘటింపఁగన్. 124

క. దధిముఖుచే రవిసుతుఁ డవ్విధ మెఱిఁగియుఁ గినుక గనక వెసఁ బిలిపింపన్
గపివరచరుల్ చని సుగుణాంబుధి రఘుపతిఁ గాంచి రనిలపుత్రుం డంతన్. 125

సీ. అవిశారలీలఁ గేల్దన నిటలతటంబు గదియించి నృప! కంటిఁ గలువకంటిఁ
దనువు క్రిందవసించి స్థిరదృష్టి వహియించి యుపవాసముల డక్కియొఱపు దక్కి
నెఱికురుల్ జడగట్టి తెరలుచూపు బట్టి భావంబు నీయెడఁ జేర్చి బాధ నోర్చి
నీనామమె జపంబుగా నుగ్రపుఁదపంబు గావించునటు లున్నగతిఁ గన్నఁ

తే. గంటకున్నె? మనం బశోకవనరాశి, దాసియును శోకవనరాశి గాసిఁ జెందు
చున్న యన్నాతి కీవు ప్రసన్నుఁడవిఁకఁ, గాక మది గాఁక యేజోకఁ గడపఁగలదు?

క. అని తెలిపి తానుదధిదాఁటినగతి మొదలుకొని యట ఘటించినపని సూ
చన చేసి జీవమణి యిచ్చినగతి సతిరత్న మొసఁగ శ్రీరఘుపతియున్. 127

మ. అది గన్నన్ మదినున్న తాప మెడఁబాయన్ జేయఁ గన్నట్టు లిం
పొదవం బావనిఁ జూచి యీయనితరోద్యోగప్రతాపక్రియా
సముపాయస్థితు లెందు నుంగలవె? యస్మద్వంశసంరక్షణం
బు దయం జేయనె నీశుభోదయము గాఁబోలుం గపిగ్రామణీ! 128

మ. శ్వసనోదగ్రజవోగ్రధాటిఁ బటిసీ చక్రేశ్వరుం డాఁటిపో
వనమే? దాఁటినచో సుపర్వభయదస్వైరప్రచారాఢ్యుఁ డా
యసురగ్రామణివీడు చూడఁ దరమే? యట్లైన నిరతిశౌ
ర్యసముద్రేకతఁ జొచ్చి శత్రుహ్రుతి సేయం గూడునే? పావనీ! 129

మ. పవనుండున్ గరుడుండు మర్భరగతిన్ బారావరోల్లంఘన
ప్రవణప్రక్రము లింతె గానిపని దీర్పన్ లేరు వారుండనీ
యవలం బోయినరుద్రుఁ డైన మరలన్ ప్రాణాన రానోపునే?
జవముం దేజము మించ నీకిటు ఘటించం జెల్లెఁగా కెల్లెడన్. 130

మ. కృతకృత్యుండవు నీప్రతాపజవకీర్తిస్ఫూర్తిఁ గీర్తింపఁగాఁ
జతురాస్యుండును నోపఁ డన్యజనతాసాధ్యక్రియల్ నీవు
చేసితి గానన్ బ్రతి గాననైన నిదె సంశ్లేషింతుఁ బాటింపుమా
ప్రతికారంబుగ నంచుఁ గౌఁగిటను సంభావించె వాయ్వర్భకున్. 131

ఉ. అంకిలిలోన నిట్లు పవనాత్మజుఁ గూరిమిఁ జేసి డాసి వా
ర్ధిం దరియించి రావణు వధించి మరుత్సుతుసూక్తి నుత్సవం
బొందినసీతఁ గైకొని యయోధ్యకు రాఘవుఁ డేఁగ నాశతా
నందుఁ డరుంధతీప్రభు ననంతమణిప్రభుఁ గాంచి యిట్లనున్. 132

శా. ప్రాణేశుం బెడఁబాసి ప్రాణ మెడలింపం బూనుసీతాసతిన్
బ్రాణాపేక్ష భరింపఁజేసినజగత్ప్రాణాత్మజున్ సర్వగీ
ర్వాణప్రస్తుతశౌర్యు వెండియును వినన్ వాంఛించుచున్నాఁడఁ ద
ద్వాణీదేవతఁ దత్కథానుగతిఁ జెంపం జేయవే నావుడున్. 133

పంచచామరము. భగీరథోర్వరాధిరాట్తపఃప్రసన్నపన్నగ
ప్రగూర్ధ్వమార్గనిర్గళత్తరంగిణీతరంగసం
ఘగర్భితార్భటిన్ వచఃప్రగల్భతావిభూతివా
సిగా వయోగరిష్ఠుఁ డవ్వసిష్ఠుఁ డప్పు డిట్లనున్. 134

మ. అనఘాగ్రేసర! బ్రహ్మకైన నుతిసేయన్ రానిసంజీవరా
యనిచారిత్రము లే నుతింపఁగలనా? యైనన్ విదేహాత్మజా
వనమే కాకతఁ డాత్మ రామహితభావం బూని పెక్కండ్రఁ బ్రో
చినయాశ్చర్యకరప్రభావములు సంక్షేపంబుగాఁ జెప్పెదన్. 135

సీ. సౌహృదస్థితి విభీషణునియం దెఱిఁగించి పతిఁ జేర్చి స్థిరరాజ్యపదవిఁ గూర్చెఁ
బెద్దనిద్దురవోవుపెనుమూఁకల విశల్యకరణిఁ దెచ్చిగ మేలుకన నొనర్చెఁ
గలనఁ గూలినరాముగారాబుతమ్ముని ప్రాణముల్ క్రమ్మఱఁ బడయనేర్చెఁ
దనవాగమృతధార మొనయించి భరతేంద్రుగాఢశోకజ్వాల కడకుఁ జార్చెఁ
తే. గవనమునఁ బెక్కుదనుజులమదములార్చె, మఱియుఁ బఱచైనమహిమముల్ దొరసి పేర్చె
పవనతనయుండు శ్రీరామభద్రభద్ర, నయకునిజరూపమునకు భేదంబు లేమి. 136

క. హాయనకోటులు సను రా, మాయణకథ యనెడుహేమమాలికకు మహా
నాయకరత్నం బగురఘు, నాయకభటుమహిమవర్ణనల్ గావింపన్. 137

సీ. వినుము శతానంద! మును రాముఁ డంజనాసుతునిచే జానకీస్థితి యెఱింగి
దశకంధరజిగీష దక్షిణాంబుధియోర వీరవానరులతో విడిసియున్న
నది విని దుర్జయుం డగునిర్జరారాతి దుర్జాతిమంత్రులఁ గర్జ నుడుగ
దుర్మంత్ర మెఱిఁగింపఁ దొడఁగిన ధర్మార్థకామమోక్షములకుఁ గాని తెరువు
తే. పరవధూసంగమాపేక్ష పరవధూటి, మాత్ర మాసీత లోకైకమాత యామె
కెగ్గు గావించి చెడ నేల? యిమ్ము రామ, చంద్రునకు సీత నని విభీషణుఁడు దెల్పు.

చ. అవిరళకావ్యగౌరవసమర్థతఁ జెందుకవీంద్రు మాట లొం
దువిధిఁ దలంచుచుం దనకఠోరపదాహతిఁ జూపఁ బూనుదు
ష్కవివలెఁ దామసీచరశిఖామణి తమ్ముని బుద్ధిమాట లొం
దువిధిఁ దలంచుచుం దనకఠోరపదాహతిఁ జూపె నేపునన్. 139

మ. ఘనకర్మానుగమైన కాయమునకున్ గాలంబు పర్యాప్తిఁ జెం
దిన నంతఃకరణంబుతోఁ దగుగతిన్ దీపింపఁగాఁబోవు జీ
వునితోవన్ సహితుం డతండు జముతావున్ జెందఁ గాలంబు డా
సినపౌలస్త్యనివాసు వీడి వఱలెంచెన్ రామసేవార్థియై. 140

ఉ. కాకులమూఁకలోఁ జెరిఁగి కమ్మనిక్రొవ్విరివేళ యైనచోఁ
గాకికుహూకృతుల్ విని వగన్ జెగడించిన గుంపువాయుపుం
స్కోకిలముంబలెం దశముఖుం బెడఁబాసి విభీషణాసురుం
డీకడ రాఁ గనుంగొని దినేంద్రకుమారుఁడు సేనతో ననున్. 141

క. కంటిరె! కపు లదె మింటన్, వెంటన్ హితు లంట వచ్చువీనిన్ దివిష
త్కంటకుని గెంటుఁ దంటకుఁ, గంటకతరు లూనువారిఁ గని యతఁ డనియెన్.

పంచచామరము.—

వలీముఖేంద్రులార! మీకు బంధుఁడన్ మరుద్విష
త్కులీనుఁడన్ మలీమసాత్మకున్ దశాస్యుఁ బాసి ని
శ్చలప్రపత్తియుక్తి రామచంద్రుఁ జేరితిన్ మదా
విలత్వ మీరు సామిఁ జేరి విన్నవింపరే యనన్. 143

క. అక్కపు లక్కజ మెక్కుడు, రక్కసునుడివడువు నోడువ రవిసుతుఁ డదిరా!
యెక్కడిపని? యని రాముని, చక్కికిఁ జని మ్రొక్కి పటువచనరచన ననున్. 144

క. రావణునితమ్ముఁడఁట! బలు, కావరమున నున్నయన్నఁ గా దని మిమ్మున్
సేవింప వచ్చినాఁడఁట!, యీవింతలు వింటిరే నరేశ్వరతిలకా! 145

శా. భాషం గూర్పరు బుద్ధి బుద్ధిపటిమం బాటింప రుగ్రక్రియల్
దోషం బన్న నొకింతయుం దలఁప రెందుం దూషితస్వాంతు లీ
దోషాటుల్ బహువేషధారులు మదాంధుల్ వీరిఁ జిత్తంబులో
లేశన్మాత్రము నమ్మి చేకొనఁగరా దిక్ష్వాకువంశోత్తమా! 146

క. మార్తుఁ డని విన్నవించితి, వార్తల కెడ యేమి స్వామివారికి బుద్ధిన్
వర్తించినటు లొనర్చుటె, కర్తవ్యం బనిన జనకకన్యాధిపుఁడున్. 147

ఉ. చెంగటిమంత్రులం గని వచించెఁ గపీశ్వరులార! యన్నతో
డం గలహించి వచ్చెనొ హితంబుగ సంధి ఘటింప వచ్చెనో
యింగిత మేమియో తెలియకే మన కీతని వీడనాడుటల్
సంగతిగా దెఱుంగ నగుజాడ లెఱిం గెఱిఁగింపుఁ డీ రనన్. 148

క. సుగ్రీవుఁ డనియె నీతిస,మగ్రత మన్నింప మమ్ము నడుగుటగా కా
ర్యాగ్రణి! మీ రెఱుఁగని కా,ర్యగ్రహణము లేమి యున్నవని పలికినచోన్.

సీ. శత్రుం డతనిగూర్చి మైత్రిచింతఘటింపరా దని పల్కెఁ దారాసుతుండు
తఱిగానితఱి వచ్చు టరయంగ సంశయావస్థాస్థుఁ డని జాంబవంతుఁ డనియెఁ
దగువానిఁ బంపి చిత్త మెఱుంగకయె తోడిఁ బడఁగూడ గడుసని నొడివె శరభుఁ
డదియెనిక్కము వీనిహృదయమర్మ మెఱుంగ దొరయుమేలనుచు మైందుఁడు వచించె

తే. నిర్విషంబునఁ దమతమయిచ్ఛ నెనసి, వచ్చు హెచ్చున వాక్రుచ్చువార్తలు విని
యార్తరక్షాపరాయణుం డాంజనేయుఁ, డన్నరేంద్రున కిటు లని విన్నవించె. 150

తే. అవధరింపుము శరణాగతార్తిహరణ!, మీ ప్రధానులపలుకు లేమియు శుభంబు
లనుసరింపమిఁ గార్యబాహ్యములు దోష,హేతువులు గాఁ దలంచెద నెట్టు లనిన.

మ. పరమర్మంబు లెఱుంగఁ గోరుకుమతుల్ ప్రాగ్రూపమే పూని వ
త్తురె? వేషాంతర మొందినం బలుకులం దుర్భావసద్భావముల్
పరిశీలింపఁగరాదె? లోఁ బ్రబలమా భావంబు నాకారవై
ఖరి మాటంగలఁడే? విధాతయు బలాత్కారంబునన్ రాఘవా! 152

ఉ. రావణుతోడ నన్నపుడె రాక్షసుఁ జంపుట సొం పటంచు సు
గ్రీవుఁడు తెల్పె రావణునికిల్బిష మీతనిఁ జెంది యున్నదే?
రావణుతమ్ముఁ డైకొనియె రాముఁడు దీనశరణ్యుఁ డన్నచో
దేవర కింతకంటెను బ్రతిష్ఠ మఱిం గలదే? జగంబునన్. 153

ఉ. ఆదశకంఠుసోదరుఁడ నౌదు భయార్తుఁడఁగల్ల నాయెడన్
లేదు దురుక్తి కాదు మరలింపక సామికి విన్నవింపరే
యాదృతి నింపరే యనఁగ నంగదుఁ డీతనిశత్రుఁ డంచు నా
హా! దయ లేక పల్కె శరణాగతభావము శత్రుభావమే? 154

సీ. వార్ధి దాఁటినమీఁద వచ్చె నేనియు శత్రుదేశంబు గాన సందియముఁ జెంది
యభయ మియ్యరటంచు నటు గాక ముందర నరుగుదెంచుట సదేశాగతుండు
దమయన్నక్రోధంబు దైత్యవంశవినాశ మెదుటిజయంబు నూహించి సమర
మొదవకమును వచ్చు టుచితకాలజ్ఞుండుగావున దేశంబు గాల మరయ

తే. కీశఁ డే తెంచె ననునీతి నీతి గాదు, కూహకము చేయ వచ్చినకుచ్ఛితుండు
దూత నంపిన హృదయరీతుల నొడువునె?, శరభమైందులనుడి కార్యసరణి గాదు.

ఉ. సా దుపకారి గోల గుణశాలి యితం డితఁ డాడుమాటలన్
భేద మొకింతయేని కనిపింపద యన్న కుబుద్ధి చెప్పినన్
గా దని తన్ను బంపెఱుఁగన్ వివరించఁగ సంశయించఁగా
రా దది గాక యీపవనజరత్నముచిత్తము నే నెఱుంగుదున్. 156

చ. చలమున రాక్షసక్షయము సల్పనయీసున నన్వధింపఁగాఁ
దలఁచినపఙ్క్తికంఠునకు ధర్మము నామదికిన్ హితంబుగాఁ
బలికినపుణ్యుఁ డీతనిస్వభావము ధర్మమయం బటంచు నేఁ
దెలిసితి నాఁటనుండి జగతీవర! సందియ మొంద నేటికిన్? 157

మ. కినుకన్ వాలి వధించి భానుజునిఁ గిష్కింధాపురిం బట్టభ
ద్రునిఁ గావించినరీతిఁ బఙ్క్తిముఖునిం దూలించి లంకాపురం
బన పాయస్థితి నిత్తు రంచు నభయం బర్థించి రాఁబోలు తే
మనలో నీఘనుఁ డున్న దానవకులమర్మంబుల్ ప్రకాశం బగున్. 158

క. ఇరవుకొను తెరువు దోఁచిన, వెరవునఁ దేవరకు విన్నవించితి ననినన్
దిరువడినుడిహరువిడి మదిఁ, బరువడి రఘువీరుఁ డనియె భానుజుతోడన్. 159

క. మ్రొక్కిన చేతులు గోయుట, రక్కొను నే మమ్మువంటిరాజుల యిందున్
దక్కక యభయం బిచ్చితి, గ్రక్కునఁ దోడితెమ్ము పొమ్ము రాక్షసరాజున్. 160

తే. అనిన సౌమిత్రి మైత్రి వాగాత్మమైత్రి
నెంత దెలిపిన వినఁడయ్యె నీశ్వరుండు
కార్యభాగంబు హృదయ సంగతి యెఱింగి
విన్నవించిన వటుసూక్తి వినుటఁ జేసి. 161

క. ఇనతనుజాంగదజాంబవ, దనుజోక్తులు వినక ప్రియములాడె నితఁడు మున్
వన కనినమాట వినియెన్, హనుమపయిని స్వామిప్రేమ మతిశయముగదా! 162

క. రాముని సేవ మెఱుగును, సామీరి సమీరసుతునిస్వాంత మెఱుంగున్
రాముం డితరేతరప్రియు, లామహితాత్మకులఁ బరుల కలవియె తెలియన్? 163

మ. కుటిలవిఘాతి యైనతనుఁ గూర్చి హితం బతఁ డాడకుండెఁబో
కటువగునోటు తద్గుణము గ్రాహ్యము సేయుటగాక చేసె నా
కట నుపకార మంచు సమయంబునఁ దెల్పి తదీయకార్యసం
ఘటన మొనర్చె వాయుజుఁ డకారణబాంధవుఁ డెంచి చూడఁగన్. 164

ఉ. ఇంచుక మాటమే లెఱింగి యెవ్వరు పల్కినపల్కులన్ నివా
రించి మహోపకార మొనరించె విభీషణుఁ గూర్చి పెద్దకై
యుంచినమంచిమాట పరమోద్భవసంపద నింపకుండునే?
మంచిధరిత్రి విత్తినసమంచితబీజము రిత్తపోవునే? 165

తే. ఈవిధంబునఁ బలిపల్కి నిసకుమారుఁ
డచ్చెరువు గాంచి నుతియించి యపుడె వేయి
యావిభీషణుఁ దోడ్తేర నధికభక్తి
నతఁడు సాష్టాంగ మెరఁగి యిట్లని నుతించె. 166

క. కాకుత్స్థతిలక! హతసత, శోకా! వీరాధివీర! శుభదాకారా!
రాకేందువదన! కరుణా, లోక! శ్రీరామ! సుకృతలోకవిహారా! 167

క. నీవే దిక్కని వచ్చితి, దేవా! నీకంటె నన్యదేవత నెఱుఁగన్
సేవకుఁడఁ బ్రోవు మని నుతి, గావించిన రాముఁ డతనిఁ గౌఁగిట నుంచెన్. 168

మ. ఇనపుత్రాదు లపగ్రహప్రకృతిఁ గీడెంచంగ నాత్మీయమం
త్రసిరాశిం దెరలించి రామసునరారాతిప్రపాంచద్విలో
కనవృష్టిం బరితుష్టుఁ జేసి మఱి లంకారాజ్యపట్టాభిషే
చనసౌఖ్యం బొసఁగెన్ విభీషణునకున్ సామీరి సామాన్యుఁడే. 169

సీ. శక్తిత్రయాంగపంచకషడ్గుణాదూహపణితిమంత్రము దెల్పువట్ల మంత్రి
పనిచిన నెటువంటిపనియైన వంచింప కెలమిఁ గావించుతావులను భృత్యుఁ
డేల చింతిల నంచు జాలి గ్రమ్మినకూర్మిఁ బ్రకటించువేళల బాంధవుండు
మాటపొంది కెఱింగి మనసులోనె మెలంగి యింపొందుకఖుడుల నిష్టసఖుఁడు
తే. ప్రస్తుతు లొనర్చుచాటుల బట్టుసుకవి
తోడువినయంబు గనునెడఁ దోడుసుతుఁడు
తానయై రామవిభునిచిత్తంబు వడసె
గాడ్పుకొమరుండు పతి కేదుగడయుఁ గాఁడె? 170

చ. బలమున నీతి బుద్ధి మృదుభావమునన్ సరసోక్తి జెల్లని
వ్యల బహుకార్యనిర్వహణతాగతి సత్య వివేక కీర్తులన్
బలియుఁడు గాన మెప్పొసఁగె భర్తకు మారుతి యిట్టు లన్నిఁటన్
మెలకువ లేకయున్నఁ దరమే? నరనాథులకొల్వు సేయఁగన్. 171

తే. విను శతానంద! రామభూవిభునికరుణ, యాంజనేయునితోడు లే కనువుపడని
జాడ నొడివిరి వల్మీకసంభవాదు, లగుటఁ బరిపాటిఁ బత్కఫలాలకింపు. 172

తే. అని వసిష్ఠుండు మఱియు నిట్లనియె నట్లు
దానవునిఁ గూర్చికొని రఘూద్వహుఁ డతండు
తెలుప మూనాళ్లు వార్థిఁ బ్రార్థించి పిదప
నలవు గుందించి మ్రొక్కిన నభయ మొసఁగె. 173

క. వారిధి సేతువు గట్టఁగ, నేరుచు నలుఁ డనిన ధారుణీపతి నలునిన్
గూరిచి పంపినవానర, వీరులు తరుగిరు లొసంగ వెసఁగట్టు నెడన్. 174

మ. మలయ ద్రోణ హిమాద్రి దుర్ధరకుభృ త్స్యంధాన వింధ్యాభిధా
చల నీలాచల హేమకూట నిషధ స్వర్ణాద్రి తారాదికా
చల శృంగంబు లసంఖ్యముల్ గొని వెసన్ సామీరి యేతెంచుఁ జే
తులఁ బార్శ్వంబుల వాలమం దురమునందున్ సందు లేకుండఁగన్. 175

మ. బహుభూజవ్రజరాజితక్షితిధరభ్రాజిష్ణుసర్వాంగుఁడై
బహురాజీవఖవాండభాండకలనాభాస్వద్విరాడ్వైఖరిన్
బహుశాఖామృగకోటిలో హనుమ చూపట్టెం గవుల్ భారముల్
బహువారంబులు మెచ్చ లోకపతి లీలన్ మెచ్చుటల్ సాటిగన్. 176

మ. ప్రతిరోమంబున భూధరప్రతతులన్ బంధించి ఝంఝాసమీ
రతిరస్కారమహాత్వరన్ నలునిఁ జేరన్ వచ్చునే హెచ్చుప
ర్వతపుందొంతులు పువ్వుబంతులో కా మార్పం గొప్పగా నంచు దే
వత లీక్షింతురు వాయుజుండు గిరులన్ వారాశిఁ గట్టింపఁగన్. 177

వ. వెండియు నఖండగండోపలప్రకాండంబు లొంటి నంటి గెంటి నప్పడుపాడము
చప్పుడు గొప్పయుఱుములచొప్పున గుప్పుగుప్పునం బడుపిడుగులవడిం బెడగడరు
రవళిం దవులనవులనవులగుహాకుమారశయాళుబిలేశయచయంబులు భయంపడి వెడలి
తడంబడునెడలఁ గదలుకొను మినుకుమినుకుమనుగనగననిమణులఘృణులపెంపుశంప
లసొం పలరింప లలితఝురీపరంపర జలసంపాతసంపద నింప నిలింపపతివారువంబుల
తీరుల మెండుకొనుబలుకొండలఖండంబులు తండోపతండంబులుగాఁ దెచ్చుచు
నలున కిచ్చుచు నిదె తెచ్చెద నని వాక్రుచ్చుచుఁ దరువులబరువునఁ బొరలక పరు
వునఁ బఱతెంచుకపులమెచ్చుచు నెదురు వచ్చుచుఁ గౌఁగిటఁ గ్రుచ్చుచు దిట్ట
తనంబునం బట్టి బలుగట్టు లట్టిట్టు పట్టి బిట్టెడలించుపట్టున బెట్టులికి చిత్తంబున
నెత్తినతత్తఱంబున నెత్తంబులపట్టున నెట్టినతమిం దమతమపతులతో నెత్తంబు
లాడువేడుకలు వీడి కొండెవయసువేల్పుసిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బెత లుబ్బునెడి యబ్బుర
పడి నిబ్బరపువెఱనొగిలినవగల దిగులునం దగులు నూరుపునెగలు బెళుకు గులు

ఖకందోగలు చిఱుచెమ్మటలు గ్రమ్మిన నెమ్మోములు చెదరినమరువెలిసొమ్ములుగుబులు ఖొనుమైతావులు కులు కెడలినమోవులు గడగడవడంకుతొడలు కదుదడంబడియెడు నడలు చెక్కులం బడుసరులు జాఱినపయ్యెదలు దాఱినపేరెదలు కొలందిగడచిన సద్దులు కొదదీఱనిసుద్దులును గలిగి యయ్యెడ నడుగు లిడంగూడక భయగూఢ వ్రీడలై ప్రౌఢాంగనలు క్రీడల గాఢాలింగనంబునం బొరసినసరససుఖరసలహరి రహిం గని యహిసురఖచరవరు లహితహాలాహలకోలాహలుం డగుతనుం గని కొనియాడినం గనికరంబునం బయలుపడ కుండుదురె పొండని కొండదిగునంత వడి యూరక వసియించుచు వియచ్చరు లిచ్చుమచ్చికదీవన లాలించుచు వారి నుపలాలించుచు గొప్పకొండ లుప్పరం బొరయ మీటుచు మీటి మీఁదికిం దాఁటుచు దాఁటి వాటీనికరంబులో మాటుచు వింటి నంటినతెఱగంటిదొరలకుం జాటుచు నుదగ్రభుజార్గళనిరర్గళబలోదగ్రపలాశనప్రాణానిలగ్రసనవ్యసన శ్వస నోల్లసనజాగ్రల్లామాగ్రలోమగ్రంథిత వసుంధరాధరవారంబులు బహువారంబు లకు భారంబులుగా దూరంబు లరుగ నెఱుంగనికపులయెదుర నిడి సనుచుం దరు లు గిరులు గలదెసలు గనుచు నెట్టిగట్టు నైన నునాయాసంబునం గొనుచు బలు త్రిప్పట నెప్పటిచొప్పు దప్పి దప్పి గ్రమ్మి పడినయడవిద్రిమ్మరుల రమ్మని నిజభుజ శిరః కర కక్ష వక్షస్కంధాద్యవయవసంధుల సంధించిన ధరాధరవితానంబులం గల కొనలకానలఫలంబులుం జల్లనిదొనలజలంబులు నిరూపించి యక్కడి కెక్కించుకొన నక్కపికోటు లక్కడక్కడం గ్రిక్కిఱిసినతరువుల కెక్కి మిక్కిలియగు తేనియలం జొక్కి ఫలంబులు మెక్కి బడలికలుదక్కి పెక్కుభంగులం దనమక్కువం బేర్కొని కడలిచక్కి నొక్కండునుం జిక్కక కొండలు డిగ్గనుఱికి యూరకచనక చన శంకిం చిన వలసినగిరుల లంకించికొనుండని తాం దెచ్చినవి యొసంగుచు నాకసం బగలిం చుఢాక నెసంగుచు బహుమహీభృన్నివహంబులు మస్తంబున దొంతులిడి హస్తం బునం బట్టకయే విద్దెంబు చూపుకోపున భూపతుల మెప్పించుచు మునిదేవవిహార యోగ్యవనపర్వతాదులం దప్పించుచుం బక్కినవి భారవహుల కొప్పించుచుం బుడమినలుగడలు చలింప దెప్పరంబుగం గుప్పించుచుం గప్పుజిగి యొప్పు గప్పి కొనుమలలశృంగంబులు హాటకకుధరకూటంబులు శ్వేతగిరిశిఖరంబులు దెచ్చుతఱి నవ్వేలుంగులు మువ్వేలుంగుల కనుంగగు టెఱింగించుతెఱం గవధరింపుచు వివిధ వినోదంబులం జరించుచు బహుగోత్రోద్ధరణనిపుణుండై మహారాజుతేజంబున భ్రాజితాగమశాఖాకరుండై ద్విజేంద్రుచందంబున రామాలింగితాంగుండై భుజంగు రంగున నమందసంచరణాంచితుండై ఖత్మంభరి తెఱంగున దీర్ఘతరశృంగసంగతుండై

భాగ్యవంతుఁ డంతన హరిబలసమన్వితుండై యాఖండలు డెందున నదీనపథావలోకి
తుండై యభిమానిప్రాణిక సమవిషమవృత్తప్రస్తరోద్ధరణచణుండై సుకవిహావణికఁ
గామప్రచారానుసారియై సోమునోమున నక్కపిచక్రవర్తి యెక్కుడఁ జూచినం
దానయై కపిబలంబునకు బలంబుం బ్రాపునుం జూపుచు సకలసుకృతహేతు వగు
సేతువు నలునిచేతం గట్టించె నట్టియెడ. 178

శా. అక్షద్వేషణుఁ డీవిధంబునఁ ద్రిలోకాశ్చర్యధుర్యక్రియా
దక్షుం డయ్యె హరిత్వముం దనకు సార్థంబయ్యె నా రామచం
ద్రక్షోణీంద్రు నిమేషఁ బూని సురగోత్రస్వామిపై వాసరా
ధ్యక్షుం డుండుట గానుపఁ జనియెన్ దైత్యేంద్రు బల్ పీటిపై. 179

శా. ఆమీఁదన్ నిజవంశజుల్ ధృతి ఘన ప్రాప్తేచ్ఛ నీక్షింప సం
గ్రామక్ష్మాతలమర్ద నుగ్రతరగర్జం గోయుధాస్త్రాక్షర
క్షోమేషంబునడంచి తద్రుధిర మచ్చోఁ గాల్వలై పాఱఁగా
రామోర్వీవరశేవధిం గనియె శౌర్యశ్రీ నతం డుబ్బుచున్. 180

ఉ. శోణితపంకిలక్షితి కుసుంభరసార్ద్రవితర్దిగా నిజా
క్షీణమహోగ్నిసాక్షి బుధశేఖరు లుత్సవ మొంప నభ్రకం
ఖాణముఖప్రకంపను నకంపను నాకఁడు మిత్తితోడఁ గ
ల్యాణ మొనర్చె వానిబలప్రాణములుం గవలై ప్రవర్తిలన్. 181

చ. శివశరఘాతహాస్త్రముల భేదిలి నిల్చుటకప్పరేతరా
ట్సనము విస్మృతించెఁ దయఁ జయ్యనఁ బొమ్మని వక్త్రకంపు బి
ట్టదలిచి గోమ్ము ముష్టిహతి నట్టెపగిల్చిన వజ్రదంతికో
మ్మదటున నూడి నేలఁబడె నాసరణిన్ ధృతిలక్ష్మి వెల్వడన్. 182

మ. రణరంగావని రాముతమ్ము రజతగ్రావప్రకంపక్రియో
ల్బణదోశ్శక్తిఁ బెమల్పుఁజాలమిఁ బ్రతాపశ్రీరహిన్ దానవా
గ్రణివక్త్రమ్ముల రక్తధార వెడలంగాఁ గ్రుస్సి కొంపోయె నా
ఫణిరాజాంశజుస్వామి చెంతకు మరుద్బాలత్వమున్ జెందియున్. 183

మ. దనుజాధీశ్వరువీక్షణాశలకుఁ జెందన్ దుశ్శకంబైన కాం
చనసూనచ్ఛవి మించుచంచలత గాంచం బోనిక్రొమ్మించుపైఁ
గనికించెన్ ఘనమంచు చెంచఁగను సంగ్రామంబునన్ రామచం
ద్రునిఁ దాల్చెన్ విమతార్తిఁ జెల్వుప్రతిభానుశ్రీ నతం డొప్పఁగన్. 184

మ. వివిధప్రాణినికాయకంఠకుహరావిర్భూతరక్తారుణ
చ్ఛవిలీలం బెనుమంట లద్రిచరహృత్సంప్రాప్తధైర్యాటవిన్
దవులన్ దైత్యవరానుజాతకరముక్తంబై రమాకాంతుపైఁ
గవియన్ శూలము మట్టువెట్టె నగదంకారత్వమం జేర్పడన్. 185

మ. నలనీలాదిబలీముఖాస్యబిససూనంబుల్ శరోదారధా
రల దాఁకన్ ఘనలీలగాఢతమ మూరం జేయ గ్రీష్మార్కని
స్తులతేజస్స్థితి మించి కాలుకడ కచ్చోఁబంపె దేవాంతకున్
విలసద్దేవముదశ్రువర్షములప్రావృడ్వేళ రాఁ గ్రమ్మఱన్. 186

మ. దశకంఠాపయశంబు గన్పడుగతిన్ దైత్యాంగనాత్మవ్య
థావశతాలోకనకజ్జలంబు లమరీవక్షోజకస్తూరికా
విశదచ్ఛాయ నెసంగ ఘట్టితరథోద్వేలార్భటుల్ బెట్టుగాఁ
ద్రిశిరుం జంపె జముండు తల్పుగడియల్ దియ్యం దదాకర్ణనన్. 187

చ. ఖచరతఁ జెందియుం దశముఖప్రియసూతి యసీతిమై పలా
శిచరుల నాశుగాశనులఁ జిక్కులఁ బెట్టి మదాత్మజార్థమై
యిచట వసించి రిట్టియెడ రిందఱ కడ్డము చెందుటర్హ మం
చచట వసించెనాఁ దనువులందు పరాగము గ్రమ్మ వ్రాలినన్. 188

ఉ. బంధువు లీగతిం బడినపాటుగనుంగొని ప్రేమనవ్విప
ద్బాంధవుఁ డచ్చభల్లపతిపంపున నప్పుడె హృజ్జనంబునన్
సింధువు లెల్లఁ దాఁటి గిరిఁజేరి ధృతిన్ సరిఁబోలవచ్చుగ
ర్వాంధత మాన్చి తెచ్చి కృపనందులమందుల లేపెనందఱన్. 189

మ. బవరం బుత్సవ మస్త్రముల్ తృణము లాపన్నాసురక్షాతిలో
లవిహారంబు స్వభావ మంబుధులు కాల్వల్ దుర్ధరోదగ్రశై
లవరోత్పాటనపాటవంబు లవలీలల్ మానసోద్యన్మరు
జ్జవసంచారము లంతియానము గణించన్ శక్యమే మారుతిన్. 190

చ. నగచరసాలజాలము కనత్పరిఘాయుధహస్తవృత్తి ను
గ్గుగ సమరాటవిం దగునికుంభమదేభము నొంచి పంచవ
క్త్రగరిమ చూపియుం బిదప దైత్యచమూకదళీవనంబులోఁ
దగిలినవేళ యూథపవిధంబు యథార్థము చేసె నెంతయున్. 191

చ. ఘనగతి నిల్చి పోరుదశకంఠకుమారుఁడు క్రింద క్రిందఁబా
యనిభుజగాంశ మొంద నతఁ డంబర మందఁగఁ జేసె నెంతవాఁ

డని సుర లెంచ నూర్ధ్వమునఁ దప్పరుఁ డేయుశరాళి హుంకృతిన్
జన జయ మిచ్చె రామనృపచంద్రునితమ్మునిఁ బూని పోరునన్. 192

ఉ. సూనుని పాటెఱింగి సురసూదనశేఖరుఁ డల్కశక్తి రా
మానుజు మూర్ఛ ముంచ నృపుడాఁ డార్తిఁ గనుంగొని వానరాళికిన్
బ్రాణములిచ్చిన ట్లతిరయంబునఁ దమ్మునిప్రాణ మిచ్చినా
ప్రాణము నిల్పవే ఘనకృపావని! పావని! యంచుఁ బల్కినన్. 193

సీ. శివునిచేఁ దలఁకఁ బొసియు మానిపోనిపద్మోద్భవుం డిఁక నాయు వొల్లఁడేని
యస్తమించియు నట్టె యడఁగనిరవి పునస్సంచార మెనయఁ గాంక్షించఁడేని
బడబాగ్నిచేఁ గ్రోలఁబడియు నింకనివార్ధి గాంభీర్యము వహింపఁ గడఁగఁడేని
ధనువయ్యు వంకచెందనికుందనపుగట్టు భూభారము భరింపఁ బూనఁడేని

తే. మనసుమిత్రాత్మజుఁడు మూర్ఛ మునిఁగి మరల, లేవకుండెడు నింతేల సేవకునకుఁ
గలబలోద్వృత్తి మీ రెఱుంగరె యటంచుఁ, బతికి నతి చేసి ద్రోణాద్రి కతఁడుగదలె.

క. దేహద్యుతు లెల్లెడలఁ ద, మోహృతి ఘటియింప వేల్పుమూఁకలు పరమో
త్సాహము గన విసినాచల, వాహిన్యంబుధులు గనుచు వడిఁ జనువేళన్. 195

మ. అమరుల్ దైవపనప్రసూన సురభివ్యాసంగభృంగాంగనా
వళి నెత్తావులఁ బిల్వఁ బక్వఫలదివ్యత్కాంతి బాలార్కతోఁ
దులదూఁగన్ శుకశారికాదివిహగస్తోమధ్వనిన్ బైలు మా
ర్వలుకన్ గృత్రిమతాపసాశ్రమము తత్ప్రాంతంబునం దోఁచినన్. 196

క. మున్నదతు నెన్నఁడున్ గన, నిన్నదు తెరువున వనం బిదెక్కడి తెరువో
యిన్నేల నటలు? లేఁడే, యిన్నేల జటిందుఁ డడిగి. యేఁగెద ననుచున్. 197

ఉ. అల్లన డిగ్గి యగ్గిరిచరాగ్రణి మొగ్గల నగ్గలించుబల్
మల్లెలవల్లులం బెరయుమావులతావులతావు లెల్లెడన్
జల్లుచుఁ జల్లగాడ్పొలయుచక్కి వసించి సమాధినిష్ఠమై
నుల్లము నిల్పికొన్నమునియుంబలె నున్నయొకండు గన్పడన్. 198

ఉ. నిక్కముమౌనిగా వగచి నెక్కొనుదాహము దక్క మంచిసీ
రిక్కడఁ గల్గదే? యన వహించినకైతవనిష్ఠ దెచ్చుకో
ల్మక్కువఁ బెక్కువాక్కుల విలంబము చేసి పొసంగ కున్నచో
నక్కుటిలుం డొకానొకజలాశయ మక్కడిచక్కిఁ జూపినన్. 199

మకరీశాపవిమోచనము.

మ. అమరీరత్నము శాపయుక్తి మకరిత్వావాప్తిఁ జెందం బదం
గములక్కామిని ప్రాని యొండుకడ కేఁగన్ లేక తత్పూర్వవే
షముఁ బ్రాపించఁ దలంచి వచ్చినదొ! నాఁ జక్రాంగచక్రాళిసీ
కుముదాబ్జాదులఁ బొంకమై తగుకొలంకుం గాంచి తోయస్పృహన్. 200

మ. పదశోణాంబుజదీప్తిహీరమణిసోపానాళిఁ బ్రాఁగెంపుసం
పదనింపన్ నునునాఁచుఁబాసి చనఁ బైఁపైఁద్రోచి నాడీప్రభే
దదశన్ లోనమృతంబు గాంచుయతిచందం బొప్ప నెత్తావిఁ జొ
క్కి దృగబ్జంబులు తత్సరోబ్జములమాడ్కిం బూన సీరానఁగన్. 201

ఉ. ఆనినదంబు మోక్షవివశాత్ముఁడు పక్షిణకర్ణదీర్ఘఘుం
టానినదంబురీతి విని నానెగు లింక హరింపవే దయా
ధీన యటంచు జక్కవలదీనరవంబునఁ జెల్వి మ్రొక్కఁగా
బూనెనొ! నాఁగ నక్రి కపిపుంగవుపాదము పట్టెఁ బట్టినన్. 202

శా. ఏభాగ్యంబు ద్విజత్వ మొంది పరహింసేచ్ఛాచరత్సత్వలీ
లాభివ్యాప్తి వహించు టంచు గడద్రోయం బోలునాదంతరే
ఖాభంగం బొనరించి తద్రహితభాగం బొందవేలా? రస
జ్ఞాభిఖ్యం దగునీకు నన్కరణి జిహ్వానాడియున్ త్రెంచినన్. 203

చ. అడఁగఁగ మ్రింగఁబూన నసహ్యదవకీలలతాగృహంబులో
నడరెడులీలఁ బజ్జరమట్టెసొరన్ దన కెల్లఁ బక్కఁబో
యెడుకడి గాదు నా కనఁగ నెమ్ములు ప్రేవులతం దగల్చ బె
గ్గడిలి భరింపరానివెత గ్రమ్మినతోన విషంబు ద్రావినన్. 204

ఉ. తొట్టిననీటి కడ్డముగ ద్రొబ్బినప్రేవులముద్దమట్టిచేఁ
బెట్టినపొట్టివేలుపుగఁ బెన్గడుపన్ ఖురళిన్ క్షుధాఖ్యకున్
బట్టగుజెట్టిగొట్టి మయిఁ బాటిలునెత్తురుచెమ్మమట్టితో
నట్టె కడిందిజెట్టివలె నాతఁడు వేల్వడ నక్రి యంతలోన్. 205

సీ. సరిప్రొద్దుకడ నెట్లు మెఱుఁగెక్కెఁ బరిపూర్ణచంద్రబింబముతోడ సారసములు
ఘన మెందుఁ గన మెట్లుగనుపట్టె శిఖిపించకలనతో మీఱుక్రొక్కారుమెఱుఁగు?
పండువెన్నెల గాయుపట్ల నెట్లు స్రవింప కందమై చందురాలతిశయించె?
నరుణకాంతివిలాస మలవొందునెలవందు నడఁగ కెట్లు రహించె నుడుగణంబు?

తే. లని మహాద్భుతగతి మించ నర్హమైన, మొగము కన్నులు కొప్పు మై నగవు చెక్కు
లడుగులు నఖంబు లఖిలమోహనత నినుప, నమ్మకరియప్పుడొకముద్దుగుమ్మ యయ్యె.

చ. అమితదినంబు లాసరసియందె వసించుటఁ జేసి తద్విలా
సము లెఱుఁగితినో యనఁగఁ జక్కవచన్నులు కల్వకన్నులున్
భ్రమరశిరోరుహంబులు తరంగవళుల్ బిసబాహు లొప్పఁగాఁ
గొమిరె చెలంగె రాహుముఖగోళము వాసినచంద్రరేఖ నాన్. 207

సీ. అరజాఱుపయ్యంటచెరఁగు వెన్కకుఁ దీసి బిగియ ముంగటిమీఁద బెరయఁ జెక్కి
కరకంకణశ్రేణి కదియ ముత్తెపుఁగుట్టుఱవిక కై ముంజేతికవల ద్రొబ్బి
యలిక మంటెడుముంగురులకెంపుబుగడలు చెవిచాయకడకొనఁ దవుల దువ్వి
మొదటిరూపముగన్నముపెంపు చెలువంపుగరువతనంబు మార్ధ్యమున మాటి

తే. యడుగులట మెట్టకెందమ్ము లదరఁ జేయ, నొయ్యనొయ్యన వచ్చి యయ్యాపాద
ములు నిరీక్షోత్పలములఁబూజలు ఘటించి, కరములు మొగిడ్చివినయోక్తిఁగ లికెవలికె.

మ. జయ సంసారమహాంధకారతరణీ! సౌవర్ణభూభృద్ధృణీ!
జయ నానాగమతత్త్వభవ్యసరణీ! సద్భక్తచింతామణీ!
జయ దుష్టాసురజీవమారుతఫణీ! చంచత్ప్రితాపారణీ!
జయ సాధూత్తమచిత్తవారణసృణీ! శాఖామృగగ్రామణీ! 209

కందగర్భితశార్దూలవిక్రీడితము.—
సీ తే మ్రొక్కెదఁ బ్రోవు మున్నతకృపానిర్మాణదివ్యత్కటా
క్షా! కాకుత్స్థకులాగ్రగణ్యకరుణాకల్పా! యనల్పవ్రతా!
పాకారిప్రముఖస్తుతప్రతిభ! దుర్భావాక్షశిక్షైకద
క్షా! శోకాప్తరుచిప్రకార! గుణనిస్తారా! సమీరాత్మజా! 210

ఉ. ఎవ్వఁడు వార్ధితోడఁ బరియించె భవాంబుధి రామముద్రతో
నెవ్వఁడు యోగముద్ర ధరియించె నిశాచరరాట్పురంబుతో
నెవ్వడు కొంచెపుంబురి దహించి రహించె యశోవిభూతిచే
నవ్విబుధాగ్రగణ్యు నిను నార్తశరణ్యు భజింతు పావనీ! 211

చ. జడగతిఁ గ్రొగ్గి పంకమున సగ్గి దరాతిశయస్థితిన్ బ్రియం
బడి వడిసుళ్లఁ బెల్లడరి భంగము వాయక యింతకాల మేఁ
బడినయవస్థ నీకరుణఁ బాసి నిమేషములో నిజాకృతిం
బడసితి నీవిచిత్రమహిమం బిఁక నే మని నే నుతించెదన్. 212

మ. అమృతోత్పాదికి సీరు చూపునటు లయ్యా! సీకు నే నొక్కకా
ర్యము సూచించెదఁ గాలనేమి కుహనాఖ్యానస్థుఁ డై దుష్టస
త్త్వముతోఁ దానును బోనియీసరసిఁ జెంపం జేసి మి మ్మిట్టిక
ష్టమతిం గెల్చి ప్రయాణమందుఁ దన నత్యద్వేషణుం డి ట్లనున్. 213

క. కరివైరిమధ్య! సీవు ము,కరివైఖరి మొదటఁ బోలిచి క్రమ్మఱ బింబా
ధర వై గనిపించుట క,చ్చెరువయ్యెడు నొడువు మనినఁ జెలియిట్లనియెన్. 214

ధాన్యమాలి తనశాపవృత్తాంతమును హనుమంతునకుఁ జెప్పుట.

మ. కరుణాసాగర! నాయుదంత మరయంగా వింటె రంభోర్వశీ
హరిణీముఖ్యసురాంగనల్ చెలులుగా యజ్వల్ మహాఘోరసం
గరముక్తాంగులు మేటికాముకులు గా గానాదివిద్యాసము
త్కరసంచాలిని ధాన్యమాలిని యనంగా మించుదివ్యాంగనన్. 215

క. కైలాసంబునఁ గంతే,కాలుం డొకనాఁడు ప్రమథగణములతోఁ దే
రోలగ మున్నెడ నేనా, మేళముతో నేఁగి మ్రొక్కి మృదునియనుజ్ఞన్. 216

సీ. కామసింహము గెల్వఁగల బిరు దనఁగ సింగపుతలాటపుసిలికానె యొసఁగ
నడలభ్యసింపఁ జేరెడునంచకదఁబోలి యిరువంక ధవళచామరము లొలయ
నలకరేఖకుఁ బోల కళుకుక్రొన్నెలలీల నెలవంకబావిలీ చలనమంద
సంగముల్ లోకమోహనము లంచు గణించుగరిమ శబ్దకళాసికలు చెలంగ
తే. హొయలు కప్రముసిరములయొఱపుతిరుపు
లాగు మైసరిబెళుకుపల్లటియుఁ గులుక
జక్కణి నటించి నను మెచ్చి శంభుఁ డిచ్చె
మానితవిమాన మొక్కటి వానరేంద్ర! 217

ఆ. ఆవిమాన మెక్కి కేవి మానక మేని
తావులన్నిదిశల నావరింప
సుచితగతుల మెలఁగు చొక్కనాఁ డీజలా
శయమునందుఁ గేళి సలుపువేళ. 218

క. రెండునయనములు మొగిచి ప్ర,చండతపోనిష్ఠ నుండుశాండిల్యముసీం
ద్రుండు జలరవము వనచెవి, నిండినఁ గను జెఱచి చూచి నివ్వెఱ దవులన్. 219

సీ. చరణముల్ గన రక్తి సంధిల్లెఁ బ్రపదంబు లింతగాంచినఁ గ్రియ లెల్ల మణిఁగె
జంఘ లన్వేషింప శరధినిమ్నత మానె మిహి తొడల్ చూడ లో మెత్తవడియెఁ

బిఱుఁదు గన్గొన్న నిబ్బరపుటబ్బుర మబ్బెఁ గాను చూచినఁ దాల్మి లేనిదయ్యె
నాభి వీక్షింప వెంపపుఁదమ్మి సుడివడె నార రసిన హరిధ్యాన ముడిఁగె
తే. వలిచనుంగవ దృష్టింప బలిసె మేలు
మొగము దర్శింపఁ గళ రేఁగె సొగసుకప్పుఁ
గొప్పుఁ జిలకింప బలుతమి గప్పుకొనియె
జటిలచక్రేశ్వరునకు నాశ్చర్యముగను. 220
ఉ. చూచినచూపు ద్రిప్పుకొను-బొ ప్పతఁ డప్పుడు గానకున్నచో
నా చిగురాకుబాకుతురకాయన కో యని యార్చి జాజినే
జాచెయిఁ బూచి వైచె మునిచంద్రుచిత్తము వ్రయ్య నంతలో
రాచిలుకల్ రొదల్ సలుపరాయిడి తెమ్మెరదొమ్మి గ్రమ్మినన్. 221
తే. జపతపంబులు చాలించి శాంతి డించి
తమకమున లేచి యడుగులు తడఁబడంగ
వడి నిగుడ మేను పులకింప వచ్చినిలిచి
పలికెఁ బలుకుల నునుఁదొట్రుపాటు గదుర. 222
మ. అడుగుల్ కెంజిగిరుంగుమంబు ధర కియ్యన్ మేను బై తెల్లఁ బు
త్తడిసేయన్ నునుచూపు లెల్లెడల నిద్దాకల్వపూమేలుక
ట్లదరింపన్ నడయాడుమించువలె నొయ్యారంపులేఁబ్రాయపుం
బడుచా! మించుఁ జరించఁ గాంచి భరియింపంజాల మన్నింపవే! 223
ఉ. నీముఖపూర్ణచంద్రకళ నిండిన మోహతమంబు గ్రమ్మె నీ
మైమెఱుఁ గావరింప నియమంపుమయూరము చిక్కె నీవళీ
స్తోమతరంగముల్ వెలయఁ దోరపుఁ గాఁక జనించె నీదృగ
బ్జామితలీలచే ధృతిమదాళి చలించె నిదేమొ? కోమలీ! 224
చ. ఎలనగ వంకురింప మొగ మెత్తి కనుంగొనరాదొ మేనఁ గ్రొం
బులక లెసంగఁ బై నొరఁగి పొంకపుఁ జన్మొన లుచ్చిపాఱఁ గౌఁ
గిలి దయసేయరాదొ విడికెంపులకెంపు నడంపుమోవి తే
నెల వడి దేర్పరాదొ దమి నిల్పఁగరాదొ వధూటి! నాయెడన్. 225
క. ఇప్పుడొకమాట చెప్పవె, తప్పక యోయొప్పులాఁడి తప్పనొడువులన్
నొప్పించెదొ నీమది రతి, కొప్పించెదొ నన్ను మరున కొప్పించెదవో. 226
క. అని తనఘనవర్తనమున, కనుచిత మగుపలుకు పలుకునమ్మునిమూర్ఖ
న్యుని గనుఁగొని వినయము నయ, మెనయ నిజం' భావహిల్ల నే నిటులంటిన్. 227

తే. అమ్మ నేఁ జెల్ల మునినాథ మిమ్ముఁబంటి
పెద్దలకు నింతవలవంత పెరిమ యగునె?
యల్పసుఖ మింతె యింత లేదనక యింత
పొలుమాలినఁ దప మెల్లఁ దూలిపోదె? 228

శా. అంతర్నాదసుఖంబుకంటె ఘనమే? యయ్యో! రటత్కంకణా
క్రాంతక్వాణధురీణనూపురమణీకాంచీగవప్రస్ఫుర
త్కాంతాకంతురణోజ్జ్వలక్వణిత మాకర్ణింప నేలయ్య? వి
భ్రాంతిం జెందెద రింతమాత్రకె మునీంద్రా! యన్న నాతం డనున్. 229

సీ. సుదతి! నీనెమ్మోము చూచినంతనె కల్గె ద్విజరాజదర్శనోద్వేలఫలము
కలికి! నీచిఱునవ్వు గనినయంత ఘటిల్లెఁ జంద్రికావిభవవీక్షాఫలంబు
వనిత! నీమోవి గాంచినయంత జేకూరె నరుణబింబాలోకనాప్తిఫలము
చెలువ! నీకంఠ మీక్షించినంతఁ బొసంగెఁ బరమశంఖనిరీక్షఁ బ్రబలుఫలము
తే. అతివ! నీయూరు దర్శించినంత దొరకె నీలవర్ణవిలోకననిర్నిద్రఫలము
తరుణి! మఱియింతకంటెను దపము చేసి, యేను బ్రాపింపఁగలఫలంబేమి చెపుమ? 230

క. వాతెఱ ఫలంబు చెక్కులు, నాతిరో! లవలీదళములు నాభి సర మురో
జాతములు గిరులునై తగ, నేతెఱఁగున దపసి వదలు నిన్నియుఁ గనియున్. 231

ఉ. అట్టిటు మాటలాడి విరహాంబుధి ముంచక నన్ను నీదుచ
న్గట్టులఁ జేర్చుకొమ్మనుచు గ్రక్కునఁ బైఁబడి రా జటీంద్ర! హా!
ముట్టకు మే రజస్వలను మూఁడుదినంబులదాఁకఁ దాళుకో
మెట్టులనైన మీఁద ఘటియించెద నీపదసేవ నావుడున్. 232

క. మొగ మింతై వగ వింతై, తగవు దలఁచి నిలిచి యెటులు దమినిలుపుదునే?
మగువా! మూఁడుదినంబులు, దగవా? ఖగవాహసుతుని ఘాటికిఁ ద్రోయన్. 233

చ. అలరుకటారిమన్నెదొరయాయుధశాల సమీర మల్లసం
కులఖురళీస్థలంబు మదకోకిలషట్పదరాజకీరమం
డలి బెడిదంపుఁబ్రోఁతలకొటారు వనం బెటులొంటి నిల్వఁగాఁ
గలఁ డొకబ్రాహ్మణుం డనక కామిని! యేమని పాసిపోయెదే? 234

ఉ. నీరహిఁ బల్కుచిల్కలకు నీనునుఁగొప్పున నొప్పు తేటికిన్
నీరుచిరాంగవాసనల నెక్కొనుగాలికిఁ గొంతయోర్చెద
న్వేరెవరాకుగాక తరుణీ దివసత్రయి సన్నఁ దానమై
మేర దలంచి రాఁ దగుసుమీ యని యమ్ముని యొట్టకేలకున్. 235

తే. ఒప్పుకొని పల్కుటయు జెప్పి యొకవిధమున, నవలి కేఁగిన నతని మోహంపుఁగోర్కి
కియ్యకొని వచ్చుదాననై యేచు గంధ, మాదనాద్రికేఁ జనియున్న మాని యచట. 236
మ. మరుక్రూరాస్త్రభయార్తిఁ గుంజము సొరన్ మత్తాళి మల్లాతిదు
స్తరహల్లోహలశబ్దముం దదర సంతాపించి చూతంబు డా
య రటత్కోకిలపఙ్క్తి లాడ వెత సేయన్ నిల్వశంకించి వెం
బఱవిత్తై నలువంకలన్ ముని స్మరాపస్మారలోలాత్ముఁడై. 237
మ. అనలన్ షట్పదఝంకృతుల్ దొరయునో యన్ భీతి నంతర్నద
శ్రవణం బొల్లఁడు వెన్నెలల్ వెలయు నన్ శంకన్ స్వనాసాగ్రదృ
ష్టి విరాజిల్లఁడు చంద్రుపై కసఁగు నన్ చింతాస్థితిన్ రాజయో
గవిధం బూనఁడు గాడ్పుఁ బట్టఁడు మదాకారంబె చింతించుచున్. 238
ఉ. చందనగంధవాహశిశుసంచలదంచితచూతపల్లవా
గ్రిం దగుకోకిలం బరొద చిట్టదరన్ దనుఁ బిల్చెనో యటం
చందుల కేఁగి చూచి మఱుఁ డందె వెసన్ జరిపించువాలురీ
తిం దిలకించి హా గుణవతీ! యిఁక నెప్పుడు పిల్తువే యనున్. 239
ఉ. కొప్పొక చేతఁ బట్టి తళుకున్ నునుఁజెక్కిలి నొక్కి తేనియల్
చిప్పిలుమోవి పంటఁ దగిలించుక సీత్కృతి నింపఁ గెంపులం
గప్పి కవుంగిలించుకొనుగాఢత మున్నగ నీవి వీడగా
ముప్పిరిగొన్న మోహమున ముద్దియఁ గూడి సుఖించు టెన్నఁడో. 240
క. అని పలికినదే పలుకుచుఁ, జనినయెడకె చనుచుఁ గనినచక్కియె గనుచున్
దినములు మూఁడెటువలెఁ జను, ననువనటన్ మాని దలఁక నమ్మొదటినిశన్. 241

చంద్రోదయవర్ణనము.

సీ. నిశ చకోరద్విజనికరంబునకు నిడ్డ కెంపుటక్షతలపొన్నిన్నె యనఁగ
సమయబాలుఁడు వైవ నమరు క్రొంబచ్చెనఁ గడు హెచ్చుగొడుగుబొంగర మనంగ
గగనవాణీవధూకంఠభాగంబునఁ బొలుపుమీఱిన తాలిబొట్టనంగ
హరశిరోరుహసంగ యగుగంగలో నొప్పుకమపీయనవ్యకోకనద మనఁగ
తే. జంద్రుఁ డుదయించ వెన్నెలల్ జగతిమించ, నప్పు డప్పర్వతంబుపై నలరుతావి
బుగులుకొనునొక్కపచ్చరాజగతి నుండి, తాయిగా నేను గానంబు సేయువేళ. 242
ఉ. అచ్చటి కేఁగుదెంచినవశానను డంతయు నాలకించి యే
యచ్చరమచ్చెకంటియొ గదా! యని మెచ్చి మదగ్రభూమికిన్

నచ్చి జగత్త్రయిన్ గెలిచి వచ్చిననన్ విరివిల్తుఁ డమ్ములన్
గ్రుచ్చి జయించె నింకఁ గయికొమ్మని సెట్టనఁ జెట్ట వట్టినన్. 243

తే. దీనమానస నై పరాధీన నగుటఁ, యువు రజస్వల ననియును నాతనికిఁ దెలుప
వేశ్య కెక్కడిపరపంత్ర ప్రవృత్తిని యనియును, గాక పుష్పిణి నగుటసౌఖ్యంబె యనుచు.

చ. బలిమి భుజామృణాళములు పట్టి పయంట దెమల్చి గబ్బిగు
బ్బ లలమి మోవికెంజిగురు పల్లవ లంట నెవ్వజానజ్జు గాఁ
బలుమఱు నొక్కి పేరురముపై మృదులాంగముఁ జేర్చి మోహ మ
గ్గలమయి యున్కి నింగితము గాంచక మించి రమించి నొందినన్. 245

తే. అంతలోపల నతికాయుఁ డనుకుమారుఁ
డుదయ మొందిన సుతుఁ గొంచు ముదముఁ జెంది
యతఁడు సనియెఁ ద్రిరాత్రంబు లైన దాన
మేను గావించి మునిఁ జేర సేఁగు దేర. 246

ఉ. వాఁడినమేను నజ్జడనవాతెఱయున్ గడువిన్నఁబాటుతోఁ
గూడినసెమ్మొగమ్ము వదన న్నడ లంతకు మున్న తెల్పనా
జాడ యెఱింగి నెమ్మదిపొసఁగక రాగము కన్నులందుఁ దో
డ్తోడ సెసంగ నజ్జటిలధూర్జటి పల్కె బదాళి గీఁటుచున్. 147

ఉ. ఏను వరించినాఁడన్న తమి యించుక గాంచక కొంచ కెంచ కె
వ్వానికి జవ్వనం బొసఁగి వచ్చితివే? యటుమాయలాడి! యే
హీనుఁడు నన్నుఁ గైకొనక యింత యకృత్యము చేసె నయ్యయో!
యేనియమంబు వేశ్యకన నేటికిఁ జేసితి? గాంచు నీయెడన్. 248

ఉ. చిత్తము వంచుటో హరి భజించుటొ బంధము లూడ్వ ధైర్యపుం
గత్తి భరించుటో నియతి గైకొని మించుటొ యాత్మఁ గాంచుటో
చిత్తజరోగముల్ వెనుచు నీ కసుమాలపుఁదోలుబొమ్మతో
హత్తుట లేమి? పొమ్మన కహమ్ములు మూఁడు వితాక్రమించితిన్. 249

తే. ఒకనితో మాటలాడి వేఱొకనిఁ గూడి
యొకనిమనసున నెంచి యొండొకని నొంచి
యెవ్వనికి మర్మమీనిమీ కెల్ల నొకలఁ
బుట్టఁగాఁ బుట్టినవిగావె యిట్టివగలు. 250

ఉ. కాయము చూత మన్న నతికష్టము నెమ్మది యన్న వక్రభా
వాయతనంబు మోహగుణ మన్నను జంచలచంచలాలతా

ప్రాయము గ్రామ్యధర్మసుఖ మన్నచొ స్వల్ప మనేకదోషనిం
దాయుత మింతె కాక కలదా? సుఖమింతులయందు దొకింతయున్. 251

శా. శీలక్ష్మాధరవజ్రధారలు పయస్సింధూజ్జ్వలద్బాడబ
జ్వాలల్ లోభమృషాభిమానమదహింసాజన్మభూముల్ వృథా
కాలక్షేపవిధాదికారణలు జాగ్రత్కీర్తిబాలానిల
వ్యాళస్త్రీలు వివేకపాకసుకృతవ్యాపారసారంగశా
ర్దూలల్ కొమ్మలు వీరినమ్ముదురె సాధుశ్రేష్ఠు లెప్పట్టునన్. 252

ఉ. కామిని! నిన్ను సాధనముగాఁ గొని కాముకకోటి గెల్చిన
క్కామునిటెక్కెపుం దెఱఁగుఁ గాంచి విచారము డించి నక్రవై
యీమెయిఁ బాసి యుండు మిల నేను వరించిననిన్ను బల్మిమైఁ
గామశరార్తిఁ గైకొనినకష్టుఁడు కామినివంకనే చెడున్. 253

ఉ. తప్పదు పొమ్మటన్నఁ బరితాపము శాపముఁ గ్రమ్మఁ గన్నులన్
జిప్పిలుశోకబాష్పములచే జడదారికిఁ బాద్య మిచ్చి యా
తప్పు ఘటిల్లె నక్కుటిలదైత్యబలాత్కృతిసంక నింక నా
యెప్పటిరూప మెప్పుడు వహింపఁగలానో వచింపరే యనన్. 254

ఉ. ఆమునిరాజు క్రమ్మఱ దయార్ద్రమతిన్ ననుఁ జూచి "సిద్ధసా
ధ్యామరయక్షకిన్నరముఖార్తికమోహహృతిక్రియామహో
ధాముఁడు వాయునందనుఁడు దాశరథిక్రియుఁ డిందు వచ్చి నీ
బాము హరించి పోవు"నని పల్కి చనెన్ వినవే గుణాంబుధీ! 255

ఉ. ఒక్కకచోఁగదా మకరికోజ్జ్వలతల్ వహియింప రెక్కడన్
జక్కరబొమ్మలా గతి పొసంగక తాపసశాపసంగతిన్
గ్రక్కునఁ గోమలాంగ మఱి కర్కశదేహము గల్గె నంతలో
నెక్కడఁ బోయెనో గుణము లే నెఱుఁగన్ మకరిత్వ మొందితిన్. 256

శా. శాండిల్యుండు గణించినట్లు తెలిసెన్ స్వామీ! భవద్విక్రమా
ఖండప్రాభవ మాఁడుదానఁ బొగడంగా నేర నేఁబోయెదం
దండం బాశ్రితరక్షణప్రవణ! మీదాసిం దయాదృష్టిఁ జూ
డుండీ యంచు విమాన మెక్కికొని వీడ్కొన్నం గపిస్వామియున్. 257

మ. తనలోఁ జేరి త్రిలోకభీకరమహాదర్పంబునం బేర్చిన
క్రిని నొక్కాడినఁ దత్సరఃకమలభృంగీనాదసంపత్తి నీ

వన గావించి ప్రఫుల్లకైరవరజోవ్యాసక్తహేవాకమో
హనమందానిలయుక్తి గంధవాడిమై కన్పింప మోదించుచున్. 258

తే. కపటముని వేషమున నున్న కాలనేమి, నపుడె వైవస్వతునిపీటి కతిథిఁ జేసి
కహకహార్భటినభ్రమార్గమున నెగసి, యతిజవంబున ద్రోణపర్వతముఁ జేరి. 259

మ. రతనంపుంజిగినించుకూటములు మీఱం జందవేదండవి
శ్రుతగంధర్వసమృద్ధి వర్ధిలఁ ద్యుతిజ్యోతిర్లతాదీపికా
తతి నల్వంకలఁ దోఁప సాను లిరవొందన్ గహ్వరన్ బొప్పఁగా
క్షితిభృత్సంజ్ఞ నిజంబు సేయుశిఖరిన్ గీర్తించె సౌమ్యస్థితిన్. 260

ఉ. ఓనగచక్రవర్తి! సుగుణోర్జితకీర్తి! జగద్ధితంబు రా
మానుజుప్రాణరక్షకుఁ ద్వదోషధముల్ గనిపింపు మన్న స
న్మాన మెఱుంగ కగ్గిరి ప్రమత్తతఁ జెందెఁ గభీరగహ్వరం
బూనెడుగట్టువాయువులు మృదూక్తిస్వభావము పూన నేర్తురే. 261

వ. ఇత్తెఱంగున మొఱపెట్టినంబున సరకుగొనని కఱకుమలం జూఱుకుచుఱుకునం
గనుంగొని. 162

చ. అదరి ధరాధురంధరుల సందఱఁ దాల్పు మహాఫణీంద్రుఁడే
పుడమి సుమిత్రపట్టి యయి పుట్టి సురద్విషదగ్రగణ్యుచేఁ
బడి యటు లున్నవాఁ డతఁడు ప్రాణము లొందఁగ మందు లిమ్మటం
చడిగిన మేల్ దలంచికొనవైతి కృతఘ్నుఁడ భూధరాధమా! 263

సీ. పలుధాతురాగదంభమున నెప్పుడుఁ గిన్కఁ జేబట్టె మోమెఱ్ఱ చేసికొనుట
పలుకూటములఁ గూడి పరవంశదహనసంపత్తి నొక్కొక్కచోటఁ బ్రబ్బికొనుట
బహుగనుల్ గొనియును దుర్భరతచే ద్విరసనప్రాప్తి నెత్తములసొం పందుకొనుట
పాదంబు సాను లెప్పటికిఁ జెందిన శృంగిమిషమున మిన్నంది మెండుకొనుట
తే. నీకు నైజంబు లివి యెల్ల నేఁ డడంతు, చూడు నన్నని పవమానసూనుఁ డదరి
చండదోర్దండలీల నక్కొండఁ బండ, చండతరుఁ జెందుచండీశుదండి నిండి. 264

స్రగ్ధర.—
పంచాస్యధ్వానశంకన్ భ్రమదకరిభుజాల్ పర్వ తెత్తం దటోర్వీం
జంచద్విద్యాధరస్త్రీజనముపతులు మెచ్చన్ మహాశ్లేషముల్ గ
ల్పించన్ దన్ బ్రోచువారిన్ బెదరి కుధరమే! కల్పనోనా గుహల్ ఘో
షించన్ గర్జించి తమ్మిం జెనయుకరిగిరిన్ శ్రీహనూమంతుఁ డంతన్. 265

చ. పదహతిఁ జిట్లిపాదములు భగ్నము లై చన మందరంబుచు
ట్టూదవినసర్పరాజు తెఱఁ గొప్పఁగ వాలము గట్టి చుట్టుఁ జు
ట్టి దిటవు వాపుటన్ గిరి కదిందివెతం గనుబాష్పవైఖరిన్
బొదలి ఝురంబు లెల్లెడలఁ బోవఁ బెకల్చి వహించి పోవఁగన్. 266

శా. గంధర్వుల్ పదుమూఁడుకోటులు మహోగ్రక్రోధరక్తాస్యులై
సింధూపదగ్రగభీరఘోషముల నాక్షేపించి యిక్కొండప గ
ర్వాంధత్వమ్మునఁ గొంచు నెం దరిగెదం చుగ్రంథవాహాత్మజుం
గంధేభంబు నెదుర్చు దోమగమిజోకన్ వీకమైఁ దాఁకినన్. 267

మ. పదివేలక్కులరూపుఁ జూపె సుప్రతాపస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁ ద
న్నుఁ బాల మసంచుఘోరకరచండవ్యాప్తి శస్త్రాదిగా
ఘపశోద్భూతశమిస్రముల్ విరియఁ గ్రీడన్ వాల మల్లార్చి పె
ల్లపరం గొంతులఁ జుట్టి మించి కెగవేయన్ వారు భీతాత్ములై. 268

చ. తునిసిన కాలు చేతులును దోరపునెత్తురుఁ దోఁగు మేనులున్
ఘనపదతాడనంబుల దకావక లైన యుఱుంబులూని రౌ
పనచరనాథ! నిన్ దొడర వచ్చిన నేరము గాని కొంపఁ గై
కొని పను మింక దీనులము కోపము నిల్పకు మంచు మ్రొక్కినన్. 269

ఉ. ఆదరవృష్టి వారిఁ గని యక్కపిరాజు భుజాగ్రపీఠమైఁ
జామగ నిల్పి కొన్నగిరి ఘాసునిసానుతటీవిరత్నర
త్నోదితకాంతు లంధతిమిరోద్ధతి మాన్చి పదంబు సూప రా
నాపం మాల్యవంతుఁడు దశాననుపంపున కౌర్యవంతుఁ డై. 270

క. మేటినిశాటులు పదికోటులు కొలువంగఁ బరశుపంతశ్భురికా
ద్యాటీము మీటుగ నక్కపికూటమునఁ గని ఘాటి కెదిరి శూరతఁ బలికెన్. 271

శా. ఓరి వానరు! సత్వరంబు గల వం చూహించితో యిట్లుప
ల్మారన్ మందులగట్టుఁ దెచ్చి పికి నేలా పెత్తి నామునుపరన్
బోరా నిర్వరకేకపాదులకు సంభోగాశి నిక్కైలముం
బాఱన్ వైచినఁ బోవనిచ్చెదను నిన్ బ్రాణంబుతో నావుడున్. 272

శా. ఆరామక్షితినాథుబంటు నిశతోఁ గల్లార్చి యేమంటివో
రి రాత్రించర! గట్టుమా ఱిపుడు వార్ధిం దావకీయాంగమే
పాఱన్ వైచెద బంటనై నిలువు నీపాలింటికాలుండ నే
నే రా యంచుఁ బ్రదీప్తపావకశిఖల్ నేత్రంబులం జూపినన్. 273

ఉ. బింకపుమాటలాడి వెలిఁగించి పనాటులఁ బ్రాఁబలిజాలానఁ గం
డింక నిశాటులార! చనిరియ్యకఁ బట్టుఁడు గట్టుఁ డంచు ని
శ్శంకత మాల్యవంతుఁ డనఁ జక్రశరాసనముఖ్యసాధనా
లంకృతహస్తులై కపిలలామముని డాఁకె సురారు లీసునన్. 274

శా. దేహచ్ఛాయలఁ జీకటుల్ బలియ నుద్రేకించి శస్త్రాస్త్రసం
దోహంబుల్ నిబిడంబుగాఁ గురిసి రోదోభేదిదిశాకృతగ
ర్జాహుంకారము లంకురింపఁ గన లెప్పన్ గిర్యవాలంబు వే
నా హేతిప్రముఖాయుధప్రకటలు మాయం జేసి యమ్మేటియున్. 275

సీ. విమతభుజాభుజంగమగర్వవిషము మాన్చుటకుఁ బక్షిసంగత ప్రతాప మొంది
యహితోత్తమాంగశృంగాదికముల గల్పవేళ భృతాశనిలీలఁ బెలఁగి
పరసైకనాళీక బహుళశ్రీహంతలచంచు నెడ ఘనప్రబలత్వ మెఱుకపఱచి
విద్విషత్పురసముద్వేలలీలలు మాన్చుచో నుగ్రసముగ్రభాతి నాటి

తే. మూఁక నెల్లను నిశ్శేషముగ వధించి, పండె దానవమాల్యవంతుండు గినిసి
కార్ముకమునారి సారించి ఖరశరములు, ఘనము సిద్ధాంతపతి సీనుకరణిఁ గురియ. 276

ఉ. అన్నియు వాలహస్తచటులానిలశక్తి శరాఖ్య నిక్కమొం
దన్నడుమన్ సహించియు రణంబునఁ దార్క్ష్యుఁడు పాఁపతున్కఁ బోఁ
దన్నెడుచెన్నునన్ దనువుఁ దన్నిన మందులగట్టు గొన్న వి
ద్వన్నుతు గిట్టి బెట్టుగదవైవ నుదిస్ఫలి డాఁక నుగ్గుగాన్. 247

శా. చేతూలంబు వహించి వైచిన మహోత్తాశజ్వాలికాశీలమై
రాశూరాగ్రశిఖేలఁ బట్టి బిగజాలన్ ఖడ్గ మంకించి యా
కాశం బంటెనమంట నొంటిముదిరాకాసిన్ సునాసీరము
ఖ్యాశాధీశులు మెచ్చఁ బార్ష్ణిహతి జయ్యం జేసెఁ గయ్యంబునన్. 278

శా. ఆలో మూర్ఛఁ దేఱి వైరిపయిరా నక్షూరి తత్కంఠమున్
వాలాగ్రంబునఁ జుట్టి వార్ధిఁ బడవైవం గూలి దుష్కృత్తిజం
బాలంబుం బతెఁ బంకె పంగ మెనయన్ భంగంబునం దూలి పా
తాళద్వారముఁ బట్టి యట్టె సనియెన్ దర్పించువివ్వల్ నగన్. 279

శా. జేజేరాజులు పూలవానలు ప్రవర్షింపన్ మహోత్కర్షహ
ర్షాజేయుండయి యేఁగుదెంచి నిజబాహాగ్రాచలాధిత్యకా
భూజాతౌషధయుక్తి లక్ష్మణుననుస్ఫూర్తుల్ గనం జేసె న
వ్యాజేయుం దనుజప్రదాయి యని డాయం బిల్చి నెయ్యంబునన్. 280

మ. రవివంశం బనుపైరు మస్సహజమూర్ఛాకుత్సితావగ్రహా
స్తి వికాసం బజివోవ సీవు ఘనరీతిన్ ఫ్రీతిఁ బోకార్పఁ బూ
ర్వవిధిన్ వృద్ధివహించె నింకఁ బ్రతికారం బేది? నాచిత్తమే
భవదాయత్త మటంచుఁ గౌఁగిటను సంభావించి దీవించినన్. 281

ఉ. అద్రిచరాధినాథులమద భుజలంబులతో సుధాశిక
ల్పద్రుమపుష్పవర్షము లపారములై కురియన్ నిశాచరా
ఛ్ఛిద్రభుజాప్రతాపశిఖి శీతలఁ జెందఁ దదీయకీర్తిదీ
వ్యద్రుమహంస మేఁగె దివియం బనురీతిన్ విస్మయముం బొరన్. 282

సీ. పడియున్న సౌమిత్రి ప్రాణంబు క్రమ్మఱఁ బూన్ప మందులు దేరఁబూనుమైత్రి
పూని వార్ధిద్వీపభూము లన్నియుఁ దాఁటి క్షణములో గిరిఁ జేరఁ జనెడుజవము
చని మందులోనఁగూర్పు మని వేఁడినను గొండ యూకున్నఁ బెకలించి యెత్తుకడిమి
యెత్తి తద్రక్షకు లెంచఁబడ్డము సొచ్చి దురము చేసిన వారిఁ దునుము తేగువ

తే. తుసిమి తెరువున నేవిఘ్నములు బొరయక, వచ్చిబ్రతికించి యచ్చటివారిలోన
నొక్కరుండయి గమకింప కున్నమహిమ, హనుమయెడఁగాక యితరులయందుఁగలదే?

మ. సమరాక్షోణిఁ దశాండు శైలము యథాస్థానంబునం దుంచఁగాఁ
గమియింపం బరికించుఁ డంపఁ బటుసంగ్రామస్పృహన్ స్థూలజం
ఘుమహాదంష్ట్రమహోదరాద్యసురసంఘాతంబు మారొగ్గ చో
నమితాహంకృతి నవ్వె రాత్రిచరులారా! సిల్వుఁడం చుద్ధతిన్. 284

చ. శిరములు ద్రుంచి కంఠములు చించి కరంబులు ద్రుంచి శస్త్రముల్
శరములు నొంచి మించి నిమిషంబున సేన నడంచి యమ్మహో
దరముఖసైనికాగ్రణుల దక్షిణదిక్పతిఁ జూడఁ బంచి త
ద్గిరి నలచోటు డించి చనుదెంచి రఘూద్వహుఁ గాంచి రంజిలన్. 285

సీ. వానరావళికెల్ల వజ్రంపుఁగోటయై వలనొందె నెవ్వానివాలవల్లి
పరగు నెవ్వనిపెంపు పాతాళలంకేశముఖితరాఘవబంధమోక్ష మగుచు
నెల్లవేల్పులకీర్తు లీక్షింప నెవ్వానిసామర్థ్యమున శతాంశంబుఁబోల
దెవ్వానికనుదోయి కిసుమంత మశకమై కనిపించుఁ గఱకురక్కసికులంబు

తే. లట్టిజగజెట్టి గాడుపుపట్టి గట్టి
దిట్టతన మిట్టి దని మాటఁ బట్టువోలఁదు
నెట్టివారికి జెట్టు నే నెట్టు లనఁగ
నెట్టుకొనువేడ్క విని శ్రోత యిట్టు లనియె. 286

క. పాతాళలంకరాక్షసు, నాశం బట్టుపడి కొట్టు శ్రీరఘునాథున్
వాతూలసూతి యిరువుర, నాతెంచి గనుఁ గొనెఁ దెలుపన్ యని యనుమానా. 287

మ. శరసంధారణ! ధారణాప్రియమునసు ధ్యాన! సధ్యానవా
సిరమాహృద్యశ! హృద్యశర్వనుత శ్రీసాంద! శ్రీసాగనే
శ్వరతావాహన! గాహన ప్రముఖ తీవ్రత్యాగ! ప్రత్యాగ మో
క్షరబృందారక! దారకస్వక్షతరోకన్యాయ ధన్యాయనా! 288

క. సారంగహరణ మునిజన, సారంగఘనాంగ! జనకజాహృద్యవిసి
సారంగ! దశముఖాసుర, సారంగవిభంగ కావ్యకావ్యనృపేంద్రా! 289

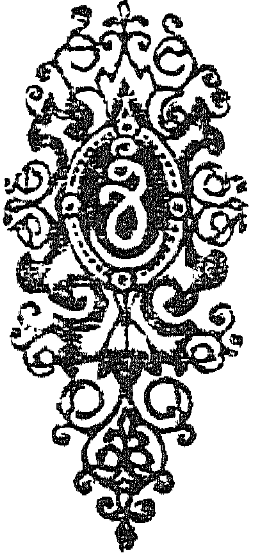
కవిరాజవిరాజితము.—

ప్రణుతసనందన! బంధురనందన పాలకనందన నేత్రవిభా
చణ! శరపన్నగ! సాధువిపన్నగశక్ర! ప్రపన్నగణప్రమనా!
గణితవికస్వర! కంధ్యధికస్వగ! కంటకకస్వరభీశమనో
వ్రణపరిహార! కగప్రవిహారకరాతిపహార! కళాచతురా!

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయ కరుణాకరసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్త్వసంప్రాప్తకవిత్వవిద్యా
వధానసగుణనిర్గుణ ధ్యానవాసనా నిధానమానసవిసపుష్ప పుష్పగిర్యప్పనార్య
కుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనగేయ తిమ్మననామధేయ ప్రణీతంబైన సమీర
కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు గుణవర్ణనంబును రామసుగ్రీవసంధానం
బును సముద్రలంఘనంబును సీతాసందర్శనంబును రావణసంభాషణంబును రఘువీర
దర్శనంబును రామచంద్రునకు విభీషణుం డానుకూలించుటయు సేతుబంధనంబును
ధూమ్రాక్షాదిరాక్షసనిగ్రహంబును మకరశాపమోక్షణంబును లక్ష్మణప్రాణదానంబును
నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

ధర! రుచిరూపకధా
రాధర! ధరణీసుతావిరాజసుధాధా
రాధర! పరమావకధా
రాధర! ధైర్యాభిరామ! రఘుకులరామా! 1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠ
దగువసిష్ఠుం డనియె గౌతమాత్మజునకు
విను శతానంద! యక్కపివీరుఁ డవల
సంఘటించినకార్య మాశ్చర్యముగను. 2

ఉ. రావణుఁ డాంజనేయునిపరాక్రమముల్ రఘురామునౌరబా
హావళియుం దలంచి భయ మంది నిజాన్వయనాశ మెంచి చిం
తావిలుఁ డై యుం దన దుపాయము గన్గొని నాగలోకలం
కావిభుమాయదారిఁ జెలికానిఁ దలంచిన వాఁడు వచ్చినన్. 3

క. ప్రత్యాలోచితవార్తల, సత్కార మొనర్చి రామజనపతి యన కా
పత్కారి యనుట రాత్రించ,రోత్కర మిల్లుటయు నోడివి యెఱుఁగుచుఁ బలికెన్.

క. నాపయిని వానరబలం, బేపారఁగ నిన్నువంటిహితశీలుఁడు మా
యోపాయజ్ఞుఁడు గలిగియుఁ, జూపెట్టుక యుండుటయనె సువ్రత యనుచున్. 5

క. లంకేశుతోఁ రసాతల,లంకేశుఁడు మహాంతపని చలంబున నరులన్
గొంకక కొని చని నాపురి,కంకాళికి బలి యొనర్తుఁ గనుఁగొను మనుచున్. 6

ఉ. అప్పుడె వచ్చి యచ్చెడు గహంక్రియతోఁ దనప్రాణపత్నికిన్
జెప్పిన నప్పయోజముఖి జిహ్వ దడంబడఁ బ్రాణనాథ యీ
చొప్పున కొప్పి రాఁదగునె? చొప్పడునే పెఱవారిమాటలం
గప్పిన నెప్పినం జని జగత్పతి రామునిమాయఁ గప్పఁగాన్. 7

శా. సాధింపం దరమే రఘూత్తముని నప్పన్మంత్రియై భృత్యుఁడై
మేధాశాలి జగత్త్రయైకనుతగాంభీర్యుండు ఖండేందుభృ
ద్ద్వేషిముఖ్యబుధేంద్రదత్తపరవరిష్ఠప్రభావుండు సం
బోధాంభోధిమహాబ్జమిత్రుఁడు మరుత్పుత్రుండు వర్ధిల్లఁగన్. 8

క. ఆతఁడు వానరమాత్రుఁడె, యాంతరశత్రుకులజైత్రుఁ డఘటనఘటనా
స్వాతంత్ర్యశుభచరిత్రుఁడు, సీతరమా! యతనిఁదొడరి నిలువఁగఁ బోరన్. 9

సీ. కపటంపుఁబడదారిగతిఁ బూని యతనిచేఁ గడతేఱఁడే? సిన్న కాలనేమి
ప్రతిఘటింపఁగ నున్న బలుతోఁక వడి నొచ్చి సురుఁగఁడే మాల్యవత్సురవిరోధి
కామరూపము బూని గమకించి రణకేళి స్థూలజంఘాదులు దూలిపోరె?
శోంప విడు మంచుఁ జైత్రసేనాదికుల్ బవరంబులోఁ బడ్డపాటు వినమె?

తే. అక్షధూమ్రాక్షదేవాంతకాదిదుష్టదైత్యవిధ్వంసనోద్ధురాద్ధతి యెఱుఁగవె?
కనియు వినియును జిచ్చోపఁ గట్ట నేల? చుట్టములకీసు పైఁ బూని గిట్ట నేల? 10

శా. ఆధూమ్రాక్షవిరోధి బాల్యమున బాలార్కుండు జంభాసుహృ
త్సౌధాగ్రస్థహిమకుంభనిభ మించన్ బింబబుద్ధిన్ నభో
వీథిం బోయి దినేంద్రుని బొదువఁగా వీక్షించి రాహుగ్రహం
బాధిం జెంది పయోజసంభవున కయ్యాశ్చర్యముం జెప్పినన్. 11

మ. విని రోషించి కషాయితాత్ముఁడయి భావిబ్రహ్మపై బ్రహ్మయున్
దనదివ్యాస్త్రముఁ బాపఁగా నదియు నుద్యత్కోటిమార్తాండలం
ఘనసంసూచకయుగాంతదీర్ఘతరనిర్ఘాతచ్ఛటాభీలని
స్వనభీష్యద్ద్రుహిణాండభాండఘటనాసన్నస్వతంత్రేశమై. 12

చ. కళకళ నందుచుం బొదువఁ గన్గొని మారుతసూతి వాలమున్
బిఱబిఱ ద్రిప్పి కొట్టుటయు బెండయి తచ్ఛిరమున్ బెళాలునన్
విఱిగిన జంభవైరిముఖదివ్యులు బాలుర కిట్టిబెట్టిదం
బిరుదుగ నెన్నటం గలుగునే? యని కోయనియార్చె నుగ్రతన్. 13

క. బవరంబున కరుదెంచినఁ, జవిరెం దంభోళికర్కశం బగుతోఁకన్
దివిజులు బెగడఁగ నంజన, జవమునఁ బఱతెంచి పలికె శక్రాదులతోన్. 14

క. చిన్నశిశువు పసిపాపఁడు, కన్నులు దెఱవఁడు చక్కఁగా బవరము ము
న్నెన్నఁ డెఱుఁగం డనిచన, కిన్నిసువుం బొదువఁ జేతు లెట్టాడెనో? 15

ఆ. పాలపాపఁ డగుట బాలభానునిఁ జూచి, పండటంచు వచ్చి పట్టికొనినఁ
బట్టి బట్టి యుగ్గు పెట్టి పోరాడక, నిట్టు ఇట్టు సేయ నేల? యనిన. 16

మ. పరమేష్ఠిప్రముఖామరేశు లనిలోఁ బద్మాక్షి! నీపుత్త్రుతోఁ
దరమే? పో రొనరింప మాదృశులకున్ ధాత్రాశుగస్తంభనో
ద్ధురదోస్తంభవిజృంభణోగ్రుఁడు సమర్థుం డాట నీ మేటికిన్
బరుఁడై మీఱునవీరుఁ డెవ్వఁ డని సంభావించి రాసాటికిన్. 17

ఉ. మాటలు వేయు నేల? హనుమంతు మహాబలవంతుఁ డిన్నిరా
ఘాటపటుప్రతాపశిఖ గ్రమ్మిన నీ వెసమాయ లాయెకం
బాటి వహించునే? యుఱక పై నుఱుకం జను కోటిధాటి? యి
ప్పాటి క్షపాటకోటికి నపాటము గాటముగా ఘటిల్లదే? 18

క. చిత్తేశ! నాప్రియోక్తులు, చిత్తములో హత్తికొనుము శ్రీమారుతిపై
బత్తి గనుము బహుసుఖసం,పత్తి మనుము నీ వటంచుఁ బహుతుక చెలుపన్. 19

క. అలదోషాచరుఁ డను ని,శ్చలదోర్బలశాలిఁ దొడరఁ జనిన నెటులు గాఁ
గలదో యని వెఱపవల దో, యలదోపమవేణి! నాదుశౌర్య మెఱుఁగవే? 20

క. అని పలికె నంత నిక్కడఁ, దనుజునికి నరను యవ్విధము చారులచే
వినిపింప విని విభీషణుఁ, డనిలజుకడ కేఁగుదెంచి యప్పుడి ట్లనియెన్. 21

ఉ. టక్కరు లుక్కువుల్ బలుతుటారులు క్రూరులు వేషధారులున్
రక్కసు లాట నెక్కరణి రాయిడి సేయఁ దలంచివత్తురో
యిక్కపికోటికిన్ నృపుల కిప్పుగదా! బహిరంగజీవ మిం
కొక్కటి పేర్మిఁ బ్రోవఁదగు నింపఱ నేఁ డని విన్నవించినన్. 22

సీ. ఆత్మీయచలనలీలాధూతకంజాతగర్భాండభాండోర్ధ్వఖర్పరంబు
నిజకర్బురప్రభానిర్భేదితక్ష్మాధ్రశాసనోపగ్రబాణాసనంబు
ప్రత్యర్థిరాక్షసప్రాణాపహృతిక్రియాఖేలకాలవ్యాళఖేలనంబు
పర్వతోత్పాటనోద్భటపాటవకఠోరతాటోపవిజితవజ్రాయుధంబు.
తే. నై వెలుఁగెను లాంగూల మట్టె పెంచి, క్రింద మీఁదట నెల్ల నేకీభవించి
చుట్టు నేరుఁ గోటఁగాఁ బెట్టి యొక్క, పట్టునను నెట్టుకొని గాఢపట్టి యుండె.

తే. వజ్రపంజరమున నున్నవానికంటె, నిశ్చయస్థితిఁ గపికోటి నిదురఁ జెంద
శ్రాంతిఁ బొందిరి రామలక్ష్మణులు నపుడు, ప్రహరి దిరుగుచు రావణభ్రాత యుండె.

వ. అయ్యవసరంబున. 25

ఉ. గాఁడుపుగావిబొట్టు మొలఁ గన్నపుఁగత్తియు నలివట్టిలో
ఘూఁటిననొక్కుబూదిముడి మాయలమందుకరాట మొంది దో

పాటుఁడు దొంగయంగున రయంబున వచ్చి కపీంద్రువాలః
గోటితెరం గెఱుంగుటకుఁ గూర్చినవేగులవారిఁ బంపినన్. 26

ఆ. నేల త్రవ్వి త్రవ్వి నిలిచె సూపముఖుం, డెగిరి యెగిరి ఘటకుఁ డెత్తువడియె
వెనుక ముందు గాఁగ వినికిచేసినవారి, వలనఁ గోటతెఱఁగు వాఁడెఱింగి. 27

పంచచామరము.
విభీషణాకృతిన్ వనాటవీరుఁ జేర మైత్రిపూ
ర్వభాష లాడి చొచ్చి పోయి రాము లక్ష్మణున్ నిజ
ప్రభావలీలఁ గాంచునాత్మపట్టణంబుఁ జేరఁ బో
యి భద్రకాళిచెంత నుంచి యుంట వేడ్కనున్నచోన్. 28

సీ. అంత విభీషణుఁ డవ్విధం బెఱిఁగింపఁ బాతాళలంకేశుపట్టణంబు
మార్గంబు గని పోయి మత్స్యవల్లభనాముఁ దనకుమారు రణంబునఁ దరించి
నగరాంతికమున నున్నఁ బదంతరంబున దుర్దండి యనుదానితోడువలన
దనుజుమర్మ మెఱింగి ద్వారపాలురఁ జంపి పురిఁ జొచ్చి పలుసేనఁ బొలియఁజేసి.

తే. తస్కరుచి బుత్రమిత్రపౌత్రంబు గాఁగఁ, దక్షణంబునఁ దునిమి దుర్దండిసుతున
కప్పుడ మొసంగి యాతఁడు తన్నుఁ గీర్తింప,రాసుతులఁ దెచ్చెఁ గ్రమ్మఱ నాథునుండు.

క. ఇట్టియసహాయశౌర్యం, బిట్టనిగూఢప్రయత్నహితచాతుర్యం
బిట్టిఘనధైర్య మంజన, పట్టికె కా కెందుఁ గలదె? పరికింపంగన్. 30

క. కపు లలరి రుర్విఁ నాలో,కపులఁ గని జగము లుత్సుకత్వ మెనసెఁదో
రవుమహిమ హనుమ నిర్జర, రిపుహాఁచ్చరుని సంహరించుటవలనన్. 31

ఉ. ఆప్పుఁడు దన్నుఁ గేర్చి యిటు లాపదఁ జెందినఁ బజ్క్తికంఠుఁడుం
బ్రాప్తవిచారుఁడై మఱి యుపాయము గానక సంగరక్రియో
ద్దీప్తమనోగతిన్ రఘుపతిన్ దొడరన్ జనుదేర విక్రమా
వాప్తిని ఖడ్గరోముసిని వాయుకుమారుఁడు డాఁకె వీఁకతోన్. 32

క. నిస్తులనిజముష్టిహతి స,మస్తము స్తుతియింప దనుజుమస్తముఁ గెడపన్
భూస్తటిఁ బడె వాస్తోష్పతి, హస్తాసిధ్వస్తపర్వతాకృతి వాఁడున్. 33

మ. అనిలోఁ బజ్క్తి ముఖాహగప్రహృతి సేయంజాలియున్ వాయునం
దనుఁ డిచ్చం దశకంఠకంఠదళనోద్దండైకదోర్దండమున్
దనకోదండవిముక్తచండశరకాండప్రాప్తకీర్తిప్రతా
పనిరూఢోన్నతి రామభద్రున కదభ్రస్ఫూర్తివర్తిల్లఁగన్. 34

క. పావనిముందర మశకము, రావణుఁ డన నెంత పట్టి రాచఁగ లేఁడే?
దేవునికీర్తి జగత్త్రయి, తావుకొనఁగ నూరకుండుటయ కాక యనిన్. 35

మ. కనకక్ష్మాధరదేహదీప్తి దనరాకన్ ముప్పునఁగాఁ దెల్ప ఘో
రనిశాటీకరిణీగణంబు హరిగర్జం దాఁకఁ గారానివా
సనిరుద్ధామరకామినుల్ ప్రమదబాష్పస్ఫూర్తి శోకాగ్నిఁ బా
య నిలాకన్యక డాయ వచ్చి వినయుం డై పల్కె సౌమ్యోక్తులన్. 36

క. చిత్రచరిత్రుఁడు కపిపతి, శత్రుశిరస్థిరమునఁ గాక సడలించెఁ జామీ!
ధాత్రికి నేఁ దెలుపుట జన,యిత్రీ! నిజ మయ్యె నని కపీంద్రుఁడు దెల్పెన్. 37

ఉ. నొచ్చిన నౌషధక్రియల శూల్కొనఁ జేయుట శత్రు నాశముం
జొచ్చుట హెచ్చుటల్ సహజశూరతఁ జచ్చినగంధమాదనున్
వెచ్చఁగఁ గాదె! యింత జగతీస్థలి నా విని గోత్రమాత్రజుం
డచ్చెరు వొంది తెల్పఁదగు నాకథ యన్న వసిష్ఠుఁ డిట్లనున్. 38

మత్తకోకిల.—
రావణాసురవీరుఁ బోరను రాముఁ డీగతిఁ జంపినన్
దేవతల్ చనుదెంచి స్వామి నుతించి కూలినవాన రేం
బ్రావళిన్ బ్రతికించి పోవ ననంతరంబున జానకీ
దేవితోఁ బతి పుష్పకస్థితిఁ దేఁరిల్లుచు వేడుకన్. 39

చ. ఘనముఖు లైనవానరశిఖామణులన్ దనపుష్పకంబుపైఁ
గనుఁగొని గంధమాదనునిఁ గానక యెక్కడఁబోయె నావుడున్
బెనఁగొనుభక్తి నప్పుడు విభీషణుఁ డాతఁడు కుంభకర్ణుతో
మొనసిన మైనలంతవడి మున్ననిలోఁ గడతేఱె నావుడున్. 40

ఉ. వేసనఁ దత్తఱిల్లి రఘువీరుఁడు పల్కె మఱియు కార్యలీ
లాప్రతిఁ దోడు వచ్చి యకటా! తెగటాఱెనె గంధమాదనుం
డిదురవస్థఁ బాప ఘనుఁ డెవ్వఁడొకో? యన జాంబవంతుఁడే
లా? దురపిల్లఁ బావని గలండు భవద్వ్యథ మాన్ప నన్నచోన్. 41

ఉ. భూపతి సంతసించి ప్రియపూర్వముగా హనుమంతుఁ జూచి మా
యాపద లెల్లఁ బాప మహిమాంబుధి నీవె కదయ్య! శత్రుచే
కూపడిపోయె నాతఁ డొకరుండు సమస్తకపీంద్రకోటిలో
నాపనిఁ బూని వచ్చి తెగినం దగునయ్య? యుపేక్ష సేయఁగన్. 42

ఉ. ఎక్కడ నున్నఁ దేఁగల వహీనబలాఢ్యుఁడ వేటి నిక్కడం
జిక్కిన కార్యముల్ దడవు సేయక సేయు మటంచు నక్కునన్
గ్రక్కున మక్కువం బొదివి క్రమ్మర మూర్ధముఁ జక్కి మూర్కొనన్
బొక్కపుబత్తి నిక్కి నృపసోమున కాయన మ్రొక్కి యిట్లనున్. 43

హనుమంతుఁడు బ్రహ్మలోకమునుండి గంధమాదనుం దెచ్చుట.

ఉ. హెచ్చన నేల? శ్రీరఘుకులేశ్వర! యిప్పుడె మృత్యుగర్భమున్
వ్రచ్చెద దండపాశభటవర్గముతోఁ బడఁబెట్టి యావలన్
జొచ్చెద నందుఁ జూడఁగలచోటులఁ జూచి నిమేషమాత్రలోఁ
దెచ్చెద గంధమాదనుని దేవర! చూడు మటంచు నుద్ధతిన్. 44

సీ. పెళ పెళ పెళ నార్చుభీకరార్భటులచే దిక్పాలిగుండియల్ దిగ్గుమనఁగ
బిర బిర బిరఁ ద్రిప్పుపృథువాలవిస్ఫూర్తిఁ దూలంబులై గిరుల్ తోననెగయఁ
గహ కహ కహ నవ్వుకఠినాట్టహాసంబు సురలఁ గాంతాశ్లేషసుఖులఁ జేయ
బిస బిస బిసఁ బోవుపెనువీఁక నిలలేక పైమేఘములు పటాపంచలుగను
తే. నుప్పరమునకు గుప్పించి యుబ్బి గబ్బి
నిబ్బరంబైన సంయమనీపురంబు
ద్వారమునఁ జేర్చి యార్చినఁ దత్తఱిల్లి
జముఁడు పఱతెంచి పూజించె సంభ్రమమున. 45

క. సద్భావ మెసఁగ నిట్లను, మద్భవనమునందు గంధమాదనకపి లేఁ
డద్భుతవిక్రమ! సరసిరుహోద్భవునెడ నిప్పు డాతఁ డున్నాఁ డనినన్. 46

ఉ. మంచి దటంచు మ్రొక్కి పవమానకుమారుఁడు భూర్భువర్మ్మహో
దంచితపుణ్యలోకములు దాఁటి క్రమంబున సత్యలోకముం
గాంచి తదీయవైభవము కన్నులపండువు సేయఁ బోయి య
క్కాంచనగర్భుఁ డున్నపురికాంచనకూటము సొచ్చి యచ్చటన్. 47

సీ. ద్వాదశార్కకిరీటతటకీలరుచు లంఘ్రిపద్మంబులకు మధుపములు గాఁగ
నమరఘాలన్యస్తహస్తాంజలులు వాకిటికిఁ బద్మకోశమాలికలు గాఁగ
నటనలీలాప్సరఃకుటిలాలకాలోకనంబులు నీరాజనంబు గాఁగ
వర్ణనాయితయతీశ్వరభాష లాత్మచారిత్రవన్యాలకుఁ గేరికలు గాఁగఁ
తే. దనసుతుండు వీణె వినిపించువిధమున
కెరద మయూరంబుగాఁ గూర్మి యిగురులొత్త

నాసరస్వతిఁ గూడి పద్మాసనమునఁ
గమలగర్భుండు పేరోలగమున నున్న. 48

తే. అచ్యుతజనంబు పసమేనిపచ్చనిబిగి, కచ్చెరువుఁ జెంద నలువకు వచ్చి మ్రొక్క
గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి నీవచ్చుటేమి, మచ్చిక వచింపు పవనకుమార! యనిన. 49

ఉ. అక్కపిచంద్రుఁ డిట్లను మహాత్మ! సమస్తము నీ వెఱుంగవే?
యిక్కడ గంధమాదనకపీశ్వరుఁ డుండు టెఱింగి వచ్చితిన్
గ్రక్కునఁ బంపు మక్కపిశిఖామణిఁ జూడక పోవకున్న వాఁ
డక్కడ రాముఁ డన్న విని యాతని నిచ్చి విధాత యిట్లనున్. 50

ఆ. ఇతఁడు రామకార్యహితబుద్ధి ఘటకర్ణు, మేన నలఁగి తొంటిమేను మాని
యజరుఁ డమరుఁ డయ్యె నవని కంపఁగఁ జెల్ల, దైన నీవు రాఁగ నంపవలసె. 51

క. తను పుడిగినజనుఁ గ్రమ్మఱఁ, గొనితెచ్చెద ననుచుఁ బూనుకొని రా వశమే?
వినుతప్రభావతేజో, ఘన నీ వగుసేయంచె చెల్లెఁ గాక మహాత్మా! 52

మ. అని ప్రార్థింపఁగ బ్రహ్మ సన్నుతులు సేయన్మ్రుఁ దై గంధమా
దనునిం గౌఁగిటఁ జేర్చి తోడుకొని రాఁ దత్తజ్జగద్వర్తనుల్
దన తేజోబలధైర్యశౌర్యమహిమల్ వాక్రుచ్చి వర్ణింపఁగాఁ
జనుదెంచెన్ రఘురాముచెంత కతులాశ్చర్యప్రభావోన్నతిన్. 53

సీ. వచ్చితె మాతోడినెచ్చెలితన మిప్పు డఱచితో యని చెంతఁ జిరుగువారు
నీవు లేకుండిన నెంపఱు లేనట్లు యుండె మా కని చేతు లూఁచువారు
ఎచట నేతెంచె నీ కిటువంటిదేహంబు మరలనం చంగంబు లరయువారు
నా పేరు చెప్పుమా నాఁడు నే నే మంటి నని తొంటిచందంబు లడుగువారు

తే. ఎచటనుంటివి? మముఁ బాసి యిన్నిదినము, లెటుల నచ్చోటఁ గరుదెంచె నీమహాత్మఁ
డనుచుఁ గపు లెల్ల గంధమాదనునిఁ జుట్టుకొనిరి మృతజీవిఁ గ్రమ్మఱఁ గనుటఁ జేసి.

క. అనిలజ! నీవె విధాతవు, నిను మది గాకున్న మృతుని వెనుకొని మరలం
గొనితేవచ్చునె? యితరుల, కని కపివిభు లెంచ స్వామి కనిలజుఁ డంతన్. 55

తే. వినయమున మ్రొక్కి గంధమాదనవనాట, చంద్రుఁ బోడ గానిపింప నాశ్చర్య మంది
మెచ్చి కౌఁగిటఁ గ్రుచ్చి భూమిపతి యవల, సేతుతటమున శివుఁ బ్రతిష్ఠించె ననిన.

ఉ. గౌతమసూతి పల్కె ననఘా! మును రాముఁడు శంభులింగము
న్సేతువుభూమి నేమిటికి నిల్పె నొకో! పవమాననందనుం
డాతఱి నేమిదైన విహితాద్భుతకర్మము లాచరించెనో!
చేతన కింపు గుల్కఁగ వచింపు మనంగ వసిష్ఠుఁ డిట్లనున్. 57

ఉ. ఎక్కడ నద్భుతక్రియ వహింపఁడు? రామకథాంబురాశిలో
నక్కలిచక్రవర్తి సకలాత్ముఁడు రాము శివప్రతిష్ఠ పెం
పెక్కఁగనై ఘటించె విను మిక్కథ యక్కరణిన్ రఘూద్వహుం
డిక్కడ గంధమాదననగేంద్రము చెంగట వచ్చునంతటన్. 58
తే. దశరథాత్మజుఁ డుండఁ గాఁ దండకావ,నాంతరంబున నున్నమహర్షివరులు
వచ్చి పూజించి శుభసూక్తివైభవంబు, భాసిలఁగ నిట్లు నభినుతి చేసి రపుడు. 59
సీ. రవివంశసంజాత! సవనావనోపేత! ఘనశాతశరధూతదనుజజాత!
చలితయోషాశాప! దళితశంకరచాప! క్షితిసుతాంకదీప! శ్రుతికలాప!
భార్గవాహంకారభయదబాహాసార! సంప్రాప్తకాంతార! జయవిహార!
యినతనూభవపక్ష! యింద్రనందనశిక్ష! సింధుబంధనదక్ష! జితవిపక్ష!
తే. పాలితవిభీషణైశ్వర్య! పరమధైర్య!, రక్షితాయోధ్య! సేవకారంభసాధ్య!
శరణు వొందినవము నేఁడు కరుణఁ జూడు, రవిసహస్రమహస్సాంద్ర! రామచంద్ర.
క. అని కుంభసంభవాదులు, వినుతించిన సంతసించి విభుఁ డతిభక్తిన్
మునులకుఁ బ్రాంజలి యై వం,దన మొనరిచి ప్రావృడంబుదధ్వని ననియెన్. 61
సీ. అఖిలజీవులకు సంప్రాప్యుఁడ నైననే నతివిశుద్ధాత్ముఁడ నౌట కేమి
యరుదు మద్దృష్టిగోచర మైనజంతు వెప్పటికిని కైవల్యభాజన మగు
నైన సుస్వాంతవిజ్ఞానసంతుష్టుల శిష్టుల సర్వభూతేష్టతముల
నిరహంక్రియుల శాంతినిధుల జితేంద్రియు లగువారి నెఱిఁగి సాష్టాంగ మొరఁగి
తే. సేవ గావింతు బ్రహ్మణ్యదేవుఁ డనఁగ, నేను వేఁడెదఁ బౌలస్త్యుఁ డైనదైత్య
పతి వధింపంగ నైనదుష్కృతి దొలంగ,నిష్కృతి వచింపుఁ డిపుడు మునివరులార!

రాముఁడు బ్రహ్మహత్యానిష్కృతికై శివప్రతిష్ఠ సేయుట.

మ. అనినన్ మౌనులు సంతసించి పరమాత్మా! నీకు దోషంబు గ
ల్గునె? లోకంబు ననుగ్రహించుటకు నాలోచించి తద్దైన శం
భుని నిచ్చోటఁ బ్రతిష్ఠ సేయు దురితంబుల్ వాయు లింగప్రతి
ష్ఠ నుతింపన్ బరమేష్ఠి నేరఁ డన నస్మాదృగ్జనుల్ నేర్తురే? 63
తే. కాశికాలింగదర్శనాగతఫలమున, కరయ శతకోటిగుణితమహాఫలంబు
గలుగుజనులకు నీపేర గంధమాద,నమున నేఁపారుశివదర్శనంబు సేయ. 64
క. దంబడరఁగఁ బవనంబు జ,వంబడచు జవంబునన్ భవం బడఁప సదా
లంబ విలంబము సేయక, సాంబుఁ బ్రతిష్ఠింపు మని మహర్షులు పల్కన్. 65
వ. సంతోషతరంగితాంతరంగంబుతో హరిత్తురంగకులతరంగిణీరమణతరంగలాంఛనుఁ

డు లింగప్రతిష్ఠాపనంబున కథంగుడమాంగల్యముహూర్తంబు ప్రసంగించి మునిపుం
గవులవలన ముహూర్తద్వయమాత్రంబుగా నెఱింగి కుఱంగటం జెలంగుసమీర
కుమారుం గనుంగొని. 66

కం. కలధౌతధరాధరమున, కలిగినలింగంబు నాల్గుగడియలలోఁ దే
వలయు నట పోయి తెమ్మా! వలయుదువే యెట్టిపనుల కనిలకుమారా. 67

మ. అనినన్ స్వామి! హసా దటం చరుఁడు బాహాస్ఫాలి యై గంధమా
దన మెట్టటు యూఁగఁగా నెగిరె గంధర్వాప్సరస్సిద్ధసా
ధ్యనిశాటోరగకిన్నరప్రముఖు లాహా యావిజృంభంబుతో
నను కైలాసమె తెచ్చునో యని ప్రవోన్నత్యంబు వర్ణింపఁగాన్. 68

తే. ఎగిరి కైలాసగిరిఁ జేరి తెగువ మీఱి, యల్లసామీరి శివలింగ మందు వెదకి
వెదకి కానక కానకవిభుఁ దనర్చు, నచటఁ గానక వెఱఁగంది యందు నిలిచి. 69

మ. చరణాంగుష్ఠముచేత భూమిఁ బొడగొని పక్షద్వంద్వమున్ విచ్చి భా
స్కరు వృష్టించుచు నూర్ధ్వబాహుఁ డయి నిశ్వాసంబు బంధించి బం
ధురనిశ్వాసముతోఁ దపంబు సలుపన్ దోడ్తోన ప్రత్యక్షమై
హరుఁ డిష్టార్థము వేఁడు మన్న వినతుండై పల్కె సద్భక్తితోన్. 70

కందద్వయగర్భితసరసిజవృత్తము.—

వీనా నిన్నున్ ధ్యానమహీనాదృతి గొని కనుఁగొన నెవ నహహ మహా
మౌనీశానుల్ భానుసమానుల్ మది నిజ నెఱుఁగక మనికితపమెఁగా.
ఏనామం బే లోనిడినే నంతటిమిఁ గొలువఁగ నెనరున దనరన్ *
సానందోక్తుల్ మానక యా నంచని మనుపఁగఁ దగు వనప్రభనయనా! 71

కందద్వయగర్భితభాస్కరవిలసితవృత్తము.—

తాపము గెడపఁగ నోపినచూపున్ దాపసమనసుల సొబగగురూపున్
పాపపుదనుజుల మాపినయేపున్ బంకజభవునకు హితవగుతూపున్
గోపురవిలసన మాఁగినమూపున్ ఘోరహాలహలము మొనసినయేపున్
గోపతిగమనము చూపినకోపున్ గూడితవరుచిఁ గొలిచెద నభవా! 72

స్రగ్విణీభుజంగప్రయాతగర్భితవృత్తము.—

శ్రీకపర్దీ! మునిశ్రేయ! కామాపహారీ! కృపావార్ధి; నీరేజహృత్సేకరా
ధ్యా! కపాలస్ఫురద్ధస్త! గండేభదారీ! కపోలోజ్జ్వలశ్రీ! జగజ్జీవనా! 73

తే. వేళ తప్పక రమ్మని విభుఁడు పల్కె, నిప్ప మొనఁగూర్పవే యన్న నీశుఁ డలరి
ధ్యానని కప్పుడు లింగద్వయం బొసంగి, తత్క్షణంబునఁ జూడ నంతర్ధిఁ జెందె. 74

ఉత్సాహ.—

అంత నిండు సూనిపండ్రు లోపలికిఁ జేరి యం
త్యంత తాపసులు చేసె నన్మహేశ నిర్మల
స్వాంత సీత చేసినట్టి సైకతంపు లింగ మీ
వింతలోఁ బ్రతిష్ఠ సేయు వేళ యేఁగెఁ గాన్. 75

సీ. అనిన మునిఁడు నన్నయాననశీల సీతను హనుమత్ప్రాప్తయగుచు
జ్యేష్ఠమాసంబున సితపక్షమున దశమి భద్రవారంబునను హస్త
తారను గరజకరణాఖ్యమున వ్యతీపాతయోగంబునను భాస్కరుండు
వృషభంబునను గన్య నిండుఁ జంద్రుఁడునుఁ బుణ్యదనయోగమునను గంధ

తే. మాదనాచలమున సేతుమధ్యమునను, జేసె లింగప్రతిష్ఠ ప్రసిద్ధి గాఁగ
నఖిలలోకప్రతిష్ఠార్థ మట్టివేళ, నభవులింగప్రతిష్ఠ యద్భుతంబ కాదె. 76

సీ. ఆవాహన మొనర్చి యర్ఘ్యపాద్యము లిచ్చి భక్తితోఁ బురుషసూక్తి నమక
చమకాది వేదమంత్రములతోఁ బంచామృతస్నాన మొనరించి పవనసంద
నానీతగంగాదినదీకదంబజలంబుల నభిషేచనంబు చేసి
వసనవిభూషాదు లొసఁగి దివ్యసహస్రనామంబులను బూజనంబు సలిపి

తే. ధూపదీపంబు లొసఁగి తాంబూల పక్వఫలసమన్వితనైవేద్య మర్పించి యంత వీటి
కార్పణంబు ప్రదక్షిణ మాచరించి, సన్నుతిఁ జేసె శ్రీరామచంద్రుఁ డపుడు. 77

నాగబంధము.—

చ. జయ జయ పన్నగేశయ! హరా! సారసగర్భశిరోహరా! పురం
జయ విజయాభినేయ! మృగసంగకహస్త! పుణ్యాతిభంగదా!
భయదమహానగేశయ! భవభంజన గర్వభిల్ల! యమోహ! య
వ్యయ మునిరా! శివా! యమరవారణపుణ్యద! రామలింగసూ! 78

కందగర్భితమణిగణనికరము.—

నాగదొరగని ద్రోసిసినసివముల్, సెగగను కనుఁగొనఁ జెనకిన పసయున్
మగువ సగము గలమయియుసనిగనన్, సెగడినదిన సుకి కసిపెస నభవా! 79

అనులోమవిలోమకందము.—

ధీర హిమభామహీ రధీ, తారరనా మసహరాహంసమ వారరతా
మారవరవీరపరమా, సారసదాయ పదాద యదాసరసా. 80

పంచచామరము.—

ధరాధరాధిరాజభూసుధాధరాధరాధరా!
ధరాధరాతిదూరసారదాచ్ఛకీర్తిసుందరా!
పురందరావరాగదారణాపురందరా!
సురాసురస్థిరాసురార్చ్యశుద్ధమూర్తిభాసురా! 81

తే. అని నుతించినఁ బ్రత్యక్షమై శివుండు
మీరు నిల్పినలింగ మీ మీఁద సకల
పూజ్యమును దోషహారమును బుణ్యఫలవి
ధాయి యగు నిక్క మని యేఁగెఁ దత్క్షణంబ. 82

తే. శ్రీరఘుస్వామి గంగాభిషేకమునకుఁ
బానశుద్ధోదకములకై తత్సమీప
ధరణిఁ దనవింటికోపునఁ ద్రవ్వి నూయి
సేయ నది కోటితీర్థప్రసిద్ధిఁ గాంచె. 83

ఆ. వినినయంత సుకృతవిభవరీతు లమర్చుఁ
గనినయంతఁ బ్రకృతికడకుఁ జార్చు
శుభము లొసఁగ నేర్చు నఘిమతం బొనఁగూర్చు
కోటిసరము కలుషకోటిహరము. 84

తరల.—

సురమునీంద్రులు సిద్ధసాధ్యులు శోభనక్రియ [illegible]నకీ
పురునిలింగము పూజసల్పిరి వానరుల్ పరమాదరా
గరసవారిధి నోలలాడిరి కంజగర్భదిగీశ్వరుల్
పరమభక్తి నుతించి రన్నదు బల్కె శ్రోత వసిష్ఠుతోన్. 85

క. కాలము దప్పక రమ్మని, లాలించి మరుత్సుతుని నిలాపతి పనుపన్
గైలాసంబునకుం జని, యాలస్యము చేసెఁ దెలుపుఁ డతనికత యనన్. 86

చ. మునిపతి గౌతమాత్మజుని మోము గనుంగొని పల్కె నీగతిన్
దినకరవంశుఁ డీశ్వరుఁ బ్రతిష్ఠ యొనర్చినమీఁద వాయుసూ
నుఁడు సమందబుద్ధి శివదత్త మహత్తరలింగయుగ్మముం
గొని ఘనవేగి యై గిరులు ఘూర్ణిల వచ్చుచుఁ ద్రోవలోపలన్. 87

ఉ. ఉగ్రమయూఖవంశుఁడు ముహూర్తము దప్పక లింగమూర్తిఁ బ్ర
త్యగ్రవిధిని నిల్పఁడుగదా! జగదాదరణీయకీర్తి మ

జాగ్రదుదారబుద్ధిఁ గనఁజాలక యుంటిటిలోన సన్యలిం
గగ్రహణంబు సేయుటె విచారము చెల్ల నటించు ముంగలన్. 88

సీ. జడి వట్టి సరియుసిగ్గరులభూపులసోన తావిఁ జెంగెడుమిళిందముల మ్రోఁత
జెఱకుఁజూపులనించుతళుకు మించ నటించు తెఱఁగంటి చెలులయందియల మ్రోఁత
జయ రాజశేఖర! జయ ధరాత్మభవేశ! యనుచు వేల్పులు సన్నుతించు మ్రోఁత
తంత్రులు సారించి తపసి వీణియమీటఁ బరగుగీతపరంపరల మ్రోఁత
తే. మద్దెలల మ్రోఁత ఋషిపాఠ్యమాన వేద
మంత్రముల మ్రోఁత లోకక్కై మట్టుమీఱి.
తనకు శ్రీరామలింగసంస్థాపనోత్స
వంబు సూచింప సోకయింతపడంబు మాసి. 89

చ. ధరణికి డిగ్గి రామవసుధాధిపతికిన్ నతిచేసి జానకీ
తరుణికి మ్రొక్కి లక్ష్మణుపదంబుల కానతిఁ జేసి సమస్తవా
నరుల యథోచితస్థితి మనఃప్రమదంబున ముంచి సైకత
స్థిరశివలింగపూజనము సేయు రఘూద్వహుఁ గాంచి ఖిన్నుఁడై. 90

క. కంపింపఁ బెదవితో నున, కెంపుంజిగిపన్ను కన్నుఁగ్రేవల నీటం
జెంపలు దడియఁగ శోకపుఁ, గంపనఁ బవనసుతుఁడు రామునిఁ బల్కెన్. 91

క. కనవలవదు ననుఁ బోలిన, తనుజాతుని నెప్పటికిని తల్లి! నిజం బో
జననాథ! వ్యర్థాస్థూలము, ననువుండిన నేమి లేక తలఁగిన నేమీ? 92

ఉ. అంచితముంపఁ బట్టెఁ గనుఁ బ్రియంబునఁ దెచ్చు "సమీరపుత్ర! నీ
కెందు నసాధ్యముల్ గలుగ విప్పుడె తప్పక వెండికొండ నెం
చం దగులింగముం గొని వెసం జనుదె"మ్మని తెచ్చునంతలో
దండడి చేసి వాసి సికతామయలింగము నిల్పఁ జెల్లునే? 93

క. నే నెంత నాదుబల మనఁ, గా నెంత యనంతశక్తికలితుఁడవు నీ
కేనా? యుద్యోగంబులు, పూని ఘటింపం దయామృతపూరితహృదయా! 94

క. పరితాపానలకీలల, ఖరియించి నసించుకంటెఁ బ్రాణంబులు వే
గిర మేఁ బెడఁబాసి మఱి నీ, చరణంబులు గనుట మిగులసౌఖ్యం బనుచున్. 95

భుజంగప్రయాతము.—
వగం బట్టుబాష్పాంబువర్షంబులతోడన్
జగం బిట్టు చింతించుతీవ్రంబు గూడన్

సెగం బెట్టునిట్టూర్పుచే మోము వాడన్
దగం దొట్టునక్షెట్టి దర్శించి క్రీడన్. 96

క. కరుణ జిగి చూపుమాపులు, చిఱునగవు ప్రసన్నముఖము చిన్నిపలుకులున్
మరులుకొనఁజేయఁగసోయగ, మరుమగ నను రామదేవుఁ డనిలజుతోడన్. 97

ఉ. ఇంతవిచార మయ్యెఁగద! యేనుప నీ తనుభేదయుక్తిని
స్వాంతమునందు వర్తిలుట నన్యుఁడు నే నను చింత యెంతప
ర్యంతము జంతుసంతతిహృదంతమునందు వసించు నంతప
ర్యంతము జన్మమృత్యువుల కంతము లేదు సమీరనందనా! 98

ఉ. ఊరక శోకమందెద వయో! వినయోన్నత! సన్నుతుల్ తిర
స్కారము లాత్మరీతిఁ గన సర్వము దేహగతంబు లెవ్వియుం
జేరక చిత్స్వరూప గతిఁ జెల్వగుసేకు శరీరమం దహం
కారము దూర మైన నధికారము గల్గెడుఁ దత్త్వసిద్ధికిన్. 99

క. నిత్యానిత్యవివేకము, ప్రత్యేకము దేహ మనెడుభావము నంత
స్థిత్యచలత్వము గల్గిన, సత్యాశయుఁ డొందు ముక్తిసంపద ననఘా! 100

చ. జననము నొందుజంతువులు సజననం బయి యున్నజంతువుల్
తనువులు వీడు జంతువు లుదారగుణాకర! లెక్కలేవు సం
జననము నొందునప్పుడయ చచ్చుట తప్పదు చచ్చినప్పుడే
జననము తప్ప దేటికి విచారము? నిత్యమె దేహ మేరికిన్? 101

చ. కలిగినయట్టె యున్నవి జగంబులు స్త్రీధనజాతసౌఖ్యముల్
తలఁగనియట్టె యున్నవి సతం బయి దేహము కాలసంగతిన్
నలఁగనియట్టె యున్నది జనంబుమనంబున కింత మాయ వె
గ్గల మని యుగ్గడింపఁ గలకారుణికుండు గురుండు గల్గమిన్. 102

చ. చనియెడువేళ భోజనము సల్పెడువేళ శయించువేళ లే
చినయెడఁ గామినీరతి వసించినవేళఁ గృతాంతుఁ డీజగ
జ్జనముల వెంబడిన్ విడువఁజాలక ద్రిమ్మరుచున్కి నిచ్చలోఁ
గనుఁగొనలేక లోకు లధికస్పృహ మాన రదేమొ! మేనిపై. 103

క. ఈదేహమునకు నీకును, లేదనుబంధ మన దేహలీలావిభవా
పాదిత మగునొకవస్తువు, నీది యగునె? యేల భ్రమ? మనీషివరేణ్యా! 104

తే. కర్మవశమున సుఖము దుఃఖము జనించు, నదియె బీజంబు వివిధదేహాంకురముల
కంగసంగతి హెచ్చుగుం బసుటఁ దొలఁత, దేహి దేహవిభేదంబు దెలియవలయు.

క. పరవస్తువు నావస్తువు, వరి మిత్రుం డ నెడువికృతి యంతయు నంతః
కరణవశంబునఁ గా యని, పరికించితి వేని భేదభావము వాయున్. 106

క. ఏనును నాయది యనునభి,మానంబునఁ గాదె జననమరణము లగుటల్!
మానసమున దేహాద్యభి,మానము లేకున్నఁ బో బ్రమాదము గలదే? 107

క. తను వభిమానించినయది, మన మగుటన్ బుద్ధివలన మఱి దోఁచిన వె
ల్లను మిథ్యగా నెఱింగిన, ననఘా! దేహాభిమాన మంత నడంగున్. 108

క. ఒద లన్య మస్థిరం బని, యాత్మ తెలిసికొని దీన సౌఖ్యము దుఃఖం
బెడ చేసి శత్రువుం బలె, విడువుమికం దదభిమానవిభవము వత్సా! 109

తే. నిజము చెప్పెద విను నీకు నిఖిలజగము, ప్రకృతివశమునఁ గలిగినభాతిఁ దోఁచుఁ
గలిగినది కాదు జ్ఞానియై కాని దాని, కల్పితం బని యితరుండు గానలేఁడు. 110

సీ. ప్రత్యక్ష మైనప్రపంచ మేలాగున సత్యంబు గా దని సంశయించి
కలిగినవిశ్వంబె కాదన్నఁ గనరానియాత్మ నిశ్చయ మెట్టు? లని తలంచి
కర్మాతిశయమునఁ గాదె? బ్రహ్మాదులు ఘనులౌట లని కర్మగతి నుతించి
పరమాత్మకును జీవభావంబునకు భేద మై యుండు నైక్య మెట్లని చలించి

తే. విపులవిపరీతసంశయావేశు లగుచు, నజ్ఞు లై శ్రీధనాసక్తి నన్య మెఱుఁగఁ
జాలక దయుక్తి గురుభక్తి నలుపలేక, మూఢులు సంసారమునఁ జిక్కి చెడుదు రనఘ!

క. అంతఃకరణవశంబున, జంతువులకుఁ జావుపుట్టు సంగత మైన
ట్లెంతయును దోఁచుఁ జూచిన, భ్రాంతియకా కందు లేవు భవమరణంబుల్. 112

తే. పవననందన! సకలప్రపంచమునకు, నశ్వరత్వంబు సిద్ధంబు శాశ్వతంబు
బ్రహ్మ మిందును సందియపడఁగ నేల? మనన మొనరించి తెలియుమీ మానసమున. 113

ఆ. పంచభూతములకు బంచేంద్రియములకు, విషయములకుఁ జిత్తవృత్తులకును
దెలియఁబడక తాను దెలివియై యున్నంటిఁ, దెలియుచున్న తెలివిఁ దెలిసికొనుము.

క. జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయము, లేతాదృశబుద్ధి విడక నేకాకృతి నే
చైతన్యంబునఁ గనఁబడు, చైతన్యమె చూడఁ గలుగు సౌఖ్యము లెల్లన్. 115

తే. తనువు కడఁ ద్రోసి మది నొంపుతలఁపుఁ బాసి
కన్నుఁగవచూపు చంద్రభాస్కరులమండ
లాగ్రముల నుంచి లింగత్రయప్రముక్త
సచ్చిదానందరూపంబు సరగఁ గనుము. 116

ఉ. తత్త్వము లైదు వాటిలఁగ దాఁ దను వయ్యెఁ దదీయమోహసం
గత్వమునం గదా భవము గల్గె నటంచు వివేకి వై రజ

స్తత్త్వతమోగుణేతరవిశాలమతిం దిలకించి చూడు మా
తత్త్వమసీతివాక్యభరితస్ఫురితార్థము వాయునందనా! 117

క. ప్రీతిని హృదయాకాశము, ఘటాకాశంబుఁ గలయ బొందించినచో
నాతఁడె గతలక్ష్యం బగు, చైతన్యాకాశ మొదవు సౌజన్యనిధీ! 118

క. పొడవుగఁ బెరుఁగుట లెల్లను, బడుటకొఱకె కూడు టెల్లఁ బాయుటకొఱకే
పుడమిం బొడముట లెల్లను,గడపట లయమందుకొఱకె గా! కపిముఖ్యా! 119

తే. కాన నిలోన దేహాభిమాన ముడిగి, యద్వయజ్ఞాననిష్ఠ నహర్నిశంబు
నాత్మ చింతయె ఘటియింపు మందువలన, మొనయ నేరవు భవరోగములు కపీంద్ర!

క. మత్కృతము త్వత్కృతం బగు,త్వత్కృత మగు మత్కృతంబు ద్వైతమువలదో
సత్కృతి లింగస్థాపన, సత్కృతి సేవాచరించుసత్కృతి గాదే? 121

ఉ. లగ్నము చారు వౌట జటిలప్రవరుల్ వివరింప భూసుతో
ద్విగ్నమృగాక్షి చేసి యొదవించినసైకతలింగముల్ ప్రియా
మగ్నత నిల్పి పూజన లమర్చితి మిచ్చట నింతమాత్రకై
భుగ్నతఁ జెంద నేల కపిపుంగవ! నాపలు కాదరింపుమా. 122

ఉ. ధీరవరేణ్య! నీ విపుడు దెచ్చినలింగము నేఁడె నిల్పి నీ
పేర జగంబులన్ వెలయఁ బొంపుగ నెల్లజనంబు లింక నీ
పేరిటిలింగమున్ మొదటఁ బేర్కొని పూజ లొనర్చి యంత
నా పేరిటిలింగముం గని యభీష్టగతిన్ భజియింతు రెప్పుడున్. 123

ఉ. ఈవును బ్రహ్మరాక్షసుల నెందఱనేని వధించి తాఁ గలాఁ
గావున నీదు పేరఁ గుతుకంబున శంభుఁ బ్రతిష్ఠ చేసినన్
బోవు నఘంబు లెల్ల పయిఁ బూని మహేశుఁ డొసంగినట్లె
దేవుని వామదేవుని ధృతిం దిలకించినవారె యుత్తముల్. 124

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 125

మ. సికతాలింగము నిసి లింగముఁ బ్రతిష్ఠింపం బలం తేసి దు
శ్శకమా కార్య మటంచు లన్నఁ దిలకించన్ సప్తపాతాళభూ
మికలం బామకొనెన్ మహేశుఁ డిఁకఁ బేర్మిన్ దియ్యనే శౌర్యరా
శి కశక్యం బటు గాక నీసినఁ బ్రతిష్ఠింతున్ భవల్లింగమున్. 126

చ. అనవుడు నెమ్మొగంబుఁ దెలియం గయునవ్వున గంధవాహనం
దనుఁడు రఘూద్వహాంఘ్రులకు దండము వెట్టియు దెంత కార్యమో

దినకరతేజ! దేవప్రతిష్ఠ గదా యని కొంకినాఁడఁ గా
కనిమిషశైలమైన ద్రుహిణాండము దాఁటఁగ మీటఁ నేరనే? 127

సీ. అని విజృంభించెఁ బావని నా శతానందుఁ డావసిష్ఠునిఁ జూచి యచ్చెరుపడి
పరతత్త్వమార్గంబు పరికించి వినిపెను మత్ప్రతిష్ఠితశివోత్పాటనంబు
పరుల కసాధ్యమం చెఱిఁగియు స్వామిభృత్యన్యాయసరణి దానధికుఁడయ్యెఁ
దన కసాధ్యం బైన దాశరథీశ్వరోత్పాటనోద్ధతి కేల పాలుపడియె?

ఆ. నెఱుఁగ కిట్టిచెయ్ది మొనసెనో యెఱిఁగియుఁ, జేయవలసి చేసెనో యథార్థ
వచనరచనఁ దెలుపవలయు నాన్నుడుం దెప్ప, యడిగి తని వసిష్ఠుఁ డతని కనియె.

సీ. శ్రీరామలింగంబు సికతామయంబుగాఁ గాంచించు లోకుల భ్రాంతిఁ బాపఁ
బరఁగ సాంబద్రోహ మొదవించి ఘనుఁడైన నెఱి దూలుననుమాట నిర్వహింప
నతలాదిలోకముల్ వ్యాపించె శివ్రుఁ డన్న రామువాక్యము నిదర్శనము సేయ
నణురేణువైన రామోపాసకుండు నిల్ప నొరుల కసాధ్యమౌ టెఱుకపఱుపఁ

ఆ. దలఁచి రామనాథదైవతోత్పాటనో, ద్ధతి వహించెఁ గాక ధర్మవేది
పరమపుణ్యుఁ డతఁడు ప్రత్యక్షపరమేశుఁ, డజ్ఞుఁడే చెలంగ నవల వినుము. 129

వ. ఇవ్విధంబున దశకంధరపరిపంథివచస్సంధిముద్ధి నుసరింపక గంధవాహనందనుండు
పుండరీకంబునను శుండాదండంబు నిగిడించుమదవేదండప్రకాండంబుమొందున
నాఖండలాదినిఖిలమ్మండలఖండనసముద్దండదండధరాఖండప్రతాపప్రచండదైతేయ
మండలేశ్వరమదాంధకారమార్తాండ కరప్రకాండభీకరతరకరప్రకాండంబుసారించి
నిటాలలోచనవిలోకనజాయమానభయవేపమానగౌరీమానవతీ మానాక్రాంతిత్వదృఢా
లింగనం బగు రామనాథలింగంబు ననాయాసంబునం బెకల్చి యగలన్న దిగులువడక
కలకల నగుచుఁ గిలకిలాధ్వటి సముద్ఘటించి మోఁకరించి వాలం బెగవట్టి కరద్వయం
బునం బట్టి దిట్టతనంబున నిట్టట్టుగా నూఁగియుఁ బట్టుకన్న గట్టియై పట్టుకొన్నయట్టి
లింగంబు నెడ నుట్టిపడుకట్టల్కఁ సహంకారంబున హుంకరించుచుఁ జటచ్ఛట కటక
టంబు లదరఁ జటులతరలోచనంబులఁ జిటిచిటి నిప్పుకలు చెదర గిఱిగిఱి పండ్లుగీటుచు
బహుపక బ్రహ్మాండభాండంబు వగుల నట్టహాసంబు చేసి యిట్టియీశ్వరాపరాధం
బున నేమి పుట్టునో యని పుడమిపట్టి బిట్టడల నింతయహంకృతి దగునే యని
లక్ష్మణుండు నొచ్చుచు నిబలవంతున కింత యసాధ్యం బగునె యింత యని రమాకాం
తుండు చలింప రామప్రయుక్తతృణంబు ద్రుహిణాస్త్రం బగు టెఱింగియుఁ
దత్ప్రతిష్ఠితలింగంబు భంగంబు నొందింపఁ దలంచుట వివేకంబు గాదని విభీ
షణుండు దూఱ నాడూడ నంగద సుషేణ నల నీల పనస జాంబవదాదివనచరనాయ

తులు వమునఁ దోఁచిన తెఱంగునఁ బలుభంగులం బలుక రసాతలాధ్యక్షునికటాక్షం బున జగత్ప్రాణసూనుని ప్రాణంబులకు హాని లేకుండెడు నని మహాత్ములాశీర్వ దింప నభోభాగంబున వారలు గీఱి నగవిదారిప్రముఖబర్హిర్ముఖు గరుడ గంధర్వ కిన్నర కింపురుష యక్ష రాక్షస సిద్ధ సాధ్యాదిపియచ్చరులు నుచ్చైకంఠులతో నిచ్చ నచ్చెరువడి చూడ సప్తమారుతంబులు నిజానుమానలంబుగా వాలంబున బలంబు గూర్ప పాటి యేర్పఱుపరానియున్నిద్రరౌద్రంబునఁ బ్రళయకాలరుద్రుని కరాల రుద్రుం డై దిక్కూలంకషభుజసముల్లోలకల్లోలంబు లై సప్తసాగరంబులు గలంగ నభంగభయభంగురంబు లై సప్తద్వీపజనంబు లల్లలాడ సప్తాశ్వప్రముఖగ్రహ నివహంబులు త్రోవలు దొలంగ సప్తకులపర్వతంబులతో ధరాతల ముఖ్యాంత లూఁగ మహాభూతంబు లాక్రోశింప దిక్కరులు ఘీంకరింప భూమిభరంబు భరింప లేక వ్యాకులపడు కాకోదరలోకనాయకునిఁ బట్టి నట్టిట్టుగుంజరకతమతపరిభ్రమణ నాను టకై ముట్టె బిగఁబట్టి యాదిమకిటిపట్టభద్రుండు గట్టిగాఁ బీటపెట్టె కొట్టియుత్పా తంబు పుట్టె నని పట్టుపుట్టంపుఁబట్టంపువేల్పుపట్టి బెట్టెసపుఁజింత దొట్టికొనఁ బాశాంకుశ త్రిశూల డమరు ఢక్కా టంక ఖట్వాంగాదిసాధనంబులు గైకొని తత్తఱించు కుమారప్రముఖప్రమథులు వారణాననవిరూపాక్షులు నైరించి కాచి యుండ నానతాంగంబున సమంబులుగాఁ గరచరణంబులు కీలుకొలంబునం బెట్టి సింధు బంధనసమయసముత్పాదితసంధరధరాధరబంధురరేఖాభ్యుదయవసుంధరాధరజాలం బగువాలంబున లింగపురాల మామూలంబుగాఁ జుట్టి పట్టి చలపట్టి కరువలిపట్టి యప్పట్టించుకయుఁ దప్పించి యుప్పరంబునం బెట్టెననని పట్టుపలుగనుపట్టి మిట్టి పడుగట్టుఁజేనిగుట్టు మట్టుపెట్టుగట్టి తనంతన బిట్టొగసి రంగంబు వీక తనతోడ వెంట నంటిరాక నిరాకరించుటం జేసి యాకసంబున నిలుపంబడలేక సకలలోకపాల హాహాకారంబులతో నవరంధ్రంబుల బుడబుడ నెత్తురులు వడియ వడి యడఁగి యక్కడికి రెండుగడియలయెడ నొడలెఱుఁగక పరవశుండై పుడమిం బడియె నప్పుడు. 130

క. పవమానతనూజన్ముని, నవరంధ్రములందుఁ దొరఁగునవరక్తము పే
నవలోకసురవధూదృక్కువలయవలయ మనరక్తమండము వెలసెన్. 131

సీ. గమనవేగంబున ఘనజటాబంధంబు గళితమై యంసభాగమున గునియఁ
గేలఁ గుచ్చెలకొంగు గీలించి దగ మించ నసురుసురై సీత యరుగుదేర
భుజముల వెడజాఱుభుజపత్త్రపల్లవాంచలము చేఁబూని లక్ష్మణుండు నడవఁ
గైదండ యొసఁగుటకై దండసాఁచినశయ్యముతో దశవిభీషణుండు రాఁగ

తే. నేరిపైఁ జింత లేక హాహారవంబు, తోడఁ గన్నీటిమున్నీటఁ ద్రోవ దడియఁ
దడయ కప్పుడు దశరథాత్మజుఁడు వచ్చెఁ, బవనతనయుండు మూర్ఛిల్లి పడినయెడకు.

ఉ. అప్పుడు ధూళిధూసరితుఁడై కనుదమ్ములు మోడ్చి మక్షికల్
గప్పఁగొనంగ నెత్తురులు గ్రక్కెడునక్కపిముఖ్యుఁ జేరి మా
యప్ప! యిదేమిరా? యని ధరాత్మజ కన్నుల బాష్పపూరముల్
చిప్పిలఁ గేలుదమ్మిఁ దుడిచెన్ దనుసక్తధరాపరాగమున్. 133

తే. అచట వసియించి తొడమీఁద ననిలసుతుని, శిరము గీలించి నెత్తుటిచేతఁ దడిసి
పుల్లసిలు మోము గనుఁగొని తల్లడించి, ప్రేమ సీతాధిపతి విలపింపఁదొడఁగె. 134

ఉ. దాయలశూల ముద్గర గదా పరశు క్షురికాది హేతులం
గాయము గీయముం గనని కాయ మపాయముఁ జెంది కందెనే
మోయి? మదీయసూక్తి వినవోయి! యి దేటికి మాటలాడ వా
హా! యసహాయశూరవిజయైకవిహార! సమీరనందనా! 135

క. మాతయుఁ దాతయు మీరని చేతులు మొగిడించి సేవ సేయుదువుగదా!
నాతండ్రి! మున్ను నాకును, సీతకు నిపు డేల? భక్తి సేయవు చెపుమా! 136

ఆ. కన్న తల్లిఁ దండ్రి నన్నసోదరులను, జిన్ననాఁటనుండి చెలిమినిండి
మన్నవారి నెల్ల మఱచియుంటిఁగదోయి, గాడ్పుపట్టి నీవు కలుగఁబట్టి. 137

ఉ. క్షోణికుమారికామణి నశోకవనిం గని సంతసించి త
త్ప్రాణము నిర్వహించి వనపాలకులన్ విదళించి రావణా
రీణచమూవరేణ్యుల హరించి చరించుట లెంచ కక్కటా!
స్థాణువుచంద మొంది వివశత్వముఁ జెందుదురయ్య? పావనీ! 138

ఉ. పటుకగర్భబాణము నిశాటకుమారుఁడు నాటనేయఁ బో
రాటము వాయఁ బట్టువడి యట్టిటు మిట్టిపడంగ రావణున్
నోటికి వచ్చి నట్టని యనూనభుజాగతి నిటుమేటికిన్
బాటిలె నేటికిన్ వివశభావము దైవమ! యేమి సేయుదున్? 139

క. నేమంబున నీవున్నను మామూర్ఛ లడంచి ప్రాణి మరలింతు వయో
నే మెందఱ మున్నను నిను, నేమంబున మూర్ఛ దెలుపనేరము తండ్రీ! 140

తే. అకట! కనుసన్న చేసినయంతమాత్ర, నాత్రమున నేఁగి సంజీవనౌషధంబుఁ
దెచ్చి యిచ్చిననినువంటిధీరమణికి, జీవ మెడఁబాయనాయె సంజీవరాయ! 141

ఆ. జగతి యేల నేల సౌమిత్రి యేల సీ, తాలతాంగి యేల తక్కియున్న
వార లేల నిన్నువంటిగుణాఢ్యుండు, లేకయున్న నాకు నోకుమార! 142

క. అని పలురీతుల మారుత, తనుజుని వదనాంబుజంబు దర్శించుచు రా
మనృపాలకచూడామణి, కనుఁగవ పెన్నీట నతని కాయము దడిపెన్. 143

ఆ. అంత మూర్ఛదేఱి యక్షరక్షోవైరి, చింత జాఱి రాజసింహుఁ జేరి
కొంత తన్ను దూఱికొని బత్తిఁ దనదారి, వింతసూక్తి మీఱి వినుతిజేసె. 144

నిరోష్ఠ్యదండకము.—

శ్రీరాజితాకార! సాకారసాకేతరాచారసాకేత రాజన్యసన్యస్తనానాక్రియా! ధన్య సంకీర్తనాసక్తనక్తంచరాదైన్యజన్యాచలాగణ్య! ధైర్యాశ్రయావాస! నిశ్రేయసాధార! సాధారణాన్యత్రయీకేళికాశాలినాళీకరాట్సంతతిక్షీరసిరాకరాధీశ రాకానిశాకాంతశాస్త్రైకరాద్ధాంతగాధేయ యాగాంతరాయక్రియా కారణాదిత్యరాజారినిర్ధారణా! చారణశ్రీహృతాంచజ్జటాధారినారీశిలాకార! శ్రీకంఠకాండాసనాహీంద్రనాగాంతకా శాంతకాంతాంతరంగాధరాకన్యకారిణ కల్యాణకల్యాసకల్యాణ! కల్యాణధాత్రీధరస్థైర్య! రక్షశ్ఛటాహస్తిహర్యక్ష! క్షత్రక్షయాక్షయ్యశక్తిస్థిరజ్యాజరేశానసంఘుర్షణాశాలితా త్రాంత సత్కీర్తిసంఘన్నదిగ్దేశకర్ణాంతదృగ్ధీర్ఘతానందితానందనాత్యచ్ఛశీరేజతేజఃకళానిర్జితానంగరత్నాంగదా! రంగదాకాశగంగాతరంగచ్ఛటాసంగజంఘాలనిర్వ్యాజదక్షేదా! నతాసైకసృశ్యద్దశస్యందనాజ్ఞాదృతారణ్య! తారాకళత్రానన శ్రీచకాసత్కళత్రాశ్రితాశ్లేషణానంద! నానాజటీశాగ్రణీజాగ్రదర్చాలసచ్చిత్త! సత్యాశయాయత్తసారంగ! దైతేయశిక్షాకళాదక్ష! సత్త్రాంత! సాక్షాచ్చిదాకాశసంకాశహేతీ! కిరాతీకృతానేకసత్కార! సత్కారకైరాదృతాదిత్యసంజాత! శాతాస్త్రసంధాత! లేఖాధిరాణ్ణందనాకంధిసంత్రాససన్నాహఛిన్నాదితేయారి! యేరీతి నీరీతి నీరేజజాతాదిధీరాగ్రణీజాలికిం జింత సేయంగఁ జిచ్ఛక్తి సంజ్రిల్లెడిన్ జెల్లరే హల్లకాస్త్రారిదారిన్ గ్రసింపన్ హృషీకేశతాసక్తి రక్షింపఁగం జాసనాఖ్యం జగజ్జాతసృష్టిన్ ఘటింపన్ నటింపన్ ద్రిలోకాధినాథాకృతిన్ జెంది నీశక్తి నిత్యస్థితిం గాంచఁగారాని హేలాగతిన్ రాజలీలన్ రజఃకేళి లాలింపఁగా నెంతయాసక్తి యయ్యారె యయ్యాసతీసంగతిన్ రాగలీలాదృతిన్ గన్నచందాన నందంద క్రీడింపడెందానసిక్రీడ ధ్యానించి యజ్ఞాశిరాజన్యతాక్షాత్సచాంచల్యసంగాంతరంగస్థితిన్ జిక్కితర్కించిహీన క్రియం గాంచి కించిజ్జధీలీల నీహేల శ్రీలాకుటీసక్తిగా నిర్జరాధ్యక్షరక్షావనారక్తిగా నెంచి యిష్టార్థసిద్ధిం గనం జాలె నజ్ఞానరింఛోళినీహాళికం జాతజాతాండకాండక్రియాశాలిగాఁ గాంచి నీచిత్కళాకారరేఖాగతిన్ జ్ఞానదృష్టి న్నిరీక్షించి చిత్తేంద్రియాదిక్రియా

సాక్షిచైతన్యరేఖన్ నిరాఘాటతన్ జేసి రాజిల్లె శ్రీజానకీకాంత నీచెంతనత్యంత
కాంతాకృతిన్ నిల్పి కల్పింపఁగాఁ గంటి నేతాదృగంగాఖ్యలీశాతపన్యస్థితిన్ గన్న
నీచేతనే ఖ్యాతి రాజిల్లెడిన్ ఇందరాత్రించరచ్ఛేదనక్రీడఁ గ్రీడింపఁ దంత్రీ!
జగత్కారణక్రీడ లిచ్ఛాగతిం జెంది యూహ్యంతహీనాకృతిన్ గన్నదెజే గలాఁడే
యిలాకన్యకాచిత్తకాసారసంచార! చంచద్దయాదృష్టి దృష్టించి నాజాతిచేష్టాని
కృష్టేహ దృష్టింప కిష్టాదృతిం జేర్చి రక్షింపఁగా నీకె కా కెరికిం జేరికే? హరి
కల్యాణసంధాయకా! దైత్యహృత్సాయకా! జానకీనాయకా! 145

మ. అని వినుతించి రామవసుధాధిపుచెంత వసించి మూర్ఛిలం
గను గనుదోయిబాష్పములె కౌతుకబాష్పము లైనమాతకున్
జనకకుమారికామణికిఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి కరద్వయంబు చ
క్క నుదుటఁ జేర్చి యి ట్లనియె గౌరవచారువచోవిజృంభణన్. 146

మత్తేభకంపగర్భితసీసము.—
విగతకామాత్ములు విశ్వమాతవుగదా కల్యాణియం చెన్నఁగాఁ దనర్చి
విహితతత్త్వస్థితి విద్యలై త్రిగుణతా హేలాకృతిం జెంది యీక్రమమున
సతతసౌశీల్యవిశాలతల్ వెలయఁగా దర్శించి ధన్యుల్ సదా ముదమున
నిశితబుద్ధ్యున్నతి నిన్నె కొల్తురుగదా సీతా జగత్కారిణీ! తిరముగ

ఆ. ననుచు వివిధగతుల ననిలతనయుఁడు పొగడిన వినుచు దగుకరుణ ననెను
జనకనృపతితిలకతనయ ఘనతరల, సదమృతరససుఖదవిదితగతిని. 147

మ. సకలసజ్ఞానకళాకలాపుఁ డినవంశస్వామి లోకావనో
త్సుకుఁడై శాశ్వతభక్తియుక్తి శివు నీచోటన్ బ్రతిష్ఠించినన్
సికతామాత్రునిగాఁ దలంపఁదగునే నేఁడాదిగా నిట్టిగా
యకముల్ సేయకుమన్న! స్వామిహితకార్యాసన్నతం యంత్రకా! 148

తే. తప్పు చేసితిఁ బలి కని తల్లడిలకు, నీమనశ్శుద్ధి యెఱుఁగు శ్రీరామవిభుఁడు
పాపఁ డాటల కెనసినపనులు చూడఁ, దండ్రికానందములు గాక తప్పు లగునె?

క. స్వామి నిజమర్మ మంతయు, నీమీఁదియనుగ్రహమున నీ కెఱిఁగించెన్
బ్రేమమున దాఁచ కిప్పుడె, నామర్మము దెలిపెదను సనాతనఫణితిన్. 150

క. రామస్వామిపరాత్పరుఁ, డేనూలప్రకృతిఁ గార్యహేతుత్వములన్
మే మిరువుర మై వెలఁగుదు, మామీఁదటియొకరహస్య మధిపుఁడె యెఱుఁగున్.

శా. తత్సాన్నిధ్యవిశేష మేఁ గని మహత్తత్త్వాదితత్త్వైకసం
పత్సామగ్రి వహించి తద్విషయరూపవ్యాపకం బైనయే

తత్సర్వంబు సృజింతుఁ బెంతు నడఁతున్ త్రైగుణ్యవిస్ఫూర్తిచే
వత్సా! మన్మహిమంబె సుమ్ము మతిదృగ్వ్యాపారదృశ్యాకృతుల్. 152

మ. త్రిపుటీశూన్యన కీజగజ్జననశక్తిస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగాఁ
గపిలోకేశ్వర! సత్వసంకలితసంకల్పాకృతిన్ మించి భే
దపుభావంబు వహించి యుండియు నభేదవ్యాప్తి వర్తింతు నీ
యపురూపంపురహస్య మీ వెఱిఁగి నిత్యానందముం బొందుమా. 153

తే. తావకీనాంగకీలాలధార జాఱ, వఱలుకుండంబు నీ పేర వన్నె మీఱ
ఘోరదురితాపహారప్రకార మగుచు, నిది మొదలుగాఁ బ్రసిద్ధి వహింపఁగలదు. 154

సీ. పాడగన్న వడ రెన్నఁ డిడకున్నఁ గడచన్న యెడ మన్ననల నిల్పు నీతటాక
మరుడెంచు బిరుడెంచునరుముంచు తెరనొంచి పెరిగించు గురుఁ జేర్చు నీతటాక
మనువారఁ దనుఁ జేర నెన రూరఁ దనివార నినపారరుచి సేయు నీతటాక
మును మానమున మాన కనుతానమున పాన నెనలేని సిరులీను నీతటాక

తే. మిది జగజ్జనజీవనం బిది సుధైక, జీవనం బిది లోకైక పావనంబు
ఇది తపోధనపరితోష మిది విశేష, మీసరంబు సరంబులమీసరంబు. 155

తే. జనులయెమ్ములు నీసరోజలములందు, నెంతకాలంబు వసియించు నంతకాల
మంతకాలయ మొందక చింతమాలి, దివ్యగతి నుందు రమరసదృక్షు లగుచు. 156

తే. హేళిలీల తమగపాళి పాళి మాలి, వ్రాలులీల సదాలోకలోలలోక
జాలభవహాలహాలహారి! శూలపాణి, త్వత్సరోమణి మునుఁగ దుర్దశ లడంగు. 157

సీ. భవజటాజూటసంభవ యైన గౌతమీనదిలోనఁ దాన మొనర్చుసుకృతి
కశ్వమేధసహస్రశాశ్వతఫల మబ్బు నబ్బుర మబ్బింప నంతకంటె
శతగుణాధికపుణ్యసంపద నింపుగంగాపతంగకుమారికాతరంగ
సంగతి గలసరస్వతిలో మునింగిన నానదీస్నానోపమానఫలము

తే. చేరుఁదావకకుండాభిషేకమహిమ, నహిమమహేశ్వరునంతవాఁడైన దీని
నెఱిఁగియిదమిత్థ మని నుతియింపఁగలఁడె, నిజము చెప్పెద విను మింకె నిష్కళంక!

క. హనుమత్కుండంబున నే, జనుఁడేని తిలోదకము లొసఁగు ముదమున నా
తనిపితరులు ఘృతకుల్యం, దనరుదు రని సపతియై జనకసుత పలుకన్. 159

క. సీతారాములపలుకుల, చేతఁ గలఁకదేఱి యచట శివలింగము సం
ప్రీతిమెయి నిలిపె మారుతి, భూతలజను లెల్ల మొదటఁ బూజ లొసంగన్. 160

వ. ఇత్తెఱంగున లోకోత్తరుం డైనమరుత్తనయుండు సీతామత్తకాశిని చిత్తేశచిత్తహార
లింగంబునకు నుత్తరంబున నిజాయత్తలింగంబు నభంగనిష్ఠం బ్రతిష్ఠించినట

న్నతనిలాంగుళవేష్టనంబున రామలింగంబు పవిత్రయకలితాంగంబై యిప్పటికి జగజ్జనదర్శనంబులకు నిదర్శనం బయ్యె నని రామలింగప్రతిష్ఠాపనకథనంబు దురధిగమజనురంబుధిసర్గకథనం బని వసిష్ఠమునిపురుహూతుండు గౌతమసూతి కిట్లనియె.

ఉ. వాయుజుపై ఘరాత్మజకు స్వామికిఁ గల్గిన ప్రేమ తత్కృపా
శ్రీ యిరవొందుటల్ దెలియఁజెప్పినయీకథ విన్న మేటి నీ
ళ్లాయురుపేతుఁడై బహుధనాన్వితుఁడై వెలుఁగొంది యంతటన్
శ్రేయముఁ జెందు నా విని వసిష్ఠతపస్వికి శ్రోత యి ట్లనున్. 162

ఉ. హృత్పరితాప మార్చి కృప సీగతి మారుతిఁ బ్రోచి రామభూ
భృత్పరమేశుఁ డెందు వసియించె? విశేషము లెవ్వి? శ్రీహనూ
మత్పరసత్కథామృతము మాటికిఁ గ్రోలెదఁ దెల్పవే యనన్
దత్పరతం దపోవిధకథానిదుఁ డమ్మునివర్యుఁ డి ట్లనున్. 163

ఉ. రాజకులైకభూషణుఁడు రాముఁడు పుష్పక మెక్కి జానకీ
రాజముఖీసమేతుఁ డయి రమ్యమతిన్ నిజరాజధానికిన్
దేజ మెలర్పఁ బోవుచును దివ్యులపువ్వులసోనతో భర
ద్వాజులయాశ్రమం బెనసి వాయుకుమారునిఁ జూచి యి ట్లనున్. 164

చ. పరహృదయజ్ఞతాగరిమఁ బ్రాభవచోరచనాచమత్క్రియన్
సరసుఁడ వౌట మాభరతుసన్నిధి కేఁగి మదాగమంబు మ
చ్చరితముఁ దెల్పి రమ్మనుచు స్వామి ప్రియంబునఁ బంపె మారుతిం
దిరువడికంటె నాప్తుఁ డవనీపతి కెవ్వఁడు భక్తిశాలులన్. 165

ఉ. పంచిన మంచి పంచఁగని పావని మానవరీతి నాతనిం
గాంచి పదంబులార్చనలు గైకొని రామకథామృతంబు వ
ర్షించె హరించె శోకశిఖిజీవన మిచ్చి తటంచు నెంచి హ
ర్షించె ఘనప్రభావులకుఁ జిత్రమె యుల్లము చల్లసేయుటల్. 166

తే. హనుమ రాక పహిల్లనయాక్షణంబ
పరహసనచంద్రికలు గాయఁ దమము వాయఁ
దటుచుగా హర్షబాష్పామృతంబు గురియఁ
బటుకళానిధి చెలువొందె భరతుఁ డపుడు. 167

మ. ఘనసేనావళి మేనఁ బూనికొని శాకద్వీపమర్దక్షణం
బునఁ బ్రాపించినసత్వరంబు దసరం బోనిచ్చి రామాభిషే

కనిమిత్తం బయి యుత్తరాంబునిధి రంగత్స్వైరపూరంబుకాం
చనకుంభంబునఁ దెచ్చు టేమిటికి నాశ్చర్యంబుగా నెన్నఁగన్. 168

ఉ. మారుతిఁ గూర్చి స్వామి బహుమానము మిక్కిలి చేసి యున్నచో
నారఘురామునానతి మహామణిహారము పూని దీనమం
దార! కుమార! రమ్మనుచుఁ దానె యురంబున వైచి చూచె న
య్యారె! ధరాకుమారి కనిలాత్మజుపైఁ గలహార్ది యెట్టిదో! 169

ఉత్సాహ.—
ధారణీకుమారికాప్రదత్తరత్నహార మ
ప్పారి వక్షమందుఁ బూని యభ్రశుభ్రవాఃకణో
దారతారకానువృతస్ఫురత్సురాచలా
కారుఁ డై చెలంగె నన్న గౌతమాత్మజుం డనున్. 170

ఉ. అప్పుడు రామచంద్రుఁడు శతాననరాక్షసశిక్షఁ బూనుటల్
దెప్పర మైనమారుతికడిందిబలంబునఁ బూనె నంటిరే
యప్పని యెట్లు పూనెఁ బవనాత్మజుఁ డంత సవిస్తరంబుగాఁ
జెప్పఁగదే యనన్ ముని వచించు సమంచితవాక్చమత్క్రియన్. 171

ఉ. ఆహవభూమి రామవినుతాత్మశరోదితశోణితోద్భవో
త్సాహబృహచ్ఛతాననశతంబు హతంబుగ నేల మట్టుచున్
వాహన మై ద్విషజ్జయ మవారణ నిచ్చిన మెచ్చి మచ్చికన్
శ్రీహనుమంతుఁ గన్గొనెడుసీత జగత్త్రయమాతఁ గొల్చెదన్. 172

చ. క్షితిసుత మున్ను రాఘవునిచే హనుమత్కృషి యేకపాదరు
ద్రతయుఁ దదంశ మూని యవతారముఁ జెందుట లాలకించె నం
చతని రఘూద్వహుండు గొనియాడిన చెల్లను దేటగా వచిం
చితిఁ గద యంతమీఁదటివిశేష మశేషము విన్ము తెల్పెదన్. 173

శా. కాకుత్స్థాగ్రణి యట్టు లాత్మకథ వక్కాణింప భూపుత్రి య
త్యాకాంక్షన్ వినఁగాఁ బ్రపత్తిమెయి సాష్టాంగంబు సేవించినన్
మీ కారుణ్యమునం జెలంగుభటునిన్ మీ రింత వర్ణింతురే?
యోకారుణ్యచరిత్ర! శత్రుహృతి కుద్యోగింపరే నావుడున్. 174

సీ. పురరక్ష కనురూపబుద్ధిసంపన్ను మహామాత్యు నియమింప నవధరించి
యుఱవైన ప్రజ నేలుపఱచి తోతెండని సేనాధిపతులకు సెల వొసంగి

కౌసల్యమొదలుగాఁ గలతల్లులకు మ్రొక్కి వారిచ్చుదీవనల్ వరుస నంది
తమయత్తలకు మ్రొక్కి తాను రాఁ బయన మాక్షితిసుతరాక కంగీకరించి

తే. మణిమకుటమూని హైమవర్మంబు దొడిగి
హారకేయూరకరకంకణాదిబిరుద
భూషణాలంకృతాంగుఁడై భూమివిభుఁడు
వేగమున యుద్ధసన్నద్ధవేషుఁ డయ్యె. 175

సీ. తనవామహస్తంబు నక్షీణమృదుపాణి వహియించి సీత పార్శ్వమున నడవ
నాబద్ధతూణీరుఁడై వెన్క సౌమిత్రి శరచాపములఁ బూని యరుగుదేరఁ
దొడి ఫ్రాసి కట్టి యప్పుడు పచ్చుప్రజఁ జూచి భరతశత్రుఘ్నులెడ్చారికసేయ
నుభయభాగంబుల నొడ్డోలగంబుగా సబలు లక్కజవిభీషణులు గొలువ

తే. గజరథతురంగమపదాతికలితమనుజ, దనుజవనచరసైనికోత్కరముతోడ
హనుమ వలపలిమూఁపుపై హస్త మూని, యినకులస్వామి నగరోపవనముఁ జేరి. 176

తే. భరతభానుజపౌలస్త్యపతులఁ జూచి, మనబలము లెల్ల వచ్చెనే యనిన స్వామి
యన్నియును [illegible] నని వారు విన్నవింప, హనుమతఁ డఁ జూడ నతఁడు సాష్టాంగ మెరఁగి.

క. చుక్కలు మొలపూసలుగా, దిక్కుల కవకాశమిడని దివ్యాంగముతో
నెక్కుడఁ జూచినఁ దానై, యక్కపిశేఖరుఁ డజాండ మంతయు నిండెన్. 178

సీ. ఒక్కెంగకుఁ జాల వుల్లోలకల్లోలసంప్లుతాంబరసప్తసాగరంబు
లొక్కచక్కికిఁ జాల వుగ్రభానుహిమాంశుమండలోద్యద్గ్రహమండలంబు
లొక్కపుట్టిన కోర్వ దుర్వరాఖర్వధూర్వహవరాహివరాహరాజముఖ్యు
లొక్కయుద్ధలి కాన దూర్ధ్వలోకానీకగర్భితబ్రహ్మాండకర్పరంబు

తే. శక్రవిద్వేషివిభవంబు నాక్రమింప, విక్రమించు త్రివిక్రమోపక్రమమున
నధికుఁ డమ్మేటి కమలగర్భాండపేటి, నిండి నిజమూర్తి విస్ఫూర్తి నిలిచె నపుడు.

సీ. మయి గపల్వఁడు గాక పయిమూర్ధ్నమై రాలుతుణములో నూర్ధ్వలోకంబులెల్లఁ
జక్క సిక్కఁడుగాక వ్రక్కలై పడిపోవు గడి దక్కి యట మీఁదికర్పరంబు
పదము మెట్టఁడుగాక భగ్గున నడుగంటుఁ బైమోపుతోఁ గచ్ఛపప్రభుండు
బిగువు మాపఁడుగాక పెటిలి బీఁటలువాఱుఁ జక్రవాళముతో దిశావలయము

తే. అఖిలదుస్సహరాక్షసాధ్యక్షశిక్ష, కైనయుతను వావహించుట యింతె కాక
యట్టివిగ్రహమున నాగ్రహమును బూని, నిగ్రహించిన లోకముల్ నిలు గావె?

తే. మారుతి సమస్తలోకోపకారి గనుక, నొక్కదిక్కున ఘనమూర్తి నొందియున్న
నవని యెక్కడఁ గ్రుంగునో యతిభరమున, ననుచుఁ గకుభంతముల నెల్లనావరించె.

మ. తనవిర్ఘాతకఠోరవాలము బృహత్కాయంబు రక్తాననం
బును బద్ధాంజలియున్ రఘూద్వహపదాంభోజాతవిన్యస్తస
ద్వినయాలోకము దుర్నిరీక్ష్యతనుకాంతిస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగా
హనుమద్వానరవీరుఁ జక్కఁ గనలే రవ్వేళ బ్రహ్మాదులున్. 182

సీ. ఆపదుద్ధారకం బనుమనూత్తమముచే సద్భక్తుఁడై విభీషణుఁడు పొగడె
మంత్రిగాఁదలఁచుదుర్మదుఁడనన్ క్షమియింపుమనిహస్తములు మోడ్చెనర్కసుతుఁడు
మాత్రివిక్రమమూర్తి మారటిమూర్తియే యౌనని ఋక్షేశుఁ డభినుతించె
నింతవాఁడై గర్వ మింతయుఁ గనఁ డంచుఁ గాకుత్స్థునతి శిరఃకంప మూనె
తే. ధరణిసుత కన్నుఁగవ మోడ్చె భరతుఁ డెంచె
నలర సౌమిత్రి శత్రుఘ్నుఁ డరుదు నెందెఁ
నొదవవారల నేమి చెప్పుదు కపీంద్రుఁ
జక్కఁ గను విచ్చి చూడ నశక్తులైరి. 183

సీ. ఆవేళ హనుమంతుఁ డాకాశ మంటినతనదీర్ఘదేహంబు ధరకు వంచి
పతి కెక్క నజ్జుగా నతి సేయునటు లున్నఁ దన్మహాకంధరాంతరమునందు
ధరణిజ నెక్కించి తానును మున్నెక్కి మెట్టి రాఁ దలఁకుతోఁ బుట్టువులను
నరసైనికుల వనేచరసైనికుల నిశాచరసైనికులఁ జూచి శంక యేల?
తే. హనుమ నారోహణము సేయుఁ డనిన వారు, నేల యీనినచందాననిండియున్న
తమతమబలంబుతోఁ గూడి తరుచరేంద్రు, వీఁపుపై నెక్కి వినుతి గావించి రపుడు.
సీ. ఎవ్వానిబలుసేన లెత్తిరాఁగలవన్నఁ బల్లటిల్లుదు రిలాభారవహులు
లెక్కసేయఁగరాని దిక్కున నేరాజుమూఁక పేరుగణించు లోకవితతి
యేరాజువాహిను లెదురొడ్డి లవణాబ్ధి బెట్టిదం బడఁగించి కట్టఁ గట్టె
నేరాజుబలకోటి నీక్షించి జేజేలు చుక్క లెన్నికయైన సులభమండ్రు
తే. సాగరము వెల్లివిరిసినచంద మొందు, నేమహారాజువశ మట్టిరాముసేన
యఖిలమును గూడి వీఁపుపై నధివసించె, ననిన సామీరిమహిమ యేమనఁగవచ్చు?
క. హనుమచ్ఛరమాంగాగ్రం, బున సీతాయుక్తు రామభూవరుఁడలరెన్
గనకధరాధరశిఖరం, బున నిలిచిన మెఱుఁగుతోడి మొగులు తెఱఁగునన్. 186
ఉ. సందడి సెంది పందురక సందుల గొందులఁ జిక్కి త్రొక్కుడుల్
సెంపక వెక్కసం బడరి చిందఱవందఱ గాక మూఁక లా
నందము నొందుచున్న రఘునాథునియాజ్ఞ శిరంబునన్ మరు
న్నందనుఁ డావహించి గగనంబున కుద్ధతి నుద్గమించినన్. 187

తే. వనచరేంద్రనిలాంగూలవల్లియనెడు, కాండతతిఁ గూడి లోనఁ జుక్కలబెడంగు
దొరసి మెఱసినయూర్ధ్వకర్పరము వోలెచెఁ, బుడమిఁజేరికి ముత్యాలగొడుగులీల.

శా. ద్యావాభూమిపరిపూర్ణభృత్యచరమాంగాగ్రస్థలాధ్యాసియై
భూవర్యాగ్రణి మింటిత్రోవఁ జనుచున్ బుణ్యాశ్రమోర్వీరుహ
గ్రావారణ్యసరిత్సరోవరనదగ్రామావళుల్ చూపి సీ
తావామాక్షికిఁ జెప్పె నిట్లనుచుఁ దత్తద్వర్ణనోదీర్ణతన్. 191

చ. అరిహరణార్థియై చన నిజాయతవార్లహరీఘుమంఘుమ
స్వరమున గెల్పుగీవన లొసంగుచుఁ దుంపరముత్తియంబులు
తరళతరంగహస్తములఁ జాల్చి యయార్థము సేస వెట్టెడిన్
గరువలిపట్టికిం గగనగంగ గనుంగొను మంగనామణీ! 192

ఉ. గిబ్బవయాళికానిజడ కెంజిగి యంటెనొ వేల్పుసిబ్బెపుం
గుబ్బెత లుబ్బియాడుతఱి గుబ్బల జొబ్బిలుకుంకుమప్రభల్
ప్రబ్బెనొ మంచుగుబ్బలిఁ దొలంగుట జేగురు రేఁగెనో యనన్
గబ్బివహించె నెఱ్ఱనయి గంగ మరుత్సుతుకాంతి పర్వనన్. 193

మ. సరసభ్రాజదనంతపాదకటకున్ సంఛాదితాశాంబరున్
సురసంసేవ్య శిరస్సముజ్జ్వలసురస్రోతస్వినీచంద్రు బం
ధురశుభ్రచ్ఛవిమూర్తిఁ బల్లవధనుర్ధుస్సాధ్యయోగీంద్రు భా
సురసారంగసముత్కరున్ హిమగిరీశుం జూడు మబ్జాననా! 294

లయగ్రాహి.
రంగుగల పచ్చలమెఱుంగుఁ గని పచ్చికబెడంగనుచు వచ్చినకురంగములగుంపుల్
చెంగటనె భగ్గునఁ బతంగమణు లంటినమిడుంగుఱులు గెంటితమయంగములఁబాఱన్
చంగునను దాఁటి యుఱుకం గెలన నవ్వెడిసురాంగనలనవ్వులఁ గరంగు నెలరాలం
గాంగలహరింబలెఁ దొరంగుచఱులం గెలయుబంగరపుగట్టిదె కుఱంగట లతాంగీ!

తే. కొంజరేయాంగరుచివల్లికలు కడాని, గట్టు ముంచినఁ గని తెఱగంటిచెలులు
మింటఁ జనుదెంచె రెండవమేరు వనుచు,నుఱక భయవిస్మయము లొందియున్నవారు.

సీ. డింభీరఖండప్రకాండధావళ్య మాననము వెల్వెలఁ జేసికొనుట గాఁగఁ
దోడ్తోఁ బొడముసిటిటిటుంపరల్ నెఱమేనఁ దవులుస్వేదాంబుబిందువులు గాఁగ
వినువాఁక మొనదాఁక నెనయ నుబ్బుట పత్తిఁగూడియోజింప నేఁగుటలు గాఁగ
సర్వదిక్కూలంకషధ్వాన మిది మానుఁ డని బిట్టు మొఱపెట్టుకొనుట గాఁగఁ

తే. ఎవరి మును దక్షిణాబ్ధి బంధించినట్టుల, వచ్చెనో తన్నుఁ గట్టింప వాయుజుఁ డని
వెఱవు మది గ్రమ్మి ముక్కంపువిరులఁ బూచి, యూఁగుచున్నట్టులున్న దీయుత్తరాబ్ధి.
తే. సహజగుంభితశబ్దముల్ శ్రావ్యములుగ, సహజగాంభీర్యమాధుర్యసహిత మగుచుఁ
గవుల నోరూరఁ జేయుసత్కావ్యరీతి, యిక్షురసవార్ధి చెలువొందె నింతి కనుము.
ఉ. ఊరక మ్రోయుచుం దెసల నుద్ధతిఁ దుంగతరంగహస్తముల్
బారలు చాఁపుచున్ నురుఁగుఁ బైపయిఁ జూపుచుఁ దుంపరల్ పడం
బాఱుచు బొంగుచున్ బయలు ప్రాఁకుచు గట్టులు దాఁకుచున్ సురా
సేరధి మించెఁ జూడు తరుణీ! జడభావము మాన దెయ్యెడన్. 299
మ. జలకాంతాకబరీభరోజ్జ్వలమిళచ్ఛైవాలనీలప్రభా
వలయోత్తుంగతరంగసంఘవిచలద్వైమానికానీకమై
జలభద్రేభవిహారముద్రితసమంచచ్చంద్రికావర్తమై
చెలువొందెన్ ఘృతవారిరాశి యెదుటన్ సీతాసితాబ్జేక్షణా. 200
శా. ఆకర్ణాంతవిశాలలోచనశతాస్యాదిత్యవిద్విడ్భుజా
వ్యాకృష్టామితపాలనాన్వితము మాయాపట్టణం బున్నత
ప్రాకారోపరిశృంగలగ్నరవిచక్రక్షేమసాక్షాత్కృతే
చ్ఛాకల్పారుణదోఃప్రయాస మదిగో శాకాంతరీపంబునన్. 201
ఉ. దానవలోకనాథునిప్రతాపశిఖల్ వడిఁ గ్రమ్మి నిల్చిన
ట్లైనగరంబుచుట్టుఁ బసిఁడిహేమపుఁగోట త్రినేత్రుఁ డైనఁ బో
మానిని చక్కఁ జూడ నసమర్థుఁ డనన్ బెఱవారు శక్తులే?
ఏనిఁ దృణీకరించి కపివీరుఁడు మారుతి వచ్చెఁగా కిటన్. 202
మ. అతిలోకం బగుదైత్యవానరనరేంద్రానీకముల్ వీఁపుపై
భృతిగావించి నభోగతిం ద్రిజగదాభీలప్రయాణోద్ధతిన్
జతురంభోధులు దాఁటి శత్రుపురిఁ జేర్చ న్నేర్చు నెవ్వాఁడు? మా
రుతపుత్త్రుం డవలీల నింతపని కారోహించెగా కియ్యెడన్. 203
ఉ. నాలుగువారిరాసులు క్షణంబున దీవులతోఁ దరింపఁగాఁ
జాలినయప్రమేయజవశాలికి మున్ లవణాబ్ధి దాఁటుటల్
చాలఁ బ్రయత్నమే? భువనజాలము లన్నియు నొక్కజంగను
జాలునె? కామరూపత బొసంగిననిక్కపిచక్రవర్తికిన్. 204
మ. మన లంకాపురిమీఁదఁ బోవుతఱిఁ నిమ్మూర్తిన్ విజృంభించి ని
ల్చినఁ దద్రావణకుంభకర్ణు లెదురే చింతింప మత్కీర్తిభూ

జను లెంచక లవణాబ్ధిబంధనముఖ్యోత్సాహైకసాహాయ్యుఁడై
తనరన్ నా కతఁ డాప్తుఁడై తగ నసాధ్యం బెద్ది లోకంబులన్. 205

క. ఈకడ వింతలు మనము వి, లోకింప న్వైకగతిని లోభము వోరనెం
గాక మనోజవగమనముఁ, గైకొన సిద్ధివి నిమిషగతి కున్నదియే?! 206

ఉ. బాలమరుచ్చలత్కిసలపాణి చలింపఁ బికాళిరాజకీ
రాళిమృదూక్తిఁ బావని నిజాపనిఁ బాపము లూఁచఁ బిల్వఁ బ
త్త్రాళివనాంతలక్ష్మిఁ దిలకించితె? చంచలనేత్ర! యచ్చటం
బాళిము డించి రక్కసులఁ బంపుచు మర్కజునీను చూడఁగన్. 207

మ. అని రామక్షితిపాలమౌళి సుమనోహారిత్వరంభాదిసం
జనమై సంశ్రితదేవవల్లభరమాసంభావితం బైనసం
దనముం బోనిద్విషత్ప్రరోపవనమున్ వర్ణించి వాతాత్మజుం
గని సేనాపతి నీవ డించు మని పల్కన్ భూమికిం డిగ్గుచోన్. 208

ఉ. అబ్బురమయ్యె నద్దిర యజాండము నిండినపండిమేనితో
గొబ్బున వచ్చుచున్న దొకకోఁతి యటం చురుదండపాణులై
ప్రబ్బినకిన్కఁ బూనువనపాలురు మ్రగ్గఁడిగ్గ నేలకున్
డెబ్బదిరెండువెల్వలను డిగ్గెను డిగ్గిరి సైనికాగ్రణుల్. 209

క. ఆరామనృపతి పతితో, నారామ మలంకరించి యర్కజముఖులం
జీరి సురారిమహాపురి,పై రణమున కరుగుఁ డనుచుఁ బనిచె ననుటయున్. 210

క. విని గౌతమసుతుఁ డిటువలెఁ, బనిచినపతియాజ్ఞ పూని భానుజముఖ్యుల్
చని సురవైరులతో నని, మొనసినపని దెలుపుఁ డనుచు ముని నడుగుటయున్.

ఆశ్వాసాంతము.

చ. అసురహరా! హరార్చితమహితాత్మ! హితాత్మవిచార! చారణా
ప్రసరదయా! దయారసనిరంజన! రంజనభావ! భావనా
భ్యసనపరా! పరాశరముఖాదర! ఖాదరధీర! ధీరతా
హసితధరా! ధరావనసమాహిత! మాహితబోధ! బోధకా! 212

క. శరణాగతభరణాభ్యా, శరణాహతదూషణాదిశాత్రవ! కరుణా
శరణా! పరిహృతశరధీ!, శరణాకరణాదిదూరసంవిద్ధరణా!. 213

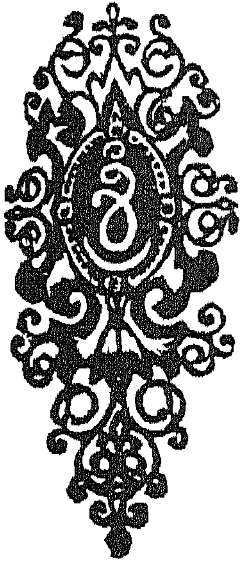
స్రగ్విణి.—

అబ్జపత్త్రేక్షణా! యార్తసంరక్షణా! యబ్జరేఖాననా! యాశ్రయత్కాననా!
యబ్జకీర్త్యాదరా! యార్యవర్యాదరా! యబ్జసింధూర్జితా! యచ్ఛచిద్ధ్యాస్పదా!,

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్త్వసంప్రాప్తకవిత్వవిద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానసమాన సబిసపుష్పపుష్పగిర్యప్పనార్యకుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయతిమ్మననామధేయ ప్రణీతం బైనసమీరకుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు మైరావణవధయును సత్యలోకగతుండైన గంధమాదను మరలఁ దెచ్చుటయు లింగప్రతిష్ఠాపనకథయును తత్త్వోపదేశంబు సేయుటయు హనుమత్తీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనంబును హనుమద్విశ్వరూపంబును మాహాపురప్రయాణంబును తత్పురోపవనప్రవేశంబునున్నది చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

పంచమాశ్వాసము.

క్షోణీపుత్రీయశస్యా
భీషణలీలామిళిందబృందపసరోజా
పేశలసఖిలక్షణముఖ!
దాక్షాయణ్యుక్తనామ! దశరథరామా!. 1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠ, జగువసిష్ఠుఁ డనియె గౌతమాత్మజునకు
విను శతానంద! శ్రీరామవిభునియాజ్ఞఁ గపులొనర్చినరణము సాంగంబు గాఁగ. 2

ఉ. మర్కటసైనికేంద్రుల సమగ్రబలాఢ్యులఁ జేరుపేరుసం
జేర్కొని యర్కజాంగదవిభీషణముఖ్యుల నవ్యసైన్యసం
పర్కముగా శతాస్యపురిపైఁ బురికొల్పి పరాగపాళిచే
నర్కునిఁ గప్పుచుం గిలకిలార్భటి దిక్కులు వ్రక్కలించుచున్. 3

చ. తరుధరణీధరాశ్మములు దాల్చి సముద్ధతి భూమికోట ద
గ్గఱి నలువంకలం గలయగడ్తలు పూడిచి కోటఁ గూల్చి గో
పురములు నేల వ్రాల్చి తలుపుల్ బడ దుల్చి యడల్చి వారు ల
చ్చెరుపడఁ జెచ్చెరేఁగి కపిసేన విభీషణసేన హెచ్చినన్. 4

ఉ. ఎక్కడిక్రోఁతిగుంపు లివి యెక్కడిరక్కసిమూఁక లిప్పురం
బక్కట! లోకభీకరదశాననపాలిత మౌ టెఱుంగవో
చిక్కి నిఁ కెందుఁ బోవు నని సింహనినాదము మేదురంబుగా
నొక్కటఁ గాలకేయు లన నొప్పెడుతత్పురరక్షణక్షముల్. 5

సీ. ఖరకరతారత్సరుక్షురికాశుగసృగాదిబహుసాధనోదగ్రపాణు లగుచు
హయతరక్షుమదేభహర్యక్షముఖసమిత్ప్రౌఢైకవాహనారూఢు లగుచు

స్వచ్ఛవజ్రచ్ఛటోచ్ఛ్రయకంకటచ్ఛవిప్రచ్ఛాదితవ్యోమభాగు లగుచు
భీమాట్టహాససంభేదితాశాకుంజరస్వాంతకర్ణాంతరాళు లగుచుఁ
తే. గనుఁగొనలఁ బ్రస్ఫురత్స్ఫులింగములు చెదరఁ
జండగుణఘోషణముల బ్రహ్మాండ మగల
గర్జితాపత్త్రకోద్వృత్తిఁ గాలకేయు
లపరి కపిదైత్యవరులపై నడచి రపుడు. 6

క. కాలవ్యాళకరాళ, క్ష్వేళజ్వాలోగ్రశర న్నిశితకరవాలా
భీలప్రభ లొరసిన రవి, యాలో నద్దంపుబిల్ల యనఁ గనిపించెన్. 7

చ. పొడుపొడు పట్టుపట్టు మని పోయెదు: బోయెదుఁ బోవనీక ను
న్నొడువుల దెట్టివం బొసవ నూఱులసంఖ్యలు గుంపులై పడిన్
బుడమి చరింప నిర్జరరిపుల్ కపిసేనలఁ దాఁకి లగ్గలై
కుప్పడు గనకుండ బల్లెములఁ గ్రమ్ముచు రెమ్ముచుఁ బొఱఁజిమ్ముచున్. 8

లయగ్రాహి—
తిట్టుదురు పాపములనట్టుదురుశూలములఁ గట్టుదురుమీఁదికెగఁ గొట్టుదురు బాణన్
నెట్టుదురు పాశముల గట్టుదురు పెన్గదలఁ గొట్టుదురు నేలఁ బడఁబెట్టుదురుమీఁదన్
జెట్టులును గట్టులును జట్టులును హస్తములఁ బట్టి వెస వైచి కపులిట్టు లటు పోరన్
జుట్టుకొని యట్టెబలు దిట్టతన ముట్టిపడ నట్టియెడ బిట్టసురి కట్టడి యొనర్పన్. 9

శా. బద్ధస్పర్ధఁ గడంగు దైత్యులమహాబాహాబలాటోపసం
పద్ధాటీపటిమం దిటంబు వహియింపం జాల కుద్భ్రాంతులై
యుద్ధక్షోణిఁ జలించువానరుల నోహో నిల్వుఁడీ యంచు స
న్నద్ధుండై నవిభీషణుండు కపిసేనన్ నిల్పి సక్రోధుఁడై. 10

మ. అలఘుగ్రావమహోగ్రకాయుల సుకౌశాజేయులం గాలకే
యుల వీక్షించి స్వసైనికోత్తముల కత్యుద్వృత్తి జేపిచినన్
గలహారంభవిజృంభణోద్ధతి బొసంగన్ వానరుల్ వారితో
దళముల్ గూడిరి తారసిల్లి రట శస్త్రాశస్త్రి నద్దైత్యులన్. 11

శా. ఉల్లోలధ్వజవిస్ఫుటత్పటపటాత్యుగ్రార్భటుల్ దైవహృ
ద్భల్లోద్యత్పటహచ్ఛటాధణథణంధాణంధణల్ శత్రుహా
హాల్లోలస్వనముల్ విభీషణబలాధ్యక్షుపాట్యగ్రణీ
కిల్లిల్లిధ్వను లెల్లెడం జెలఁగె నేకీభావమై యయ్యెడన్. 12

శా. సాహంకారనిరంకుశాహవముఖాహంపూర్వికాలాప మై
బాహాబాహికఁ జూపెదంచు నల మెలర్పం గాలకేయాసుర
వ్యూహంబుం బొదివెం గపిప్రకరము బాహాస్ఫూర్తిమైఁ బోర హా
రాహారిన్ నిజఘోషనిర్దళితపద్మాక్షోపధూగర్భ మై. 13

చ. అగచరు లెత్తివైచు విపులాచలశృంగములన్ గణింపకన్
దగిలి మిణుంగురుల్ పొగలు దొర్కొనఁ గ్రక్కసిమిక్కుటంపుటు
క్కుగనలు మింటితో నొరసికొన్న మహోల్కశంకఁ బాఱువె
ల్లగము నెల్లఁ జింద్రుఁ బకలంకవిమాన మలంకరించుచున్. 14

క. కరనఖరచరణవాల, స్ఫురణలఁ గపు లసురవరులఁ బొదివిరి వారున్
శరపరశుకుంతతోమర, కరవాలోద్ధతులఁ గపుల గదిమిరి పోరన్. 15

క. పూనినతరుగిరు లలుఁగుల, చేనొగి చూర్ణములు సేయ సింహధ్వనితో
వానరవీరులు దనుజుల, పై నుఱుకరె కాని చేటుపా టెంచ రటన్. 16

క. చూచి సము నడవి ద్రిప్పరి, రాచటికము వైచు తాలు రక్కసిగుంపుల్
డాచేత దట్టివైచిన, ఖేచరులకు మిగులఁ బాడవుకే చనవలసెన్. 17

తే. ఉదుటుఁదనమున హరి యొక్కఁ డెదుటివాని
మదమదావళ మరుదేర నెదిరికొండ
మూఁది పట్టి చివుక్కన మీఁది కెగసి
కుంభముల వ్రచ్చె నఖముఖోజ్జృంభణమున. 18

సీ. క్రూరాంఘ్రిహతుల దేవారిశతాంగముల్ వారిశతాంగముల్ వ్రక్కలించి
యలపుమైఁ బూర్వదేవాజిసంచారంబు వాజిసంచారంబువై పడంచి
వడి మీఱి దానవవారణస్ఫురణంబు వారణస్ఫురణంబుతీరు మాన్చి
బలుకినుక శత్రుసంపత్తిప్రాబల్యంబు పత్తిప్రాబల్యంబు పరిహరించి
తే. పోరువానరవీరుల భూరిశక్తి
దాఁటి నిల లేక ముందరిబారు విఱుగఁ
గాలకేయాదిదనుజు లాగ్రహము మిగులఁ
గపులపై సేనఁ బురికొల్పి కడఁగుటయును. 19

ఉ. శంక యొకింత లేక కపిసైనికు లుద్ధురసింహనాద మ
భ్రంకష మై చెలంగ జలరాశిపదాహతిజాతధూళి చే
నింక భుజాభుజిం దొడరి రే మని చెప్పుదు నట్టిపోరునన్
బింక మెలర్ప మార్కొనె విభీషణుసేనలు కాలకేయులన్. 20

క. ఈరీతి సైనికవ్యయ, మారూఢమికోజయార్థ మై రెండునెలల్
హోరాహోరిఁ గడంగి య, హోరాత్రము లవి ఘటించు చుండెడు చోటన్. 21

ఉ. ఆనగరాధినాథుఁడు శతాననుఁ డంతకు మున్న శంకరున్
ధ్యాన మొనర్చుచుండి కలహాన్వితసైనికదుర్భరార్భటుల్
వీనుల సోఁకినన్ మది చలింపఁగ నత్తఱి ద్వారపాలకుల్
గానఁబడం బురంబు వెలి గ్రమ్మెడు నద్దది యేమి? నావుడున్. 22

ఉ. మ్రొక్కి భయంబు మీఱఁ గరముల్ ముకుళించి పరాకు రాక్షసో
డెక్కుడివాఁడొ యొక్కకపి నెక్కి నరాసురవానరాళితో
నిక్కడ డిగ్గి రెండునెల లేఁగెఁ గపుల్ మనకాలకేయులుం
దక్కక పోరసాగి రిది తద్ధ్వని స్వామి! యటంచుఁ బల్కినన్. 23

క. ఆహా! నాపురిపై కొక, బాహుజుఁ డరుదెంచి యోధబలములతోడన్
బాహాబలమున రణస,న్నాహము వహియించె ననిన నగరే లోకుల్. 24

క. ఆజి బిడౌజుఁడు మొదలగు, జేజే లల వుడిగి నన్ను జేజే యనఁగా
నేజాడ వచ్చె నిచటికి, రాజు వనచరులఁ గూడి రణమొనరింపన్. 25

సీ. గుటగుటార్భటుల మిక్కుటపుబెబ్బులి యున్నపొదలేడికోదములు పొదివినటులు
అడఁగి యూరకయున్న హర్యక్షపతిపజ్జంతర మేనుఁగులగుంపు దొరసినటులు
చుట్టఁబెట్టినభోగి పుట్టపట్టున దొట్టి చిఱుతతెమ్మెరలు గ్రమ్మినయటులు
కడిఁదిమార్జాల మాఁకటఁ బొంచి యున్నచోఁ జిట్టెలుకగమి తారసిల్లినటులు
తే. మది మది వసించి మత్తులై మచ్చరించి, నన్నుఁ బొదివినవనుజవానరనరాళి
పచ్చిపాల శూలశిఖికీల వెచ్చ చేసి, భూతకోటులఁ బరితృప్తిఁ బొందఁ జేతు. 26

మ. అని రోషించి కషాయితాక్షుఁ డయి రక్షోభృత్యుఁ డాత్రయ్యక్షుచిం
తనతో నక్షసరంబు డించి సచివాప్తశ్రేణి ముస్సైనవా
రిని సన్నద్ధులు గాఁగఁ బంచి రణభేరీభూరిభాణంఫణ
ధ్వని బ్రహ్మాండము నించి యుద్ధకుతుకోద్యద్ధామితధ్వానుఁ డై. 27

సీ. ద్విశతపాణింధమోద్దీప్తాయుధప్రభల్ డాలమేలికచపేటంబు ప్రేయఁ
గరకంకణాంగదగ్రైవేయకాద్యంశువల్లికల్ బ్రహ్మాండ మల్లికొనఁగ
శతమస్తకస్థలాంచత్కిరీటాగ్రంబు లాఁగి నక్షత్రాళి వీఁగ నొత్తఁ
గపటగాఢతమిస్రఘటనాపటుస్ఫూర్తి నిష్ఠురాంగము వొంగి నింగి మ్రింగ
తే. సమరసంరంభసంభృతోత్సాహలీలఁ, గాలనిర్గంధనోత్కంఠకాలకంఠు
నోజ శతకంఠుఁ డుగ్రశౌర్యోపకంఠుఁ, డగుచుఁ బురి నిర్గమించునయ్యవసరమున,

మాలిని.—

బిరుదపటహశంఖాభీలఢక్కాహుడుక్కా
ద్యురుతరరవధూతాహూతసన్నద్ధవీరా
చరితకహకహాదిస్వాననిర్భేదితాశా
శరణకరణకర్ణస్థాన మై సేన మించెన్. 29

సీ. ఘోర మై కురియునంగారవృష్టికిఁ దోడు తురగవాలధినిప్పు లురులసాగె
నెడలేక పుడమి రాలెడుతారలకుఁ దోడు కరులకన్నులబాష్పకణము లొదవెఁ
దమయిచ్చ దివిఁ గబంధము లాడుటకుఁ దోడు ఘనపతాకలమీఁద గ్రద్ద లాడె
దళ మైనభూతబేతాళార్భటికిఁ దోడు మదఫేరవారావ మెదురుకొనియె

తే. మొనయుమృత్యువునిశ్వాసమునకుఁ దోడు,పరఁగెఁ బ్రతికూలవాయువు బలముమీఁద
మొఱకుఁదనమున నవి యెల్ల సరకుగొనక, బెఱసురక్కసి యని సేయుకొఱకు రాఁగ.

ఉ. వానిధగద్ధగోద్ధృతసువర్ణకిరీటశిరశ్శతద్యుతుల్
వానివిభూషణోజ్జ్వలదవార్యకరద్విశతాయుధద్యుతుల్
వానిశరీరజృంభణము వానిమదోద్ధతిఁ జూచి జానకీ
జాని శిరఃప్రకంపన మెసంగ మహాద్భుత మంది యుండఁగన్. 31

ఉ. అంత సమీరసూతి నతుఁడై కరముల్ మొగిడించి స్వామి! యా
ద్యంతవిదూరవిగ్రహుఁడ వవ్యయతత్త్వమ వయ్యు నెంతయున్
వింతగఁ జూడ నేమిటికి? వీఁ డెదురే భవదీయదృష్టికిన్?
జింత దొఱంగి శత్రుహృతి సేయుము నేఁ డని తెల్పి పొల్పుగన్. 32

సీ. శతకోటిమార్తాండచండలోచనములఁ గాలానలజ్వాల గీలుకొనఁగ
దుష్టరాక్షసవంశధూమకేతువుఁ బోలి కాలంబు విరుపీథి జాలువాఱ
దంతసంఘట్టనోద్ధతవిస్ఫులింగముల్ నెఱసి దిక్కుల నెల్ల నిండుకొనఁగ
నుచ్ఛ్వాసపర్యాప్తహుంహుంక్రియార్భటు లెదిరిమూఁకలగుండె లదరఁజేయ

తే. నిడుదమై వచ్చి యదలించి పిడికిలించి, హనుమ కట్టల్కతో నిదె తిను మటంచు
నడుగుబెడిదంపుఁదాఁకులఁబుడమి వడఁకఁ,బొడిచెవడిమించి శతకంఠువెడఁదఱొమ్ము.

చ. పొడిచినపోటున న్నొగిలి భూమిని ద్రెళ్ళి ముహూర్తమాత్రముం
గడచిన లేచి కట్టెదుట గంధవహాత్మజుఁ గాంచి మాయురే!
కడుబలశాలి వౌదు త్రిజగద్భయదాంగుని నన్ను నొంచె నీ
పిడికిటిపోటు బెట్టిదము పేర్కొన శక్యమె? వానరోత్తమా! 34

శా. ఈలోకంబున నెల్లఁ బ్రమ్మరితి దేవేంద్రాదిదిక్పాలరిం
ఘోరిం గెల్చితి నింతవాఁడ నయితిన్ శోధించితిన్ వీరులన్
నీలీలన్ నను నొంచువాని నెఱుఁగన్ నీముష్టి నేఁ గంటి మ
చ్ఛాలం బెట్టిదొ నీవు గన్గొనుమటంచుం జేర్చి పెల్లార్చుచున్. 35

మ. తనకంటెం బొడ వైనశూలము సమస్తద్వేషిహృచ్ఛూల మం
జనపుత్రుం గని యూఁచి వైచిన మహాసంవర్తకావర్తక
స్తనితోద్వర్తనవిస్తృతాశనిశిఖిజ్వాలాకరాళ ప్రభన్
జనుదేరన్ దృణలీలఁ బాపహతిఁ ద్రుంచం దైత్యుఁ డత్యుద్ధతిన్. 36

ఆ. మేలు మేలు నిన్ను మెచ్చితిఁ గొను మంచు, ద్విశతబాహుభరితదీర్ఘముసల
పరశుభిండివాలకరవాలముఖసాధ, నములు వైవ హనుమ నడుమఁ ద్రుంచె. 37

శా. ఆవేళన్ రఘునేత మారుతిశరీరాటోపమున్ దద్భుజా
ప్రావీణ్యంబును గాంచి సంతసిలి యాపైనుండి క్రిందైన ర
క్షోవీరుం గనుగొంచు లక్ష్మణుని చేఁ గోదండముం దాల్చి త
జ్జ్యావల్లీధ్వని తెల్లెడన్ నిగుడఁ జేయన్ దాయ యుగ్రాకృతిన్. 38

మ. కుటిల భ్రూకుటులున్ బ్రకోపవశదృక్కోణస్ఫులింగస్ఫుట
స్ఫుటలుం గ్రూరరథచ్ఛటాగిటగిటస్వానస్ఫుటాస్యజ్వల
చ్చటులజ్వాలలు నట్టహాసములు మించం జండబాహాశతో
ద్భటకోదండవిముక్తకాండములు నింపన్ రాముఁ డత్యుద్ధతిన్. 39

క. దోర్జవమున నలినిజధను, రూర్జితవిశిఖములఁ దునిమి యురవడి చూపన్
గర్జించుచుఁ దర్జించుచు, భర్జించుచు నసురవరుఁడు బవరము చేసెన్. 40

శా. శంకాతంకము లేక యప్పుడు రణోత్సాహంబు వాటించి య
ప్పంకేజాప్తజుఁడున్ విభీషణుఁడు పైపై శైలశస్త్రాదు లి
ర్వంకం గప్పినఁ ద్రుంచి పాదహతిఁ బాఱం జిమ్మినన్ దిమ్మనన్
లంకాద్వీపములోనఁ గూలి రిరువు ర్లజ్జాకులస్వాంతు లై. 41

ఉ. ఆలములోన నున్నమరుదాత్మజుఁ డాకడనుండి యాకడన్
వ్రాలినవారిఁ జూచి దనవాలము చాఁచి చతుఃపయోధులన్
వేలమ కట్ట గట్టి యొదవించెను దత్పునరాగమార్థి యై
వాలధిసేతుమార్గమున వచ్చిరి వా రతనిన్ నుతించుచున్. 42

సీ. సర్పివార్ధివిశాలశైవాలభూమిళస్నీలపాళీనిగన్నిగలఁ గలసి
హాలాంబుధితరంగడోలాంబుబాలికాతాటంకమణిధగద్ధగల నొరసి

యిక్షుసాగరగర్భరక్షితామృతదంతిదంతావళీతళత్తళల నొలసి
క్షారపారావారశకులపుచ్ఛోత్క్షిప్తమకరతోద్యచ్ఛకచ్ఛకల జెరసి
తే. సకలలోకాద్భుతక్రియాజనకశక్ర, చాపకర్బురవైభవోద్దీప మగుచు
ద్వీపవాసులు భయ మంద దీర్ఘలీల, వాలసేతువు చెలువొందె వనధులందు. 43

క. వదలఁడు సమరోదగ్రతఁ, గదలఁడు తా నున్నచోటు గగనాంతరముల్
దుదగన్న మేనితో నతఁ, డుదధులపై వాలసేతు వొదవించు నెడన్. 44

క. రూపింపవసమె హృదయ, వ్యాపారము లీల వాలవల్లిక సకల
ద్వీపము లబ్ధులు క్షణమునఁ, బ్రాపించె నటన్నఁ దత్ప్రభావ మొరులకున్. 45

ఉ. అంత నభస్వదాత్మజదయాగతి నిట్లురు దెంచుటన్ రమా
కాంతవిభీషణుల్ రిపునిఁ గ్రమ్మఱఁ గ్రమ్మినదొమ్మిగాఁ గపుల్
చెంతలవృక్షముల్ గిరులు చేకొని శత్రునిమీఁద వైవ వాఁ
డింతలు నింతలై తునియ జేసె శితాస్త్రపరంపరాహతిన్. 46

ఉ. అంతటఁ శైలజాలము నిజాంగమునం దుము రై ధరం బడం
గొందఱఁ బాదఘట్టనలఁ గొందఱ బాహుమహోగ్రహేతులన్
గొందఱఁబార్ష్ణిఘాతములఁ గొందఱ జానుల బెట్టిదంబుగన్
గొందఱ ముష్టిసంహతులఁ గూల్పఁ గపీంద్రులు కాందిశీకులై. 47

సీ. సంగ్రామమున నిల్వఁజాలక పగవాని కంగదుం డైపాఱె నంగదుండు
పరిపంథినిశ్వాసపవమానహతిఁ జన్నఁ నలనామ మిరవయ్యె నలున కప్పు
డరిఖడ్గహతిఁ దూలి యంతరిక్షమునందు నీలలీల వహించె నీలుఁ డంత
రిపుదేహదీప్తి పర్విన మింటఁ గళలేని ఋక్షరాజన నిల్చె ఋక్షరాజు
తే. రంభుఁ డలరాఁగతజయారంభుఁ డగుచు, స్వేదుఁ డురుసాధ్వసోద్భవస్వేదుఁ డయ్యె
ముక్తుఁ డాజిక్రియోద్యోగముక్తుఁ డయ్యె, శంభుఁ డాక్రాంతడంభుఁడై దాఁగియుండె.

ఉ. చెప్పెడిదేమి వానరులు చిక్కినవారలు తప్పదాహతిం
గుప్పలు కుప్పలై పడిరి కూలె విభీషణుసేన భూమిపై
నప్పుడు కాలకేయబల మంతముఁ జెందె రఘూత్తమానుజుల్
ముప్పిరిగొన్నకోపమున మువ్వురుఁ దాఁకిరి రాక్షసేంద్రునిన్. 49

ఉ. తాఁకి భయంకరాంబకకదంబవిశాలకృశానుకీలలం
గాఁక యొనర్ప దర్పమునఁ గన్నుల నిప్పుక లుప్పతిల్లఁ బె
రాఁకలిగొన్న సింహము సటాగ్రము లూఁచినఁ దోఁచునాకృతిన్
వీఁక నెదిర్చె రాత్రిచరవీరవరేణ్యుఁడు వారి మువ్వురన్. 50

చ. కరభరితాశుగాసశతకప్రవిముక్తశరప్రకాండవి
స్ఫురణ దివంబు రాతిరియుఁ భూరికృపాణమరీచిపాళి రా
తిరి పగలై కనంబడ సుదీర్ణతఁ బోరెడు దైత్యనాథుతో
నరపతినందనుల్ రణమొనర్చిరి నాల్గునెలల్ క్రమంబునన్. 51

క. దొరకొని పోరఁగఁ బోరఁగ, నఱకువ తెఱకువయును లేనియసురదురములోఁ
దొరసి తనుఁదామె బడలిక, పొరసినసోదరులఁ జూచి భూవిభుఁ డనియెన్. 52

చ. అమరవిరోధి మాఱ్కొనియ హస్తము లస్తమితాస్త్రశస్త్రచం
క్రమణశయప్రశస్తిమెయిఁ గయ్యము సేయఁదరంబె? నాల్గుమా
సము లొకరీతిఁ బోరితిరి చాలుఁ గుమారకులార! మీపరి
శ్రమము దొఱంగి నిల్వుఁ డని రాముఁ డుదగ్రభుజాబలోగ్రతన్. 53

శా. ఆటోపంబున నాంజనేయచరమాంగాగ్రస్థితుం డై ధను
ర్జ్యాటంకారకఠోరరావ మఖిలాశాభిత్తికల్ హత్తియు
త్పాటింపన్ శతకంఠుమేనఁ గులిశోద్యత్క్రూరబాణంబులన్
నాటింపం గని బిట్టు నవ్వి కినుకం దైత్యేశ్వరుం డిట్లనున్. 54

ఉ. రావణు గీవణున్ సమరరంగమునం గుదియించినట్లు నా
లావున కోహటింపక నిలం గలవే రఘురామ? వేత్త వై
యీవెడక్రోఁతి నెక్కుకొని యేటికి వచ్చితి వింతదూరకే మ
య్యో! విజయంబు నెందగలఁ డోటు శతాస్యుఁ గడంగి రుద్రుఁడున్. 55

చ. ఎద నను వీరివారివలె నెంచితివేమొ శతాస్యుఁ డన్నచో
బెదరు సమస్తలోకములు భీతమృగేక్షణఁ గూడి సిగ్గు లే
కెదిరి రణంబు చేసెడ విహీ యిది వీరగుణంబె బీరము
న్వదలక చూడు నాకడిమి నా విని రామనృపాలుఁ డిట్లనున్. 56

ఉ. బీరము [illegible] గసికింపుము వీఱిఁడిమాట లాడినన్
వీరుఁ డటందురే సమరవీథిక నీయిరునూఱుబాహువుల్
నూఱుతలల్ దళించి పలలోలత జంబుకకంకగృధ్రముల్
పోరొనరింపఁ జూచి మఱి పోవుదు మన్న శతాస్యుఁ డీసునన్. 57

ఉ. ఘోరశరావళుల్ వఱపి కోయని యార్చిన రాముఁ డుగ్రుఁడై
యూరక దివ్యబాణపటలోద్ధతి జర్జరితాంగుఁ జేసినన్
బోరనఁ గ్రమ్ముతద్రుధిరపూరకణావళు లెన్ని యన్నిటన్
ఘోరముగా శతాననులు దోఁచిరి కోటులసంఖ్య లయ్యెడన్. 58

మ. పెడబొబ్బల్ ఘనసింజినీధ్వనులు గంభీరాట్టహాసార్భటుల్
పిడుగుంజప్పుడు లప్పు డుప్పతిల నాఖీలక్రియాలీల నే
కడలం జూచినఁ దామ రైన వనరుద్గర్భాండమధ్యంబు గ
న్పడియెన్ భీకరమై శతాస్యమయమై భావింప నప్పట్టునన్. 59

మ. తనపైఁ గ్రమ్మి శతాస్యకోటు లురుశస్త్రంబుల్ మహాస్త్రంబు లే
సిన శ్రీరాముఁడు ద్రుంచుఁ ద్రెంచు నడుచున్ ఖండించున్ విదారించుఁ ద
త్తనువుల్ కంకటముల్ కిరీటములు కోదండంబు లొక్కుమ్మడిన్
దనకోదండకళాగురుత్వము సుధాంధశ్రేణి కీర్తింపఁగన్. 60

మ. వసుధానాథుఁడు వింటఁబూన్చి వెస శైవబ్రాహ్మ్యనారాయణా
ద్యసమాస్త్రంబులు వైవఁ గ్రమ్మఱఁ బఱియాస్త్రంబులం ద్రుంతు ర
య్యసురుల్ పచ్చరముల్ దళించు నృపుఁ డిట్లన్యోన్యశస్త్రాస్త్రపా
తసముద్భేదితదేహులై ప్రసవితోద్యత్కింశుకశ్రీ తగన్. 61

సీ. హారకేయూరకోటీరకాంతులతోడ ధగధగద్ధగితనేత్రములతోడఁ
జటులదంష్ట్రాభీలశతవక్త్రములతోడ బ్రహ్మాండభేదనార్భటులతోడ
నక్షత్రలలితకుండలమండలులతోడ గగనరోధోద్ధురాంగములతోడ
బాతాళనిర్భేదిపదఘట్టనలతోడఁ జలదసిద్వితతహస్తములతోడ

తే. మఱియు మఱియును నెత్తురుల్ దొరఁగుకోలఁదిఁ
గోలఁది మీఱి శతాననకోటు లొదవ
నందఱకు నందఱై తోఁచు నవనివిభుఁడు
హనుమ యొక్కరుఁ డారహస్యం బెఱుంగు. 62

క. మనుకులమణి శతముఖవర్ధనమున కస్త్రములు వైవఁ దత్తతుల శతా
ననవర్ధన మగుటరయఁ దన,మనమునఁ గినుక గని హనుమ మహిమాధికుఁ డై. 63

మ. సకలాలోకనభీకరాకృతిశతాస్యవ్రాతదివ్యచ్ఛిరో
మకుటంబుల్ నిజపద్మరాగయుగమంజీరాగ్రరత్నప్రభా
నికురుంబంబున కంకురంబు లయికన్పింపన్ యుగాంతాంబుభృ
ద్వికటధ్వానము మీఱ వీరరస మావేశించి పెల్లార్చుచున్. 64

స్రగ్ధర.—
కట్టల్కం బట్టు మట్టున్ ఘనచరణయుగీఘట్టనన్ బిట్టు తోఁకన్
గట్టున్ గొట్టున్ ధరిత్రిన్ గటతట మదరన్ గాటమౌ రక్తధారల్

పుట్టించుఁ బెట్టు మించుఁ బోదమిన నడుచుఁ భూరివజ్రాభముష్టిఁ
గిట్టించుఁ బట్టి త్రుంచుఁ గిటగిట రదముల్ గీటు ద్విట్కోటి మీటుఁ. 65

వ. వెండియు సతతం దఖండప్రభాచండిలప్రళయమార్తాండమండలప్రదీప ప్రతాప
ప్రదీపితాటోపవ్యాపారంబున నేపు మీఱి కోపంబు రూపంబుఁ బ్రాపించినకోపున
నజాండంబు నిండి చండకరకులీనప్రకాండప్రచండభుజాదండమండితకోదండముక్త
కాండప్రకాండంబుల మెండున నాఖండలారి మేసి కాటుకకొండనుండి జోటజోటఁ
దొరఁగుక్రొత్తనెత్తురు సెలయేటివఱదల కరుదుపడక బిరుదు విడక సురరిపునివృత
కరాళవదనంబులు నిబిడనిశాతరదనంబులు వెడఁదచూపులు నిడుదరూపులు శతశిరం
బులు ద్విశతకరంబులు గలిగి హుంకరించుచు నహంకరించుచుఁ గేక వేయుచువీఁక
డాయుచుఁ బరుసంబు లాడుచు హరుసంబు గూడుచుఁ గత్తులజతనంబు జిత్తులయ
తనంబు నొక్కటియై మిక్కుటంపుఁగడిమి నెక్కువ లక్కువ నొందక పెక్కువ
డిందక యొక్కొక్కపరి పొడముదక్కసులు లెక్క కెక్కువయై పిక్కటిల్లిన నజ్జ
గజెట్టియట్టియెడ గట్టులగొట్టు జగగొట్టుపట్టెంపు వేల్పువట్టెంబు గట్టి నిట్టట్టు నెట్టు
పదఘట్టనంబుల మట్టియాడునప్పు డకాండతాండవక్రీడోద్దండతాప్రచండుం డగు
రెండవదండధరారి మెండు నిండింపుచుఁ గాలదండంబు దండియుఁ జక్రంబు విక్రమం
బును శూలంబు వేలంబును జరణతలఖరనఖరముఖరచిత్రప్రహారంబులం జూపుచుఁ
గరములు శిరములు సరములు నుఱుముచేసియుఁ బక్కలు డొక్కలు పిక్కలు
వ్రక్కలించియు నొడళులు దొడలు మెడలు నడలించియు నెమ్ములు ఱొమ్ములు
సొమ్ములు దుమ్ముచేసియుఁ జర్మంబులు వర్మంబులు మర్మంబులు నిర్మూలించియుఁ
జానశూన్యంబుగాఁ బొడముకొలఁదిఁ బొడవడంగఁ ద్రొక్కునెడ ఖంగునం దునుక
లై పడుమణిమకుటంబుల నికటంబునఁ బటిల్లునఁ బగిలినకరోటికోటులఁ గలసి వెళ
వెళ విఱిగి పొడిపొడి యగునమ్ములదుమ్ములఁ గ్రమ్మి మెదడునం గదడుకొని రుధి
రప్రూరంబు తోరంబుగాఁ బ్రవహింప ననేకశతముఖపరంపరలఁ బిపీలికలపోలిక
దోమలసామాన్యంబునఁ జెదలుపురువులహారువునఁ గాల మెట్టి నేల రాచియుఁ
బోద్రోచియు మహదంబరాడంబరంబున నవధిం బొరయక నిరవలేపరూపంబున
ఘోషించుచు ఝంఝూసమీరంబుతీరున బలిమి దక్కక యెక్కుడం జిక్కక
దిక్కులు ధూళిధూసరితంబులు గావించుచుఁ గాలాగ్నిలీల వేఁడిమి వీడక జగతి
వ్రక్కలించుచుఁ బ్రళయసముద్రంబు రౌద్రంబున మిన్ను ముట్టి శతముఖప్రపం
చంబుఁ గీలాలధార ముంచుచు నప్పంచముఖహనుమత్కపి పంచముఖుండు వియ
చ్చరుల కచ్చెరువును శతముఖశతశతకంబులకు రౌద్రంబును దచ్చమూపతులకు

భయానకంబును నిజసైనికులకు సంతసంబును స్వామికి భృత్యభావంబును సుగ్రీ
వాదులకు సౌహార్దంబును గనిపించుచుఁ బోరునం బెంపు మీఱినవెఱపు దీఱె నర
వానరాసురబలంబులు కలకలంబులం బొదలినయుదుటుఁదనంబున శతముఖమూల
బలసంఘాతం బసంఖ్యాతం బై యదరి యడవిచిచ్చు దొడర వచ్చు
మిడుతలచెడుతలంపునం గవిసినగవుసెన దివిచి పరివాదిని మొరయించుచుఁ బోరు
డిండిపాటుపాడు తీరుమానంపుఁదానంబు లాని విచ్చలవిడి నిచ్చ మెచ్చుకొన నచ్చ
రవెలాదిమందిమందిరంబుల సందడి గ్రందుకొన నందఱం గ్రిందుపడఁ గేలఁగొట్టియుఁ
గాల మెట్టియు నవలీల శవలీల లొందించె నట్టిక్రందునఁ పద్రణస్థలి నుద్రేకించి
భద్రగజచర్మంబు లొలిచి విద్రాపంబుగాఁ బయిం గప్పికొని యప్పు డప్పుడమిం దొగి
పడిన బెడిదంపుటడిపంపుఁదునుక లందుకొని యక్కడక్కడ నొక్కొక్కకండ ఖండిం
చి నోట నిడి గసగసనమలి చవి గొని సొక్కి పెక్కురీతులఁ బాతరలాడుభూతతతుల
మతుల కతులప్రియంబు లొసవింప బెదపెదతల లొక్కొక్కపరిం దెచ్చి వ్రక్క
లించి యెక్కుడుమెదడుముద్ద లొక్కొక్కకడ రాసి చేసి దక్కినపునుకులం గుటం
బులం గదియించి కొఱవిపయ్యంబులు రవులుకొలుపుమంట లంటినక్రొత్తశవంబుల
వడిసిన తైలంబు పదిలంబుగా నిడి పులుసుకంపుగొననిపొలసురుచికొని యొండెడ
నిండించి ఖండఖండంబు లగుగొంతుక్రొవ్వులు తుత్తునుక లైనమాంసమాంస
లాస్థిశకలంబు లొకవంకం బొంకించి యంగుళంబు లొరయనిచేతులు పదత
లంబులొకతలంబునందుఁ బొందించి నజ్జునజ్జుగుమజ్జ నుజ్జగింపక ప్రేవు లొక
తావునఁ బ్రోవులు గావించి తండతండంబుగాఁ గండమెండుకొనుగుండియ లొండు
చోటు నిండి నిండువేడుక నేడుపండువు భుజియింప రండని బ్రహ్మరక్షోమండ
లంబుఁ దోతెచ్చి బంతులు సాగించి యవి యన్నియు నిడి యెడనెడ వలసినపదా
ర్థంబు లనుమయ్యా దయ సమగ్రంబు లడిగి పెట్టించుకొనుండని నొడివి కడునియ
మంబున భోజనంబులిడి శాకినులు వెనుకటిబంతి కాయిత్తమై చనుదెం దనిపించినఁ
గన్నులకుఁ గోరగించుక్రొన్నెత్తురుకాలువలగుబులుగుబుల్లునం దుమికి యొండొ
రులు చల్లులాడుచుఁ బాయుచుఁ ద్రోయుచుఁ బట్టుచుఁ దట్టుచుఁ బెక్కుంబ్రోదుల
సేఁదులాడుశాకినులడాకకు వీఁక వీడక మూఁక గూడి స్థూలంబు లగుమస్తజాలం
బులు గ్రక్కునఁ ముక్కునం బొడిచికొని యొక్కటికొక్కటి తల కడచి బంతులు
గొనిపాఱుబోరువలపొంతలవంతుల మింతుమనుమంతునన నంత నింత దూఱి కొంత
దేఱి చెంతఁ జేరి బెగడు డిగి ముంగాళ్ల నిగిడి యమ్ములం గ్రమ్మిన యెమ్ము లొడలం
గదలుకొనకుండునట్టి లెంతయుఁ గ్రుంగి బలిమికలిమిం గలగొంతుక్రొవ్వంతయుం

పెకలిరాఁ గఱచుకొని పఱచునక్కలకుం జక్కనియ్యక పెక్కుగతులఁ బెనంగుచు నాలుగైదుమీఁద బిస్సనన్ వ్రాలినం బెగడుకుడిచి కడచి చనువానియవటుతలంబు లగలఁ దన్ని తద్దయు గద్దరితనంబున నోటిమాంసంబు లాఁడియుగద్దలయుద్దవిడిఁ గైకొనక యొక్కదిక్కునఁ బెక్కుకూటువ గూడుకొని ఖరనఖరధారమర్మంబులు వ్రెంచి భటకళేబరచర్మంబులు సించి నంజుడు దినునెడఁ గ్రొవ్వున జివ్వనం దూఱు గూబలకు జడిసి నలుగడలం బఱచువాయసంబులునుం గలిగి సగుణవృద్ధిపదం బై వ్యాకరణంబుజోక, నవయవనిగ్రహస్థానం బై తర్కంబుకర్కశంబున, బహుచక్ర సూచితగ్రహచారం బై జ్యోతిశ్శాస్త్రంబురీతిని, బహుపశూలగదావళిప్రభంజనం బై వైద్యవిద్యపద్ధనం బెద్దయు భీతివిస్మయబీభత్సహేతు వయ్యె నట్టియెడ. 66

క. ఇక్కరణిఁ బెక్కురక్కసి, రిక్కదొరల హనుమ సహరింప రఘువరుం
డెక్కటిపో రొనరింపఁగ, నక్కజపడె జగము వారియలవుకలిమికిన్. 67

మ. శరవర్షంబునఁ బెక్కుతూపులు జనించన్ మించి వీరత్వమున్
వెరవున్ లావుఁ బలంబు వీడక మరుద్విద్వేషి పోరాడఁగా
నరరే మేలని మెచ్చి క్రాంతి గనిన ట్లాత్మీయకోదండమున్
శరధిద్వంద్వ మొసంగె దాశరథిపార్శ్వద్యోతకున్ సీతకున్. 68

ఉ. ఇచ్చినమచ్చికన్ వినయ మేర్పడఁ గైకొని వీరపత్నియా
టిచ్చరణంబు సేయుతమి హెచ్చినసిగ్గున మోము వాంచె నా
ముచ్చట తా నెఱింగి చెలి మో మరవంచఁగ నేల రక్కసుం
జెచ్చెరఁ బోరఁ జీరు మని శ్రీరఘునాయకుఁ డానతిచ్చినన్. 69

మ. దరహాసాంకుర మాస్య సీమ దళుకొత్తన్ భర్తయగ్రస్థితిన్
సరసాలోకనలీల మ్రొక్కి శరముల్ చాపంబుఁ జేఁ బూని య
య్యరవిందాస్య గుణంబు దీఁటుచును బ్రత్యాలీఢపాదాబ్జ యై
నెఱవీరంబునఁ గాళరాత్రి వలెఁ గన్పించెన్ సురారాతికిన్. 70

ఆ. కినుక గడలుకొనినఁ గెంపుకన్గొనచాయ, మొదట నెఱ్ఱ నైన ముదితతూపు
లసురఱొమ్ము దూరి యావలఁ జనునప్డు, డేకరీతిఁ దోఁచె లోకములకు. 71

చ. పిడికిట లస్తకం బెనయు పెంపు గుణంబున వాఁడిబాణముల్
దొడిగెడిసొంపు శత్రుపయిఁ దోరముగా నిగిడించు తెంపు వాఁ
డుడుగక యేయునస్త్రితతు లొక్కటఁ ద్రుంచుతలంపు నింపుగాఁ
బడఁతుక ఖండనద్రఢిమ భర్తకుఁ గన్నులపండువై తగెన్. 72

శా. కోపం బూని శతాస్యుఁ డాత్మశతదోఃకోదండచండాస్త్రధా
రాపారంపరి ముంప నేకధనురుగ్రవ్యాళదివ్యాశుగ
వ్యాపారంబున నన్నియుం దునిమి యుద్యచ్చాపవిద్యానవ
ద్యోపాధ్యాయి యసం దసర్చెను బ్రయోగోత్సర్జనోద్వేగతన్. 73

తే. సాహసోద్వృత్తిఁ గని వరారోహ యైన, యవ్వరారోహపై దైత్యుఁడపుడునించు
శరము లరిమీఁద నిగిడించుజనకతనయ, యస్త్రములు నిండి సిరంధ్రమయ్యెనభము.

సీ. కమలాక్షి తెలివాలుగన్ను లేగతిఁ జూపెఁ గాలానలజ్వాల నేలుడాలు
మగువ లేసగవారు మొగ మేకరణిఁ జెల్వెఁ బ్రళయకాలాభీలభానులీల
నబలశింజిని మ్రోఁత యది యెట్లు ప్రకటించెఁ గల్పాంతదీర్ఘనిర్ఘాతరవముఁ
గలకంఠియలఁతిహుంకార మెమ్మెయి దాఁటె ప్రళయఝంఝామరుద్విహరణంబు

తే. నతివమార్దవ మెటులు క్రౌర్యంబు నెఱపె
లలనసౌశీల్య మెటులు దౌర్లభ్యమయ్యె
బాలముగ్ధత యెటు లనిఁ బ్రౌఢి మెఱసె
నని వెఱఁగుఁజెందె రాముఁ డయ్యవసరమున. 75

క. తనసునశరములు దునుముచు, దనపై విశిఖములు గురియు దనుజేశ్వరుకిన్
వన కతిదుస్తరుఁ డెటు లని, తనలోఁ జింతించి కాంత తదవసరమునన్. 76

సీ. ఏమంత్రరాజంబు నేమంబున స్మరింప వివిధసంసృత్యుపద్రవము లడఁగు
నేమంత్రము జపించి పామరత్వము డించి వాల్మీకి సత్కవీశ్వరతఁ జెందె
నేమంత్రమహిమచే నీశ్వరత్వము గాంచి హాలాహలాహారి యతిశయిల్లె
నేమంత్రమణి యుపదేశించినవిభునందుఁ బ్రకటించెఁ దారకబ్రహ్మసంజ్ఞ

తే. యట్టిశ్రీరఘురామనామాభిధాన
మంత్రము స్మరించి వింట నంబకము పూన్చి
సత్యనిధి రాముఁడేని నే సాధ్వినేని
వీనిఁ దునిమెడు నిది యని విడుచుటయును. 77

క. అక్కడిఁదిశరము దిక్కులు, ప్రక్కలుగా మంట లంటి వనధులు గలఁగన్
రక్కసిజేనిపయిం బడి, యొక్కటఁ దల లెల్ల డుల్చి యుర్విం గూల్చెన్. 78

సీ. బర్హిర్ముఖానందబాష్పవర్షముతోడ సంతానసూనవర్షంబు గురిసెఁ
దపసివీణానూనతానమానంబుతో గాంధర్వమానినీగాన మెసఁగె
సకలలోకశ్రేణి చల్లనియూర్పుతో నాలితెమ్మెరపాటి గీలుకొనియె
మునిమానసములఁ బాయనికలంకములతో జలధులఁ గలఁకలును దేఱె

తే. చెఱ లుడిగి వేల్పుదొరలు జేజే యటంచు
రామసీతాంజనేయులఁ బ్రణుతి చేసి
రఖిలవానరవీరులు హర్ష మొంది
రని శతాననదనుజేంద్రుఁ డడఁగినపుడు. 79

మ. తనచే నున్నధనుశ్శరంబులు సుమిత్రాసూతికిన్ భర్తృపం
పున లే నవ్వాలయంగ నిచ్చి విజయంబున్ వీరశృంగారమున్
తనరూ పొందెనొ నాఁగఁ గ్రొంజెమరునిద్దాచెక్కుటద్దంబులన్
మొనయం గారవమింపు సొంపు నెనయన్ మ్రొక్కెన్ రఘుస్వామికిన్. 80

క. మ్రొక్కినచక్కెరబొమ్మను, మక్కువ పెక్కువ గనంగ మన్నించి విభుం
డెక్కటిగా రాముఁడు దన, చొక్కపుమణిహార మొసఁగఁ జూచి సతి యనున్. 81

శా. ఘోరాస్త్రాహత మైనశాత్రవుని క్రొన్నెత్తుటన్ బుట్టి పెన్
బారుల్ దీరుశతాస్యకోటిమశకప్రాయంబుగా స్వాంఘ్రిసం
చారస్ఫూర్తి నడంగఁ ద్రొక్కిన నభస్వత్సూతికే గాక సీ
హారం బన్యులు దాల్ప నర్హులె త్రిలోకాశ్చర్యచర్యాధికా! 82

మ. శతకోట్యర్బుదసంఖ్యలం బవహతిం జక్కాడి యీయొక్కనిన్
హృతి గావించఁగలేక డించెను జగం బెల్లన్ భవత్ప్రీతి నన్
స్తుతి గావింపఁదలంచి గాక మనకున్ సూనుండు సద్బంధుఁడున్
హితుఁడున్ భృత్యుఁ డమాత్యుఁ డాప్తుఁ డిఁక లేఁ డేతాదృశుం డెవ్వఁడన్. 83

క. మీకారుణ్యనిధానం, బీకరువలిపట్టియే బహిఃప్రాణము నా
కేకమతి మీకు నితఁడే, గాక తదన్యుండు కలఁడె కాకుత్స్థమణీ! 84

శా. ఆజిం జేసె మహోపకారములు దౌత్యం బూని యన్యోన్యర
క్షాజీవాతువనం జెలంగె మతివాక్శరీరనానాక్రియల్
మీజాడన్ వెలయించె నుంచె మది మిమ్మే వాయుజుం డీఋణం
బేజన్మంబునఁ దీర్చుకోఁగలమొకో యింకన్ నృపాలాగ్రణీ! 85

క. భావింప జగములందు మ,హావీరుఁడ వీవొకండ వస్త్రద్రఢిమన్
మీవెనుకఁ దావకీయకృ,పావని జగదేకవరుఁ డనిలజుఁ డధిపా! 86

క. ఒక్కనిఁ జంపితి మీదయ, నిక్కువముగ నే నితండు నేలనె రాచెన్
బెక్కండ్ర నెక్కడక్కడ, నిక్కలిగినజయవిధాన మితనిదిగాదే? 87

క. ఇచ్చటికి మనల నందఱఁ, దెచ్చినవాఁ డసురవరులఁ దెగఁజూచి జయం
బిచ్చినవాఁ డితఁ డుండఁగ, నిచ్చిరతరహార మెవరి కిచ్చెద రధిపా! 88

సీ. ఏరమ్యమతిసత్కరోరత్నహారముల్ ఘనమతుల్ కంఠభాగములఁ దాల్తు
రేమహామహుదృష్టి కీరేడులోకంబులసదుకుండలదొంతు లై కనఁబడు
నేవీరవరుదేహ మావహించినదీప్తి మిహిరాదులకు మిఱుమిట్లు గొలుపు
నేకపీంద్రునియుక్తి మీకీర్తివల్లి కాజాలకంబున కాలవాల మయ్యెఁ
తే. గంఠ చరమాంగ ఫాలభాగముల మను
దనుజ వానరసేనలఁ దూల్చె నెవ్వఁ
డట్టివిశ్వాధికునకు మీయనుఁగుఁబట్టి
కాంజనేయున కొసఁగుఁడు హార మనిన. 89

మ. ప్రియురా లాడినమాటలంబలికి నిజప్రేమైకపాత్రున్ మరు
త్ప్రియపుత్రున్ బహుకార్యనిర్వహణతాధీరుం బ్రభావప్రతా
పయశశ్చిత్రచరిత్రు దివ్యకరుణాపారీణదివ్యత్సుధా
శ్రయదృష్టిందిలకించి యిట్లు లనియెన్ బ్రావృట్పయోదార్భటిన్. 90

క. నీ వెప్పుడు మాతాపితృ,భావమునను మమ్ముఁ గొలిచి ప్రబలితి గానన్
భావిబ్రహ్మపదశ్రీఁ, బ్రోవంగల మహిమ మింకఁ బొందెదు తండ్రీ! 91

శా. బ్రహ్మజ్ఞాననిధానమానసమునన్ భావింపఁగా నవ్యయ
బ్రహ్మత్వం బనుభూత మైన దయినన్ బాహ్యంబునన్ నిశ్చల
బ్రహ్మత్వంబు వహించి భావిసమయప్రాప్తప్రభావోన్నతిన్
బ్రహ్మాండోద్ధరణప్రసక్తి మనుమా భాషాధృతిం బుత్రకా! 92

సీ. ఈరత్నహారంబు నారాయణుండు దొల్లి సృష్టికిఁ బ్రభునిగాఁ జేయునపుడు
బ్రహ్మ కొసంగె నా బ్రహ్మ యుగ్రతపంబునకు మెచ్చి యిక్ష్వాకునకు నొసంగె
నారాజయోధ్యఁ బట్టాభిషేకమువేళ ధరియించెఁ గానఁ దద్వంశభవులు
తరతరంబులనుండి తాల్తు రన్యు లనర్హు లిది కంఠమునఁ బూన నిదియుఁ గాక
తే. కామరూపాన్వితము సార్వభౌమచిహ్న,మీవు ధరియింపు నీ కర్హ మిది ధరింప
మత్కుమారుఁడ వగుట విస్మహితహార,ధారణంబునఁ గననయ్యె వీరవర్య! 93

క. అని పల్కి రాముఁ డాశ్రిత,జనసురసైచికి ధరాత్మజకు సంతోషం
బినుమడిగాఁ దనహారము, హనుమ మెడన్ వైచె దివిజు లలరులు గురియన్. 94

క. ఆహారము భావిజతను,రాహారము హనుమమేన నలరె భవిష్య
ద్వ్యవహారమోహనాంగ్యప,గూహనపులకాంకురములకొమరు దెలుపుచున్. 95

ఉ. ఆరఘురాముఁ డిట్లు జనకాత్మజతోఁ బరమాప్తసింహికా
వైరి బహూకరించి సురవర్యులు ధాతృపురోగముల్ దనున్

జేరి నుతింప వారినుతిఁ జేకొని వారలఁ బంపి పోరిలోఁ
దాఁజినయాత్మసేనల సుధామయవీక్షలఁ దెల్పె గ్రక్కునన్. 96

మ. సకలానీకముతో ససోదరముగా ఛాయాపహారాపరాం
గకసీమాగ్ర మలంకరించి సతితోఁ గైలాసముం జేరి చం
ద్రకళోత్తంసుని బ్రార్థనన్ నిలిచి తద్భక్తిప్రహృష్టాత్ముఁడై
సకలవ్యాప్తి వహించురూపు గనిఁచెన్ విస్మయస్వాంతుఁడై. 97

ద్విపదగర్భితసీసము.—
తారకబ్రహ్మమంత్రవిహారి! సురసంహారి! కృపానిధీ! యని రాజధరుండు
సృష్టిసమష్టిజీవసమగ్రరూప! యష్టమదాపహ! యని శాంభవియును
బుధగృహాపాదివర్ణిత! నన్నుఁ గంటె భాగ్యము దగె నని పవనాత్మజుండు
కించుల మము విలోకించి రక్షించు మంచును నమ్రులై యలసోదరులును
తే. చక్కనసురవరోత్తము లక్కమతిని, వెక్కవినుతులు సల్పిన సొక్కవాయువు
సూనుని మొగంబు చూచు చమూరుషంబు, మూన కందు సహించవంగఁ దోన కడలి.

క. అమరులు మనుజులు దనుజులు, తను బయిపెట్టంగ భానుజానుజాదిపుల్
మొనసి కొలువంగను బహువిధ,జనపదములు వనపదములు నటికేఁ దెలుపుచున్. 99

మ. చని కాంచెన్ రఘువంశచంద్రుఁ డెదుటన్ సాకేతమున్ వత్రమో
హనవప్రాంతలఘుక్షౌద్రభూర్చ్ఛతఫణోద్యచ్ఛృంగసంఘాతమున్
వనజాతప్రియరాహుమోహకలనావష్టంభసౌధాగ్రకే
తనకీలాంశుపటీపరీతము సమస్తప్రాభవస్ఫీతమున్. 100

తే. కాంచి శుభలగ్నమునఁ బ్రవేశించి నగరి, వాకిట సుమిత్రసోదరాసికముగను
జానకియుఁ దాను బవమానసూను డిగ్గి, విబుధులను దండనాథుల విడియఁ బంచి.

తే. హనుమ కైవడి గొని రాముఁ డవనికన్య, యొసముకడ రాసహోదరు లెనసికొలువఁ
గతిపయజనం బతో నిగ్గమనము విని, సంతసముఁ జెందు తల్లులచెంత కరిగె. 102

ఉ. మ్రొక్కిన నక్కునం బొదివి మూర్ధము మూర్కొని హర్షబాష్పముల్
మిక్కిలిగాఁ గుమారకులమేనుల ముంపుచు వారు రామ! నీ
వెక్కరణిన్ శతాననుఁ జయించితి వన్నఁ ద్రిలోకకంటకుం
డక్కినాత్ముఁ డంచుఁ బవనాత్మజుఁ జూపి రఘూద్వహుం డనున్. 103

సీ. మట్టుమీఱినమహామహిమ మై చద లెల్లఁ గప్పినలోకవిఖ్యాతుఁ డితఁడె
లెక్క కెక్కువ యైనపెక్కుసేనల మేన సంభరించినమహాసత్త్వుఁ డితఁడె

నిమిషములో సముద్రము లెల్లఁ గ్రమియించు సరిలేనిఘనవేగశాలి యితఁడె
శాకాంతరీపఘనస్థలినుండి లంకను వాల మర్చినజగద్వంద్యుఁ డితఁడె
ఆ. యప్రమేయస్ఫూర్తి శతాస్యుఁ డులఁ గాల, మెట్టినట్టి గట్టిదిట్ట యితఁడె
వేయిమాట లేల? వినుఁడు వీరుఁడు హనుమ, యనయ మిచ్చినట్టివీఁడు డితఁడె. 104
తే. తల్లులారా! పుణ్యస్త్రీసమూహములారా!, యుత్తరింపు మయ్యనుచు నమ్మెయి నింక కార్య
మనినఁ గౌసల్య సుమిత్రైనయ మొప లనుచు, నానతిచ్చినట్టుగ నని యనియుఁ బ్రీతిపుడు.
క. ఉత్తలను స్రుక్కి యనుచు, యుత్తమునినని యప్పుడట సుత్తులఁ బొగడన్
చిత్తమున నలరె రఘుపతి, యుత్తములు జనసగర కపిలసమలతోడన్. 106
తే. అరిగి యభ్యంతరస్ఫురితాంతరంబు దొరతనము, సిష్టగోష్ఠి నసించి యొకింత సేపు
నట విదేహస్పృహాలతాన్యాలలావు, నెలియ నలకంబులాడి విచ్చేయుఁ డనిన. 107
తే. అవనిదిరుగుచు వచ్చుగురాజతనుఁ బొందు,తడుసుదేరంగఁ జని రాముఁ డలరుతావి
గులుకమస్నెట యలకస్మైరలుఁ గుంకుమంగ,లమురసరియించి మాధ్యాహ్నికము లొనర్చి.
మ. తనచెంతన్ గృహస్థుగ్రైసహాసనము నర్పించి రాఘవుఁ డా
వని! యుంచుం గర మూని తోడుకొని యున్నద్యుభాసురామ్నాయము
ప్రసినాడుస్వాత మూర్ఖ్యసోదరులతో ప్రఖ్యాతం బైనపో
జనశాలాంతరసీమ నొద్ది రఘువంశస్వామి యప్పట్టునన్. 109
ఉ. ఉత్తమరత్నపీఠమున నుండి సుఖంగటఁ చక్కగిన్నియల్
పుత్రుడె మేలిపళ్లెరము మున్నఁటను నుంచిన నందఁ జేరి రా
క త్తరి నోసఁగించుమరుదాత్మజుహస్తముఁ బట్టి పట్టి! నా
పొత్తున నారగింపు మెటు వోవక రమ్మని పల్కె మక్కువన్. 110
చ. కుడియెడఁ గూరుచుండి సితకూరిమి సంగతిఁ బాల్చి పచ్చటన్
బడలెఁగదా! శరీర మనిపాణి స్పృశించుచు నొయ్యనొయ్యనం
గడిమి నుతించుచుం గరుణ గన్పడ సారెకు మోము చూచుచున్
వడుగు ముడద్భిఁ జేర్చెఁ బలిపత్నులతాగతి యేమి చెప్పుదున్. 111
చ. మొగి మొకయింత వంచి కయిమోడ్పునఁ గుండలకాంతి చెక్కులన్
ధగధగ లీన దేవ్రనిపదద్వయి చూచుచు నేవికారమున్
దగులనిచిన్నిరూపున నతండు గనంబడె రాముచెంగటన్
ముగుదతనంబు సద్వినయమున్ భయమున్ బ్రియమున్ బెనంగొనన్. 112
సీ. అడుగుఁగెందమ్మిచాయలు చందురాకట్టుజగతిప్రాఁగెంపురాజగతి సేయఁ
బైకాణిసరిగంచుబలుమించు తెలినఖంబులకాంతులకు మేలుముసుఁగు వేయ

మొలనూలిచిఱుఘంటికలనాదు నవరత్నకరకంకణధ్వని గారవింప
నికరంపుకెంపుటందియలసందడి నొంది గిలుకుమట్టెలరవల్ గులకరింప
తే. నఱుతఁ దొడిగిన తెలిముత్తియంపుఁగూర్పుఁ, బనులజంటిఱవికమీఁది పైఁటచెఱఁగు
వెనుకబిగియంగఁదిగిచి సివికడఁ జెక్కి, బంతివడ్డింప జానకీకాంత వచ్చె. 113
తే. కౌను చలియింపఁగా నెమ్మొగము సెమర్పఁ, జెదరి పాపటచేర్చుక్క చిందుద్రొక్కఁ
జెలు లొసఁగు హేమపాత్రలు చే ధరించి, రాముబంతిని వడ్డించె భూమికన్య. 114
మ. కలమాన్నంబులు పప్పు లప్పడములున్ గారెల్ వడల్ బూరెలున్
ఫలముల్ చక్కెర లుక్కెరల్ సిగరలుం బచ్చళ్లు సద్యోఘృతం
బులుఁ జేసెల్ పరమాన్నముల్ పలురసంబుల్ కూరలున్ మున్నుగాఁ
గలనానావిధభక్ష్యభోజ్యములు వేడ్కన్ సీత వడ్డించినన్. 115
మ. అనఘాచారులు బ్రాహ్మణుల్ మునుపుగా నాపోశనంబుల్ ధరిం
చిన సర్వత్రసుభోజ్యమస్తని రఘుశ్రేష్ఠుండు నాపోశనం
బును బ్రాణాహృతు లైన మారుతి మొగంబుం జూచి యాహారముం
గొను మాతండ్రి! క్షుధాగ్ని దీఱ నని వాక్రువ్వన్ భయం బొందుచున్. 116
క. ప్రాంజలి యై నృప! మీరలు, భుంజింపక మున్నుగాఁగ భుజియింపఁగ నా
కుం జన దనవుడు రఘువరుఁ, డంజనిసుతు నాదరించి యాఁగా కనుచున్. 117
ఆ. మొదటఁ గొన్నికబళములు గొని యింక నైన, నారగింపు మనిన నాంజనేయుఁ
డధిప! మీర బలుక యారగింపుచు నున్నఁ, గాని భుక్తిసేయఁ బూన ననిన. 118
క. ప్రతికబళమునకు శ్రీరఘుపతి, భుజియింపు మని పల్క భాగ్యంబిదిగో
కృతకబళుఁడ నయ్యెద నని, యతఁ డనఁ బరితుష్టిగాఁగ నశనం బైనన్. 119
క. భూజనపతి సంతుష్టిగ, భోజన మొనరించినంత ప్రొద్దును వినయ
వ్యాజమునఁ గడపి పిమ్మట, భోజనభాజనము వేగఁ బుచ్చుకొనుటయున్. 120
ఉ. పొత్తున నారగింపకయె భోజనభాజన మిట్టు లేల నీ
వెత్తుకపోయెదన్న జగదీశ్వర! దేవరభుక్తశేష మే
నిత్తఱి మత్కులప్రజల కెల్లను బెట్టి భుజించువాంఛమైఁ
బుత్తడిపళ్లెరంబు గొనిపోయెద నంచు నమస్కరించినన్. 121
తే. అలఁతినగవునఁ గడు మంచి దట్లుసేయు, మనిన నతఁ డేఁగఁ దమ్ముల నవనిసురులఁ
గాంచి కంటిరె? హనుమంతుగాఢవినయ, సనయచాతుర్యములు నిదర్శనము గాఁగ.
సీ. భుక్తశేషము మనంబున నెంచి యధికారి నౌనో కానో యని యాడుఁగ వెఱచెఁ
బొత్తున నాతోడ భుజియింప రమ్మన్నఁ దగవు గా దనక యొద్దనె వసించె

నేఁ దుష్టి గనకము స్నేత్తుక సనరామిఁ బగునీతి నహియించి తామసించెఁ
గపులలోఁ దానున క్కఁడ స్వామిహితు లాట నంపఱ కిడుదునం చభిలషించె

తే. నిట్టినిరహంక్రియాస్ఫూర్తి యిట్టివినయ, మిట్టిభయభక్తు లెవ్వనికేనిఁ గలవె?
యనుచుఁ బొగడుచు నుత్తరాపోశనంబు, గొని కరంబులు వార్చెఁ బావనియు నంత.

తే. తళుకుబంగరుకుండలంబులు చలింప
హారములు జన్నిదంబుతో నసఁగి పెనఁగఁ
బాణియుగమునఁ బళ్లెరంబుఁ బట్టి వడుగు
మొగము చెమరింపఁ బఱతెంచి యగిసె కెగసె. 124

చ. నగుగున వచ్చి యల్లగిసెకొమ్మపయిన్ వసియించి చుట్టునుం
గని కపులార! దైవతశిఖామణి డించిన సుప్రసాద మేఁ
గొని చనుదెంచినాఁడ మిముఁ గూర్చి ప్రియంబగునేని మీరు దా
రన నిది స్వీకరించుటకు రాఁగదరో యిట కంచుఁ జాటినన్. 125

సీ. ప్రావృట్బలాహకార్భటుల నాకర్ణించి దివి బలాకశ్రేణి గవియుకరణిఁ
బూర్ణచంద్రోదయంబు గనుంగొని చకోరనికరంబు నల్ దెసల్ నిండినటులు
సరసవసంతావసరమున భసలముల్ కుసుమమంజరి మూఁగికొనువిధమునఁ
గపటనారాయణకరసుధాకలశంబు గని తారసిలుదివౌకసులవరుసఁ
బెఱవారిఁ దొరసీక పెఱదారి తమిమీఱి తేనెయీఁగలు బారుదీరుకరణి
తే. నఖిలవానరు లరుదెంచి యగిసెచుట్టు, నట్టు లెత్తుక మావు మా కని యడుగుచు
నిడుదచేతులు చాఁపుచు నిక్కి నిక్కి, రంతుఁ గావింప హనుమ తదంతరమున.

క. కపు లావరింప నొక్కొ, క్కపులాకము లెక్క నొక్కకనికి నిడంగా
నపుడుం జాలమి నగి సా, కపరిమితంబుగను డుస్సి యనిలజుఁడు దయన్. 127

క. ఒడయనిమణిభాజనమునఁ, దుడిచి తుడిచి పైవ నొక్కతునుకయుఁ బుడమిం
బడకుండఁ బట్టి లోఁగొని, యొడ లెత్తినఫలము నేఁటి కొదవె నని కపుల్. 128

చ. తలిగప్రసాద మందఱికి దక్కువ యెక్కువ లేక మార్చి మా
కలుషము లెల్ల మార్చి హితకార్య మొనర్చిననిన్ను దీనవ
త్సల! నుతియింప శక్తులమె? సర్వశరణ్యబుధాగ్రగణ్య యం
చెలమి దలిర్ప నెంచిరి కపీశ్వరు లందఱు వాయునందనున్. 129

క. మా కందఱకును బ్రాణము, లాకలన నొసంగి ప్రోచి తైహికసుఖమున్
లోకేశుశేష మొసఁగి ద,యాకలనం గలుగఁజేసి తాముష్మికమున్. 130

మ. భవపాశంబులు వాసెఁ బేశలదయాపాంగావలోకామృత
ప్లవక్లప్తాత్ముల మైతి మింక నము శుంభద్భక్తిముక్తిప్రదా
నవిధానాత్మ కొలల్ దొలంగె నని యానందాశ్రువుల్ జాఱఁగాఁ
బ్లవగేంద్రుల్ నుతియించి రంచితహితాలాపావనిం బావనిన్. 131

ఉ. ద్వాదశినాఁడె మానివసుధారుహ మెక్కి ప్రసాద మియ్యఁగా
నావటఁ జాలకున్న నగిసాకులొసంగుట నాఁటనుండియున్
గాదె జగత్ప్రసిద్ధిగ నగస్త్యతరుచ్ఛదశాలి ద్వాదశీ
ద్వాదశి మాన రార్యులు సదాగతిసూతి పరిగ్రహించుటన్. 132

ఉ. తారకమంత్రరాజము సదా పఠియించునగస్త్య పేరిటన్
మీఱిన చోట నయ్యగిసె మేదినిఁ బూజ్యముగాఁ దలంచి సీ
తారమణాన్నభాజనము దాల్చి వసించుట గాక లేనిచో
వేఱొకచెట్టు లేదె? రఘువీరుని పళ్లెముఁ బూని నిల్వఁగన్. 133

సీ. రమణీయమణికుండలమరీచివల్లిక లంబకస్యగ్రీవ మావరింప
దనుకాంతిహరిచందనాంతిచందనములకు సికరంపుబంగారుచేరు ప్రాయఁ
గటిఁ గట్టుకొనినబంగరుపట్టుపంచెపై నుత్తరీయ మసియు ప్రొమ్మించి వెలయ
మాకు మా కనుచు సద్రేకించుకపులం గన దూపు కరుణాంతరంబు గురియ

తే. మునిమహీరుహశాఖాగ్రమున నసీను, డయి అరిగె దాకెలఁ బళ్లెరంబు బూని రామ
చంద్రుని ప్రసాద మొసఁగు ప్రసన్నమూర్తి మారుతి నుతింతు నోగసన్ మాన్యశులకు.

ఉ. అంబుజసంభవాదికసుధాశనదుర్లభభుక్తశే
షంబు లభింపఁజేసి కపిజాతికిఁ బుణ్యపదంబుఁ జూపి యా
ళ్లం బలరించె వాసవకులప్రభుఁ డాతఁడు తన్నుమానిరై
నం బరబంధుపక్షము మొనర్చుట పెద్దలకెల్ల మేకదా. 135

క. మారుతిఁ బోలినవంతో, ద్ధారకుఁడు వసింపఁబట్టి గనరెఁ గపికులం
బేరీతి నైనసద్గుణ, పారంగతుఁ డున్నకులము ప్రబలకయున్నే. 136

క. విలికకుం బ్రియుఁడై కుల, పాలకులకుఁ బ్రియ మొనర్చి ప్రబలినహనుమ
ల్లీలలు విన్నకృతార్థుఁడు, శ్రీలం దెనుపొందు నని వసిష్ఠుఁడు పల్కెన్. 137

క. విని గౌతమసూతి వసిష్ఠునికిం జేదోయి మొగిచి శుభమతి రఘురా
మనృపతిరాజ్యంబున దిన, దినముం బావని నుతించుటెఱఁగేది యనన్. 138

క. దినకరవంశపురోహితుఁ, డనియెన్ వినవయ్య మున్ను హనుమయ్య దినం
బును రామరాజ్యమున నడ, చినగతిపరిపాటిఁ దెలియఁ జెప్పెద నీకున్. 139

క. సామీరిరహితకార్యం, బే మున్నది? రామనృపతి కీర్తనికి రామ
స్వామివినా పరకార్యం, బే మున్నది? యింత దెలుప నే శక్తుఁడనే? 140

మ. శతకంఠాసురునిం జయించి యిటులం బ్రాయాసమేతంబుగాఁ
బతి సాకేతపురంబునం బ్రబలసంపత్కీర్తి వర్తించుచున్
కృతకృత్యుం డయి యొక్కనాఁడు కరుణాదృష్టిన్ నిజానీకినీ
పతులన్ మైత్రి విభీషణాదికుల సంభావించి తా నిట్లనున్. 141

మ. శ్రమముం జెందితి రన్నలార! బహుసంగ్రామంబులన్ మీసఖి
త్వమునం గార్యము లెల్లఁ జేసితి యథాస్థానంబులం బొందుఁ
డంచు మణిస్వర్ణవిభూషణాంబరము లచ్చో నిచ్చి వీడ్కొల్పినం
గములై వారలు నేఁగఁగా హనుమ యొక్కండుండెఁ దత్సన్నిధిన్. 142

క. మనుకులనృపహేళి సహాసనమజ్జనభోజనాదిశయనగమనుఁడై
హనుమం బాయఁడ హస్తము, లనితరసామ్రాజ్యపాలనాన్వితుఁ డయ్యున్. 143

సీ. క్ష్మాసుతాచుంబనాసక్తవీటీరసాక్రాంతశోణాంతనేత్రములతోడ
సీతాదృఢాస్తనాశ్లిష్టకుంకుమపంకలక్షితవక్షస్స్థలంబుతోడ
జనకజానయనఖంజనరంజనాంజనాడంబరస్ఫుటలలాటంబుతోడ
స్వప్రియాధరపానసమయగల్లవ్యాప్తకరయుక్తహరిద్రకాంతితోడఁ

తే. దావిపీడెంపునునుఁగెంపుమోవితోడ
నుదయమునకంటె ముందుగా నిదుర లేచి
రాముఁ డలకేళికారామభూమి వెడలఁ
బాదుకలచప్పు డాలించి పావనియును. 144

మ. జననాథాగ్రణి కేళిమందిరముపజ్జం గెంపురాగోడవం
కనె పొంకంబగు కుంపనంపుఁజిగిబల్కొంబాబదారిన్ దన
ర్చినరేరాయలరాలతిన్నియపయిం జెల్వొందుటన్ లేచి గ్ర
క్కన సాష్టాంగ మొనర్చి నిల్చునతడుం గైదండ వాటింపఁగన్. 145

క. సరయూతరంగిణీపతి, సరణిం జని యచట స్నానసంధ్యాజపముల్
నెరవేర్చి భద్రకరిపైఁ, బరగుపతికి గొడుగుపట్టి పావని నడచున్. 146

క. వేదండము డిగినప్పుడు, కైదండ యొసంగు నోలగం బున్నయెడన్
పాదుకలచెంత వత్తుఁడ,పాదము కెంగేలఁ బూని భక్తివసించున్. 147

క. కొలువునఁ బ్రసంగవశమున, నిలరాయఁడు పలుకరించె నేనియుఁ దాఁనన్
లలితయశోచితరచనా,కలనం దత్తత్ప్రసక్తిఁ గార్యము దెల్పున్. 148

తే. ధర్మతంత్రంబు నలుప మంత్రంబు దెలుప
నన్నిట సమర్థుఁ డయి స్వామియాత్మఁ దెలిసి
తదనురూపసమీహావిధానరీతిఁ
బగటికొలువున వర్తించుఁ బవనసూతి. 149

తే. కొలువు చాలించి పీఠి డిగ్గుతఱి రాము
నకుఁ గడాని మెఱుంగుపాదుకలు దొడుగు
దక్షిణభుజంబుమీఁద హస్త మిడి నగరి
లోని కరిగెడుపతి వెంటఁ దాను నరుగు. 150

మ. తనతో మజ్జనభోజనప్రముఖకృత్యంబుల్ నివర్తించి రా
మనరేంద్రాగ్రణి తన్నుఁ దోడుకొని ప్రేమం గేళికారామ మొం
దినచో జానకి వీడె మిచ్చు చన నెంతే తేటగా నానతి
చ్చిన వేదాంతగతుల్ వినున్ శిరము కించిత్కంపనం బొందఁగన్. 151

క. మంతనమునఁ దా నడిగిన, దంతయు రఘునేత దెలుప నాలింపఁగఁ ద్ర
య్యంతపదార్థవ్యాఖ్యా,నాంతరమున రవియుఁ బశ్చిమాబ్ధి మునిఁగినన్. 152

క. సాయంసంధ్యాకృత్యము, లాయెడ రచియించి చెలువ మలవడఁ గొలువై
పాయని వైభవమున రఘు,నాయకుఁడు వసింపఁ బవననందనుఁ డంతన్. 153

సీ. తారచించినదాది శ్రీరామబిరుదైకగద్యముల్ వందిమాగధులు చదువఁ
దనశిక్ష చెంది గీతప్రబంధాదులు వీణెల వైణికుల్ వినికిసేయఁ
దనకు మున్ వినిపించఁదగిన కావ్యములందుఁ గలరసస్థితి మహాకవులు దెలుపఁ
దనసహాయత వహించినరామచరిత్రప్రసంగానుగతి సభాసదులు పొగడఁ
తే. గంబళాశ్వమతంగాదికథితనర్త,నాగమోక్తమతప్రౌఢి నధిగమించి
తా నొనర్చినభరతశాస్త్రక్రమమునఁ,జెలులు నటియింప హనుమఁడు గొలువు సేయు.

క. నూరిమిపుత్త్రులకును జేరఁ, గారాని తదీయకేళికాకనకగృహ
ద్వారప్రదేశమున నతుఁ, డై రేలు గ్రమించు వారియనుమతి పేర్మిన్ 155

చ. హరువుగ నొక్కరాగ మనుమా యనుమా యనుమాట వీనులం
బొరసిన స్వామి కింపయినపోలిక రాగము దా ననంగ రాల్
గరఁగి ఘుళంఘుళార్భటిఁ జెలంగిన నీదగు రాగరక్తిమెఁ
గరఁగెడుసౌధలక్ష్మి యని కౌఁగిటఁ జేర్చు నృపాలుఁ డొక్కెడన్. 156

మ. సరిప్రొద్దప్పుడు నిద్ర లేచి రఘువంశస్వామి వైదేహి ని
ద్దుర సెందన్ శ్రమ మొందెఁ గూర్కె హనుమంతుం డిప్డు దప్పారవో

త్కరవార్తల్ వినివత్తు వేగ నని లోఁ గాంక్షించి తా నున్నక్రొ
వ్విరిపా న్పియ్యన డిగ్గి గుహాకలనావేలా ప్రభావోన్నతిన్. 157

ఆ. నీలిదట్టి గట్టి కేలఁ బట్టెము పట్టి
పొసఁగ నసితపటము ముసుఁగు వైచి
తలుపు లొయ్యఁ దెఱచి తరలుచో మూయుచో
సద్దు సేయ కరుగుచున్న యెఱిఁగి. 158

ఉ. అంతిపురంబుఁ బాసి మనుజాధిపుఁ డావలఁ బోవఁ జూచి తా
నంతకుమున్న నిద్ర గనినట్లు సమస్త మెఱుంగుఁ గాన భూ
కాంతునిజాడ పట్టుకొని గాడ్పుకొమారుఁడుఁ బోవు వీటిలో
నింతట నంతటన్ నృపతిదృష్టికిఁ దోఁపక గుహ్యచాతురిన్. 159

క. ఒంటిఁ జనుపతికిఁ దో డని, వెంట నరుగఁ డధిపుఁ డెంతవీరుం డయినన్
ఒంటిఁ జన వెంట నంటుట, బంటతికపుఁబొటి గానఁ బవనజుఁ డరుగున్. 160

చ. పురిఁ బలువీథులం దిరిగి భూవరుఁ డింటికి మళ్లివచ్చుచో
స్పురసి సమీరణాత్మభవుఁ డంతకు ముందర వచ్చి యేమి తా
నెఱుఁగనివానిచందమున నెప్పటితావునఁ బవ్వళించి ని
ద్దుర సనినట్టు లుండుఁ బతితోడన వచ్చి నిశాంత మొంపఁగన్. 161

క. ఉదయమున మున్ను నోడివిన, చదురున వర్తించుసీడచందమున నృపున్
వదలక యిది మరుదాత్మజు,సదమలదైనందినప్రచారం బనఘా! 162

క. జనకసుతాధిపదాసుని,దినచర్యలు విస్తరించి తెలిపెద మన్నన్
జను బహుకాలము లిటువలె, విను మాతఁడు పదునొకండువేలేం డ్లలరెన్. 163

ఉ. ఆపవనాత్మజన్మునిమహత్త్వము లివ్వియె కావు రాఘవ
క్ష్మాపకులేశ్వరుండు హయసత్రసహస్రము లాచరింపఁగా
నావనికై యొనర్చెను సహాయము లవ్విధ మెట్టు లన్న వా
చాపటిమన్ వచింతు నని సంయమి గౌతమసూతి కిట్లనున్. 164

క. రవికులచూడామణి జగ,దవనార్థము వాజిమేధయాగశతంబుల్
సవరింప నెంచి నేమము, సవరించి సమంచితోక్తి సామీరి కనున్. 165

క. భువనాధికగతిఁ గరమొ,ప్పవనాటతఁ గనియు శౌర్యబాహుళ్యము చూ
పవవాఁటికి నేఁటికి నలు,పవ నాసవనాశ్వరక్ష పవనాత్మభవా! 166

క. నీ కెదు రెవ్వరు నను మను, కాకుత్స్థునియాజ్ఞ మస్తకస్థలి నిడి శో
కాకులు లై పగతురు చీఁ,కాకుపడన్ హయముఁ గాఁచఁ గపిపతి చనఁగన్. 167

మ. నిమిషోత్తీర్ణచతుస్సముద్రుఁడు సమున్నిద్రాంఘ్రిసంఘట్టన
స్తిమితానేకశతాననుండు హనుమద్దేవుండు రామాధ్వరా
శ్వము వెంటం బఱతెంచె శూరులీలలో వర్తించినన్ బట్టుఁడన్
క్రమమష్టాపదపట్టలేఖఁ గనియుం గర్వించి దేశాధిపుల్. 168

క. తమరు మహత్తమరుచిచే, త మరుద్గతిచేత నమరు దాశరథిహయో
త్తమరుచిరాశ్వము గొన ధూ, తమరుత్పరిపంథి యగుసదాగతిసుతుఁడున్. 169

క. రోధించుం బురిఁ దగ వని, బోధించున్ వినకి తన్నుఁ బొదివిరయేనిన్
గ్రోధించున్ బలయుతముగ, వేధించున్ విపులనృపులవిపులభుజార్తిన్. 170

క. దశదిశల నొరయునార్భటి, నశనిసదృశముష్టినిహతి నధిపులు మూర్ఛా
వశులై కృశులై పొలిసిరి, వశకీకృతరాక్షసునకు మానుసు లెదురే? 171

మ. అవనీజాధిపసప్తతంతుహయరక్షాసక్తిమై వాయుజుం
డవనీనాథులతోడఁ బోరుచుఁ దదీయారీణబాణాసతం
తువులం ద్రెంచుటె కాని తత్ప్రియవధూస్తోమస్ఫురత్కంఠతం
తువులం ద్రెంపఁడు భీతులైనృపులె ముస్తుట్టం దనుం గొల్చుటన్. 172

చ. ఎదను సపత్నులన్నను సహింపనిగంధవహాత్మజుండు త
న్నెదిరినరాజకోటి నలయించి పరాజయ మొందఁజేయఁ ద
న్మదవతు లిచ్చలో జయరమన్ వరియింప సపత్ని యంచు నీ
ర్ష్య దొరసి వారున చేరినఁ బరాఙ్ముఖలీల వహింతు రంచునో. 173

మ. హనుమంతుం డట నశ్వపాలనరతుం డయ్యారె! యమ్మేటి మా
ర్కొన మే మెంతటివార మంచు హరియుం గ్రోశద్వయిన్ రా భయం
బున దండంబులు పెట్టిపోదు రవనీభుక్కుంజరుల్ కొంద ఱా
యనలా వెంచక పట్టి యిత్తు రసిచాయన్ గొందఱుద్భ్రాంతులై. 174

క. తండములై హయములఁ జే, దండంబులఁ గొలువ హనుమఁ డార్కొని తమదో
ర్దండంబులగం డడఁగిన, దండంబులు పెట్టుదురు వెతం గొంద ఱనిన్. 175

మ. క్షితి యొక్కొక్కెడ నూతనక్షతజకాశ్మీరార్ద్రయై మూర్ఛిత
క్షితిపాస్యాంబుజమాలికాకలితయై కేతుచ్ఛటాచ్ఛాంబరా
వృతయై స్వర్ణకిరీటకాంతిమయహారిద్రాంగియై మౌక్తిక
ద్యుతిరేఖాస్మితయై చెలంగెఁ గపిబాహుశ్రీసఖిత్వంబునన్. 176

సీ. ప్రాగ్దేశభూపాలపాలికాబాలికాకేళికావనవాటిఁ గేలి సలిపి
దక్షిణక్షోణిభృద్ద్వారకవాటస్థలీగరుడోపలచ్ఛాయఁ గసిమసంగి

పశ్చిమాశాధీశభర్మసోపానసర్పిప్రదర్శితలలో సిరుల బ్రావి
యుత్తరోర్వీశవరోర్మిత్తమప్రాసాదనపసియవిశాల నటనవనాని

తే. యితరవిషయాంఘనాయకు ల్యాసయనలని
జాతములతోఁ దనియుచు యమాఖ్యంత్రధాత్రి
ఖురపుటాహతిఁ దెకలిం బిడోనుచుఁ బరఁగ
హయము హనుమత్సమయత నభయ మసుచు. 177

క. ధర యంతయుఁ బ్రిప్పురి హరి, హరి గొనిరా మఘు మొసర్చె నధిపతి యిటులే
విరచించెఁ జెక్కుక్రొంపులు, తరణికులుం బిసలజానిప్రతాపమువలనన్. 178

ఉ. అక్కజిచంద్రుఁ డిట్లు నిమిషార్థముఁ బాయక సేవ సేయఁగా
నొక్కదినంబునం దినకులోద్వహుఁ డాత్మసభక్తియుక్తికిన్
మిక్కిలి మెచ్చి పల్కె నవసీయగుణాకర! నీ ప్రసక్తికిం
జొక్కితి సీత దక్కఁగ బ్రిశుద్ధికి మాటలు వేయు నేటికిన్. 179

చ. ఒకగుణరీతి నైన వినయోన్నతినైన వివిక్తినైన శౌ
ర్యకలనసైన నామదికి రాగ మొసర్పఁగనేర రన్యులీ
వొకటనె కాఁ దనేకగుణయోగసమగ్రత మెచ్చఁ జేసినా
వికఁ ముబ మంట నాఁడ నన నేటికి నీమది నేనె యుండఁగన్. 180

ఉ. నాదయ నామనూత్తమము నాపగుభక్తియు నీస్వరూప మై
మేదిని నిల్చి లోకులకు మేలొనరింపఁ దలంచి సూర్యచం
ద్రాదులు నాయశంబు చతురాగమముల్ గలయంతకాల మ
త్యాదరలీల వర్తిలఁ జిరాయువు గల్గ వరం బొసంగితిన్. 181

చ. వనచరలీలఁ గింపురుషవర్షములోపల గంధమాదనం
బనునొకశైల మున్నది తదగ్రమునన్ రహి మించుమంచికాం
చనకదళీవనం బతివిశాలతలంబను గామరూపకం
బను నయి యందుఁ గల్పతరుమూలమునన్ వసియింపు నింపునన్. 182

క. కింపురుషవర్షవాసులు, సంపద్విజ్ఞానమోక్షసౌఖ్యార్థము పూ
జింపం గలారు వారల, కింపైనవరంబు లొసఁగు మీ వధిపతి వై. 183

క. ప్రతియుగవేళల మావలెఁ, బ్రతిమారూపములఁ బూజ పడసి జనుల కీ
ప్సితదాయి వయ్యె దీనుడి, కత గా దని పలికి స్వామి కౌఁగిటఁ జేర్చన్. 184

శా. సాష్టాంగం బొనరించి వాయుసుతుఁ డయ్యా! తావకాంఘ్రిద్వయీ
ద్రష్టృత్వం బెడఁబాసి యెందుకడఁ జేర స్నేర నస్మన్మనో

దృష్టిస్థైర్యము నింప నాత్మదృఢభక్తిం బెంప నాలింపఁగా
యిష్టంబైన భవత్కథల్ వినఁగ నూహింతుం బ్రసాదింపవే. 185

క. మనమునఁ దలఁచుచుఁ బలుకుల, నిను స్మరియించుచును జెవుల నీదివ్యకథల్
వినుచున్నఁ గాక యూరక, మనవచ్చునె! యనిన నృపతి మారుతి కనియెన్.

శా. నీనాసించినవాల్మీకీమనములో నేఁ దోఁచెదన్ శైలధా
రావిచ్ఛిన్ననిరూఢి నీతలఁపు నాయందుండు నీచెంత నా
నావిద్యాధరముఖ్యు లచ్చరలు వీణామౌనియుం దుంబురుం
డేవేళన్ వినిపింతు రాత్మకథ లీ వింపొందుమీ పొందుగన్. 187

మ. హనుమద్వానరవీర! యీకదళికోద్యానంబు వానాజను
ర్జనితానేకవివేకపాకసుకృతాచారంబులన్ మీరుస
జ్జనరింఛోళికిఁ గాక యన్యులకు నశ్రాంతంబు గన్పింపఁబో
దనఁగా నెంతటివారు శక్తులు త్వదీయాకార మీక్షింపఁగన్. 188

శా. ఈదేవ్వాదను లేకయుండు మిఁక నీ వేజాడఁ గీర్తింతు వా
జాడన్ నే వసియింతు నన్ను నుడికిన్ సందేహ మేలా కపి
క్రీడాశోకమనస్త్రినేత్ర! యని సూక్తిం దెల్పి రా జప్పుడున్
వైడూర్యోజ్జ్వలసార మిచ్చి పనిచెన్ వాత్సల్యకల్యాత్ముఁడై. 189

ఉత్సాహ.—
గాంధవాహి రాముఁ డిట్లు గారవించి పంచినన్
గంధమాదనంబుఁ జేరెఁ గాన నీవిధంబు దో
షేంధనాగ్నికీల యం చహీనవాక్ప్రథాసుధా
సింధుబంధురార్భటిన్ వసిష్ఠమౌని క్రమ్మఱన్. 190

క. ఏతాదృక్చాతుర్యవి,నీతివివేకాతిగుప్తనియమైకగతుల్
వాతాత్మజునకె కాక, క్ష్మాతలమున నేరి కైనఁ గలదె? యతీంద్రా! 191

క. తర మగునె? నాకు హనుమ,చ్చరితము నుతియింప రామచంద్రుఁడు మొదల
చ్చెరు వతనిచరిత మని మం,త్రరహస్యము లడుగుఘటజునకు వివరించెన్. 192

క. ధీవర్య! యింక నొక్కపు,రావృత్తము కలదు వనచరప్రభుమహిమ
శ్రీ వెలయించెడునది విను,మా వివరించెదను నిరుపమానమృదూక్తిన్. 193

ఉ. ఊర్వి వడంకు నెవ్వనితనూద్ధతి కెవ్వఁడు కేలు సాఁచి సౌ
పర్వసరిత్సరోజములఁ బట్టి నఖంబుల గిల్లు నట్టిదో

ర్గర్వధురంధరుండు ఘటకర్ణుఁడు మున్ను సుతాభిలాషి యై
శర్వు గుఱించి మంచిమతి శాంతి వహించి తపం బొనర్పఁగన్. 194

చ. మిసమిస లీనుమంచు తెలిమేనిపసల్ దెస తెల్లఁ దెల్లఁగా
బసవని నెక్కి తత్ప్రసవబాణనిరోధి ప్రసన్నుఁ డై వరం
బొసఁగెద వేఁడు మన్నఁ దనయోదయకాంక్ష వచింప నుగ్రశౌ
ర్యసహితు లిర్వు రాత్మభవు లయ్యెద రంచు నదృశ్య మాటయున్. 195

చ. అభవువరంబునం గనె దశాననుతమ్ముఁ డదభ్రఘోషసం
క్షుభితదిగంతకుంభుల సకుంభనికుంభుల వారు తండ్రికం
టె భయదమూర్తు లై కడుఁ గడిందిమగంటిమి వృద్ధిఁ బొంది
రెల్లభువనజంతుకోటికిఁ నలంబును దోడన వృద్ధిఁ బొందఁగన్. 196

శా. ఆపుత్రుల్ వసియింపఁగాఁ వగినచో టర్థించి వార్థిం జయ
ద్వీపం బన్ పురి గట్టి యగ్రసుతు నవ్వీటన్ బ్రభుం జేసి మా
యోపాయజ్ఞునిఁ గుంభుఁ జెంత నిడి సర్వోత్కృష్టబాహాబల
వ్యాపారంబునఁ గుంభకర్ణదివిజేంద్రారాతి వర్తిల్లఁగన్. 197

క. ఇరువురు నురువున నొకనాఁ, డిరవు వెడలి కడలికడ రహిం గనువనిలోఁ
దిరుగుచు గురుసుత దొరసిన, మరులున దిట్టువడి బెట్టు మపకరు లగుచున్. 198

మ. తమయిచ్ఛం జరియింపఁగాఁ దొడఁగి రంతన్ రామభూమీశ్వరో
త్తముఁ డాకాలమునందె రావణు సపుత్రభ్రాతృపౌత్రాప్తమి
త్రముగాఁ ద్రుంచి విభీషణుం బ్రభుతఁ జెందం జేసి వేంచేయ దై
త్యమదేశంబులు నప్పులస్త్యపయఃపూర్వాకారసంపన్ను లై. 199

మ. ఎదురుం దమ్ము నెఱుఁగ కెల్లసురలన్ హింసింపఁగా వారితో
నెదు రై సంగర మాచరింప వసగాకింద్రాదు లీదుష్టు లె
ట్టువయం బాదిరొ మున్నె పఙ్క్తిముఖముఖ్యుల్ వ్రగ్గి రం చాత్మలో
బెదరంగా నొకనాఁడు నారదుఁడు తత్ప్రీత్యర్థ మై వేడుకన్. 200

తే. అల సకుంభనికుంభులనిలయమునకు, నరిగి వారిచ్చునర్ఘ్యల కలరి కుశల
మడిగి యొక్కింతప్రొద్దు లోకాభిరాము, ములు వచించి ప్రసంగంబు మొనయఁ దిగిచి.

శా. రక్షోనాయకులార! మీరలు కటాక్షం బెత్తినంతన్ సహః
స్రాక్షశ్రీ పరు వెత్తు మీచటులగర్జాప్రౌఢతిన్ దైవప
ద్మాక్షీవీక్షలబాష్పముల్ గురియు బాహాశక్తి నాహా హిర
ణ్యాక్షాదిత్రిదశారులం గనమె? మీయట్లొప్పెరే? వారలున్. 201

మ. పరమాశ్చర్య మొకండు వింటిరె? శచీప్రాణేశ్వరుం డుగ్రసం
గరరంగంబుల మి మ్మెఱింగియుఁడికిం గాయంబు భీతిజ్వర
స్ఫురణాక్రాంతంబులోమకన్య బలితంబుంగాఁక యేలయ్యె? నా
సరగన్ నీవరుదేరమిం బొడముకంజాతాస్త్రతాపం బనన్. 203

శా. మి మ్మేవేళఁ దలంచుచున్ నిదుర లేమిన్ గుంది యస్వప్ననా
మమ్ముల్ గన్నసుధాశనాగ్రణులు భామాగాఢసంశ్లేషసౌ
ఖ్యమ్ముల్ చెందియు భీతి మేనులు వడంకన్ జెమ్మటల్ గ్రమ్మఁగా
నమ్మే కొమ్మలు వేడ మోహగుణ మంత్రామాటలో మాటుచున్. 204

శా. మీసంగ్రామజయానకార్భటుల భూమిస్వర్గపాతాళముల్
గ్లాసిం జెందె యశఃప్రతాపముల మీలా గెవ్వరున్నా రనన్
మీసంబుల్ వడి గొల్పుచున్ నగుచు నేమీ మమ్ముఁ గయ్యంబులో
నోసామీ! యెదిరింపఁగాఁ గలుగఁడో కొక్కొ? యొక్కఁడున్ నావుడున్. 205

ఉ. రావణకుంభకర్ణుల దురంబునఁ ద్రుంచినరామునాజ్ఞ లం
కావిభుఁ డావిభీషణుఁడె కాని తదన్యుఁడు మిమ్ము మార్కొనన్
లావరి లేఁడు నావుడుఁ గలంగి పితృప్రహృతివ్యథావిరో
ధావిలచిత్తులై వగచి యప్పినతండ్రిఁ దలంచి క్రూరతన్. 206

శా. శుండాస్ఫూత్కృతిఁ బుట్టుతుంపురులచే శుండాలకాండంబు లు
ద్దండాశ్వాంఘ్రిఖురాహతక్షితిరజోధ్వాంతం బడంపన్ దినేం
ద్రుం డాఖండలవైరిఖడ్గ చికేతుస్ఫూర్తి నిష్కాంతిగా
దండెత్తెన్ దశకంధరానుజసుతద్వంద్వం బొగిన్ లంకపై. 207

ఉ. ఇట్టుల యెత్తివచ్చి పురి కించుకదవ్వుల సేన డించి తోఁ
బుట్టువ దయ్యు నగ్రజులఁ బోర వధింపఁగఁజేసి పట్టముం
గట్టకయున్నవాఁడ విట గష్టమతీ! నరుఁ గొల్చి యన్నడుల్
బెట్టుగ దిట్టి రమ్మని విభీషణుచెంతకు దూత నంపినన్. 208

ఉ. వాఁడు విభీషణుం గదియ వచ్చి సకుంభసురారి యాడుమ
న్నాఁడని కొన్నిమాట లనినన్ విని యాతఁడు నిష్ఠురోక్తులన్
వేఁడిమి చూపినన్ మఱచి వేగమె చెప్పిన నెట్లు నిల్చునో
నేఁ డని లంకఁ జుట్టుకొని నెట్టగ లగ్గలు పట్టసాగినన్. 209

క. అప్పటి కొకగతి రిపుచేఁ, దప్పి సనఁగనీక శరగదాకుంతములన్
నొప్పి విభీషణుసేనలు, కుప్పలుగాఁ బరులఁ బోరఁ గూలుచువేళన్. 210

ఉ. రామునివంశకర్తనయి రాముఁడు నిల్పినయీనిశాచర
గ్రామణి వీఁడు శత్రువులు గాఁడ్రు అహా యన విందు నిల్చుటల్
ప్రేమము పెంపుగా ననెపురీతి దివాకరుఁ డస్తమింప సం
గ్రామము మాని యప్పటికిఁ గంటకులున్ శిబిరంబు చేరినన్. 211

శా. తద్వాక్యోత్థితమిశ్రముం దొలఁగి చింతాధ్వాంత మంతంతటన్
హృద్వీథిం గలయన్ విభీషణుఁడు నీ కేర్పాటి నీ బాంధవసంప
ద్వైకల్యముఁ బెంపఁ రాదె నీక రామస్వామియే దిక్కటం
చుద్వేగంబున నేఁగె వాయుజుని కన్యోన్యసాంధి సూచింపఁగన్. 212

చ. చని కౌబేరదిశాంతరంబున దశాస్యభ్రాత శ్రీగంధమా
దన మన్ పర్వతరాజముం గని తదూర్ధ్వస్థానలోకైకమో
హనరంభావనమధ్యవీథి శశికాంతాశ్మస్ఫురద్వేది దిం
చనినిష్ఠన్ వసియించియున్న హనుమచ్ఛాఖామృగగ్రామణిన్. 213

క. సందర్శించి నిటాలమున, నం దంజలి సేర్చి ప్రోవవయ్యా! కరుణా
కందళితహృదయ యని పలు,కం దనకను దెఱచి చూచి కపివరసుతుఁడున్. 214

క. రావోయి విభీషణ! నేఁ, డీవనమున కరుగుదేర నేమి నిమిత్తం
బావహిలెఁ? దెలుపు మనవుడుఁ, బావనికి విభీషణుండు పలికెం దెలియన్. 215

ఉ. నీకరుణాకటాక్షమున నేకన నేను నిశాచరోత్తమ
శ్రీకొదయుండనైతి రఘుశేఖరకింకర! యిన్నినాళ్లు నే
నేకమతిన్ సుఖోన్నతి సహించితి నిప్పుడు దాయ దుర్వర
స్తోకభుజుల్ మఱియప్పుడిఁ జుట్టుక వత్తిలఁ దెల్ప వచ్చితిన్. 216

శా. వారెవ్వారని యంటివేని భువనవ్రాతాధికప్రాభవ
స్ఫారాహంకరణైకశీలురు మహాశౌర్యుల్ మదీయాగ్రజుం
డై రాజించినకుంభకర్ణసుతులయ్యా! దుర్జయుల్ నిల్వఁగా
లే రావీరులఁ బోర మార్కొని ధృతిన్ లేఖర్షభేశాదులున్. 217

శా. ఆదిన్ నన్ గపటాత్ముఁ డంచు రఘువంశాధీశుతో నక్కపు
త్రాదుల్ తెల్పినఁ గాదు సాధు వని దైన్యంబాప్చి నీవేకద
య్యా! దిక్కైతివి? నాఁడు నేఁ దరుల మాయం జేసి రక్షింపఁగా
నీదే భారము వాయుపుత్ర! యని విన్పింపం గపిస్వామియున్. 218

శా. నీకేలా పరితాప మాశ్రితజనానీకామరానోకహం
బాకాకుత్స్థకులాగ్రగణ్యుఁ డజితుం డైక్షోణి రక్షింపఁగా
నాకష్టుల్ నిల నేర్తురే? రణములో వ్యర్థోక్తు లింకేల ర
మ్మా కార్యం బెఱిఁగింత మాన్పుపున కం చెంతే జవం బొప్పఁగన్. 219

శా. సాకేతంబున కేఁగి రాముఁ గని సాష్టాంగంబు సేవించి సీ
తాకాంతుం డిది యేమి? వాయుసుత! యీదైత్యేంద్రుఁడున్ నీవు నేఁ
డేకార్యంబున కీనిశాసమయమం దేతెంచినా రింతయున్
నాకుం జెల్పుఁడు నాఁ గపీంద్రుఁడు వచోనైపుణ్య మేపొందఁగన్. 220

మ. విను సాధుప్రియ! కుంభకర్ణసుతు లుద్వేలప్రతాపుల్ నకుం
భనికుంభాఖ్యులు తండ్రికంటె నధికుల్ పాకారిముఖ్యామరే
శనికాయంబుల గెల్చి తండ్రుల ననిం జంపించినాఁ డంచు నీ
యనపై మార్పడి లంకపై విడిసినారయ్యా! సమీకస్పృహన్. 221

శా. ఆబాధం బడలేక మీ కెఱుకసేయన్ వచ్చినాఁ డియ్యెడన్
మీబం టన్న రఘూద్వహుండు హనుమన్ వీక్షించి యిన్నాళ్లు న
ద్దాబల్ గన్పడ కేడ నుండి? రన నద్దుర్వార్త లిన్నాళ్లు తే
జోబాహుళ్యము మానియుంకి వినుఁ డంచున్ వాయుజుం డిట్లనున్. 222

మ. త్రిజగద్ద్రోహి దశాస్యసోదరుఁడు మధ్యేవార్థి పుత్రార్థ మై
విజయద్వీపము పేరిప్రో లొకటి గావింపం దదావాసమం
దజహత్ప్రీతి వసించి యొక్కదినమ్ం దాడాడఁ గ్రీడించుబు
ద్ధి జనింపం బురి వాసి వార్ధిదరి నేతేరన్ నిజాగ్రస్థలిన్. 223

శా. చూచె న్దానవనందనద్వితయ మచ్చోఁ గేసరాశోక పు
గీ చాంపేయ కురంటకామలక కంకేళీ వటాశ్వత్థ రం
భా చూతాదులఁ బ్రోది గాంచువనసీమం గ్రీడ గావించుచు
న్రాచార్యాత్మజ దేవయాన నవఫుల్లాంభోజపత్రేక్షణన్. 224

శా. ఆలోకించి ప్రసూనబాణవిశిఖవ్యాధూతచేతస్కులై
యాలోలేక్షణఁ జేరి యోపడుచ! నీయందంబు డెందంబులన్
మే లన్వారిధి ముంచె నీకుఁ బ్రతియౌ మిథ్యావలగ్నన్ నిజం
బోలోకంబునఁ గాన మెల్లు వగ మాయీయిద్దఱిం దొక్కనిన్. 225

క. నీచన్నులు నీకన్నులు, నీచొక్కపుఁదొడలు నడలు నీచెలువంబున్
జూచినఁ దమి నిలుపఁగ లే, మోచెలి! దయఁ జూడు మనిన యుగ్మలి కినుకన్.

శా. ఓరీ రాక్షసులార! శుక్రసుత యం చూహింపకే సోదరిం
గోరంగాఁ దగునే? మదాంధు లయి యీఘోరంపుఁబాపంబునన్
మీ రిర్వుర్మదవారణంబు లయి భూమిం ద్రిమ్మరుం డం చనన్
వారున్ మ్రొక్కి భయార్తిఁ దిట్టుకడ యెన్నండంచుఁ బ్రార్థించినన్. 227

శా. ఓశక్రాహితులార! మీఁదటఁ బులస్త్యుం డన్ మునిశ్రేష్ఠుచే
మీశాపంబులు వాయుఁ బొం డనినఁ గుంభిత్వంబుఁ బ్రాపించి నా
నాశైలాటవులందుఁ ద్రిమ్మరుచు నానాఁ డాజికిన్ రాక నేఁ
డాశాపంబు దలంగఁ దండ్రిపగ వాయన్ వచ్చినా రం చనన్. 228

మ. విని సీతావిభుఁ డవ్విభీషణునితో వీ రేమి యోయీ శతా
స్యునికంటెన్ బలవంతులే యతఁడు వాయుప్రోద్భవోత్సాహశ
క్తి నిలం గూలఁడె? యెంత కార్య మిది యీధీరుండు సాహాయ్యమై
చనుదేరం జను మెల్లి వత్తు మని పంచన్ మంచిదం చేఁగినన్. 229

మ. మనువంశాగ్రణి యాంజనేయ! యిటు రమ్మా యీనిమేషంబునన్
బని దీర్పన్ ఘనుఁ డెవ్వఁ డీవెకద! పొమ్మా పూర్వశైలాగ్రసీ
మ నినుం డానకమున్న సేనలను దెమ్మా యన్న ఛాయావిభే
దనుఁ డాలీలనె భానుజాదికపిసంతానంబుఁ దోతెచ్చినన్. 230

శా. ఆమోదించి రఘూద్వహుం డఖిలదేశాధీశులున్ వానర
స్తోమంబుం దనుఁ గాంచి వా రతులతేజోధుర్యులై వెంట రా
సౌమిత్రిం బురి నుంచి యాభరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ గొల్వ లం
కామార్గంబున నేఁగి వారినిధివంకం బాళెముం డించినన్. 231

శా. ఆవృత్తాంతము వేగువా రెఱుకసేయన్ గుంభకర్ణాత్మజుల్
లావుం జేవయుఁ గల్గువీరుల రణోల్లాసాప్తిమైఁ బంప వా
రావాయుప్రియనందనాదికపిబాహాశక్తివైవస్వతున్
సేవింపం జనఁ గోపగించి తమరే సేనాసమేతంబుగాన్. 232

మ. అని సేయం జనుదేర వానరనరేంద్రానీకముల్ వారి మా
ర్కొని పోరాడఁగ మృత్యుదేవి కిరవై ఘోరాజి మీరన్ నకుం

ఘనికుంభుల్ రఘువీరు డాయఁ గని తద్భ్రాతల్ రణోద్వృత్తి చూ
పినఁ గోపించి నికుంభదానవుఁడు గప్పెన్ వారి బాణావళిన్. 233

శా. ఆ బాణంబులు రాఘవానుజులు బాహాహంకృతిం ద్రుంచినన్
తా బాసించుక రెండ మెంతయును మెచ్చన్ దోర్బలస్ఫూర్తి స
న్నే బంటుం గౌరవింపఁగా వెఱచుచుం రేపాటివా రీడయి
శ్రీ బాణామణిపట్టఁ గ్లిబక విసర్జింపంగ నేఁ డం చనన్. 234

క. శత్రులఁ గని ననుపు భరత, శత్రుఘ్నులు చిఱుతపిల్లగు చాలదె! యోరీ!
గోత్రము దెసల్ప నిలుపు, గోత్రముతో నిన్ను నేలఁ గూలుతు మన్నన్. 235

ఉ. దానవుఁ డాగ్రహించి తనుచంద్రికి ముక్ జముఁ డియ్య నయ్యెడం
బానది ప్రాణి యొసప్కా యనుమందిచు గైకొని బెట్టు గొట్ట నుం
దఘ్రానిలశక్తిఁ గూలెనుమహాభరతాశేయములో యనంగ రా
మానుజు లిర్వురుం బడిరి యామరశోకభృగంబుధారలోన్. 236

ఉ. తమ్ములపాటు చూచి వసుధాపతి నెమ్మది రోషశోకముల్
గ్రమ్మ నిశాటనందనులఁ గట్టెదురం గని తట్టి వాయుబా
ణమ్మున వారిథన్ బడి సనన్ వడి నేసి సహోదరద్వయిన్
గ్రమ్మఱఁ జేర ప్రాకృతునికైవడిఁ బైఁబడి దైన్య మందఁగన్. 237

శా. ఆ సంతాపము చూచి మంత్రు లిటు లేలా? నీకు శోకింప స్వా
మీ! సామీరి సమస్తకార్యఘటనామేయప్రభావాఢ్యుఁ డై
నీసాన్నిధ్యమునందె గల్గ మును సౌమిత్రిం బ్రబోధింపఁడే
తా సంజీవని దెచ్చి పంపుఁ డిపుడుం దావృక్క్రియావ్యాప్తికిన్. 238

శా. అన్నన్ ఖిన్నత మాని రాముఁడను రావన్నా మరుత్పుత్ర! యీ
వన్నా! తమ్ముల ప్రాణముల్ నరగ లేవన్నా మహాఖ్యాతిఁ బో
వన్నా యాపద కైనచుట్టమవు నీవన్నా విమర్శింపలే
వన్నా నీకు నసాధ్యముల్ వినుతిగోవన్నా బుధశ్రేణిలోన్. 239

క. ఆకాలంబున నంజలియుఁ, గాకుత్స్థులఁ బ్రోవ వ్రతము గైకొంటిగదా
యాకారుణికాగ్రేసర!, యీకడ వింతగ నుతింప నేమిటి? కనినన్. 240

శా. కేలుం దోయి విశాలఫాలమునం గీలించి లీలానిధుం
డేలా జాలి? భవత్సహోదరులమే నెట్లుంచెనో మిత్తి దాఁ

గాలుం జేగతిఁ బంపెనో విధి సమీకక్షోణి ఖండించుచుం
చీలా గప్పన వెట్టినన్ దమకు దిక్కేదో విమర్శించెదన్. 241

శా. సీతమ్మల్ సమరంబులోఁ బడుటయే నిక్కంబు గావించినన్
సీతానాయక! విశ్వ మంతయును హానిం బొంద కెట్లుండెడున్
నాతోఁడన్ గలహించి దేవవిభుఁ డైనన్ నిల్చునే పోయి వి
ఖ్యాతం బౌనమృతంబు దెచ్చెద నటంచాస్వామికిన్ మ్రొక్కుచున్. 242

మ. విలసత్స్నేహసువర్ణకుంభములఁ దద్విశ్రాంత కాంతాముఖం
బుల నైకార్కశశాంకశంక లిడు నెప్రో లేపురం బాహవ
స్థలముక్తాంగులకున్ హవాన్వితులకున్ దావై ప్రవర్తిల్లు నే
స్థలి మందాకిని యట్టినాకమున కుప్యద్వేగి యై పోయినన్. 243

మ. అతఁ డల్లంతట రా నెఱింగి భయభక్తిస్ఫీతుఁ డై దేవతా
పతి చింతామణిపీఠి డిగ్గి యెదురై భాగ్యంబు చేకూరె నా
యతనంబుల్ ఫలియించె నాయతనమయ్యె పావనం బయ్యె నేఁ
దతివేగంబున నేఁగుదెంచుటకుఁ గార్యం బేమియో నావుడన్. 244

మ. అమృతాంధోవర! రాముతమ్ము లరిబాహాస్ఫూర్తి మూర్ఛిల్లి నా
రమృతప్రాప్తిని గాని కోలుకొన రిమ్మా సర్వలోకోపకా
రముగా నీ యమృతంబు నావుడు శచీప్రాణేశుఁడున్ భాగ్యమా
యె మహేమీ? యనుచున్ సుధాకలశ మియ్యం గొంచు నేతేరఁగన్. 245

శా. గంగాభంగతరంగరంగతలరంగత్పద్మసంక్రాంతచ
క్రాంగాధ్యక్షవశేషపక్షవిధుతోద్యద్బిందుపారంపరీ
సాంగత్యాదితుషారసౌరభము మించం దండ్రి తోడ్తోడ నా
త్మాంగశ్రాంతి హరించుచుం గదిసి రా నాస్వామికిన్ మ్రొక్కినన్. 246

శా. ఆశ్లేషించి రఘూద్వహుం డనియె నన్నా! లక్ష్మణుం బ్రోచి ము
న్నశ్లీలంబు హరించి తట్లమృత మాహా! యింతలోఁ దెచ్చి పు
ణ్యశ్లోకంబు వహించితే యనుజులన్ నన్నుం బునర్జన్మభ
వ్యశ్లాఘాభాగ్యులఁ జేసి యిప్పుడె భవిష్యత్కీర్తిఁ బ్రాపింపఁగన్. 247

ఉ. మానసవేగి వాట క్షణమాత్రన స్వర్గముఁ జేరు టద్భుతం
బౌనన రాదు సర్వభువనాధికకీర్తికి దేవతార్చ్యలం
బూనుట దొడ్డుగా దమృతమూర్తికి నీ కమృతాప్తి హెచ్చుగా
జే నుతియింప వింతగుణ మెయ్యది నీయెడ నంచు నెంచఁగన్. 248

మ. పవమానుండు భవత్ప్రతాప మిది నీబంటుం బ్రకీర్తింపనే
ల? వెసం దమ్ముల మేలుకొల్పుఁ డనునాలాపంబు లాలించి య
య్యవనీశుం డమృతంబు సోదరులసర్వాంగంబుల న్నించి యీ
యవశత్వంబు హరింపవే యిఁక జగత్ప్రాణా! యనం జెచ్చెరన్. 249

మ. శ్వసనుం డట్టుల సేయఁగా భరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ లేవ సం
తస మొప్పం బిగియారుకౌఁగిట జగత్ప్రాణాత్మజున్ దమ్ములన్
వసుధేశుం డలరించి పోర వివశత్వప్రాప్తి నిద్రించువా
రి సుధన్ లేపి సుధాఘటం బనిలుచే వృత్రారి కంపెం గృపన్. 250

మ. రణసంరంభవిజృంభణోద్ధతి దలిర్పన్ గుంభకర్ణాత్మజా
గ్రణి తోఁబుట్టువు సేనలుం గొలువ రా రాముండు పోరాడఁగాఁ
దృణసంజాతునిచేతఁ జావ మునిచేఁ దిట్టొంది రంచున్ విభీ
షణుఁ డాడం గుశుఁ డట్టివాఁడె యగుటన్ సాధించె నవ్వీరులన్. 251

తే. అల జయద్వీపమును లంకయట్టు లేలు
మని విభీషణునకె యిచ్చి యవనినేత
యింతయును నీవశా నిర్వహించి తనుచు
హనుమఁ బొగడుచు సాకేతమునకుఁ జనియె. 22

క. ఈయితిహాసముఁ జదువుచు, వ్రాయుచు నాలించుచున్నవారి కొసఁగు దీ
ర్ఘాయువు నారోగ్యంబును, శ్రేయము హనుమత్ప్రియుండు శ్రీరాముఁ డనన్.

ఆశ్వాసాంతము.

మ. చతురాజ్ఞాపనయజ్ఞగోపన! నయజ్ఞశ్రావ్యవిజ్ఞాపనా!
యతిబోధావనవాద్యభావనవవాద్యవ్యాద్యసద్భావనా!
గతబాధాదరసాకభేదర! రసాకన్యానురోధాదర
క్రతుమత్సత్తమసారచిత్తమమసారశ్రీనివాసత్తమా! 254

క. నవఘనవిగ్రహ! కృతదా,నవఘనవిగ్రహ! సమగ్రనాకుభవమహా
కవనార్హచరిత! నతలో,కవనాధికమధువిలాస! కరుణోల్లాసా! 255

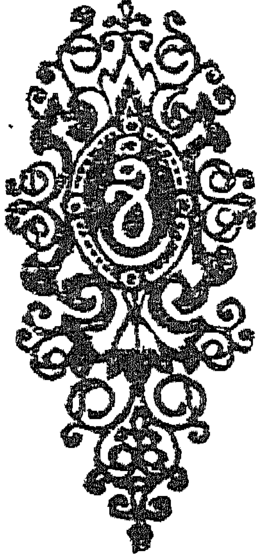
పృథ్వి.—
సుధీజనసుధీరసస్ఫురితదివ్యహంసాకృతీ!
సుధాశివసుధాధరస్ఫుటమహోరిరంసాకృతీ!
విధాతృవివిధార్థభృద్విమతిరూపవద్భారతీ!
విధూజ్జ్వలవిధూననావృతముఖాబ్జశోభారతీ! 256

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వసంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసబిసపుష్పపుష్పగిర్యప్పనార్య కుమారసమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతంబైన సమీర కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ గపికాలకేయాది యుద్ధంబును, వాలసేతువర్ణనంబును, సుగ్రీవవిభీషణపునరాగమనంబును, భరతాదివీరులయుద్ధ పరిశ్రమంబును, పంచముఖావతారంబును, శతముఖసహస్రకోటిమర్దనంబును, జానకీ సంగరోపక్రమంబును, శతాననవధయును, బ్రహ్మాదివరప్రసాదంబును, కైలాస యాత్రయు, విశ్వరూపప్రదర్శనంబును, అయోధ్యాపురప్రవేశంబును, రామభుక్త శేషస్వీకరణంబును, రామదినచర్యయు, అశ్వమేధాశ్వానుసరణంబును, రామవర ప్రసాదంబును, కింపురుషవరాధిపత్యంబును, సకుంభనికుంభోపాఖ్యానంబును, హను మంతుండమృతంబుదెచ్చి భరతశత్రుఘ్నులంబ్రతికించుటయు నన్నది పంచమా శ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

ష ష్ఠా శ్వా స ము.

రఘుకులచంద్ర! మరు
ద్వైరివధూవరహారప్రతాపవిధూతాం
భోరుహసఖశశిచంద్రా!
సారయశస్సాంద్ర! రామచంద్రనరేంద్రా! 1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ, డగు వసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠుఁ డాత్మనిష్ఠుఁ
డనిలపుత్రువిచిత్రమోహనచరిత్ర, లమృతరసపూర మూర నిట్లానతియ్యె. 2

భుజంగప్రయాతము.—
శతానందుఁ డాలించి సద్భక్తిఁ బల్కెన్
వ్రతిశ్రేష్ఠ! ముక్కీరి వాక్రుచ్చినారే
గతిన్ మంత్రజాలం బగస్త్యుండు వేఁడెన్
హితప్రాప్తి శ్రీరాముఁ డే మాన తిచ్చెన్? 3

మానిని.—
అప్పటిమంత్రరహస్యములో మరుదాత్మజుపై భవ మమ్మునికిం
జెప్పిన దేమి విశేష మశేషము చెప్పుఁ డటన్న వసిష్ఠుఁడు మే
లిప్పుడు సెవిన నెంచిన దెవ్వఁడు నెవ్వని కెన్నఁడు నెన్నఁడు నా
చొప్పునఁ జెప్పెద సూక్ష్మతరోక్తుల సొంపుగ నీ కనుచుం బలికెన్. 4

లయగ్రాహి.—
వారిజహితాన్వయవిహారి శతకంధరసురారి జయమొంది పురిఁ జేరి ఘనలక్ష్మిన్
మీఱి యొకనాఁడు కనఁగోరి ఘటసూతిచను దేర వివిధార్చన లుదారవినయం బిం
పార నొనరించి తన చేరువ మణీమయమహారజతపీఠ మిడి మీరు సుఖులై యు
న్నారుగద! బాధకులు లేరుగద! యన్న రఘువీరునకు నిట్లనియాఋషివచించెన్,

శా. సాధుద్రోహవిధానదోహదభుజాశాఖాపలాశిచ్ఛటన్
సాధింపన్ జనియించి రాజ వయి విశ్వం బీవు రక్షించుటన్
సాధుల్ సాధులు గాక యెంతయును సముత్సాహాప్తి వర్తిల్లఁగా
బాధల్ మా కొనరింప నెవ్వ రని సంభావింతు సీతాపతీ! 6

క. ప్రతివిశిఖసంజనితశో,ణితబిందుపరంపరావినిర్మితవితతా
యుతశతనిజావతారుని, శతకంఠునిఁ ద్రుంచు టెంత సంస్తుతి చేతున్. 7

క. వెఱవేఁకి మాసె వేలుపు,దొరలకుఁ దెఱఁగంటిచెలులతుందుడుకులతోఁ
జెఱ లుడిగెఁ దపసిమూఁకల, మొఱ లడఁగెన్ మీకటాక్షమున నని పొగడన్. 8

మ. కలశీసంభవుఁ జూచి రాముఁ డను లోకద్రోహియౌ నాఱుమో
ములరేద్రిమ్మరి గ్రమ్మినన్ జగము లామోదించు టాశ్చర్యమే
కలిగెన్ మాకిటువంటికీర్తిరమ యక్షద్వేషి తోడై తగన్
బలవంతుం డగుబంటుగల్గుదొరకున్ బ్రఖ్యాతి రాకుండునే? 9

క. శ్రీహనుమన్నామస్మృతి, యాహవమున విజయ మొసఁగు ననఁగా నతఁడే
సాహాయ్యమై వహింపఁగ, నాహవమున విజయ మొందు టరుదె? మునీంద్రా! 10

క. ఇన్నేల? యితఁడె రణమున, మున్నైన జయ మిచ్చెఁ బంచముఖముల హనూ
మన్నామస్మరణము నై, కొన్నకుమారుండు తారకుని గెల్వండే. 11

క. హనుమత్కవచము మాలా, మనురాజప్రముఖనిఖిలమంత్రములు జపిం
చినవాఁడె లోకవిజయము, గనఁగా శతకంఠుఁ డెంత గలఁ డతని కనన్. 12

క. ఆమాటలు విని విస్మయ, మామోదము భయము వినయ మైక్యంబుగ లో
పాముద్రాపతి రాముని, మోము గనుంగొని కరాబ్జములు మోడ్చి యనున్. 13

ఉ. ఈమతిమత్స్వరూప మది యెట్టిది? షణ్ముఖుఁ డెన్నఁ డీక?
గ్రామణి సంస్మరించి రిపుగర్వ మడంచెఁ? బ్రభావ మెద్ది? మా
రామనుముఖ్యమంత్రజపలక్షణ మెయ్యది? యందునన్ ఫలం బే
మి? యుపాస్తి యెద్ది? వచియింపఁగదే! యన రాముఁ డిట్లనున్. 14

రాముఁ డగస్త్యునకు హనుమన్మంత్రమాహాత్మ్యముఁ దెల్పుట.

చ. మునివర! నీవు సత్పురుషముఖ్యులలోన సుబుద్ధి వౌటమా
హనుమరహస్యముల్ వినుట కాత్మఁ దలంచితి గావునన్ ముదం
బెనసె స్వరూపమంత్రవిధు లెల్ల గణించెద సూక్ష్మపద్ధతిన్
విను మిటువంటి వెల్ల విన వేఱొక ధర్ములె? నీవు దక్కఁగన్. 15

ఆ. పంచముఖుఁడు త్రిపురభంజనుఁ డార్యాక్షి
మతుఁడు ఫాలనయనుఁ డతనువైరి
శంకరుం డితండు నింక భేదం బేమి
హరునియందు నక్షహరునియందు. 16

క. జవరాలి కపుడు సగమై, కవ వాయక యుండి యుండి కడు వేసటి ని
త్యవిరక్తి నిలువ వచ్చిన, శివుఁడుసుమీ! యితఁడు వేఱు సేయకు మనసా! 17

క. ఏకాంతభక్తుఁ డితఁడే, గా కన్యుఁడు లేఁడు నా కొకఁడు సత్యము నే
నాకార మొందుటకు నీ, లోకోత్తరభక్తి రంజిలుటయె ఫల మగున్. 18

మ. తను వంతఃకరణంబు నాత్మయును దత్తత్కర్మముల్ నావశం
బని స్వాతంత్ర్యము మాని మద్భజన సేయం బూనె భారంబు వీ
డినఁ జుల్కం జన మొందు భారవహుమాడ్కిన్ నేను నామేను నా
దని మాత్మాకృతి నేన కాఁ దలఁతు బాహ్యాభ్యంతరవ్యాప్తులన్. 19

మ. హరి యై విష్ణుపదప్రాజ్యుఁ డయ్యెఁ బరమేశాంశస్థుఁడై శైవభ
వ్యరతిం గాంచె భవిష్యద్బ్రహ్మభవుఁడై హైరణ్యగర్భార్చనా
విరళత్వంబు వహించె జ్ఞానఖనియై వేదాంతవిద్యోన్నతిన్
బరఁగెన్ దా నొకఁ డయ్యుఁ బెక్కుగతులం బాటించి యంభోద్భవా! 20

తే. అన్నిఁట సమర్థుఁ డనవద్యుఁ డన్నియెడల
నందఱకు నాత్మహితుఁ డితఁ డఖిలసుతుఁడు
ఇష్టవస్తువు నాకంటె నెఱుఁగఁ డీతఁ
డితనికంటెను నాకు లేఁ డిష్టతముఁడు. 21

శా. బ్రాహ్మేశాదులు మేము భారతిఁ జనింపం దాము చేతెంచి శు
శ్రూషల్ సేయఁ దలంచి బుభుక్షకిరాత్రపంబులం బుట్టి రి
ట్టీషద్భేదము లేక యట్టిగమిలో నివాయుజాం దగ్రియుం
డై షడ్భావవిదూరుఁ డై పరమభక్త్యన్వితుఁ డై వర్తిలున్. 22

తే. మూఁడుమూర్తుల కిరవైన వేఁడివేల్పు, పుట్టినప్పుడె పట్టెడిదిట్టతనము
గలిగి త్రైగుణ్యదూరుఁ డై తెలియరాని, జ్ఞానరీతి ననిర్వాచ్యుఁ డైనవాఁడు. 23

శా. నన్నాలించు ననున్ గణించుఁ దలఁచున్ నామూర్తి నన్ జేర్కొనున్
న న్నర్చించు ననుం గనుంగొను మదిన్ నాయందె మోదించు నా
యన్నన్ నన్నును దల్లిదండ్రు లని పెంపారించు సర్వాత్మనా
నన్నే కాని భజింపఁ డన్యు నితఁ డన్నా! యెన్న సామాన్యుఁడే? 24

తే. మత్స్యరాయటుఁ డగుహనుమత్స్వరూప, మిట్టిదని యన్య మెంచక యెవ్వఁడేని
యతనిదృఢభక్తి భజియించునట్టివాని, కతనివంటిమహత్త్వంబు లగు నిజంబు. 25

సీ. అవి యెవ్వి యన నజేయత్వ మమర్త్యత్వ మిష్టకామప్రదాతృత్వ మమిత
వాక్పటుత్వము కవిత్వప్రదాతృత్వంబు కామరూపత్వంబు కాలసూక్ష్మ
గతివిధానత్వంబు కాలకాలజ్ఞదాతృత్వంబు మోక్షదాతృత్వ మఖిల
జాలకర్మగుణాతిగత్వ సర్వజ్ఞత్వతత్త్వసౌఖ్యప్రదాతృత్వములను

తే. నిగ్రహానుగ్రహత్వంబు నిర్మలత్వ, మప్రమేయత్వంబు మొదలైనయధికమహిమ
ములు స్వతస్సిద్ధములు మంచుమలకుమార, జతరగోళంబునను వసించకయమున్న. 26

ఆ. సీవు నిట్టిసూక్ష్మభావంబు భావించి, హనుమఁ గొలువు మనిన మునివరుండు
పంచముఖుఁ డటంచుఁ బలికితి రవ్విధం, బేమి? స్వామి! యనిన రాముఁ డనియె.

క. పంచముఖవీరహనుమ, త్పంచద్దివ్యస్వరూపసంపద గిరి జా
చంచలనయనకు శివుఁడు ప,చించినపరిపాటిఁ దెలియఁ జెప్పెద సీతన్. 28

శా. ఆకైలాసనగాగ్రసీమ నొకనాఁ డార్యామహాదేవి తా
నేకాంతంబున నున్న శంభుఁ గని స్వామీ! లోకరక్షేచ్ఛ ల
క్ష్మీకాంతుం డవతారముల్ వొరయుభంగిన్ మీరు నీరూపమే
గా కన్యాకృతి దాల్చినం దెలుపుఁ డాకర్ణింతు నే నావుడున్. 29

శా. హాసాంకూరము మోముఁ గ్రమ్మఁ బతి ప్రోయాలిన్ విలోకించి దు
ర్వాసోముఖ్యులు మామకాంశజులు గారా? వార లధ్యాత్మవి
ద్యాసంపత్తినె కాని నావలె మహత్త్వం బొందలే రంటినే
నేసంపూర్ణశుభాకృతింపనరు టింతీ! విన్మ వాక్రుచ్చెదన్. 30

ఉ. జ్ఞాన విరక్తి భక్తి నయ సాత్త్విక సాహస శాంతి దాంతి వి
ద్యా నిపుణత్వ సత్త్వ జవ ధర్మ దయా గుణ ధైర్య నిశ్చల
ధ్యాన తపః ప్రభావగతు లన్నియుఁ దాల్చి పటుత్వ మొంది పం
చాననయుక్తి శ్రీహనుమదాఖ్య వహించితి నేనె పార్వతీ! 31

తే. ఏగుణంబునఁ జూచిన నితనికంటెఁ
దక్కొరుఁడు లేఁడు ఘనుఁ డనఁ దనరినాఁడు
బంచముఖములు నిశ్చలబ్రహ్మచర్య
మమర లోకోపకారార్థ మై మృగాక్షి! 32

క. ఈపదునాలుగుజగముల, లోపలిజను లట్టినను విలోకించెకదా
యేపట్ల సకలకర్మ, వ్యాపార మెఱింగికొనఁగవలయు లతాంగీ! 33

క. ఈరూపం బారూపము, నారూపము లగుట కే అనఁగరా దైనన్
ఈరూపు నిన్నుఁ బాయని, దారూపము సంగరహిత మగుట ఘన మగున్. 34

మ. అలరుం గీశ నృసింహ పక్షి కిటి వాహాస్యంబులం దూర్ధ్వ గు
బ్బలిపై నుబ్బెడిసూర్యకోటిరుచితో బాహాదశాగ్రంబులన్
హల పాశాంకుశ శూల ముద్గర కపాలానోక హోద్యద్గదా
చల ఖట్వాంగము లాని హైమపటి మించన్ వానరుం డెప్పుడున్. 35

తే. షడ్దశాక్షరమంత్ర ప్రసన్నమూర్తి, నావహించినపంచముఖాంజనేయు
మంత్రముజపించి భక్తిసంపత్తి బుధులు, ధ్యాన మొనరించుక్రమము సేవాలకింపు.

సీ. ప్రాగ్దిశాసౌమ్య మై బాలార్కరమ్య మై కామితార్థము లిచ్చుఁగపిముఖంబు
దక్షిణాభీల మై దంష్ట్రాకరాళ మై శ్రీకరం బగు నారసింహముఖము
పశ్చిమోద్దండ మై పటువజ్రతుండ మై గరళాపహృతి మించు గరుడముఖము
నుత్తరోదార మై యురురుక్ప్రహార మై కృష్ణదీప్తి ఘటించుఁ గిటిముఖంబు

తే. ఊర్ధ్వ మొరసి సురారుల నుక్కడంచు
హయముఖముగూడఁ జౌవంచయాననములు
పరగుఁ బదియైదుకన్నులు బాహుదశక
కనకచేలంబు లూహింతు రనఘమతులు. 37

క. ఈయన పదిబుజములఁ దగు, నాయుధములు పదియుఁదలఁచునతఁ డొందు జగ
ద్గేయప్రభావ మఖిల, శ్రేయము లరిభయదబలవిశేషము లతివా! 38

తే. అయిదుముఖములు మీఱ నాయూయి వేల్పు, లొసఁగుఫలములుదానియ్యనోపుఁ గానఁ
దనస్వరూపమునందే నిదానమయ్యె, సర్వదేవాత్మకత్వంబు చంద్రవదన! 39

మ. తను నానాభరణాభిశోభితమహోదారాంగు రక్తానులే
పను రక్తాంబరు రక్తమాల్యధరు శుంభద్రక్తవర్ణున్ మనం
బునఁ జింతించిన నిచ్చుఁ బంచముఖుఁ డాపూర్ణేప్సితార్థంబు లా
యన మంత్రంబుఁ ద్రిసంధ్య లెంచిన వశం బౌ మూఁడులోకంబులున్. 40

క. ఈమంత్రశిరోమణిగా, దే మున్ను కుమారకునకు దేవజ్యేష్ఠుం
డామూలాగ్రము దెలిపిన, నామహిమ వహించి విజయ మాతఁడు గాంచెన్. 41

చ. విను మది యెట్టు లన్న మును విశ్వభయంకరమూర్తి తారకుం
డనుపొలదిండిమన్నెదొర యాజి సుధాంధుల నేలఁ గూల్చి యు
క్కునఁ దన కీడుగాన కసిఁ గోరి యెదిర్చినఁ బెక్కుగాలముల్
మనకొమరుండుఁ బోరి విసుమానముతో వసపోకయున్నెడన్. 42

తే. వేల్పు లబ్బారి నలువకు విన్నవింపఁ, జిలువఖాణంబుపులుఁగుతేజీవజీరుఁ
జేరి వెఱఁగందుదురె చెండి పోర నిట్టు, లనుచు నల్లనఁ బలుకఁబ్రోయాలిమగఁడు.

శా. ఏకాంతంబునఁ బల్కె శత్రుఁ డధిపుం డీ వెంతయున్ శ్రాంతియున్
గైకొన్నా వటు గాన నాత్మబలరేఖన్ గెల్వ లేవిం కిటన్
లోకాతీతుఁ ద్రిలోకవందితుఁ గృపాళుం బంచవక్త్రాన్వితున్
శ్రీకంఠాత్మకు నాంజనేయు మదిలోఁ జింతింపుమా షణ్ముఖా! 44

క. అని పంచముఖహనూమ, న్మను వుపదేశించి చనఁ గుమారుఁడు దానన్
దనశ్రమము దీఱ నొకపరి, మనమున స్మరియించి శక్తి మార్తుని వైవన్. 45

క. తారకుఁ డంగారకనిభ, తారకుఁ డురుమస్తచలితతారకుఁడు బలో
దారకుఁ డపహృతదైవత, దారకుఁ డపు డుప్పుకడలిఁ దాఁకునఁ బడియెన్. 46

క. పంచముఖమంత్రయంత్రము, మించున్ భవపంచకము సమిజ్జయచంచ
త్కాంచుక మపహృతపాతక, పంచక మవితాఖిలప్రపంచక మగుచున్. 47

క. అనిన విని షోడశాక్షర, మనురాజము గాక యెన్నిమంత్రములు గలా
వనిలజుఁ డాయామనువుల, ననువొందెడురూపు లెట్టి వనిన శివుఁ డనున్. 48

క. భావిబ్రహ్మవరంబులు, గావే వర్ణంబు లతఁడె కాఁడే తత్త
ద్దైవము తన్మంత్రంబులు, గావే శ్రుతు లెన్ని దెలుపఁగా నాతరమే? 49

ఆ. వినవె విను ముహాస్తి నఖిలార్థములు శీఘ్ర, మిచ్చుమంత్రమణుల నేర్పరించి
తత్తదర్హరూపధారియా సామీరి, ధ్యానవిధి గణింతుఁ దలిరుఁబోణి! 50

సీ. తప్తకాంచనధగద్ధగితదివ్యశరీరు నానావిధప్రసూనమయహారు
బాలార్కకోటిప్రభాభాసితముఖాబ్జు నుపవీతధవళకాంత్యపగతాబ్జు
ఫాలలోచనకుండలాలంకృతకపోలుఁ గటిబద్ధకౌపీనకనకచేలు
సురవిద్విషచ్ఛయంకరటంకగిరిహస్తు దైవత్రయాత్మకత్వప్రశస్తు
తే. మేరుగిరిధైర్యు గురుశౌర్యుధీరవర్యు, రమ్యగుణవాసు సువిలాసు రామదాసు
సారమనుమంతు హనుమంతు సత్యవంతు, మతిఁ దలంతుఁ గణింతు నమస్కరింతు. 51

పంచచామరము.——

జపాప్రసూనకాంతిమంతు శాంతిమంతుఁ ద్ర్యక్షరీ
జపాత్మకస్వరూపశాలిశాపకేళికోన్మన
స్తపస్విదుస్తరప్రచారుఁ దత్తదంగసంగకాం
త్యపారభూషణాభిరాము నాంజనేయుఁ గొల్చెదన్. 52

శా. లంకాదాహవిధానధీనుఁ గరుణాలక్ష్మీహరిద్రప్రభా
శంకాసంగవిశంగనేత్రు విలసచ్చారిత్రు లోకస్తుతా
లంకారాంచితు హీరవర్ణు నమృతాలాపున్ శుభాష్టాక్షరీ
పంకేజాక్షిమహామనూజ్జ్వలముఖున్ భావింతు భావంబునన్. 53

ఉ. ద్వాదశవర్ణమంత్రమణిదామవిభాసిభవాభిరాముఁ గుం
తాదిరణోగ్రసాధనమహాభుజశ్రీము సనోదయస్ఫుర
ద్ద్వాదశభానుబింబనిభధాము సుధామధురోక్తిధాము సా
నాదురితాపహప్రవణనాము వలీముఖసోముఁ గొల్చెదన్. 54

పంచచామరము.—

త్రయోదశాక్షరీవిరాజితస్వరూపు జానకీ
భయాపహప్రతాపుఁ బద్మబంధుపుత్రబంధురా
శయాను గాంచితానులాపుఁ జంద్రకీర్తితారకా
పయఃకళాకలాపు భావిభారతీశుఁ గొల్చెదన్. 55

మ. భయసంసారవిదూరుఁ జిత్రరుచిసంపచ్ఛాలిఁ బాశాంకుశా
భయటంకోగ్రచతుర్భుజున్ మకరికాప్రాణాపహారక్రియా
లయు దేవాసురసేవితాంఘ్రియుగు మాలామంత్రదివ్యస్మృతి
మయసింహాసనమధ్యభాసితు జగత్స్వామ్యున్ హరిం గొల్చెదన్. 56

క. అని యివ్విధమున ధ్యానం,బున కనుగుణఫలిత హనుమఁ బొగడనయెడన్
జనుఁ డఖిలాఘచ్యుతుఁ డై, తనతలఁచినచింతితములు తడయక చెందున్. 57

తే. అష్టమి చతుర్దశి విశేష మర్కమూల
మున వసించి హనూమంతుఁ బూజసేయ
నశివ! ముఖ్యంబు ద్వాదశి యంతకంటె
నర్కవారంబు హనుమత్ప్రియం బొనర్చు. 58

చ. వనితరో యర్కమూలమున వాయుజురూప యొనర్చి రక్తచం
దనకుసుమాదులం దొలుతఁ దత్పదపూజ ఘటించి జ్ఞానవం
తుని ద్విజునిన్ సపర్యఁ బరితుష్టునిఁ జేసి భుజింపఁబెట్టి యి
ట్లనయము పర్వపర్వ మిడునాతఁడు చెందు నభీప్సితార్థముల్. 59

క. ఎక్కుడి దనిలజపూజా,భాక్కర్ములకును శక్రపవనసఖముఖ
దిక్కాలభయము లిటు లిం, కెక్కనజనుఁ దతనిఁ బొగడ నెఱిఁగింతు నికన్.

శా. సీతాశోకదవానలాపనయపర్జన్యస్సుధాబంధువా
క్చాతుర్యాత్మక రామపాదయుగళీసంసేవనాసక్తహృ
త్ప్రేతగపద్మ దశాననాదిదనుజశ్రేణీమదోద్భేదని
ర్ఘాతప్రోద్ధతముష్టిమూతు గిరితోగ్రద్యోతు నేఁ గొల్చెదన్. 61

సీ. ఫలమనిమోహ్యాత్తప్రత్యగ్రమార్తాండ! యాపదంధతమిస్ర మాపవయ్య
పంచవక్త్రత్వసంభరితగారుడవక్త్ర! బహురుజాభుజగాళిఁ బాపవయ్య
బ్రహ్మాస్త్రకృతపాశబంధనిర్బంధన! భవబంధముల హరింపంగదయ్య
శాఖామృగవ్యాజసాక్షాన్మహేశ్వర! లసమానవిభవంబు లొసఁగవయ్య
తే. యమితబాహ్యాంతరారిసంహరణశూర!, నావిరోధుల నాశ మొనర్పవయ్య
సేవకమనోగణేయ! సంజీవరాయ!, మన్మనోదుఃఖనివహంబు మాన్పవయ్య. 62

మ. అని సంకల్పవికల్పదూరుఁ బరమాత్మాకారు ఘనప్రాజ్ఞము
ర్యనిశాటాభ్రసమీరు మేరునగధైర్యాధారుఁ గీర్తించుస
జ్జనుఁ డిష్టార్థసమృద్ధిఁ దత్కృపవహించం బుత్రపౌత్రాభివృ
ద్ధినిరాతంకనిరస్తబుద్ధ నజహత్తేజోధికుం డై మనున్. 63

శా. హాహాకారముఖాంతనిర్గతనలోద్యజ్జ్వాలికాభీల మై
బాహాభావిశక్తైల మై పటుశటిద్యోతోగ్రనేత్రాంతవీ
క్షాహంకారకరాళ మై కహకహోదారాగ్రభటిన్ దైవసం
దోహం బెంచ రహించు వీరహనుమద్రూపంబు రూహింపఁగన్. 64

క. జ్వాలాహనుమద్రూపము, కాలానలకీర్తికాప్రకాశము బహుచే
తాళవ్యాళభయాపహ,మాలోకింపఁగను దుస్సహం బెవ్వరికిన్. 65

శా. సాకేతాధిపదివ్యకోమలపదాబ్జన్యస్తహస్తాబ్జ నా
నీకప్రోద్భవముఖ్య దైవమునికేళీలోలు వజ్రోపల
వ్యాకీర్ణాంచితహైమకుండలయుగున్ వాయూద్భవున్ భక్తితో
నేకీభావము చేసి భావమున నూహింపన్ శుభం బిం పగున్. 66

క. అని తెల్పె శివుఁడు పార్వతి, కనినం గలశజుఁడు రాఘవాధిప! మఱియున్
హనుమత్స్వరమంత్రంబులు, వినిపింపు మటన్న రామవిభుఁ డి ట్లనియెన్. 67

క. అమరున్ షట్త్రింశద్వర్ణమయం బై యొక్కమంత్రరాజము తద్వ
ర్ణముల నిజాంగన్యాసము, సమకూర్చినజనుఁడు చెందు సకలేప్సితముల్. 68

క. ఇందున బ్రహ్మాదు ఋషి యనుచు, ఛందము దైవంబు బీజశక్తులు కల్పో
క్తిం దెలిసి బుధుఁడు తత్పతి,యం దానెడంధ్యాన మెట్లు లనిన వినుఁ డంచన్. 69

సీ. సుందరోన్నతకటిఁ జుట్టి వచ్చిన వాలవల్లితో జిగిపాల వెల్లితోడఁ
బరిపూర్ణ చంద్రబింబము విడంబము సేయు మోముతోఁ జిఱునవ్వు మోముతోడ
రత్నకుండలకాంతిరంగు లీనుకపోలపాళితో ముత్యాలతాళితోడ
మగరాలతెగరాలఁ దగుశుభ్రరదనాళిరూపుతో నునుఁబచ్చచూపుతోడ
తే. హైమయజ్ఞోపవీతకటీతాంబరాజి, నాపరాంగవిలంబిశిఖాంబుజాత
కీలితకరద్వయాకారలీలతోడఁ,దనరుగుణవంతు హనుమంతుఁ దలఁపవలయు. 70
క. భవభయదారిద్ర్యోప,ద్రవవిద్రావణనిరూఢదారుణముద్రల్
నవముద్రలు నవముద్రలు, సవరించినపుణ్యశాలి సర్వజ్ఞుఁ డగున్. 71
క. లోకారాఖ్యము శుభదే, ప్రాకారాస్పదము భవభయాపహ మగ్ని
ప్రాకారమనువు వజ్ర, ప్రాకారము సాధకునకు పరమము సెంద్రా! 72
క. హనుమద్గాయత్రీస్మృతి, ననఘా! నశియించు బ్రహ్మహత్యాదిమహా
ఘనికాయము జనియించినఁ, గనరాదె? యభీప్సితములు కైవల్యంబున్. 73
పంచచామరము.—

అనుష్టుభాఖ్యమంత్రరాజ మష్టభూతిదాయకం
బనేకముద్విధాయకం బపాస్తశత్రుసాయకం
బు నై చెలంగు నేకవర్ణపున్ మనూత్తమంబెకా
యనేకవర్ణసిద్ధిఁ జేయు నాశ్రయించువారికిన్. 74

పంచచామరము.—

మహావిభూతు లియ్యనేర్చు మాయ నేర్చుఁ గత్కళిం
మహాసుఖాబ్ధి నోలలార్చు మానసార్తిహవ్యభు
గ్మహార్చు లార్చు నిట్టి దంచు మాకు నెంచ శక్యమే
మహావిభూతినామదివ్యమంత్రమాత్మవిన్మణీ! 75
క. చింతామణి దానాహ్వృత,చింతామణి యనఁగ వేఱె చెప్పఁగ నేలా?
చింతించినంత సంతత, చింతితసంతానఫలవిశేషము లొసఁగున్. 76
ఉ. కంబునిభోపవీతలసకైరవబంధుసహస్రకాంతి హే
మాంబరమున్ భుజాయుగ ముదంచితకుండలముల్ విశంగనే
త్రంబులు జ్ఞానముద్ర యుపతమ్మియుఁ గల్గి యనుష్టుభాఖ్యమం
త్రంబునఁ దేజరిల్లుపరదైవము శ్రీహనుమంతుఁ జెప్పుదున్. 77
క. అష్టోరిఁ గూర్చి నాలుగు,లక్ష లనుష్టుప్పు జపించులలితాత్ముఁడు స
ర్వక్షేమంకర మగుత,త్సాక్షాత్కృతిఁ గాంచి నిత్యసంపన్నుఁ డగున్. 78

తే. ప్రకటమధ్యాహ్నరవివర్ణు రత్నకుండ,లాకలితవర్ణు జ్ఞానముద్రాక్షవలయ
దీపితుఁ దలంచి విజ్ఞానదీపమంత్ర, మాఱులక్షలు జపియింప హనుమ మెచ్చు. 79

సీ. ఇచ్చు నెచ్చినకోర్కు లిచ్చు మెచ్చులచెట్టుచుట్టు నెట్టనిచందు చట్టుదిన్నె.
నున్నమిన్నలవన్నె గన్నసింగపుగద్దె నిరువంకఁ బెఱఁగంటిదొరలు గొలువ
వెలకొని పసిఁడిజింగులరంగు గలవింతవగవ్రాఁతపని బైరవాసుపసిమి
కనుదోయి పున్నమకలువనెచ్చెలి హెచ్చునెమ్మోము వేల్పుమన్ననివింటి
తే. వంటినిడుఁదోఁక వెఱఁ బాపి వలయుఁతలఁపు
లొసఁగు టెఱఁగించుకేల్దోయి పొసఁగువేల్పుఁ
దలఁచి మది నైదులక్షలు తలఁపుమిన్న
గొణఁగికొన్న ఫలించు లోఁ గోర్కు లెల్ల. 80

క. మును నొడివినయష్టాక్షరి, యెనిమిదిలక్షలు జపింప నింపగుసద్భ
క్తిని బదిలక్షలు నొడివిన, మునినాథ! దశాక్షరంబు ముదమిచ్చు ననఘ. 81

తే. కలశజుఁడు రామచంద్రునిఁ గని యనుష్టు,భాఖ్యమంత్రంబు జపియించినందువలన
నగుప్రయోజన మిదమిత్థ మని వచింపుఁ, డనిన నిట్లని రఘురాముఁ డానతిచ్చె.

సీ. షణ్మాసజపమున సత్కవిత్వము నేర్పు నొకయేట సుజ్ఞానయుక్తి నలరు
హాయనద్వయమున నపమృత్యువుఁ హరించు మూఁడేఁడులను గాలమును హసించుఁ
దనరు వర్షచతుష్కమునఁ జిరాయువుఁ జెంది యారోగ్యవంతుఁ డౌ నైదుసమల
భోగభాగ్యసమృద్ధిఁ బూను నాఱేఁడుల సప్తవర్షంబుల జరఁ గ్రమించు
తే. నెనిమిదిటఁ దొమ్మిదింట సర్వేప్సితంబు, లింద్రియజయంబు గనుఁ బదియేఁడులకును
సకలభువనవశంకరప్రకటమహిమ, మెనయు జాపకుఁ డిది సిద్ధ మనఘవర్య. 83

సీ. ఇరువదేఁడుల మింట నెగిరిపోవఁగనోపు మొనయు నెచ్చటికైన ముప్పదింట
నలువదివత్సరంబుల మనోవేగి యౌ నితరాంగములఁ జొచ్చు నేఁబదింట
నఱువదిసమలఁ బాయక కామరూపి యౌ ఢీకొను గిరినైన డెబ్బదింట
నెనుబదివర్షంబులను సిద్ధుఁ డై మించు దొరయు భూతుల నెల్లఁ దొంబదింట.
తే. సిద్ధసంకల్పుఁ డై సదాశివునిలీల, హాయనశతంబులఁ గృతార్థుఁ డగుబుధుండు
అభిలషించిన నపవర్గమైనఁ గలుగు, నమ్మహామంత్రమహిమ మే మని గణింతు. 84

ఆ. వేయిసుద్దు లేల వినుము భూతప్రేత, శాకినీపిశాచసముదయములు
సంస్మరించినంత జరగుఁ గ్రహాదిక, దుష్టరోగములును దూలిపోవు. 85

క. సంకెలలఁ దగిలినాతఁడు, శంకింపక యొక్కదినము జపియించినచోఁ
సంకల్పించినపోలిక, సంకెల లవి తమకుఁ దామె సడలు మునీంద్రా! 86

క. మతి భుజబలంబు కీర్తియు, ధృతి నిర్భయ మజడభావరీతి యరోగ
స్థితివాక్పటుత్వ మనిలజు,స్మృతిఁ గల్గఁగ మంత్రజపము సేయఁగలేదే? 87

క. తెలియరు గాక మనుష్యులు, దలఁపఁగ హనుమకంటె దైవతము న్మం
త్రలలామంబునకంటెను, బలమంత్రము గలదె? యేల బహుభేదంబుల్? 88

శా. కల్పక్ష్మాజముఁ జేరి కాయఁ దనకుం గాంక్షించిన ట్లల్పసం
కల్పంబుల్ వహియింప కాత్మసుఖమే కాంక్షించి శశ్వద్దయా
కల్పున్ శంకరకల్పు భక్తపటలీకల్పున్ గుణాకల్పు హృ
త్తల్పస్థాయిగఁ జేసి తన్మనువు నిత్యంబున్ జపింపందగున్. 89

మ. అనిశంబున్ జపియింపఁజేని యొకనాఁడైనన్ దినద్వంద్వ మై
నను ఘస్రత్రయమైన నొక్కనెల యైనన్ వత్సరం బైన నో
పినచందంబునఁ గాలదేశగుణసంభేదంబు లీక్షించి త
న్మనురాజంబు జపించినం గలుగు సంపన్మోక్షముల్ కుంభజా! 90

క. హనుమన్మఘచింతామణి, మొనయక జనుఁ డెన్నిమంత్రములు గొణఁగినఁ గ
ల్గునె? స్వానుభూతిలీలా,జనితానందైక మోక్షసంపద జగతిన్. 91

క. జపఫలదుం డనిలజుఁడఁట, జపమంత్ర మహష్టభాఖ్యసన్మనువఁట త
జ్జపిత కిహాముత్రానం,దపరంపర గలుగదో యనఁగ నేమిటికిన్? 92

మ. పరదైవం బగునాంజనేయుని సదా భావించి రంభావనాం
తరవాసిన్ హనుమన్ దయాజలనిధిం దాసోహ మంచున్ నరుం
డురుభక్తిన్ స్మరియించెనేని యిహమం దుత్సాహి యానేకదా
జరగున్ నిత్యపదంబుఁ గూర్చి పిదపన్ సత్యంబు ముమ్మాటికిన్. 93

క. నా విని ఘటజుఁడు హనుమ,ద్దేవార్చన సేయువిధము దెలుపంగదవే
మోదిశ్రైవకహితోక్తిసు,ధావైభవ! యనిన రామధరణీశుఁ డనున్. 94

తే. అనఘ! బ్రాహ్మీముహూర్తంబునందె లేచి
గురువులకు మ్రొక్కి యనుమతి గొని బుధుండు
ప్రాఙ్ముఖంబున నైన నుదఙ్ముఖంబు
గా నయిన నాత్మగృహసీమలోన నిలిచి. 95

క. ఎనిమిదియావరణములకు, హనుమచ్చక్రము లిఖించి యందు హనూమం
తుని నావహించి ప్రణవ,ధ్వనితో వివిధోపచారతత్పరమతి యై. 96

సీ. గురువరగురువులఁ బరమేష్ఠి గురువుతో మొదటియావరణాగ్రమున భజించి
గజరాజముఖ చండికా భారతీ క్షేత్రపాలుర రెండవపరిధిఁ గొల్చి

యర్కజ జాంబవ దంగ దర్షభ నల నీలుల మూఁడవనేల నెంచి
యష్టదిక్పాలుర నవలినాల్గవభూమికాంతరంబునఁ బూజ లాచరించి
తే. యష్టశక్తుల కైదవయండ మొక్కి, నారదాదుల కాఱవదారి నెరఁగి
చక్రవారణముఖ్యుల సర్వదివిజ,సమితి మిగిలినరెండుసాలములఁ బొగడి. 97

మ. ఫలభక్ష్యంబులు పాయసాన్నములు రంభాముఖ్యనానాఫలం
బులు క్షీరంబులు లడ్డుకంబులు మహాపుండ్రేక్షుఖండంబులున్
కళిగల్ నీటి నివేద మిచ్చి మఱి మీఁదన్ బాద్యనీరాజనం
బులు పుష్పాంజలియున్ ప్రదక్షిణము లింపుల్ మీఱఁ గావించుచున్. 98

క. అమితప్రణామములు మీ,ఱ మహాత్మ! మదార్జితాపరాధశతసహ
స్రములఁ దలంపక కరుణను, క్షమియింపం దగునటంచు సంప్రార్థనతోన్. 99

సీ. ఓంనమో వాయుదేవోద్భవాయ భవాయ లంకారయే వార్ధిలంఘనాయ
సీతార్తిహారిణే శ్రీరామదూతాయ సిద్ధాయ కపిలోకశేఖరాయ
దశకంఠదోర్దర్పదళనోద్ధతాయాక్షధూమ్రాక్షహరకైకదోర్బలాయ
సుభగాత్మనే బృహత్సుశ్రవసే విజితేంద్రియాయ కపీశ్వరేశ్వరాయ
తే. పరమకవయే నమోస్తు మాం పాహి పాహి
యని నుతించి స్వకీయహృదబ్జపీఠి
హనుమ నెలకొల్పువాఁడె కృతార్థుఁ డనుచు
మఱియు శ్రీరామచంద్రుఁ డమ్మౌని కనియె. 100

మ. సమకాంక్షల్ ఘటియింప నింపగు సమిద్గవ్యాజ్యలాజాపయః
ప్రముఖద్రవ్యము లర్హమైనగణనం బాటించి విద్యుక్తకుం
డములన్ వేల్చి కృతార్థులౌదు రెకదా నట్టింట సామీరిరూ
పముఁ జిత్రించి భజించి చెందుదురు సౌభాగ్యంబు లారోగ్యోత్తముల్. 101

తే. సర్వలక్షణసౌభాగ్యసంగతముగ, హనుమద్విగ్రహ మొనరించి మనుజుఁ డెవ్వఁ
డేని తనయింట నర్చించెనేని వాని, కరుదె సంకల్పసిద్ధియగు ననఘచరిత! 102

ఉ. ఇంతయు నీకుఁ గాఁగ వచియించితి నన్యు లనర్హులౌట నే
కాంతముగా వచింపు మధికారులు గల్గిన నంచు బ్రహ్మసి
ద్ధాంతరహస్య మంతయుఁ గృపాన్వితుఁడై పరిపాటి రామభూ
కాంతుఁడు దెల్పఁగా విని యగస్త్యుఁడు కేల్గవమోడ్పుతో ననున్. 103

ఆ. మీయనుగ్రహమున వాయుసూతిస్వరూప, మంత్రజపవిధానమహిమ లెల్ల
వింటి నతనికరుణఁ గంటిఁ గృతార్థుఁడ, నైతి నని యథేచ్ఛ నరిగె నంత. 104

చ. మనుకులరాజమౌళి హనుమన్మహిమంబు జగద్ధితార్థ మ
మ్మునికి గణించుటల్ వినినపుణ్యుఁడు శాశ్వతభోగభాగ్యముల్
గను ననుచున్ వసిష్ఠుఁ డను గౌతమసూతి మునీంద్ర! తత్కథల్
విన విన నింపుపుట్టె మఱి వింతలుగల్గినఁ దెల్పవే యనన్. 105

ఉ. అన్నయశాలి పల్కె వినవయ్య! మునీశ్వర! వాయునందనుం
డెన్నివిచిత్రలీలలు వహించినవాఁడో యుగాంతరంబులం
దన్నియు నెన్న నాతరమె? యార్యముఖంబుల నేను విన్నదిం
కన్నది తోఁచియున్నయది గౌరవలీల నుపన్యసించితిన్. 106

శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమంతునిచే గరుడగర్వభంగము చేయించుట.

సీ. ఏపక్షిపక్షవిక్షేపానిలోద్వృత్తిఁ గులపర్వతంబులు గునిసియాడు
నేపుల్గుపై వచ్చి యింద్రాయుధము రోమమాత్రదానమునకుఁ బాత్ర మయ్యె
నేవిహంగమునామ మించు కెంచినఁ జిల్వరాచవారలబిటారంబు లాఱు
నేఖగేంద్రునిడాక కెదిరింపఁగాలేక నాకలోకము గతాలోక మయ్యె
తే. నట్టివిశ్వంభరాశ్వమై యలరుతార్క్ష్యు, వాలరోమాగ్రమున నేల వ్రాలఁ జేసెఁ
దుంబురుని నారదుని గెల్చెఁ దొడరిగాన,కలన నటువంటిహనుమ శక్యంబె పొగడ?

క. జవసత్వగానవిద్యా, ప్రవణుం డగుహనుమఁ బొగడ బహుముఖములు గ
ల్గి వెలయుశేషాదులతర, మవునె? యన వసిష్ఠునకు శతానందుఁ డనున్. 108

ఉ. ఏమని యంటి రిప్పుడు మునీశ్వర! మిక్కిలివింత యయ్యెడున్
రామునిదూత యేయుగమునన్ గరుడోద్ధతి మాన్చెఁ? బాటచే
నేమినిమిత్త మామునుల నిద్దఱ గెల్చె? వివాద మేల? తా
నామునిఁ గాంచెన్? గణింప నగునన్న వసిష్ఠమునీంద్రుఁ డిట్లనున్. 109

ఉ. శ్రీరమణీమణీశయకుశేశయలీల శుభైకరేఖలన్
దీరగు ద్వారకాపుర ముదీర్ణహిరణ్మయగోపురాగ్రత
స్తారమృగేంద్రదర్శన ముధాగతసాధ్వస ధావదభ్రగం
గారుచిరాంబుపానకుతుకత్వరితోపగతేంద్రదంతి యై. 110

మ. శతమన్యూపలసౌధమేఘతతికిన్ శ్యామామణుల్ చంచలా
లత లై కన్పడువీథికానదులకున్ లాలాస్యరంగత్తురం
గతతుల్ ఫేనమిళత్తరంగములజోకన్ దెల్పు కేళీనగ
ప్రతికిన్ శోణమణిప్రభల్ జడలతేవన్ శిఖి గుల్కుంబురిన్. 111

ఉ. ఆపురి ద్వాపరాంతమున నంబుజనాభుఁడు భూమిభారముం
బాపుటకై జనించి పరిపాలన సేయుచు శత్రురాజశి
క్షాపరతంత్రుఁడై సుజనసంతతిచింతితముల్ ఘటింపఁగా
నోపి యమానుషైకమహిమోజ్జ్వలసంపద నొప్పు నెప్పుడున్. 112

సీ. చెలువొందు నొకవేళ శ్రీరుక్మిణీకుచప్రసవమంజరులపై భ్రమరలీల
శయనించు నొకప్రొద్దు సత్యభామాభుజాశ్లేషపంజరములోఁ జిల్కపోల్కి
సరిమించు నొకమాటు జాంబవత్యధరపల్లవరక్తి మదకోకిలంబుతేప
మెలఁ పొందు నొకరేయి మిత్రవిందానందకరవయస్సరసిలోఁ గలువకరణిఁ
తే. జెలఁగు భద్రాచపలమత్స్యబలె సుదంత, మణితగజ్జ్రితములఁ గేకిమతిఁ గళింద
కన్యమొగమున లక్షణాకాంచిమృగమ,దేంద్రమణిరేఖ నొక్కొకయెడల శౌరి.

చ. చికిలికడానిక్రొమ్మెఱుఁగుచెక్కులి నొక్కిన నొక్కుసీలకై
శిక నిలువెల్లఁ బెంపెసటచిత్తడి హత్తఁగఁ గన్నుమోడ్చి చే
ష్టకుఁ బ్రతిలేక లోఁ బరవశస్థితి నూరకయున్న నెంతసా
త్త్వికమని భావగర్భితగతిన్ హరి ముంచుఁ ద్రపాపయోనిధిన్. 114

మ. వివిధోద్యానలతాకుడుంగముల గోవిందుండు మాధ్వీకపిం
దువులం దోఁగిన మాధవీలతికఁ బొందుం జెందుపూగుత్తులన్
లవలీపత్రములన్ గణించి యొకతెన్ లజ్జాన్వితం జేయుచున్
గవయన్ మైఁజనుదోయిఁ జెక్కుఁగవ వాఁకల్ గన్న స్వేదస్మృతిన్. 115

మ. ప్రసవాకల్పితతల్పసీమ నొకతెం బ్రాయంపుఁబూఁబోఁడి నిం
పెసఁగన్ గూడి సుఖించి వేఱొకతె పేరే తప్పి వాక్రుచ్చి చి
ల్కసమాఖ్యం బ్రకటింప నల్కసన వాల్కందోయి బెళ్కన్ హసిం
ప సరోజేక్షణుఁ డెంచెఁ బూర్వభవసౌభాగ్యంబు భావంబునన్. 116

మ. ఒకమంథాచల మాత్మరూపమున నుద్యోగించి పై దాల్పనో
పక కూర్మాకృతిఁగన్నఁ వెన్నుఁ డొకచోఁ బైకొన్నఁ బ్రాయంపుబా
లిక బల్ సిబ్బెపుగుబ్బగుబ్బలులు కేళిన్ ఱొమ్మునన్ గ్రమ్మి పా
యక యున్నన్ సహియించుటం గనుట నైక్యంబంచు నెంచన్ వగున్. 117

ఉ. కావిమెఱుంగుమోవి నునుఁగాటుకరేక ప్రియాంఘ్రిలాక్షకుం
దావగుపేరురంబు గల తన్ గని వేఱొకయింతి కిన్కమో
మావలఁ జేయఁ జూపు నలు పన్నను నవ్వినదాన నైల్యముం
బోవ నురోమణిప్రభలఁ బొందును శౌరి ద్వితీయశంకరున్. 118

క. ఈలీల సిలవర్ణుఁడు, స్త్రీలం దమి నేలుకొని విశేషించియు స
త్యాలోలేక్షణ నెంతయుఁ, బాలించుం జను వొసంగి పరమప్రీతిన్. 119

సీ. పట్టంపుఁజెలులలోపల నెల్లఁ దను మెచ్చి చన విచ్చి తమి హెచ్చి మనుచుననుచు
నొకపువ్వు భీష్మకన్యక కిచ్చె నని తాను గినుకఁ బూనిన వేఁడుకొనియె ననుచుఁ
దనతోడ గరుడవాహనము నారోహించి దేవతాపూజ లందించె ననుచుఁ
బాకశాసను గెల్చి పారిజాతము దెచ్చి తనకేళివనములో నునిచె ననుచు

తే. సకలసౌభాగ్యసౌందర్యసౌకుమార్య, లక్షణంబులఁ దానె శ్రీలక్ష్మినుచు
నన్యకాంతల నరకుసేయక మదించె, నంతకంతకుఁ బొంగి సత్యాలతాంగి. 120

ఆ. ఈగి మ్రాను దెచ్చి యిచ్చి మచ్చిక సేయఁ, బంకజాక్షి యిటు లహంకరించె
నింగలంపుమంట నింధనంబులు వైచి, నెయ్యి వోయ మఱియు నిగుడుకరణి. 121

వ. తత్కాలంబున. 122

చ. నరకుని ద్రుంచి దైవతవనద్రుమముం బెకలించి ద్వారకా
పురి కరుదెంచి పక్షికులభూషణుఁ గాంచి ప్రయాణశత్రుసం
హరణముఖప్రయోజనములందు భరించుట కీవు గల్గ దు
ష్కరపుఁబనుల్ ఫలించె నని శౌరి ఖగేంద్రుని గారవించినన్. 123

సీ. జవసత్వములయందు సకలలోకములలోఁ దనయంతవాఁడు లేఁ డనెడుమాట
వైష్ణవాగ్రణులలో వైనతేయుఁడె గాక ఘనుఁ డెవ్వఁ డని పెద్ద లనెడుమాట
యేకార్యమునకు నీవేకదా! సాహాయ్య మని జనార్దనుఁ డప్పు డన్నమాట
విశ్వంభరుం డైనవిష్ణుని భరియించు నెంతవాఁ డని భక్తు లెంచుమాట

తే. దనమనంబున గోచరించిన నొకించు, కేనియు వివేక మెంచక దానవారి
కెపుఁడు దనకంటెఁ బరమాప్తుఁ డెవ్వఁ డనెడు, గర్వము జనించె నావేళ గరుడునికిని.

క. వినతానందన సత్యావనితాదుర్మదము లెఱిఁగి వనజాక్షుఁడు త
జ్జనితాహంకృతు లడఁచుట, కొనరిక గలయొకయుపాయ మూహించు నెడన్. 125

సీ. కైలాసశిఖరిఁ బేరోలగంబై పార్వతీదేవితోఁ గూడి దివిజు లెన్నఁ
బరమేశుఁ డున్నఁ దుంబురునారదులువచ్చి కొలువుమ్రొక్కు లొనర్చి కూరుచున్న
తఱిఁదుంబురుఁడు మున్ను తాను గానము చేసి రక్తి గన్పింప నారదుఁడు వెనుక
వినికిచేసిన మెచ్చి విశ్వేశుఁ డిప్పుడు పాట నీటయ్యె నన్మాట పలుకు

తే. నంతఁ దుంబురుండు నాదుగానములోన, నితనిగానములోపల నెద్ది రక్తి
యనిన నీరక్తి నలువ సత్యముగఁ దేర్చు, సత్యమున కేఁగుఁడన్నఁ బ్రసాద మనుచు.

చ. ఇరువురు ద్రోవలోఁ జనుచు నెవ్వఁడు నావలెఁ బాటపాడ నే
ర్పరి? యని సారె నారదుఁడు పల్కె నిఁకేటికిఁ బాలు నీరు నే
ర్పఱుచుహంసమాయి నెక్కడొర సజ్ఞుఁడు నారక నమ్మటంచుఁ దుం
బురుఁ డన నిట్లు లొండొరులు పోరుచుఁ జెచ్చెర ధాత పాలికిన్. 127

చ. చని భాషాధిపుఁ గాంచి మ్రొక్కి యని రోస్వామీ! మహాశానుకో
ల్వున సంగీతము చేసి గానమున మాలో రక్తి యెవ్వారి ద
న్నను గౌరీపతి బ్రహ్మ దీర్చు జగఁ డన్నన్ గీతనిర్ణేత వీ
వని యేతెంచితి మేర్పరింపఁగదవే యన్నన్ వచోనాథుఁడున్. 128

మ. వరసంగీతకళానిరూఢి సము లై వర్తిల్లియున్ దుర్మద
స్ఫురణం బోరెదు మీరి క్రొవ్వడఁచు నంచున్ బుద్ధి నూహించి సా
తరమే? తీర్పఁగ మీపరస్పరవివాదం బార్పఁగా ద్వారకా
పురవాసుం డగు హైమవాసుఁ డెఱుఁగున్ బొండన్న లో నుబ్బుచున్. 129

చ. నలువకు మ్రొక్కి తుంబురుఁడు నారదుఁడుం దమతారతమ్యముల్
దెలియుటకై ధరాస్థలి కుదీర్ణరయంబున డిగ్గి పర్వతం
బులు పుర ఘోష పక్కణ తపోవనభూములు చూచుచుం గుశ
స్థలి మణిసౌధశృంగగతతారక ద్వారకఁ గాంచి వేడుకన్. 130

చ. శరనిధిఁ బుట్టువాఁడి బహుసంపద సొంపయి లోకమోహన
స్ఫురణ వహించి మేలుగని సొంపరి పోవని సిటుమీటుగా
హరి కనురక్తిఁ గల్కఁ గలయప్పురలక్ష్మి నుతించుచున్ వియ
చ్చరమును లందుఁ బోయి హరి సత్యగృహంబున నప్పు డుండుటన్. 131

ఉ. అంతయుఁ దా మెఱింగి చని యంతిపురంబునఁ గొన్నికొన్నిక
క్ష్యాంతరముల్ క్రమించి మఱియావలఁ బోవఁగరామి స్వామి యే
కాంతము వేళఁ గాన నొకకంచుకిఁ బిల్చి మదాగమంబు శ్రీ
కాంతున కింత దెల్పు మన గ్రక్కున వాఁడును బోవ నయ్యెడన్. 132

సీ. చెలి యానుమడుపు లిచ్చినఁ గైకొనక పంటఁ గొఱికి యిమ్మని వేఁడుకొనుచెడంగు
నంగన యటు లియ్య నందుచో మోవిచుఱుక్కన మొనపంట నొక్కుడు ముకు
కిసిసి యంచుల్కు నుంకెనతోఁడ విరిఁబోఁడి మోముమలంచిన మ్రొక్కుపాయలు
నందున నొకకొంత యుబుకఁదీఱిన ముద్దుపమ్మచెక్కిలి ముద్దుగొనువిలాస

తే. మమర సకినలపట్టెమంచమునఁ బలిరు
పాన్పుపై సత్యతో నున్నపద్మనాభు

తోడ నీవలికడ నుండి తుంబురుఁడును
నారదుఁడు స్వామి! వచ్చియున్నా రనుటయు. 133

సీ. అనుడి చెవిఁ బడ నంత బంగరు చేలచెఱఁగులు నేలపై జీరియాడఁ
దటుకున లేచి పుక్కిటికప్పురపువీడె ముమిసి యత్తఱి నున్నయూడిగంపు
నెలఁతచే గిండిపన్నీట గండూషించి యడుగుఁగెందమ్ములఁ దొడిగియున్న
మినుకుపావలు విడ్చి కనుసన్న సత్య కెంగేలఁ బమ్మిపసిండిగిండి పూని

తే. వెంట సేతేర దేవర్షివిభుని కెదురు
గాఁ జని నమస్కరించి యర్ఘ్యంబు పాద్య
మొసఁగి తగురీతిఁ దుంబురు నుపచరించి
తోడుకొని తెచ్చి బంగారుమేడమీఁద. 134

ఉ. వారిజరాగపీఠములు వారిరుహాక్షులు మున్నె యుంచినన్
వారలఁ గూరుచుండ నిడి వారియనుజ్ఞ సువర్ణపీఠిపై
శౌరి వసించి నాయెడకుఁ జయ్యన మీరిపు డేఁగుదేరఁగాఁ
గారణ మేమి? తెల్పుఁడను గాయకరత్నములార! నావుడున్. 135

శా. వీణాపాణి వచించెఁ గృష్ణ! విను మద్విఖ్యాతగీతోన్నతిన్
స్థాణుం బల్లవితాత్ముఁ జేయ నతఁ డెంచన్ మేము మాపాటలన్
రాణింపం గల దెవ్వఁ? డన్న విధి దీర్ప న్నేర్చు నాఁ బోవ నా
వాణీదేవుఁడు మిమ్ముఁ జూపెఁ దగ మావాదంబు దీర్పం దగున్. 136

క. ఆకృతి నేకం బైనను, గాకము పిక మనుచు స్వరముగతి దెలియుఁగదా!
యేకడ మాధవసన్నిధి, మా కేల వివాద మనిన మాధవుఁ డాత్మన్. 137

చ. మొకరితనంబుతో వెనుకముంద రెఱుంగక తామె గాక వి
ద్యకుఁ బ్రభు లైనలీల దురహంకృతిఁ బోరెదువీరితోడ స
త్యకు ఖగరాజుకుం గలమదం బడఁగింపఁగ వేళ యయ్యె నే
నొకటికిఁ జూడఁ దోడుపడె నొండొకనేఁత విధాతచాతురిన్. 138

ఆ. గానలీల వీరి ఘనశౌర్యజవములఁ, బక్షిరాజు భక్తిపటిమ సత్య
నడఁప సుగుణవంతు హనుమంతుఁ బిలిపింతు, నని తలంచి వారి కనియె శౌరి. 139

శా. మీసంగీతకళావిలాసములలో మే లెంచ గానాదినా
నాసారస్వరహస్యవేది సకలామ్నాయాంతవిద్యాఖ్యభా
మాసర్వంకషశేముషీనిధి హనూమద్బ్రహ్మ యట్లాట నేఁ
డాసర్వజ్ఞునిఁ బిల్వఁ బంతు నని నాగారాతిఁ జింతించినన్ 140

సీ. తెలిదీవికడనుండి దిగ్గన నెగయుచోఁ బసిఁడిపేరిసుము నల్ దెసల మసలఁ
దళుకుబంగరువుఱెక్కలగాలివడి దూలి లెక్క కెక్కువగాఁగఁ జుక్కలురుల
సుదతులు మెయి వీఁకఁ జెదరిపో బలిసద్మమందలిఫణు లిట్టు నట్టు సురుఁగ
బలుమేని కెంజాయ నలినభాండకటాహ మట నిండి రవితేజ మపహరింపఁ
తే. జిలువమేపరి తలఁపులోపలనె వచ్చి
వినతుఁ డై యిచ్చఁగలగచ్యుతనము హెచ్చ
నేమికార్యంబు ఘటియింతు నెఱుక సేయుఁ
డనిన లేనవ్వుతో శౌరి యతని కనియె. 141

మ. ఘనతేజోబలయుక్తి నీసములు వక్కాణింపలేరేకదా
విను వీ రిర్వురు గీతనిర్ణయము గావింపంగ నన్ గోరి వ
చ్చినవా రిప్పుని గంధమాదనగిరిన్ జెన్నొందుసామీరిచే
త నగుం గావునఁ దోడి తె మ్మిచటి కుద్యద్వేగి వై నావుడున్. 142

ఆ. చెఱకువిల్తుతండ్రి చెప్పినమాటలు, మొఱకుఁదనముకల్మి సరకుగొనక
కఱకుకడిమి నతని బెదరుగా నెంచుచు, నెఱుక మాలి గరుడుఁ డిట్టు లనియె. 143

శా. నాసత్వోన్నతి నాజవద్రఢిమయున్ నాభక్తిసంపత్తియున్
గాసిం జెందఁగఁజేసి క్రోఁతిఁ బిల వేగం బేఁగు మన్నావ నా
యాసంబేల ఘటించి తిట్టిపని నా కర్హంబె నానాఁటికా
హా! సన్మానము లెస్స చేసితివి బాగాయెన్ యశోదాత్మజా! 144

శా. హీనాధిక్యము లెంచి పంచితివా! న న్నేమాడ్కిఁ బొమ్మంటి వా
హీనాత్ముం గపిమాత్రుఁ బిల్చుటకుఁ బోసి యొక్క వేగంబునం
దైనన్ నాకు సమానుఁడే? పలుకు లేలా? నీవె యిట్లాడఁగా
నేనా కా దనువాఁడ నం చడలుపక్షీంద్రున్ నిరీక్షించుచున్. 145

క. ప్రౌఢాస్మదీయమాయా, వ్యూఢాత్ముఁడు గాన కానఁ డూహాపోహల్
మూఢాత్ముఁ డని తలంచుచు, గాఢాలింగనము చేసి కమలాక్షుఁ డనన్. 146

శా. పక్షిశ్రేష్ఠ! విచార మేమిటికి? మాభక్తుండ వై యుండియున్
సాక్షాదీశుఁడు వైష్ణవాగ్రణి భవిష్యద్బ్రహ్మ సామాన్యుఁడే
యక్షద్వేషి? తదుజ్జ్వలత్కదళికోద్యానంబు దుర్లక్ష్య మా
త్ర్యక్షబ్రహ్మలకంటె నున్నతుఁడ వీ వా టెంచి యి ట్లాడితేన్. 147

క. లావరి వని బలురయమునఁ, బోవఁగలా వనియు నిన్నుఁ బొమ్మన్న నయో!
నావచనము జవదాఁటుదు,రే? విహగకులేంద్ర! యనుహరికి గరుడుఁ డనన్. 148

ఆ. ఉత్తమంపుఁ గెంపు నిత్తడిఁ జెక్కిన, రతనమునకు నిందరానిలీలఁ
దారతమ్య మెఱిఁగి దను నేలని జేని, కింతె కాని వాని కేటిహాని? 149

ఉ. తావకభాషితంబు జవదాఁటుదునే యిదె గంధమాదన
గ్రావముఁ జేరి వానరుని రమ్మనిపిల్చెద రాకయున్న నా
లా వెఱుఁగండె యంచు నిటలంబున నంజలి సేర్చి మ్రొక్కి ప
క్షావహహాటకాద్రి యొకదా! యన నాయన సత్వరోద్ధతిన్. 150

శా. వ్యోమాధ్వంబున నేఁగసాగె నురుపక్షోద్వేగఝంఝామరు
త్సామర్థ్యంబున గట్టుగుంపు వదర యోహాయుక్తి వైమానిక
స్తోమంబుల్ చెదరన్ దిశాళి బెదరన్ వ్యోమాంగపాంసుచ్ఛటా
సామగ్రిం గదురం దురంతజవచంచత్సాహసాహంక్రియన్. 151

వ. చని చని తనయగ్రభాగంబున నుగ్రకరాదిగ్రహనివహోపరిమార్గపరిగ్రహణోదగ్రజాగ్రన్నిజశిఖరముఖరచితగంగాతరంగిణీ రంగద్ధాంగేయకమలముఖాస్వాదనంబును నిజాధిత్యకాస్థితాదిత్యకాంతశాంతకాంతాతిశీతలసీతలహరీసల్లలితవల్లకీవాదనంబును ఘననానిస్థలీఘునీభవద్ధగద్ధగితబహిర్గతమణిగైరికధాతురాగవిచిత్రప్రభాసచిత్రాంబరలక్ష్మీసమాచ్ఛాదనంబును విలోకమాత్రప్రవర్తితానేకజనుస్సంపాతకల్మషపరంపరావిభేదనంబును నగుగంధమాదనంబు గనుంగొని తద్ధరాధరమధ్యంబున మలయపవనచలితలలితసువర్ణపర్ణంబులు మెఱపులయొఱపు నెఱప ననమకుసుమగుళుచ్ఛగళజ్ఝరీభూతమరందబిందువులసోన వానపోలికన్ భూనభోంతరాళంబుల నరాళంబు లెనయఁ దదీయవాసనలపై నాసచేసి డాసినమిళిందరవంబు లుఱుములగరిమ పెరిమ గన నప్పటప్పటి కుప్పతిల్లుకప్పకంపుటురవడివడగంటిచాలు నేలుకొన నంబరంబొరసి దట్టంపునీడలగబ్బిం బ్రబ్బునబ్బురంపునబ్బులయుబ్బునం బొదలుకదళంబులయిరువంకలఁ గ్రేంకారంబు లొనర్చుచుఁ బురులు విచ్చుచు విచ్చలవిడిఁ జెలంబులు వాఱుమయూరంబులబారు చేరుపయిూఱంబులదారిం దారసిలు తెఱగంటి యొప్పులకుప్పల జిగిగొప్పుకొప్పులయొప్పు తముచొప్పున మెప్పు గనంగఁ బెనంగొను ననుంగుఁదనంబునం గదియ నుదరిపడి కరకంకణంబులు గల్లనఁ జప్పటలు చఱచి వెఱచి పఱచి గొల్లున నవ్వుజవ్వనుల మవ్వంపునవ్వువెన్నెలఁ గరంగి జాలువాఱు సెలరాలపేరు పటికపుబానల ముంచి తమప్రోదిసేయుఁ గొజ్జంగపాదుల నుజ్జగించు జడదారిపడఁతులనడలబెడం గభ్యసించుటకం చలసంచరించుసంచలచలద్గరుదంచలవ్యాజనంబులు శ్రమం బపనయింపఁ దపంబు లొనరించుతపోనిధులకధిష్ఠాననిదానంబులై యభీష్టప్రదానంబుల నిరవుకొని పరిపరివిధంబుల మున్నువిన్నకిన్నరుల చిన్నప్రా

యంపుఁగన్నియల పాటలదీటలరార రాగంబులొనర్చుకోయిలయెలనాఁగలబా గలవమురుత్కుమారుపారావారలంఘనాదిబిరుదప్రచారంబులు గావించుకీరకా శారికాహారంబులపొల్పు దెల్పుకల్పతరుశాఖల వ్రేలుచెలులన లతకూనలు చిఱుత తెమ్మెరల మరలుటలనెపంబున నటింప మెచ్చి వసంతుం డొసంగుబిరుదుపావడలతే వ తావుకొనఁ దావులకుఁ దావలంబై యీవలావల నావహిలుఁపూవుఁజేసియ నాని పుష్పాడిదుమ్ములఁగ్రమ్మినపచేళిమఫలప్రచయప్రచురరుచివిలసద్రసవాహినులమోహ నీయంబై యసమయంబున నైనం దలంచినఁ దత్తదుచితసుఖంబు లొసంగంగల ప్రభావంబునం బొసంగి సంగీతరతావాసం బయ్యును సంగీతరతావాసంబై పరిగత సుమనోరజం బయ్యును పరిగతసుమనోరజంబై బహుతరద్విజసంతానశోభితం బయ్యును బహుతరద్విజసంతానశోభితంబై నిత్యముక్తాస్పదం బయ్యును నిత్యముక్తా స్పదంబై మాధవాశ్రయంబు గావున సరసపద్మాకరంబై భాస్వత్ప్రభావభాసురంబు గావునఁ దమోనివారకంబై దుర్నిరీక్ష్యంబై నకన రంభావనంబు పొడఁగని. 152

క. ఛాయావర్ధనవైఖరిం గళితభాస్వద్బింబదీవ్యత్ఫల
శ్రీయుక్తిన్ సురసావృతిస్ఫురితకీర్తిం గేసరశ్రీతిసం
ధాయిత్వాప్తి నిజేశుఁ బోలినవనిం దాఁ జొచ్చి యింద్రాయుధ
చ్ఛాయన్ లోపల వాలసాలము రహించం గాంచి చిత్తంబునన్. 153

సీ. శ్రీగంధమాదనాభోగకర్పూరమణి శ్రీ లెల్ల నొకదారిఁ జేరనొక్కొ
యారామలక్ష్మి శృంగారార్థము వహించుకాంచనాంచితరత్నకాంచి యొక్కొ
సిద్ధయోగీశ్వరుల్ సిద్ధౌషధము లొక్కకడ నించి యుంచినకణజమొక్కొ
కడుఁబెద్దకాలంబు పుడమిఁ దాల్చినశ్రాంతి యడఁగిపోఁ జూరుకు శేషాహియొక్కొ

తే. గాక తను నెవ్వరికిఁ గానరాకయుండ
గాఁడ్పుకొమరుండు గట్టిగాఁ గట్టినట్టి
వజ్రసాలంబొకో యని వైనతేయుఁ
డంతికంబున కరుదెంచి యట్టె కాంచి. 154

ఉ. పోల నెఱింగి హా తెలిసెఁబో యొకసాలముపోలికన్ పృథా
స్థూలము వాలముం బెనఁచి చుట్టును జుట్టుకయున్నఁ బక్షః
చైచ్ఛలవిఖండనప్రవణశస్త్రభయాపహమద్గరుచ్ఛటా
భీలమరుత్పరంపరలు భేదిలఁజేయక రిత్తవోవునే? 155

ఆ. చుట్టు నట్టుకొట్టి యిట్టటు పడఁబెట్టి, గట్టిచట్టుపలను బుట్టుగాఁడ్పు
బిట్టు మట్టుపెట్టి యట్టెపైఁ దొట్టగ, నిట్టిక్రోఁతినలఁపకేల? కలఁగు. 156

చ. తుదమొద లేమియుం గనక తుచ్ఛపుఁబుచ్ఛపుఁగోటలీల సా
కెదురుగ నొడ్డి తా నడుమ నెంతయు రాజసవృత్తి నున్నవాఁ
డెదురును దన్నెఱుంగఁ దతిహీనుఁ డనంగను శౌరి తద్దయున్
జదురులు చెప్పె జొప్పడునె జాతికొలందియె కాక బుద్ధియున్. 157

చ. మహి వడి గొక్కరుండె శతమర్కటతుల్యుఁడు నాఁగఁ గ్రోఁతియై
యహహ! వటుండు నైన మతి యంతటికంటెను జేష్ట లెచ్చవే?
తహతహఁ జెంద నేమిటికిఁ? దా నెదురానొకొ మద్గురున్మరు
న్నిహతికిఁ జూత మంచు ఖగనేత భయంకరహుంక్రియార్భటిన్. 158

క. ప్రళయాబ్ధినడుమ నైకల, మొలసినగతి విలయకాలహుతవహు నార్పన్
సులభమతి నొరయుశలభము, బలెఁ గపివాలంబు విహగపతి కదిసి వెసన్. 159

సీ. పటపటార్భటి దిశాపటలి దీటుకొనంగఁ గఱకుఱెక్కలగాడ్పు గడలుకొల్పి
కహకహధ్వనిఁ ద్రిలోకములు నాకంపింపఁ జండతుండంబున సారె వొడిచి
చిటచిటార్భటి నేత్రశిఖి నిప్పు లొప్పారఁ బదనఖాంకురహతుల్ పరిఘటించి
కలకలధ్వని సుధాంధులగుండె లదరంగ మింటి కుద్గతి దాఁటి మీద దుమికి
తే. పట్టు దప్పింప నిట్టట్టు చుట్టు దిరిగి, వీగి నన నొక్కెడన వేఁగుగాఁగ దూఱి
యంగము నెమర్ప నాదిమధ్యాంతరహిత, వాలసాలంబుఁ దెమలింపఁ జాలకపుడు.

సీ. మత్పక్షవిక్షేప మారుతాహతి వకావక లగు నాచక్రవాళ మైన
మచ్ఛంచునిహతి దుమార మౌ జరఠకూర్మాధినాథునిచరమాంగ మైన
మత్పాదనఖరముఖోత్పాదనమునకు ధూళి యౌ శక్రదంభోళి యైన
మద్దివ్యమూర్తిశుంభద్ఘర్షణంబున గులగుల లౌ నాదిఘోణి యైనఁ
తే. బగుల దగలదు నొగులదు బలుపు చెడదు, వానరునితోఁక కిట్టిదుర్వారమహిమ
యెట్లు ఘటియిల్లె ననియెంచి యీసు పెంచి, తోఁక కెగఁబాఱియవతలదుముకదలఁచి.

ఉ. అండజమండలేశ్వరుఁ డుదగ్రహిరణ్మయపక్షదీధితుల్
చండమరీచిరోచులకుఁ జా టొనరింపఁ బ్రచండమారుతో
ద్దండజవంబుతో నెగసి దారుణ నేఁగఁగ సాగెఁ బద్మగ
ర్భాండము దాఁటి చన్నప్లవగాధిపువాలపుఁగోట వెంబడిన్. 162

మ. గణుతింపన్ వసపోనభానునికడన్ ఖద్యోతమున్ సింధురా
గ్రణిచెంతన్ మశకంబు పూర్ణశశియోరం జుక్కయుం బోలి త
త్పణివిధ్వంసి కపీంద్రువాలలతికాప్రాకారమధ్యంబునం
దణుమాత్రంబుగ గానుపించె సురులత్యాశ్చర్యముం బొందఁగన్. 163

చ. పొదవుగఁ బోయి పోయి ఖగపుంగవుఁ డంగము చెమ్మరింపఁగా
వడి చెడి గుండె తల్లడిల వక్త్రము వెల్వెలఁ బోవఁ బాదముల్
తడఁబడ నీఁకలం జడిమ దార్కొని మారుతివాలసాలముం
గడ గనలేక కాఁకఁ బడి గర్వము దక్కియుఁ దక్క కక్కడన్. 164

ఉ. దంటతనంబె కాని యుచితజ్ఞత లేదు వనాటుఁ డౌట నా
వంటిమహామహుండు దనవాలముఁ బ్రాఁకఁగ నూరకున్న వాఁ
డొంటమి యేల? ముందరఁ బ్రియోక్తులఁ బిల్చెదఁ బల్కఁడేని నా
బంటుతనంబు జూపఁగ నెపం బగుఁ గా కని నిశ్చితాత్ముఁ డై. 165

ఉ. బెట్టుగ నోకపీంద్ర! నినుఁ బిల్చుకరమ్మనె శౌరి ద్వారకా
పట్టణవాసుఁ డచ్యుతుఁడు పద్మదళాక్షుఁడు కృష్ణుఁ డింపు లోఁ
బట్టఁగ వేగ రమ్మనుచుఁ బల్మఱుఁ బిల్చిన రామభక్తిసం
ఘట్టితబుద్ధి యోటఁ గపి కర్ణపదంబునఁ బెట్టకున్నెడన్. 166

మ. అవురా! క్రోఁతికి నింత వచ్చె నిదిగాదా వింత! బ్రహ్మాదిదై
వవరుల్ సైతము భీతి నెవ్వనినడిన్ వర్తించుచుం గొల్తు ర
ట్టివిభుం డంపెను రమ్మటన్న విని రాఁడే మారు మాటాడఁడే
చెవుడా యిట్టివివేకహీను నిఁక నే శిక్షింతు నం చుద్ధతిన్. 167

చ. పదనఖరాజిఁ బై నదిమిపట్టి శతారము మీఱుముక్కునం
బొదివి కపీంద్రువాలలత బోరన వెక్కుఁ బెల్లగిల్ల నీ
డ్చెద నని కంట నిప్పుకలు చిప్పిల నిట్టటు చుట్టు నూఁగఁగా
నది మదిలోన నెఱింగి దరహాసముతోఁ గపిసార్వభౌముఁడున్. 168

సీ. అలవోకవోలె వాలాగ్ర మొకించుక విదలించినంత నవ్విహగవిభుఁడు
మొదటఁ బట్టినపట్టు వదలి తన్మారుతోద్రేకంబునను నేకరింపలేక
మురమురఁ ఱెక్కలు మొరయ నుద్భ్రాంతుఁ డై గిరగిర చక్రంబుక్రియఁ దిరుగుచు
తెఱ బెండువడి యొడ లెఱుఁగక దిగచెమ్మటలు గాలువలువాఱ బలిమి జాఱఁ.
తే. పృథివి చలియింప దశదిశల్ బెగడు కుడుప,జగము లచ్చెరువడ మేరునగము పెకలి
వచ్చెనో! యని ద్వారకావాసు లగలఁ గొలువులో వచ్చి గుప్పునఁ గూలఁబడియె.

క. పడి వడి యడంగి నెత్తురు, బుడబుడఁ గ్రక్కుకొని యొడలిపోఁడిమి చెడి సొం
పెడలి బలుఱెక్క లగలం, బడలిక మూర్ఛిల్లి విన్నఁబాటున నున్నన్. 170

ఉ. అన్నలినాక్షుఁ డాతఁడు నిజాగ్రతలంబున వీతచేష్టుఁ డై
యున్న విధంబు లో నెఱిఁగియున్ మఱియేమి యెఱుంగనట్ల ఖు

ట్లెన్నఁడు విన్నఁబోటు గనఁ డెవ్వరిచే నిపు డేమి వచ్చె నీ
పన్నగవైరికం చుపరిపాటునఁ బేరము డిగ్గి గ్రక్కునన్. 171

ఉ. బంగరుచేల జాఱ నిరుప్రక్కల రుక్మిణి సత్య యేఁగుదే
రంగ విహంగపుంగవుకుఱంగటికిం జని కూరుచుండి య
య్యంగమునం దొఱంగురుధిరాస్రకణశ్రమవార్ఝరంబు తె
ల్లం గడిగించి యెత్తి తొడలం గదియించి దయాసమగ్రతన్. 172

సీ. మేనిక్రొందడి డింప మిహికుంవనపుఁజేలచెఱఁగునఁ దుడిచి పైఁ బొరలిపడిన
యురవడి నిటు నటు నెరయు పేరెఱకలఁ గలచిక్కు లెడలించి కలయ దువ్వి
తల కెత్తుగాఁ గేలుదామర యిడి కర్ణములఁ బొఱఁ గపురంపు-బలుకు లూఁది
విరిఁబోఁడికెంగేలిమరువంపుసురఁటినెత్తావితెమ్మెరసోఁకఁజేవి నొసఁగి

తే. తత్తపవమువవేదనల్ తలఁగ నల్ల
నల్లఁ దడవుచు నిజకటాక్షామృతమున
నుసురు నెసకొల్పఁ బిమ్మట యుడిగి పులుఁగు
కన్నుఁగవ విచ్చి నలుదెసల్ గలయఁ జూచి. 173

మ. తొడపైఁ దన్నిడి శ్రాంతి వాపెడుముకుందుం గాంచి లజ్జించి దం
డడి నొందం దల వాంచియున్నపులుఁగుం దర్శించి యిం దీగతిం
బడ నేలా? నినువంటివాని కిటులం బాటిల్లెనే! మారుతిం
దొడరం బోవుగదా! వనాటుఁ డని నీదుర్బుద్ధి ప్రేరేఁపఁగన్. 174

ఉ. హెచ్చినభక్తి రాము భజియించుచుఁ బల్కకయున్న గర్వ గా
నెంచి యశక్తిదుర్జనత లేమి ఘటించితొ? రాముకింకరుం
డించుక కోపగించిన సహింతువె? యాతఁడు దక్క నిన్నుఁ గా
రించఁగ నన్యుఁ డేఁడి? వివరింపుము మాటికిఁ గొంక నేటికిన్? 175

మ. హనుమంతుం డనుపేరు కర్ణముల డాయన్ బ్రహ్మరుద్రాదు లా
త్మనె కీర్తింతురు నాఁగ నన్యులను గ్రోధం బూనఁగావచ్చునే?
వినయోక్తుల్ ప్రకటింతువేమొ యని యవ్వీరాగ్రణిం బిల్వఁబో
మ్మని నిన్నంపితిఁ గాక యిట్లయిన నాహా నిన్నుఁ బొమ్మందునే? 176

ఉ. నా విని వైనతేయుఁడు ప్రణామము చేసి మొలుంగు రాల బా
ష్పావృతనేత్రుఁడై పలికె నచ్యుత! నా కిఁక నేటికొంకు సం
జీవనదేవువాలలతచే నుడివోయె మదీయశౌర్యలీ
లావిభవంబు యుష్మదనులాపము గైకొనకున్కి నావుడున్. 177

ఉ. నవ్వి ముకుందుఁ డోయి ఖగనాయక! యెంతటివాని కొక్కెడం
ద వ్వగు బుద్ధి యేల పరితాపము నే నని దివ్వ కీవు కాల్
ద్రవ్వకుమివ్వె! జానకియు రాముఁడు రమ్మనిరంచు నొక్కమా
టవ్వటుఁ బిల్వ మిక్కిలిరయంబున వచ్చున టన్న భీతుఁ డై. 178

చ. ఒకపరిపోవఁ దోఁకతుద నూడ విదిర్చిన నింతవచ్చెగా
యిఁక నొకమాటు వోయి పిల సెక్కడ దోఁకనె చుట్టికొట్టునో
తికమక కోర్వఁజాల వడి దీర గతుల్ గడతేఱ రావునే
యకు మిఁకఁ గృష్ణ! నే వెఱతునయ్య సమీరజుదారిఁ జేరఁగన్. 179

చ. అన విని శౌరిచిత్తమున హాస్యరసంబును వత్సలత్వముం
బెనఁగొనఁ బల్కె నేమిటికి భీతిలెదోయి ఖగేంద్ర! రాముపం
పునఁ జనుదెంచినా ననిన మున్నటిలీల వహింపఁ డీవు పో
మ్మనుచుఁ గవుంగలించిన దొహారిడి యాయన పోయి చెచ్చెరన్. 180

ఉ. వానరచక్రవర్తిబలువాలముచెంగట నిల్చి యోవిధీ
శానముఖాదిదేయనుత! సద్గుణరత్నవిధేయ! యాంజనే
యా! నిను సీతయున్ రఘుకులాగ్రణి రమ్మని రిప్డు ద్వారకా
స్థాననివాసుఁ డై యనువచస్స్థితి యించుక వీనులం బడన్. 181

మ. అతిశీఘ్రంబున లేచి కన్గొలఁకులన్ హర్షాశ్రువుల్ జాఱ నా
నతుఁ డై కేల్గవ మోడ్పు నెన్నుదుటఁ జెందన్ మిక్కిలిం గొంచెపై
యతనిం గాంచి మహాత్మ! సేవలన నేఁడాలించితిన్ భక్తసం
తతచింతాఘభిదాసమర్థములు సీతారామనామార్థముల్. 182

మ. జపముల్ మేల్కనె నాతపంబు లలరెన్ సంకల్ప మీడేఱెనన్
విపులాకన్యయు స్వామి పిల్వు మనఁగా నీ విందు రా నైన నీ
కపరాధం బొనరించితిం దెలియలే కజ్ఞాని మన్నింపు మీ
కృప నన్నన్ ఖగరాజు నమ్రుఁ డయి పల్కెన్ భక్తి సామిత్రితోన్. 183

మ. త్రిజగత్సేవ్యుఁ డవప్రతర్క్యమహిమోద్దీప్తుండ వశ్రాంతరా
మజపధ్యానసుధాధురీణమతి వామ్నాయార్థనిర్ణేత వీ
వజహార్థైర్యుఁ డ విట్లు పల్కఁదగునే యయ్యా మదీయాపరా
ధజనుష్కోటిఁ దలంప కేదఁగవవే త్వద్దాసుఁడన్ నావుడున్. 184

శా. పక్షిశ్రేష్ఠుని నిండుకౌఁగిటను సంభావించి వెన్వెంట ధూ
మ్రాక్షధ్వంసనుఁ డేఁగుదేర వినయవ్యాసక్తిఁ దోకొంచుఁ బ

ణ్యక్షేత్రక్షితిభృత్తటాకతటినీనానాశ్రమశ్రేణికా
వీక్షానందముఁ జెంది ద్వారకపురోవీథిన్ ప్రదీపించినన్. 185

శా. సందర్శించితె ద్వారకాపురి ధరాజామాత సీమాతతో
నిందున్నాఁ డని పుల్గుఱేఁ డనఁ బ్లవంగేంద్రుండు కేల్మోడ్చి మ్రొ
క్కుం దోడ్తో దరియంగఁ జొచ్చి హరిరంగన్మంజిరాళిందమున్
జెందం దా నట పోయి శౌరిఁ గని వచ్చెన్ స్వామి దాసుం డనన్. 186

శా. శ్రీరామాపతి సత్యభామ కను నీరేజాక్షి! సామీరి నీ
తారాముల్ పిలిపించినా రనిన సత్యం బంచు వచ్చెం బదా
కారంబుల్ వహియింపకున్న నగునే కాఁబట్టి నేఁ జెందెదన్
శ్రీరామత్వము నీవు సీత వగుమా శీఘ్రంబుగా నావుడున్. 187

శా. వ్రీడారూఢి మొగంబు వాంచి మిగులన్ రీఢాత్మ యై మారుమా
టాడం జాలక రూపభాగ్యజనితాహంకారముల్ దాఱుటన్
గోడం జిత్రములీల నున్న నగుచున్ గోవిందుఁ డుద్యజ్జగ
త్క్రీడాప్రౌఢచరిత్ర భీష్మకసుతం గ్రేఁగంట నీక్షించినన్. 188

సీ. నెలవంగడపురాచకలువరాజన్నంపుఁ బుడమి నాఁగేటికొమ్మునను బోడమి
వలిగట్టుదొరఁబుట్టుచెలువచుట్టమువింటికోపు మోపడపుటుంకువకు నొదిఁగి
యడుగుసోఁకున ఱాతినలరుఁ బాయపునాతి గానొనర్చినజేనిఁ గలసిమెలసి
కవయొనుతలలరక్కసిమికక్కటపుటుక్కకడఁ జెక్క పూనిక్కకి వడి గడించి

తే. తనరు నేకాంత యాకాంత తానె యగుచు
నట్టె యాకస్మికంబుగా నుట్టిపడిన
యట్టు కొలువున నున్నవా రచ్చెరువడఁ
జెలువ సాక్షాత్కరించిన శ్రీహరియును. 189

సీ. తనునీలసౌధాగ్రతలమిళద్రత్నకుంభంబు నా మణికిరీటంబు వెలుఁగ
మాళికల్పకసూనపాళి మరందేచ్ఛ దొరయుతేం ట్లనఁగ ముంగురులు వఱల
లలితగల్లచ్ఛద్మలవలీవల్లోత్ఫుల్లకుసుమవైఖరి మందహాస మెసఁగఁ
గంధరాశ్రీగంధగంధలోలవినీలభుజగంబు లన దీర్ఘభుజము లమరఁ

తే. దత్తదవయవసముచితోదాత్తరత్న, భూషణోద్వృత్తిమునుపటిపోలుపు చెలువ
దాను శ్రీరాముఁ డై యంకతలమునందుఁ, గాంత నుంచి గరుత్మన్ముఖంబు గనిన.

ఆ. స్వామిచిత్త మెఱిఁగి సామీరియున్నక, ష్యాంతరమున కరిగి యనఘ! రమ్ము
సమయ మయ్యె రామసంసేవ కన విని, నధికభక్తియుక్తి నరుగుదెంచి. 191

సీ. కులుకుమోవులదారి మొలకనవ్వులపేరి జిలుఁగువన్నెలగూరి చెలఁగువారిఁ
గొలుచుపుణ్యులకోరికల నెల్ల నవ్వారి నొసఁగుగూరిమి మీఱి పొసఁగువారి
మెఱసిపోనిమిటారి మెఱుఁగు చేరువవారి దము చెల్వుకళ లూరి తనరువారి
దనమనోగతి జారి చనక మించినభూరితరలీల నటుఁ జేరఁదగినవారి
తే. జానకీరాఘవులఁ గాంచి సంభ్రమించి
యాత్మ నద్య కృతార్థోస్మి యని తలంచి
యనిలతనయుఁడు సాష్టాంగ మాచరించి
యంజలిఘటించి యిటు లని యభినుతించె. 192

రగడ.—

శ్రీధరిత్రికూర్మిపుత్రి క్షేమదాత్రి శరణుశరణు
సాధులోక బోధనైకజాగరూక శరణుశరణు
కమలనేత్ర కలుషజైత్ర ఘనచరిత్ర శరణుశరణు
సుమతిదీప శమిదురాప శ్రుతికలాపశరణుశరణు
కిసలపాణి భసలవేణి కీరవాణి శరణుశరణు
అసమధైర్య ప్రసవకార్య హారిచర్య శరణుశరణు
కరటియాన సుఖవిధాన గతినిదాన దానశరణు
సరసవేష పరమతోష సద్విశేష భాష శరణు
కరసరోజసురసమాజగతపయోజపూజ శరణు
తరణితేజ నతహరాజ త్యాగరాజరాజశరణు
శతకఖండ సమయచండచటులకాండకాండ శరణు
వితతధామ క్షితిపసోమ విమలరామ రామ శరణు
జనని నన్నుఁ గనిననిన్ను సకలసన్నుతాత్మఁ గంటి
ఘననతార్తి హననకీర్తి గలయుమూర్తిఁ జూడఁగంటి
సగుణపాళి నెగడుహాళి సలుపుకేళి వెలయు దీవ
జగము తెన్నుఁదగి ప్రసన్నజనుల నున్నస్వామి వీవ
యెలమి హెచ్చి కలిమినిచ్చి హెచ్చు మచ్చెకంటివీవ
జలధిలోన సకల మూనఁ జాలుమీనమూర్తి వీవ
కోరి యెంచువారి మంచుకూర్మి మించుబోటి వీవ
వారిప్రాపుఁ జేరి వీఁపువంక మోపుగొంటి వీవ
జడిమ మాని నుడవరానిసరణిఁ బూని వెలుఁగు దీవ

కడిమి దేరఁ బుడమిఁ కోరఁ గడిమి మీఱి నోపు దీవ
మదిని దృష్టి నొదవుసృష్టిమలయుయష్టి నొందు దీవ
కదిమిపుత్త్రుఁ బొదువుశత్త్రు గళితగాత్త్రుఁ జేసి తీవ
మిన్ను గాలి మన్ను కీలి మించుహేలఁ గాంచి తీవ
చిన్ని మాయ పన్ని దాయసిరులు వాయ మించి తీవ
వికృతి లేక ప్రకృతి నైకవిధులజోక కెక్కి తీవ
సకలరాజనికరభూజశమన తేజ మెనసి తీవ
పురములందు దొరయుచిందుఁ బొందుచందుతోడ వీవ
శరధి గట్టి యరిని గొట్టి జయము జట్టిగొంటి వీవ
బలువినోద మొలయువేషభరితనాటమూర్తి వీవ
బలుఁ డనంగ ఖలుల భంగపఱప నంగ మొంది తీవ
తలఁపులోన మెలఁపుతోన తగినదాన వౌదువీవ
యెలమి గొల్లచెలులచల్ల యెల్లఁ గొల్ల లాడి తీవ
కడమ గాక జడిమ లేక గలవివేక మెనయ దీవ
వెడఁగుబుద్ధి నొడివిసుద్ది విడఁగఁ గొద్ది మీఱితీవ
కలిగియుండికలుగకుండికలిమినిండి యుందువీవ
ఖలులు దాఱఁ గలికిపేర ఘనత మీఱఁ గలుగు దీవ
యలసభావ మొలయుత్రోవ లడఁచి ప్రోవవమ్మ నన్నుఁ
దెలివి గ్రాలఁబలుకు లేల తెలియఁజాల నయ్య నిన్ను. 193

క. అని యాతఁడు కొనియాడినఁ, బనరుపగతరామమూర్తి బొసఁగినహరి పా
వని బిగికౌఁగిటఁ జేరుచు, కొని కనుఁగొనఁ గరుణ గడలుకొన నిటు లనియెన్. 194

శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమచేఁ దుంబురు నారదుల గర్వ మడఁగించుట.

ఉ. ఓయనిలాత్మజన్మ మమునుల్లములోపల నెల్ల వేళలం
బాయక చింత సేయుచుఁ దపంబు నెపంబున నున్న నిన్ను నేఁ
డీయతిచంద్రగాయకుల యిద్దఱిపాటల మేలు దెల్పఁగా
నాయెద నెంచి పక్షికులనాథునిఁ బంచితిఁ దోడితేరఁగన్. 195

క. ఆలాగున వచ్చితిగద, యాలస్యం బేల యింక నన్యోన్యవివా
దాలాప ముడిపి పాటల, మే లిది యని తెలుపు మన సమీరసుతుండున్. 196

శా. హస్తద్వంద్వము మోడ్చి మీనుడికి మారాడంగ నే నోడుదుర్
శస్త్రప్రాభవసర్వలోకపతి యై సర్వజ్ఞతాస్ఫూర్తిఁ బ్రా

శస్త్యం బొందినమీ రెఱుంగరె యి జేసంకల్పమో యేల నై
కస్తోకోక్తులు నాయెఱింగినటులే గానంబు మే లెంచెదన్. 197

మ. జవసూత్రంబులవాఁడు త్రిప్పఁగతులం జంత్రంపుబొమ్మల్ నటిం
చువిధం బింతియ కాక జంతువుల కెచ్చో మిమ్ముఁదక్కన్ స్వతం
త్రవిధుల్ గల్గునె యంచు మ్రొక్కి పతిసన్నం బాటపీఠంబుచెం
త విసీతిన్ వసియించి తుంబురుని వీణామాని వీక్షించుచున్. 198

ఉ. గాయకచంద్రులార త్రిజగన్నుతతావకహృద్యగానవి
ద్యాయతతారతమ్యగతులారయ శక్యమె యైన జానకీ
నాయకుదివ్యపాదనలినద్వయసన్నిధిఁ దేఱునిద్దఱున్
దాయిగ నొక్కరాగ మనుఁడా పరివాదిని నన్న వారలున్. 199

సీ. గవుసెనల్ సడలించి కవవీణె లూని తంత్రులు గీటి మఱి బిరడలు బిగించి
యనురాగమున రాగమున కనుసారికగా శ్రుతు లొనఁగూర్చికరివె నివిరి
జాఱువాటుగ నొక్కసారి మీటి యొకింతజాఱినసారెలు చక్కనొత్తి
సరసస్తస్వరసందర్భవిస్ఫూర్తి మీఱఁగా గమకంబు వేఱుపడఁగ
తే. సారె మొరయించి తగునలంకారసరణిఁ, గొన్నిగీతప్రబంధముల్ గులుకఁ దేనె
లొలుకఁ బలికించి తాయంబు లొదవఁదాన, మానములు రాగముల రక్తిగానుపింప.

మ. స్వరసందర్భ మయారె! మేల్ శ్రుతులు! మజ్జారయ్య తాయంబు! బా
పురె! యాలాపము స్థాయి యార! గమకంబుల్ మమ్మ! గీతంబు ల
ద్దిర! ముక్తాయము చాఁగురే! యని మరుద్దేవాత్మజన్ముండు స్తుతుం
బురుదేవర్షుల మెచ్చె గానరస మింపున్ సొంపు గావింపఁగన్. 201

ఉ. ఈరహి వారి మెచ్చి బళిరే! యిటువంటిసుగీతచాతురిన్
దేరిచి పల్క నాతరమె దేవుఁ డెఱింగెడు మీదుముందరన్
నేరుతునంట గా దయిన నేనును నేర్చినకొన్నిగీతముల్
శ్రీరఘునేతకున్ వినికిసేతు వినందగు మీరు నావుడున్. 202

ఉ. అందుల కొక్కయింతదరహాసముతోఁ దమపాటముందరన్
గందళ మొందునే? యితరగానము లంచుఁ దలంచి మంచిదే
యిందఱరక్తిఁ గుల్కఁ దని యిద్దఱువీణ లొసంగవచ్చుచో
నొందు నతిప్రియోక్తి వినయోన్నతి ధూర్తత గానిపింపఁగన్. 203

క. దేవర్షి చేతివల్లకిఁ, దా వినయమునం గ్రహించి తంత్రులు మొరయన్
జీవాళిఁ గూర్చి రక్తిగఁ, బావని పలికింపసాగెఁ బరమప్రౌఢిన్. 204

క. క్రమ మొంద సాభజావళి, గమకముఁగా శుద్ధసాళగములును సంకీ
ర్ణము లొగి పుంఖింపఁగ మంద్రము మధ్యము తార మత్యుదారత మీఱన్. 205

క. ఘనవిధము రక్తివిధమును, దనరఁ గ్రియాసావధానతానంబులచేఁ
గనిపింప నింపుసరళియు, మునుకొన హరికొన్నిగీతములు పలికింపన్. 206

సీ. మధువిలాసస్ఫూర్తి నధిగమించుటఁ జేసి పరగించె మోటులఁ బల్లవములు
ఘనసుధాకరరక్తిఁ గాంచి మించుటఁ జేసి నిగిడించె నెలరాల నిర్ఝరములు
అతనుసౌభాగ్యసంగతిఁ బొసంగుటఁ జేసి మొనయించె సకలమోహననిరూఢి
మిత్రలాలిత్యవైచిత్రి హత్తుటఁ జేసి యలరించె జనహృదయాంబుజములు

తే. సారజీమూతయుతసుభద్రారవాప్తి, కలిమిఁ జేసి నివాసబర్హులకుఁ బ్రమద
మావహించె నయారె! యఝారహృద్య, మావ్యదనవద్యవల్లకీవాద్యమహిమ. 207

తే. శ్రుతుల బెరయుట స్వరములచొప్పు విడక, ఘనవిధముగాన షడ్జతఁ గలసిమెలసి
సాలశుద్ధతఁ గనుట దోసములఁ బాసి, వానరస్వామి గాన మనూనమయ్యె. 208

సీ. బహువిధాలంకారపర్యాప్తి చిత్తముల్ గరఁగించుటను వారకాంతఁ బోలి
పటుతరాలాపసంబంధప్రబంధనిర్వహణవైఖరిఁ గవివాణిఁ బోలి
మహితాంగరాగసంపత్తి గ్రామస్ఫూర్తి బహుళమై నృపునివైభవముఁ బోలి
వరతారకాంతరస్ఫురితనాదప్రౌఢిఁ దగి మహాయోగికృత్యంబుఁ బోలి

తే. వెండియు భుజంగమోహనోద్వేలరక్తిఁ, జాలమాధుర్యగతి మించి రాలు వెలయ
పారవశ్యైకహేతు వై పవనసూను, మానితానూనవల్లకీగాన మమరె. 209

సీ. కనుదోయి మోడ్చి నిక్కముగఁ జొక్కనిబోటి నిలు వెల్లఁ గరఁగకుండినవధూటి
ప్రమదాశ్రు లొందనిప్రమదాశిరోమణి చెయ్వులు దక్కి రంజిలనిరమణి
మది పల్లవింప సొమ్మసిలనిలతకూన యొడ లెఱుంగక మ్రానుపడనిచాన
చెలి యని కొమ్మపైఁ జేతు లూఁదనికొమ్మ మునిముద్రఁ దాల్పనిముద్దుగుమ్మ

తే. యాసభాస్థలి లేదయ్యె ననుచు వింత,గా నుడువ నింత యేల యాకాశగాంగ
జలవిహారపరామరీజనములోన, నైన నారీతిఁ గరఁగనియదియు లేదు. 210

మ. బలురాలం గరఁగింప నోపినమహాభావ్యబ్జభూవల్లకీ
కలనాదంబున కెంత దొడ్డు? దలఁపం గైకొన్నచోఁ గందుక్రొం
దలిరుంబాఁకులజోక డిందుపడుకాంతాస్వాంతపంకేరుహ
మ్ములరక్తిం గరఁగించి కన్గొలఁకులన్ మోదాశ్రువుల్ నించుటల్. 211

సీ. కారుకమ్మి బళాహకము లాకసము నిండెఁ గొంచెంబుగా వాన కురియుచుండె
నీలకంఠంబులు నృత్యసంపద హత్తెఁ బాతాళమున ఫణుల్ పడగ లెత్తెఁ

గొలువువారలరత్నములసొమ్ములు గరంగె శశిమణిస్తంభాంబుఝరు లెసంగె
వైమానికులపారవశ్యవైభవ మెచ్చె హరిరాగలహరు లాహరుని మెచ్చె
సీ. జటిలగంధర్వమదశిఖిజ్వాల డిందె, జీవదంతంపుబొమ్మలు జీవ మొందె
నాఘనరసౌఘరంజక మేఘరంజి, మంజులానూనబహుతానమానములను. 212

సీ. మేటి యై మజ్జారె! మీటుమీటు వహించె నింపయ్యె నయ్యారె! కంపితంబు
నానంద మొందించె నాందోళితం బౌర! బళిబళి! మూర్ఛన బాగుమీఱె
శ్రుతులగతుల్ మమ్మ! శ్రుతులకు హితవయ్యె మేలు! డాలు విరాళి గీలుకొలిపెఁ
జల్లనై యోహోరె! యుల్లాసిత మొసంగె స్ఫురితవిస్ఫూర్తి బాపురె! స్ఫురించె.
తే. నని నిజస్వామిభామతో నభినుతింప, ననిలసుతుఁడు త్రిలోకమోహనముగాఁగ
మేఘరంజి యొనర్చి యమేయతాన,లహరిఁ జెంగటిగండోపలంబు గరఁచె. 213

క. చండింపక తాళంబు లి, టిం డని కొని కరఁగురాతియెడ నిడి ప్రౌఢిన్
గుండు క్రియం గావించిన, గండోపల మెప్పటట్ల కఠినం బయ్యెన్. 214

క. ఇటువలెనఘటనఘటనా, పటుఁడు వటుఁడు రాగగరం బంధించి మరు
జ్జటిచేతికి వల్లకి యొ, ప్పటిపటిమ నొసంగి యిటులు పలికెఁ బ్రియోక్తిన్. 215

క. ఈగుండు కరఁగి పోవన్, రాగం బనితాళములు గొనంగలవారే
పో గానవిద్య నధికులు, నాఁగ విజృంభించి యపుడు నారదమునియున్. 216

క. ఘనవిధము పంజరంబును, బెనఁగొనఁ బలికింప మఱియు బిగియంగఁ దోడం
గెను రాయి చదువఁ బెట్టిన, మునుపటిమతి వోయె నను టమోఘము గాఁగన్.

క. తన కాస్తియైనతానము, లని యని వస గాక కాఁక నతివిహ్వలుఁ డై
ముని యున్నఁ దుంబురుండును, దనచే నైనటులు చూచి తహతహ గదురన్. 218

ఉ. వల్లకి నేల నుంచి తల వాంచి యహంక్రియ డించి సిగ్గుమై
నుల్లము తల్లడిల్ల వెత నూరక చెయ్వులు దక్కియున్నచోఁ
జెల్లరె గానవిద్యలఁ బ్రసిద్ధులు రాగరఁగింపలేకపోఁ
జెల్లునె? యిట్టులైన నిఁకఁ జెప్పెడి దేగతి తారతమ్యముల్. 219

క. జగతి బయకారిపద్దున, నెగడెడిమీ కింతచింత నిజతాళంబుల్
దిగవిడిచిపోవు టుచితం, బగునే యని యాంజనేయుఁ డాడిన వారున్. 220

శా. చేతు ల్మోడ్చి వచించి రో త్రిజగతీ శ్రేయోవిధానక్రియా
చాతుర్యాత్మక! యెంతయైనఁ గల దెంచన్ మామదోద్వృత్తి యే
లా తద్విస్మృతు లుగ్గడింప నగుఁ బాటాయెంగదా యిం కిటన్
మా తాళంబులు మాకు నెప్పటివలెన్ మన్నింపవే సత్కృపన్. 221

క. ఎంతటివారము మే మీ, చెంతనుగానంబు సేయ శ్రీరామమహా
హంత వహించినదుర్మతు, లింతేనియు నెదురుఁ దమ్ము నెఱుఁగంగలరే? 222

శా. గ్రావంబుల్ గరగింపనోపిన భవత్కల్యాణసంగీతవి
ద్యావిస్ఫూర్తికిఁ దీటుగాఁ దెలియలే కజ్ఞస్థితిన్ గ్రమ్మఱన్
మావీణల్ మొరయింపఁబోయితి మహో మాచెయ్దముల్ మాకుమా
కే విభ్రాంతి ఘటించెఁ బ్రోవఁగదవే హీనాత్ములన్ మమ్మిఁకన్. 223

ఉ. ఈపదునాల్గులోకముల నెల్లఁ జరింపఁగలేదొ గానవి
ద్యాపరతంత్రులం గదిసి తద్విధముల్ వినలేదొ యిట్లు రా
రూపులు సీరు సేయఁగలరూఢి యెఱుంగము గాక వింతయే?
యీపని శబ్దసంజననహేతుమయాత్మకు నీకుఁ బావనీ. 224

సీ. భానుతేజుఁడ వని ప్రస్తుతించెద మన్నఁ బుట్టినప్పుడె భానుఁబట్టినావు
వనధిగంభీరుండ వనినుతించెద మన్నఁ గడలిమైవడిలోఁతు గాంచినావు
వజ్రకాయుఁడ వని వర్ణించెద మటన్న హనుతటోద్ధతి వజ్రమడఁచినావు
శైలధీరుం డని సన్నుతించెద మన్న వాలాగ్రమున గిరుల్ వ్రాల్చినావు
తే. ఒకగుణంబున నొకవిద్య నొక్కసరణి, నీకు సరి యెంచవచ్చునే లోకమునను
సాటిమీరితి వన్నిటమేటి వౌదు, మహితరుచిచంద్ర శ్రీహనూమత్కపీంద్ర. 225

చ. కృపణుల సాపరాధుల విహీనమనస్కుల మమ్ముఁ బ్రోవవే
కృప నని పెక్కువాక్కులను గీర్తన చేసిన గారవించి య
య్యుపలము మేఘరాజి మఱియుం గరఁగించి తగియతాళముల్
నిపుణతఁ బుచ్చి యిచ్చి కపినేత వచించె సమంచితోక్తులన్. 226

శా. గానప్రౌఢిని మీర లిర్వురు సమఖ్యాతిం బ్రవర్తిల్లియున్
హీనాధిక్యము లెంచి వచ్చిన విభుం డీలాగు గావించినాఁ
డే నంచుం గణుతింపనేల చనుఁడా యింకన్ మిథోవాదముల్
ఘూనంబో కితరేతరప్రియగుణాపూర్ణాత్ములై నావుమున్. 227

మ. తమలోఁ దా రరుదంది మారుతిప్రసాదం బొంది నీసాటి గా
నముగా మూఁడుజగంబులం దని యమందస్ఫూర్తిఁ దత్కీర్తి గా
నము గావించుచు స్వామి వీడుకొని సన్నన్ వాయుపుత్రుండు భూ
రమణీజం బతి నెంచి తత్కృపకుఁ బాత్రం బైనచిత్తంబుతోన్. 228

క. పని గలయప్పుడు దలఁచినఁ, జనుదె మ్మని స్వామి పనుప స్వామి ప్రసాదం
బని గంధమాదనాద్రికిఁ, జని నిశ్చలభక్తి తపముసలుపుచు నుండెన్. 229

క. శ్రీకృష్ణుఁడు సతితోడ ని,జాకృతి ధరియించి సత్యభామిక గరుడో
ద్రేకము గాయకగర్వము, లీకరణిం బాయ నాత్మ నింపు వహించెన్. 230

క. ఈకథ విన్నకృతార్థుల,కాకల్పాయుతచిరాయురారోగ్యంబుల్
చేకుఱు ఫల్గునసఖుని ద, యాకలితకటాక్షవీక్షణాతిశయమునన్. 231

ఆశ్వాసాంతము

మ. శరణార్థ్యాదరణా! రణార్థిహరణా! షడ్వర్గహృత్కారణా!
పరిభూతప్రకృతీకృతిప్రియకృతీ! పద్మాస్త్రరమ్యాకృతీ!
ధరణీజానుభవా! భవాతివిభవా! త్రయ్యంతసత్ప్రాభవా!
పరమార్థగ్రథనా! ధనార్తినిధనా! బ్రహ్మైక్యసంబోధనా!. 232

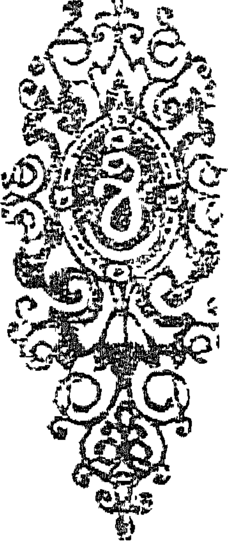
క. నారదనుత! రుచినారద, శారదఘనకీర్తితులితశారదలీలా!
కారణకార్యనికారణ! వారణముఖజనకహృదయవారణరూఢా!. 233

తోటకవృత్తము:—
సరసాదరసాగర! సాంద్రమదా
హరణాచరణా! చరణానతికృ
ద్వరదా! ద్విరదాసురదారిధను
ర్ధరతావిరతావరతాంతహరా!. 234

గద్యము. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వ సంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసబిసపుష్పపుష్పగిర్యప్పనార్య కుమారసమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయతిమ్మననామధేయప్రణీతం బైనసమీర కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ గుంభసంభవాగమనంబును, హనుమ న్మాహాత్మ్యవర్ణనంబును, పంచముఖాంజనేయస్వరూపకథనంబును, తారకాసురమథ నంబును, మాలామంత్రాదిసకలమంత్రజపయంత్రాచరణమానసపూజావిశేషంబులును, ద్వారకానగరవర్ణనంబును, అంగజగురుశృంగారభంగీప్రసంగంబును, తుంబురునా రదాగమనంబును, వాయుజువాలవిక్షేపంబున గరుఁడుండు వాసుదేవునిసన్నిధిం గూలుటయు, హరి యతని నూఱడించి మరలఁ బనుచుటయు, హనుమ యరుదెం చుటయు, సీతారాములస్తోత్రంబును, సత్యగర్వనిర్వాపణంబును, హనుమంతుండు తుంబురునారదులతాళంబు లపహరించి తనగానమహిమంబున రాయి గరఁగించి యందు వైచుటయు, అందునఁ దద్గర్వపరిహారంబుచేసి మరల వారి తాళంబు లొసంగుటయు నన్నదిషష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

స ప్త మా శ్వా స ము.

మహితకరణదక్షా!
స్వామితచరితామృతాయతాగ్యహృదక్షా!
భామావైరాగ్యదశా
వైముఖ్యపదక్ష! రామవసుధాధ్యక్షా! 1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠఁ
డగువసిష్ఠుఁడు దనచెవులందుఁ జింద
వెలయుహనుమత్కథాసుధావృష్టిఁ దుష్టి
యొసఁగ కున్కి శతానందుఁ డిట్టు లనియె. 2

మత్తకోకిల.
ఓవసిష్ఠతపోగరిష్ఠ! మహోవరిష్ఠుఁడు వాయుజుం
డేవిధంబున సవ్యసాచికి నిష్టుఁ డయ్యెనొ తత్పతా
కావహుం డని యెందు మింతయు నాలకించెదఁ దెల్పవే
నా విజృంభితవాగ్విలాసమునన్ వసిష్ఠుఁడు ని ట్లనున్. 3

క. దుర్జనదోర్జవఖర్జూ, భర్జనతార్జితయశోబ్ధి ప్రభవించుట న
య్యర్జునుఁడును భేదితయమ, శార్జునుఁడును మున్నొకానొకప్పుడు వేడ్కన్. 4

సీ. ద్వారకాసౌధకాంతానిరంతరనిరీక్షావాప్తి నసఁగ నైల్యము రహింప
జలబాలికాసముజ్జ్వలదరస్మితచంద్రికలు నాఁగ డిండీరకాంతి నిండ
శైవాలజీమూతజాతసౌదామినీలతలు నాఁగఁ బ్రవాళతతులు పొదల
వరుణాగ్రశరదంతికరదండకల్లోలకంచుకిధ్వని నాఁగఁ గ్రందు నెందఁ

తే. దమరు చనుదేర నంతకంతకు నిజాంత, రంగమునఁ బొంగెడు ననంగఁ బొంగెసంగఁ
జెలఁగుక్షారపయోరాశిఁ జేరి తీర,వాలుకారామసీమలో వార లపుడు. 5

క. డెందంబు లలరఁ బలికెడి, యందంబులు గులుకుచిలుక లందెడునవమా
కందములం గుందములం, గందములం గడలుకొనెడుకడలఁ దిరుగుచున్. 6

శా. ఆకృష్ణుండు కిరీటిఁ జూచి యదె నిమ్నావర్తవిక్షేభ్రమ
ద్వ్యాకీర్ణాంబుదమందరాద్రిమథనత్వావాప్తి నీరేభశుం
డాకూర్మాదజశంఖశైవలములన్ నానాంగకభ్రాంతిరా
నీకంధిం బునరప్సరోజనన మూహింపం దగుం జంచలల్. 7

ఉ. గట్టులఱేనిపట్టి బలఘస్మరుచేఁ బడనీక మున్ను చే
పట్టినతప్ప నీ వతనిపట్టివి గావు మటంచు దండమున్
బెట్టెడుకేలు నాఁ దరఁగ మించె గభీరత దానఁ బాయుటన్
దొట్టినదుర్యశం బనఁగఁ దోఁచెఁ గనుంగొను శైవలచ్ఛటల్. 8

ఉ. ఉప్పర మంటి పాఱుచటులోర్మితురంగమపఙ్క్తి నెక్కి పై
నొప్పెడువాలుగల్ కరసమున్నతఖడ్గనిరూఢిఁ దెల్పు మైఁ
గప్పెడుబుద్బుదచ్ఛటలు ఘర్మకణంబులవంబు చూపఁగా
నెప్పుడుఁ గ్రీడఁబాయరు రహిన్ జలమానుషబాలకాగ్రణుల్. 9

మ. దరులన్ బాలమరుత్పరంపరలచేతన్ రాలుమవ్వంపుఁబ్రో
వ్విరు లుత్తుంగతరంగహస్తవశతన్ వే వోయి నీలోపలో
త్కరకాంతిం దొరయం బొసంగెఁ బ్రియకాంతారత్నధమ్మిల్లమున్
వరుణుం డిట్టు లలంకరించె నన దివ్యన్మౌక్తికశ్రీలతోన్. 10

మ. ఒకశాఖామృగభర్త దాఁటె నొకరా జుగ్రాస్త్రధారాగ్రమా
క్తికమాత్రాంగకుఁ జేసె నొక్కముని మ్రింగెం దుస్తరత్వంబు దు
శ్శకభావంబు దురావహాఖ్య యిఁక నెంచన్ మించునే యంచు మా
టికి లోఁ దాపమునం గలంగెడును గంటే వారిధిన్ నావుడున్. 11

క. కేశవుఁ గని యనియె గుడా,కేశుఁడు కోదండవిద్యఁ గేవలుఁ డయ్యున్
దాశరథి శరము లుండఁగ, దాశరథి నదేల శైలతతిఁ గట్టించెన్? 12

క. క్షోణీనాయకుఁ డిట్టిప్ర,వీణత సీతావియోగవేదనఁ గనఁడో
తూణంబులలో నక్షయ,బాణంబులు లేవొ తెలియఁబలుకు మనంగన్. 13

క. ఆశౌరి నవ్వి పలికె ద,యాశరధికి దాశరథికి నమ్ములు లేకన్
ధీశాలి కాక కాదు శు,భాశయ! కల దొకరహస్య మది యెటు లన్నన్. 14

స్రగ్ధర.—
ధీరుల్ వీరాదివీరుల్ దివిజకుధరసందేహదేహాగ్రదీర్ఘా
కారుల్ కల్పాంతవేళాకలితజలదసంఘాతసంఘాత[illegible]

స్ఫారుల్ నిర్ఘాతపాతస్వనసమహాసనస్వానవిర్భేదితాశుల్
శ్రీరామస్వామి చెంతన్ నిలుచుచు రణకక్రీసి వేసుల్ కపేశుల్. 15

శా. ఆవీరుల్ వసఘట్టనల్ సలుప నిట్టట్లై పటూపంచలై
పోవుం గావున నంపకట్టె లిడ కంభోరాశిఁ గట్టించె న
ద్దేవుం డంతటబుండ సీయొకమరుద్దేవాత్మజుం డుగ్రవే
గావష్టంభత డాసినన్ నిలుచునే యాయమ్ములుం గిమ్ములున్. 16

క. అతనికి నక్కపు లంపఱు, శతాంశమునఁ బోలలేరు శతముఖహననో
ద్ధతి నంపఱ మై విసుగొని, చతురబ్ధుల కవల నాద క్షణమునఁ జేర్చెన్. 17

చ. అన విని యాంజనేయుఁ డుబఁ బాశ్రికుఁడేని శరాళి సేతుబం
ధన మొనరింతు నాతనిశరప్రహతుల్ ప్రకటింపఁ బంపుఁ డీ
రని నరుఁ డాడ తేఁకనగ వానసనీము రహించ మంచిదే
యని హరి లోపలం గలఁచినంతఁ గపీంద్రుఁడు చెంత నిల్చినన్. 18

శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునుని సేతుబంధనమును హనుమచే భంగపరిచుట.

ఉ. వెన్నుఁడు గారవించి కపివీర! నరుండు శరాళి సేతువుం
బన్నెడు నీపదాహతులఁ బాయునొ పాయదొ యన్న సంశయం
బున్నది సమ్మతింపు మని యోహొయి ధనంజయా! కట్టు మన్న గ
ర్వోన్నతి నంపకట్టెలఁ బయోనిధిసేతు వతండు గట్టఁగన్. 19

మ. అమరాధీశకుమారగాండివధనుర్జ్యావల్లికామోఘశ
బ్దము లోకక్కమ్మడిఁ గ్రుష్టశబ్దరహితత్వం బొందె వారాశి స్వ
ర్థముగా శబ్దవిజృంభ మొందు జడు లత్యస్మార్గణాధారణన్
గోమ లౌనద్గుణశబ్దముల్ తి కెనలై ఘోషింపఁగా నేర్తురే? 20

మ. తనపై సీనరుఁ డేయు నస్త్రములు చెంతన్ వచ్చునే వీని మా
ర్గాని యాత్మీయశరంబులం జెఱుకు నన్ గ్రోధంబునన్ వార్ధి వ
చ్చెనొ నా గట్టిసుమంత దాఁటి యలవాసెన్ గ్రమ్మఱన్ వెక్కవా
హినులన్ సత్వసమృద్ధిఁ జంచలుల కెంతేనిన్ జయం బిచ్చునే? 21

మ. పురుహూతప్రియసూతుఁ డేయుశరముల్ పుంఖానుపుంఖంబులై
పరిమాణేతరరీతి సేతుగతిఁ బైపై నాటినన్ వాహినీ
శ్వరుమై జొత్తిలు నెత్తురో యనఁదగన్ వ్యాళస్ఫుటారత్నభా
స్వరకాంతుల్ జలదేవతాకరసమంచద్రక్తపద్మద్యుతుల్. 22

శా. నాఁ డిక్ష్వాకుకులేశ్వరుం డడిగినం బాణజ్వాలలం దాఁకి యు
న్నాఁడన్ నేఁడు శితాస్త్రముల్ పఱపు టన్యాయంబు సైరింపు మే
వేడన్ వచ్చెద నంచుఁ జేతు లెమటన్ వే మ్రొక్కి వారించుచు
న్నాఁడో వార్ధి యనం గరళ్లు చదలంటన్ మ్రోసెఁ దోరంబుగన్. 23

శా. క్రూరాస్త్రంబుల సైంద్రిభక్తకు వృథాక్షోభంబు గావించినన్
దోరంపున్ వెత గంగ వార్ధి పయిఁ దోఁచె న్నించుబాష్పంబులో
నా రోదోభయదారవప్రదరసంతానాహులన్ స్వర్ణ సిం
ధేరం బోయినబుద్బుదాళి మరలం జెందుం బయోరాశిపై. 24

మ. బహుదివ్యాస్త్రపరంపరం బలుపుగాఁ బైపై సముల్లోలదో
ర్మిహతిం గ్రుంగకయుండు నట్టిలవకల్మిం గట్టి గాండీవిపా
ణిహతిం గన్గొని పంపుఁ డింక హనుమన్ మీదెన్ను నాడాడ ను
స్సహబాణాళి బలించినావె యనుచున్ సామీరిఁ గన్గొంటినన్. 25

సీ. కరులు దెబ్బునఁ గూల ధరణి గొబ్బున వ్రాలఁ జుక్కశ్రీవోత్కర్త సంచలించె
హరులపగ్గము లూడ నంత దిగ్గన చూడ సప్తాశ్వుఁ డెప్పటిసరణి దప్పె
నుడువుమంత్రము మాని వెడఁగుతంత్రముఁ బూని పరమేష్ఠిచిత్తంబు బాభ్రమించెఁ
గలఁక లప్పుడు మించి యలలచప్పుడు ఉంచి పారావారము తెల్లఁ బంకమయ్యెఁ

తే. పుండరీకాక్షునాజ్ఞ నప్పాండుతనయు, గాండీవవిముక్తకాండప్రకాండసేతు
విశసనోద్యుక్తిఁ గేసరిశిశువు దానప్పు, కహకహార్భటి లోకముల్ గ్రమ్మినపుడు. 26

ఉ. అప్పవనాత్మజన్ముఁ డిటు లార్చి జవోద్ధతి నంపకట్టపై
నప్పుడు నుప్పునం దుమికినంతనె దారుణ వీచి సంఘమై
గప్పె శరప్రకాండశతఖండము లంబుధి నెల్ల ఫేనముల్
జొప్పడెఁ గట్టుకట్టునరుఁ జూచి పయోధి హసించెనో యనన్. 27

మ. శరధిన్ శరముల్ చనం గుభగుభస్వానంబులం దోయ మం
బరమార్గంబున కుగ్గు పై యెగసి తద్భాగంబునందుండి క్ర
మ్మఱ వార్ధిం బడు గూర్పె నండబహిరంభఃపూర మూర్ధ్వంబుగం
ర్వర మఱారినదాప్తి బిట్టవియఁ బైపై జాఱెనో నాఁ బడిన్. 28

మ. శతకోట్యర్బుదమందరాద్రిమథనోజ్జాతారవం బంజనా
సుతసంఘర్షమునం జనింప నుదధుల్ క్షోభించె నేకాయుధో
గ్రతరంగాహతి నూర్ధ్వలోకములు నాకంపించెఁ బాతాళసం
గతనానావిధజంతుసంతతియుఁ గాంచెన్ వాసెఁ బ్రాణాలపై. 29

క. ఈరీతిఁ దా నొనర్చిన, దారుణశరసేతు వడఁగఁ దద్దయు రోషం
బీరసము వీరరసముం, దారసముగఁ బొందు రాజతనయుఁ డలవునన్. 30

ఆంజనేయార్జునులు పరస్పరము సన్నిదము సఱచుట.

ఉ. పావనిఁ జూచి యింక నొకసారి ఘటించెద నిల్వదేని గాం
డీవముతో శిక్షిం బడుదు నిక్క మనన్ భవదీయసేతు విం
కేవడి దూఁకినన్ నిలిచెనేనియు నీచెలి నై ధ్వజంబునం
దే వసియింతుఁ బోర ననియెన్ హనుమంతుఁడు శౌరిచెంగటన్. 31

శా. స్రోతస్విన్యధినాథుమీఁద సురరాట్సూనుండు గాండీవసం
జాతాస్త్రంబులచేత సేతు వొనరించన్ గట్టితేయంచు న
వ్వాతూలాత్మజుఁ డుగ్రుఁడై కహకహస్వానోద్ధతిన్ దీర్ఘని
ర్ఘాతస్ఫూర్తులు మీఱ మేరుగిరిజోకన్ వీఁక గుప్పించినన్. 32

క. నరుఁ డొనరించినశరపథము, నేఱవేర్పఁ దలంచి రుక్మిణీపతి మును మం
దరము ధరించినరూపున, శరసేతువు క్రింద నుండె జాఱఁగనీకన్. 33

ఉ. బోరన దూఁకినన్ జెదరిపోనిశరావళిఁ జూచి వాయుజుం
డీరస మొంద కింతయును గృష్ణుమహత్త్వ మటంచు నెంచి య
వ్వీరుఁ గవుంగిలించి సఖ్యవృత్తి వహించితిఁ డెక్కు మెక్కుడన్
బోరున నంచు శౌరిఁ గని మ్రొక్కి యతం డటువోవఁ గృష్ణుఁడున్. 34

క. బొడబొడ నెత్తురు గ్రక్కన, గడు నివ్వెఱపడి యిదేమి కారణమొకదా!
నుడువఁగదే! యని యర్జునుఁ, డడిగిన దగ దొట్టికొనఁగ హరి యిట్లనియెన్. 35

సీ. గంధబంధురబాహుసింధురోగ్రకరాగ్ర సౌగంధకితసప్తసైంధవుండు
మసృణజంఘాలతాప్రసృతమధ్యస్థలీసలిలోపమితచతుస్సాగరుండు
పరచంక్రమక్రియాప్రాదేశపరిమితాయతపూర్వపశ్చిమక్షితిధరుండు
వితతవాలలతాభిగతమహామారుతప్రతిహతాంభోజసంభవశరుండు
ఆ. పరమపావనుండు పవమానతనయుండు, దుముక నీశరాళి దునిసె నేనిఁ
దప్పఁ గార్య మనుచుఁ దామేటిబలెఁ గ్రింద, నుండినాఁడ నగుట గుండె పగిలె. 36

తే. వీఁపు బ్రద్దలువాఱె మైమేపు దీఱెఁ, జూపు బెడఁగాఱె మున్నటికోపు దీఱెఁ
దూపుగమికట్ట క్రిందటి మోపుగన్న, మూఁపుపై వానరుం డంఘ్రి మోపుకొనిన. 37

. అప్పటిచొప్పది యేమని, చెప్పుదు నుప్పొమన గుండె చెల్లాచెదరై
నొప్పవడి మూర్ఛ గప్పెన, నిప్పటి కొకయింత తెలిసి యిటు లున్నాఁడన్. 38

త. ఆశనిఘాతకు నీశర, నేతువు లేకున్న నెటులు చెదరక నిలుచున్
నీతోడికూర్మి నిటువలె, నైతి ననిన సవ్యసాచి యాశ్చర్యమునన్. 39

ఆ. హరికి మ్రొక్కి తెలియ నైతి హనూమంతుఁ, డింతవీరుఁ డగుట నిపు డెఱింగితి
నతనిఁ జూడఁగంటి నస్మద్ధ్వజారూఢి, విజయ మొసఁగె ననుచు విజయుఁ డలరె. 40

ఉ. సారసగర్భనిర్మితము సర్వశుభావహ ముగ్రవానరా
కారము నగ్నిదత్తమగు గాండివిటెక్కెముమీఁద నెక్కి య
క్కౌరవరాజునైనికులకన్నులకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్
మారుతి మున్ను దా ననినమాట నిజంబుగ నిచ్చె సౌఖ్యముల్. 41

సీ. బాహాస్ఫాలించి యుప్పరముపై గొప్పరూ పొప్పారఁ గనిపించు నొక్కమాటు
కహకహార్భటులు దిక్కుహరాంతరము లెక్క నుద్ధతుం డై యార్చు నొక్కమాటు
చండిమన్నెఱికంబుగుందెదిగ్గు రనంగ హుంకార మొనరించు నొక్కమాటు
మిహిరరశ్మికి మాఱు మిఱుమిట్లు కవియించు నుగ్రకాంతి వహించు నొక్కమాటు
తే. ధార్తరాష్ట్రులు పాండునందనులుఁ భూమి, మండలాపేక్ష భండనోద్దండు లగుచు
నొండొరులఖండధృతిఁ బోరుచుండువేళ, గాండివిపతాక యెక్కి యక్కపివిభుండు.

ఉ. దుర్భరకాంతికిన్ బెదరి దోర్వ్యగళం బొగి నప్పళించు ఘో
రార్భటి గుండెలుం బగిలి యట్టిటు చూచుచు భీతులై సమీ
రార్భకునుగ్రహుంక్రియల నర్థము చచ్చినశత్రువీరులన్
స్వర్భువనాధినాథతనుజాతుఁ డడంచు రణాంగణంబునన్. 43

క. సామీరినామ మొకపరి, నేనుమునం దలఁచినంత నిర్భరరిపుసం
గ్రామవిజయంబు లొదవఁగ, సామీరియె తోడునేయ జయమగు టరుదే? 44

ఉ. గంధవహాత్మజన్ముఁ డని గాండివికిం జయవైభవోన్నతుల్
సంధిలఁ జేసెనే కద విలాసమతిన్ సతిఁ గూర్చి హైమసౌ
గంధికబంధురేచ్ఛఁ జనుగాడుపుఁ బట్టికి యక్షదైత్యని
ర్గంధనశౌర్యమిచ్చె నన గౌతమజుం డది తెల్పవే యనన్. 45

పంచచామరము.—

వసిష్ఠమౌని పల్కె వింటివా మునీంద్ర! తొల్లి పాం
డుసూను లీసుతో సుయోధనుండు వంప ద్రౌపదీ
రసాకటీసమేతులై యరణ్యసీమ నున్నవా
రనూతి గంధమాదనాచలోపరిస్థలంబునన్. 46

భీముఁడు హనుమ వాలము నెత్తలేక పరిభవపడుట.

మ. నవకింజా సుమస్లైప్రాఁబోపలలోనన్ బాలుపన్నీటికా
లువపజ్జం బగుగజ్జమామిడులచాలుం గ్రమ్ముపున్నాగభూ
జవితానంబులలోఁ గళానిధిశిలాంచద్భూమి పాంచాలరా
జవరేణ్యప్రియనందనం గలసి స్వేచ్ఛం గ్రీడ గావింపఁగన్. 47

మ. వనలక్ష్మీసతి ద్రౌపదీప్రియసఖీత్వప్రాప్తిఁ గైదండ సాఁ
చినభంగిన్ దివిజాపగాజలరుహశ్రేణిన్ సుధాంధోవధూ
జనముల్ గోయఁగ నిండు జాఱెనో యనన్ జంచద్గతిన్ గాడ్పు గాం
చనసౌగంధికపుష్ప మాత్మజవధూసంప్రీతికై వైచినన్. 48

శా. ఆసౌగంధికసూనవాసనలు లీలారామసంఫుల్లవ
ల్లీసూనోభయసంభ్రమద్భ్రమరపాళిం బిల్వ మున్నాడి యా
త్మాసక్తిం బయిపై నటించె ద్రుపదక్ష్మాధీశకన్యానిరీ
క్షాసంభూంచితచంచరీకము లసంఖ్యల్ మీఱి తోరంబుగన్. 49

క. ఆబిడ యిష్టం బెఱిఁగి మహాబలనందనుఁడు తావృగంబురుహంబుల్
తేఁబూని శరశరాసగ,దాబంధురపాణియై మునుంబున నెమరన్. 50

సీ. పూచినసహకారములపొంత సురపొన్నపుప్పొడి గప్పినపొదలనుముఁ
బ్రవహించుసెలయేటిపజ్జఁ బాయనినారికేళంపుఁదరువ్రజక్రీడఁ జెందు
చందురాతిన్నెలసందుల దెఱఁగంటితెలిగంటు లెపుడు వర్తిల్లుచిచ్చ
పట్టునెత్తమ్ములపైఁ జని ముందరసందమాకసకుపుటనఁటిత్రోఁట
తే. యొకటి గనుఁగొని కనువోయి కుత్సవంబు
బలియఁ జేయుతదీయవైభవము మెచ్చి
చొచ్చి పోవుచుఁ బవమానసుతుఁడు శంఖ
కలితనినదంబు చవలఁ బిక్కటిలఁ జేయ. 51

క. ఆధ్వనిఁ జెవి నిడి ధూమ్రాక్షధ్వంసనుఁ డుదరి యోగసంగతి నిద్రా
ప్రధ్వంసమైన నితఁడు శతాధ్వరతనయాగ్రజన్ముఁ డని యెఱిఁగి మదిన్. 52

ఆ. అతనిబలపరీక్ష యాచరించునపేక్ష, నతఁడు వచ్చుత్రోవ కడ్డముగను
నిడుదతోఁక సాఁచి పుడమిపైఁ బడి చెట్టు, లప్పు డీడ్చెఁ జప్పు డుప్పతిల్ల. 53

శా. సాలంబుల్ ధర డొల్ల వన్యమృగదృగ్జాలంబు భీతిల్ల ది
క్కూలంబుల్ దుఱిక్కిల్ల నాదిమమహాకోలంబు ఘూర్ణిల్ల లాం
గూలాస్ఫాలన మాచరించుతఱిఁ దద్ఘోరారవం బభ్రగ
ర్జాలీలోద్ధతి వీనులం బడిన నాశ్చర్యప్రమగ్నాత్ముఁడై. 54

మ. చని కౌంతేయుఁడు గాంచె హేమకదళీషండస్థలీమధ్యభా
గనిశాపాలశిలాశయాను మరుదక్షుస్కంధుఁ గించిన్నమ
ద్ధనుఁ దామ్రోష్ఠుః బిశంగనేత్రుఁ జపలత్వాసక్తు నాజానుబా
హు నితాంతస్థిరత్వదేహు గతమోహున్ యోగనిద్రారతున్. 55

క. కని తన్నిద్రాభంగం, బొనరింపఁదలంచి రవళి యొనరించిన మె
త్తన మేల్కని హనుమంతుం, డనిలజుఁ డెస గాంచి యప్పు డనాదృతిఁ బలికెన్.

భుజంగప్రయాతము.—

జరారోగతప్తాంగు సంప్రాప్తనిద్రా
భరాకుంఠితాపాంగు భ్రాతృత్వనిత్యా
దరస్ఫూర్తి నేనాడి ధర్మంబొ క్రాంతి
స్ఫురచ్చిత్తు న న్నిట్లు బోధింప నీకున్? 57

శా. తిర్యగ్జాతులు ధర్మముల్ దెలియ వింతే కాక నీవంటిన
త్కార్యాకార్యవివేకవంతు లిటులుం గావింతురే? యిత్తెఱం
గార్యా! కాదన లేమ భూతదయ లేదా బుద్ధి నీకన్న దు
శ్చర్యల్ మాన్పుశవృద్ధజంతులమనస్సంక్షోభ మొందింపవే? 58

చ. నరుల కగోచరం బగువనం బిది యిటకిఁ జేరఁగూడ దె
వ్వరికిని యింతదాఁక వచ్చిన దేమిటి? మీఁదఁ బోవ ఖే
చరగతి లేనివారల కసాధ్యము పోవ సుశోభమౌఁబు లీ
తరుఫలముల్ భుజింపు మవనాఁటకు వాసలు కన్న భీముఁడున్. 59

క. క్షత్రియుఁడ బాండురాజ, క్షేత్రంబున వాయువరవిశేష మొదవుటన్
గాత్రముఁ బెందితి బుధనుతి, పాత్రుండ నే భీముఁ డనఁగఁ బ్రబలినవాఁడన్. 60

తే. ఏనొకప్రయోజనముఁ గోర్చి యేఁగుచున్న, వాఁడఁ దెరు విమ్ము నీవిచ్చి వాఁడు నాఁడు
కడలి లంఘించుహనుమకైవడిని వడిని, బోనఁగ గిరితోడ నిమఁ దాఁటి పోదు ననిన.

క. భీమునిఁ గని యక్కపివరు, భీముఁ డనియె నేమిటికిఁ గపిప్రభుఁడు సరి
త్కామునిని దాఁటెఁ దెలిసిన, నామూలాగ్రముగఁ జెల్పు మన నతఁ డనియెన్.

మ. అమరప్రార్థితుఁడై ముకుందుఁ డినవంశాంభోధి శ్రీరామరూ
పమునం బుట్టి గరూర్తిఁ గానఁ జరియింపన్ వచ్చినన్ సీతఁ బ
త్త్రిముఖుం డెత్తుకపన్న నామెఁ బరిశోధింపం బ్రభుం డంపఁ దా
గ్రమియించెన్ లవణాబ్ధి హాయుజుఁ డనంగా వింద నే నెందులన్. 63

క. నే హనుమంతుని యంతటి, బాహుబలాటోపసత్త్వభావాఢ్యుఁడ నా
సాహసము చూచెదే యన, నాహనుమ నిరూపమందహాసాననుఁడై. 64

శా. అన్నా! నేమది వాఁడ లేవ వడిలే దెంతెందొ నీ వేఁగఁగా
సన్నాహంబున వచ్చినాఁడవు గదా! జాగేల నీ కేల నీ
సన్నంబైన మదీయపుచ్ఛ మొకపార్శ్వంబందుఁ బొందించి పో
మ్మన్నన్ దన్మహిమం బెఱుంగ కుదితాహంకారపంకాత్ముఁడై. 65

క. ఆమధ్యమకౌంతేయుఁడు, మేమదమున నతని తోఁక మెచ్చక మిగులన్
సామాన్యముగా నెంచుచు, వామకరంబునఁ గదల్చి వసపోకున్నన్. 66

సీ. శరశరాసనములు సడలించి పుట్టంబు గట్టిగాఁ బిగిచుట్టుచుట్టుకొనుచు
డాచంక గద యుంచి డాకతోఁ గుడితోఁక నిమ్ముగాఁ జేదోయి నెత్తెద నని
బలిమిమై నిటు నటు పట్టి పల్లఱు నూఁగి తనబాహుసత్త్వ మంతయును మెఱసి
మోఁకరిల్లఁగఁబడి మొగము వెల్వెల్లనై తల వాంచి దిగులూని తల్లడపడి

తే. ఘర్మసలిలార్ద్రదేహుఁడై కాపురుషుఁడు, బోలె. దొల్లటివడి గుంది జాలిఁ బొంది
భూరివిశ్రాంతిఁ గొంతసేపునకుఁ దెలిసి, మరలఁ గను విచ్చి యమ్మహామహునిఁ జూచి. 67

క. అడుగులపైఁ బడి కేల్గవ, వెడఁదనిటాలమునఁ జేర్చి వినయం బెనయన్
గడగడ వడఁకుచు నాలుక, తడఁబడ భయభక్తియుక్తిఁ దగినప్రియోక్తిన్. 68

క. నీమాహాత్మ్య మెఱుంగక, యేమేమొ వెడంగుమాట లేనంటిఁ జుమీ!
సామాన్యుఁడ గుణహీనుఁడ, స్వామీ! నామీఁద దయ వహింపఁగదే! 69

క. ఈకీశత వహియించిన, లోకేశుఁడవో యమర్త్యలోకేశుఁడవో
యాకాశకేశుఁడవొ లే, కాకేశవుఁడవొ వచింపు మని వేఁడుటయున్. 70

మ. హనుమద్దేవుఁడు నవ్వుచుం బలికె నన్నా! నేఁ జుమీ! వాయునం
దనుఁడన్ రామకథాసుధాంబునిధి యెన్నాళ్లుండు నన్నాళ్లు నా
తను వింపొంద వరంబు లిచ్చి రలసీతారాము లట్లౌట నిం
పనిశంబున్ వసియింతు నన్ను భయభక్త్యామోదముల్ మీఱఁగన్. 71

పంచచామరము.—

కృతప్రణాముఁడై యతండు కేలుదోయి మోడ్పుతో
స్తుతామిత్రప్రతాప నిన్నుఁ జూడఁగంటి మత్పురా
కృతైకసత్క్రియల్ ఫలించెఁ గిల్బిషం బడంచితిన్
గృతార్థతానుభూతి నావహించితిన్ రహించితిన్. 72

క. ఏన నొకవిన్నపము గల, దానాఁ డంబుధిఁ గ్రమించునప్పటిరూపం
బేను గనుంగొన నెంచెదఁ, గానఁబడం జేయవయ్య కపివర! యనుడున్. 73

ఉ. గాడుపుఁబట్టి వాని కనుఁ గ్రమ్మఱ మున్నటిరూపు చూపఁగాఁ
గూడునె? కాలభేదములఁ గొంచెముఁ బెంచిన చోటఁ గాలమున్
జూడ ననేకమార్గములఁ జూపదు వానిఁ గ్రమింపఁ బద్మగ
ర్భోదుపమాశివవిష్ణులకు నోయికుమార! దురంత మెంతయున్. 74

క. కా దైనఁ జూడ వీ డగు, వీడగునెడఁ గాడుపడుచు విభవోన్నతుఁడే
కీ డొందుఁ గీడునెందిన, వాఁడే మేలందుఁ గాలవశమునఁ గాదే. 75

సీ. ప్రత్యూషసమయసంప్రాప్తపద్మవిభూతిఁ గంటిమె? రజనీముఖంబులందుఁ
బ్రావృడంభోధరప్రబలనిర్ఘోషంబు వినఁబడునే? శరద్వేళలందుఁ
బౌర్ణమాసీనిశాపూర్ణచంద్రజ్యోత్స్న వహిఁ జెందునే యమావాస్యనాఁడు
సరసమాధవలసత్సకలసాలసమృద్ధి జరగునే శిశిరావసరములందు
తే. బాల్యకౌమారయౌవనప్రముఖవికృతు
లీయొడలు చెందు నెందుఁ బర్యాయమునను
గాలవశమున వృద్ధత గన్నవెనుక
మునుపటిస్వరూప మేరీతి మొనయవచ్చు. 76

క. ఒకదినములోనె చూడఁగ, నొకతఱిఁ గనఁబడు ప్రకార మొకతఱిఁ గనిపిం
పక పోగా నొకయుగగతి, యొకయుగమునఁ జూపవచ్చునోటు కుమారా! 77

క. యుగములు నాలుగువగ ల, య్యుగముల కనురూపరూప మొందు సకలభూ
తగణం బన విని యతఁ డ, య్యుగలక్షణ మడుగఁ గేసరిజోద్వహుఁ డనియెన్.

హనుమంతుఁడు భీమునకు యుగధర్మములం దెల్పుట.

సీ. ఉభయలోకములఁ బెంపొలయించు వెంగిస్తె నాల్గుపాదంబుల నడచు నెందుఁ
దనవిధుత్వము యథార్థము చేసె నన వెల్లనై కఱివన్నెవే ల్పలరు నెందుఁ
దొలుకబ్బ మొకటఁ గోర్కులొసంగసత్క్రియలాచరించి ప్రజనేమ మొందు నెందు
మదము గర్వము దక్కి మత్సర ముడుటు నిర్వైరికిలి చల మాను బాడయు నెందు
తే. నట్టిది కృతంబు త్రేత మూఁడంఘ్రులందు
ధర్మ మందుల జనులు సత్యవ్రతాఢ్యు
లమితయజ్ఞతపోదానసమితి నొదవు
సుగతి హరి రక్తవర్ణుఁ డయ్యుగమునందు. 79

క. ద్వాపరమునఁ జరణద్వయి, చూపడువృషవృషభ మచట శ్రుతి వెలయుఁ జతూ
రూపములఁ దర్కశమదమ, లోకము కామార్థముఖములుం బ్రజ కొదవున్. 80

క. నల్లనివాఁడై లోకుల, నెల్లను రక్షించువిష్ణుఁ డీయుగములలోఁ
గల్లరియుఁగంబు కలియుగ, మెల్లెడ నన్నృతాభిసారహింసలె వెలయున్. 81

సీ. అన్యసనంబు గంగామృతప్రాయంబు పరవధూసంగంబు ప్రాణపదము
కపటప్రచారంబు కరతలామలకంబు నిందాపరత్వంబు నిత్యకృత్య
మాచార్యవిద్వేష మాత్మస్వభావంబు బ్రాహ్మణాపహృతి పాపంబు తృణము
హాలారసాస్వాదలీల లీలాజాల ముగ్రహింసాసక్తి యునికిపట్టు
సత్యేతరోక్తి సంతతాభ్యాసంబు పరమనాస్తిక్యంబు పట్టుఁగొమ్మ
తే. గాఁ జరింతురు జనులు దుష్కర్ము లగుచు
ధర్మనిష్ఠాలసను లైనదుర్మతముల
నెమ్మిఁగని కొమ్మలను నమ్మి తమ్మెఱుఁగరు
కలియుగమునందు యేమని పలుకువాఁడ. 82

సీ. మాకుఁ జెప్పెడి బుద్ధి మీ కేల లే దని శిష్యులు గురుల దూషింతు రనియు
మగఁ డేమి? మనసు కింపగువాఁడె మగఁ డని యింతులు స్వేచ్ఛ వర్తింతురనియుఁ
గృతకర్మఫల మెవ్వఁ డెఱుఁగుఁబో మ్మనిద్విజుల్ విహితకృత్యంబులువిడుతురనియు
జదివితిరే వేదశాస్త్రంబు లని బుధశ్రేణి శూద్రులు పరీక్షింతు రనియు
తే. నధికవర్ణులు నీచులై యడఁగ నీచు, లధికవర్ణాభ్యులై మింతు రనియు మఱియు
వైపరీత్యంబుగా బుధుల్ పాపకర్మ, కారణంబుగఁ జెప్పిరి కలియుగంబు. 83

క. పీతాంబరుఁ డయ్యుగమునఁ, బీతద్యుతి నలరు నెంత పెద్దలు కాలా
తీతులుం గానంగా నిఁక, నాతరమే యనఁగఁ బాండునందనుఁ డనియెన్. 84

సీ. కాల మిట్టిది యుంటగాక నీకడ్డమే? కాలంబు కాలాతిగస్వభావ!
యిదియు నొక్కవిలాసమే? కాక వృద్ధత్వ మున్నదే నీకు షడూర్మిరహిత!
భ్రమియింపఁగల వేడబముగాక శాఖామృగంబవే నీవు సాక్షాన్మహేశ!
కావలసిన నీకు గానిది యేమి యున్నది యఘటనఘటనాధురీణ!
తే. యేల వంచన గావించెదే భటుండ, నింతె నీరూప మొకయింత గాంతుఁ గాని
యింతుగాక నీ ప్రార్థించుభీముఁ జూచి, మందహసితాస్యుఁడై హనూమత్ప్రభుండు.

హనుమ భీమునకు విశ్వరూపంబు చూపుట.

చ. ఇదె కనిగొంతుఁ జూడు మని యించుకసేపటిలోఁ బెడంగుగాఁ
జదలును దిక్కులుం బొదివి సర్వజగజ్జనదుర్నిరీక్ష్యమై

పొదలెడు మేను చూపి ఘనపుచ్ఛము చుక్కలచక్కి నిక్కఁగా
నెదుటఁ జెలంగ నింత కని యెంతయు మేను వడంక భీతుఁ డై. 86

క. అక్కపిచంద్రునిసన్నిధి, దృక్కమలద్వయి మొగిడ్చి దిట వుడిగి తనో
దిక్కలితప్రాంజలి యై, యొక్కవగద్గదిక భీముఁ డిట్లని పొగడెన్. 87

రగడ. జయ జయ త్రిజగజ్జనశుభపాలన! భయవర్జిత! పాలితబంధురశీలన
యాంజనేయ పరమార్థవిధాయక సంజాయశోధన మతిశుభదాయక
తరణిశతద్యుతి దాసవశంకర! కరుణింపుము శాఖామృగశంకర!
యల్లత్రివిక్రమునాకృతినాఁటికిఁ గల్ల నిజంబై కనఁబడె నేఁటికిఁ
గనుఁగవఁ దప్పక గనియెద నన్నను దను విడి మనమునఁ దలఁచెద నన్నను
మిక్కిలి జగ మిఱుమి ట్లొదవించెను బెక్కుదెఱంగులఁ బెరిమ వహించెను
గోటిరవిశ్రీకోమలసద్మము నీటు వహించెను నీముఖపద్మము
కొదుక కింతసిగురులాంగూలము విదలించినఁ బడు విష్టపజాలము
లక్షాంతక! నీయాకృతినేడను వీక్షింపఁగ నే నెంతటివాఁడను
జెదరఁగఁ గన్నులఁ జీఁకటి కవిసెను గదలనినామదిఁ గలధృతి యడఁగెను
ఇంచుకయును మది నీయవరోధము గాంచక వేఁడితిఁ గల వపరాధము
ఇది పరమాద్భుత మిఁకఁ జాలింపుము కదుమక నను గింకరుఁ బాలింపుము
అభయ మభయ మోహాశ్రితరక్షణ! యభిమతఘటనాయత్తవిచక్షణ! 88

క. అని వేఁడిన మునుపటిరూపున నిలిచి కపీశ్వరుఁడు రిపులు గన నీరూ
పునకంటె నేనుమఱుఁగులు, ఘనతర మురుగాత్ర మనినఁ గౌంతేయుఁ డనున్. 89

సీ. మొలపూసలో పాదముల గజ్జెలో చుక్క లెఱిఁగింపు నీకు లోకేశవినుత!
విరిబంతులో సన్నవిడిరాలో నీ కిలాధరములు వివరింపు పరమధైర్య!
పల్వలోపమమొ గోష్పదమొ తెల్పుము సముద్రము నీకుఁ గారుణ్యరససముద్ర!
మక్షికలో లేక మశకంబులో నీకు దనుజులు వచియింపు దైత్యహరణ!

తే. యౌర! నీయంతవాఁడు తోడయి నడవఁగ
రావణు జయించు టేదొడ్డు రాఘవునకు
నని యథార్థంబుగాఁ బల్కి వినుతి సేయు
భీము వీక్షించి కపిసార్వభౌముఁ డనియె. 90

ఉ. నన్నొకవింత చేసి పవనప్రియనందన! వింతగా నుతుల్
పన్నగ నేల? నీవును దలంప మదీయసహోదరుండ వౌ

తెన్ని నిమేషము ల్నిలుప నిచ్చ జనించె నిసర్గమైత్రి నీ
కెన్నఁడ నొక్కబుద్ధి వినుమెప్పటి కిప్పుడిదప్పు కొప్పఁగన్. 91

క. సేవుచను కార్య మెఱిఁగితి, భావంబున నెలమి నింతబహుసాహసకృ
త్యావహలీలలు దొడఁగెదు, దైవతములమీఁదికిచుక తగునే నీకున్. 92

క. బలియుని బలహీనునిఁగా, బలహీనుని బలియుఁగా విపన్నుల సుఖవం
తులఁగా సుఖుల విపచ్చలి,తులఁగా ఘటియింప నోపుదురు దైవతముల్. 93

ఆ. ధ్యాన దాన హోమ తంత్ర మంత్ర తపో వి,ధాన బలివితాన తర్పణముల
భక్తిసాధ్యులైనబర్హిర్ముఖులు శక్తి,సాధ్యు లనుచు నెటులు చనెద విటులు. 94

క. ఆర్యులసమ్మతి గాకే, కార్యముఁ బూనంగరాదు కాదని గర్వా
దార్యమునఁ బూనెనేఁ బ,త్కార్యము కాదెకద తాను గడునార్తుఁ డగున్. 95

క. తనకంటె నధికగుణవం,తుని మతిమంతుని మనోహితుని గని యోజిం
ప నగును గాలము దేశము, గనుఁగొని మఱి మీఁద వలయుఁ గార్యముఁ బూనన్.

క. కాలము దేశ మెఱుఁగక, బాలిశుఁడై యాత్మబలము ప్రాధాన్యముగా
నాలోకించిన నాపద, పాలుపడున్ వాఁడెపో ద్విపాత్పశువు ధరన్. 97

క. నీవతిధైర్యపరుండవు, గావున నీ వాచరింపఁగడఁగిన కార్యం
బేవిఘ్న మొంద దిన్నియు, భావింపఁగవలసి తెలియఁ బల్కితి నీతోన్. 98

ఉత్సాహ.—

వార్త లింక నేల? వైభవంబు దాను జెంపె మి
మ్మార్తిఁ గుందఁజేసి జూదమాడి గెల్చినట్టి యా
ధార్తరాష్ట్ర సోదరాన్వితంబుగా భుజాబల
స్ఫూర్తి గెల్తు నన్నయన్నఁ జూచి భీముఁ డిట్లనున్. 99

ఆ. స్వామివారి కింత మామీఁదఁ గరుణాక,టాక్ష మెప్పు డుండెనపుడె శత్రు
లడఁగి రింతమాత్రకై మీరు గడఁగుప్ర,యత్న మేల యనిన హనుమ పలికె. 100

సీ. అలలఁ గేరెడుగీము కొలలఁ జీరెడునోము కళలు దేఱెడుమోము గలుగువాఁడు
శ్రుతులు దెచ్చినయేపు యతులు మెచ్చినరూపు గతుల నిచ్చినమూపు గలుగువాఁడు
అరిని పైచినయాలు గిరిని మోచిన కేలు కరిని గాచిన మేలు గలుగువాఁడు
నలువఁ బెంచినయన్ను చెలువ నుంచినవెన్ను కలువ ముంచినకన్ను గలుగువాఁడు
తే. చొక్కపుకడానిజెక్కులజక్కివాఁడు, కంటి మనుభక్తపాళిపాలింటివాఁడు
కడలిఁ గలమిన్నబలువన్నె గన్నవాఁడు, నెసఁగు భూపాల! మీపాల నితరు లేల?

క. నీపై వాత్సల్యంబున, నీపగిది వచించినాఁడ నీవు రణములో
నా పేరు దలఁపు నరునిధ్వ,జోపరి వసియించి నిబలోద్ధతిఁ జూతున్. 102
తే. కార్యసిద్ధి ఘటిల్లెడుఁ గదలు మింక, నిదియె చెంగల్వకొలనికై యేఁగు త్రోవ
యనుచు భీమునిఁ గౌఁగిట నాదరించి, యంతరితుఁడయ్యె నంతలో ననిలసుతుఁడు.
క. కౌంతేయుండును శ్రీహను,మంతునిపరిరంభణమున మహితబలశ్రీ
మంతుఁ డయి యక్షరాక్షస, సంతానము గెలిచి తెచ్చె సౌగంధికమున్. 104
తే. అని వచించి వసిష్ఠుఁ డిట్లనియె మఱియు
విను శతానంద! యింక నొక్కవింత గలదు
రామకింకరుకరుణమై భీమసేనుఁ
డింపు చెందినయది యది యెట్టు లనిన. 105

భీముఁడు పురుషమృగమును దోడ్తెచ్చుట.

ఉ. శిష్టనుతుండు పాండుసుతశేఖరుఁ డిష్టసుహృద్విసృష్టతో
త్కృష్టతరాఘనిష్కృతి వహింపఁదలంచి విశిష్టమౌనిని
ర్దిష్టవిధాశ్వమేధ మొనరింప బహుద్విజభోజనాత్యయో
చ్ఛిష్టసమష్టిసృష్టి గన శ్రీహరిఁ గన్గొని ధర్మజుం డనున్. 106
మ. సతతబ్రాహ్మణభోజనక్రియలఁ గృష్ణా! యాగశాలాంతర
క్షితిసమ్మర్దము గ్రమ్మి శుద్ధిఁ జెడఁబాసెన్ నిత్యసంశుద్ధిగాఁ
గ్రతువున్ సాంగముగా ఘటింపు త్రిజగత్కల్యాణసంధాయినో
న్నతచాతుర్యుఁడ వీవ కావె? యన శ్రీనారాయణస్వామియున్. 107
సీ. పురుషభావము మృగస్ఫురణ యొజంపు నెమ్మేన నైక్యమై నివ్వటిల్లు
నేవన్యసత్త్వంబు నిచ్చఁ ద్రివారంబు పఠించిన దుస్స్వప్నభయములడఁగు
నేమృగోత్తమ మున్నయెడ నెంతయుం దానఁ బరమపవిత్రమై పరిఢవిల్లు
నసమానశౌర్యధైర్యప్రతాపనిరూఢి నేజీవ మధికమై తేజరిల్లు
తే. యక్షరాక్షససిద్ధవిద్యాధరాహి,పతులకుఁ గసపర్య లేప్రాణిఁ గాంచు
నట్టిపురుషమృగాభిఖ్య నలరుమృగము, వెలయు నిష్పురుషగ్రావవిపినసీమ. 108
క. ఆపురుషమృగేంద్రముఁ దే,నోపును మనభీముఁ డని వృకోదరుఁ గని నీ
వీపని సేయఁగలావు ద,యాపరుఁ డగునాంజనేయుననుజుఁడ వగుటన్. 109
ఆ. ఆంజనేయుఁ డేయుపాయంబు వచియించె, నాక్రమమునఁ జని మహామృగంబుఁ
దెమ్ము పొమ్ము నా యుధిష్ఠిరాచ్యుతుల వీ,క్కొని బకాసురాంతకుండు నేగి. 110

క. అరిభక్తి ప్రాంచనేయుని, స్తుతిచేయఁ బ్రసన్నుఁ డైనచోఁ బురుషమృగే
శ్వరవార్త దెలిపి యడి గ్యేగతి లోనగు ననుచు వేఁడఁగా నతఁ డనియెన్. 111

క. సుర లైనఁ జేర వెఱతురు, పురుషమృగాటవికి నిన్నుఁ బురుషోత్తము లం
పిరి గనుక శంక మానితి, స్థిర మైనయుపాయ మొకటి చెప్పెద వినుమీ. 112

మ. తనచెంతన్ వెఱ వింత లేక యశనిధ్వానోద్ధతిన్ గర్జ చే
సినవానిన్ వెనువెంట నంటి కినుకం బొండాడి గాఁ కేఁగ ప
ద్వనసత్త్వం బది వెంబడిం బడ బలవ్యాపార మేపార నె
వ్వనికిం గూడదు వేగ నేఁగ నిలఁగా వారింపఁగా నోంపఁగాన్. 113

సీ. కానఁ బ్రాణభయంబు గావింపక మృగంబు నీవెంట వచ్చుచో కెఱుకసేతు
నట కేఁగి గర్జింపు మది వెంట నంటిన బడలికలేకనంతపడవు నడవు
మఱికొంతచేరువ కరుదేర నె సివ్వ డిచ్చురోమంబు లేడింటిలోన
నొకటి ముందర వైవ నొకవృలింగము గన్నఁ బూజ సేయకరాదు పురుషమృగము
తే. పూజసేయుచు నందున్న భూరిశక్తి, నెంతదవ్వైన నీ వేఁగు మింతలోన
జాడఁ బట్టుక యే తేర దోడుతోడ, నిటుల యెలయించి కొనిపొమ్ము హస్తిపురికి. 124

క. అని పలికి సప్తరోమము, లనిలజునకు హనుమ యొసఁగ నతివినయముతోఁ
గొని మ్రొక్కి యతని వీడ్కొని, చనసాగెన్ భీముఁ డుగ్రశైలాటవులన్. 115

వ. చని చని తనచెంగట నుత్తుంగవిస్ఫులింగచ్ఛటాశిఖాకీలాజాలసమారాధితదిగంబరా డంబర విజృంభిత దవానలదందహ్యమాన సమీపధరావిరాజితధరాధరసుందరకందర ప్రదేశ ప్రజాత వేణుసంభూత సంవేష్టితానర్గళగరళజ్వాలికామాలికా సమాకుల కాకోదరాసికానేకఫణాగణపరస్మణిస్ఫుటస్ఫుటారావభయావహంబును, మహాసిల సంకాశశరీరసంరంభగంభీరకుంభీంద్రసంభృతమదాంభశ్శుంభత్కుంభస్థలవిలంఘన విదారణావసరనిజారవాకర్ణనసముదీర్ణ వేగసమాగతశరభసంభూత సముత్సాహదోహ లసముజ్ఝితకుంభివిశ్వంభరావతీర్ణ హర్యక్షకీడాక్షయ్యావక్షుర్యరక్షుద్రప్రకాండంబు ను, నిజలతావాసపరిసరధరాంకురితఘాసగ్రసనవ్యసనాపేతకృతహరణహరిణనికరగళ గ్రహణజాగ్రద్దురాగ్రహసమగ్రశీఘ్రవ్యాఘ్రసముత్కరోత్కటఘుటఘుటధ్వని ధ్వంసితవిశారంగరంగత్సారంగపుంగవ శ్రవణాంతరంగంబును, దుర్ఘటతరామర్షవ శావేశిత సైరిభసంఘుసంఘువర్షణావసరోత్క్లిష్టమాంసమాంసలదిఘృక్షాగచ్ఛత్సమస్త కంకగృధ్రకాకాదివిహంగమపరస్పరసంగ్రామసంఘటిత నిర్ఘోషభీషణంబును, దివా కరకిరణపాళికాపిపీలికాప్రవేశ దుర్లభనిరంతరదురంతధ్వాంతనిశాంత రసారుహ

లతాతానచ్ఛాయావితానంబును, త్రిభువనాక్రమవిక్రమక్రమప్రదక్షిణోపక్రమ
సల్లలితవచనపల్లవోష్ఠీవల్లభప్రభవభల్లూకభల్లజసముల్లాసోత్ఫుల్ల లీలావహామఘలిలిక్షా
క్షీణసహస్రాక్షశతారధారాకఠోరతరనఖరశిఖావిదార్యమాణపరివృతనిర్మోకవల్మీకముఖ
వికీర్యమాణధగద్ధగన్మణిగణ స్ఫుటస్ఫుటాహిచ్ఛటాలాతకంకాయమానభద్రదం
తావళవికారిహికారశ్రవణమాత్రాతిగాత్రవేపథుకళత్రత్రాసనివర్తనోపేతకిరాత
కరాఘాతధరాతలనిదారణదారుణవ్యాఘ్రవాక్కీర్ణనోద్దీర్ణరోమకషాయితాక్షమసృక్షల
పథ్యద్ధస్తవిహస్తావస్థానేక్షణానవలోకితజనధావకశశకుంజకుంజమూర్ధోద్ధూళనపరికళ
న్మల్లాచ్ఛభల్లప్రతానేక స్తస్సమీపాఘోరంబును, సకలక్షోణిపాటచ్చరకోటకాక్ష
రక్షక కులాధ్యక్ష శిక్షాదక్షాధ్వర క్రోడచూడారత్నోన్నపరిపతత్ప్రహర్ష దివిజవర్షభ
వర్షితకుసుమవర్ష సంసూచకవరవరాహకరాళదంష్ట్రాంకురవిదార్యమాణవేణు నిర్ముక్త
ముక్తాఫలోత్కరకుందలిరాజాండమనిహాఖండనోద్దండశిఖండిప్రకాండమండలక్రేం
కారసంకులితంబును నగునొక్కకాఱడవిం గాంచి దఱియం జొచ్చియచ్చట. 116

సీ. ప్రళయాబ్దాశనిపాతశబ్దమ చటుల బ్రహ్మాండ మానట్లు గ
ర్జిలఁ దద్ఘోష మొకింత వీనులఁ బడన్ గేసు్రంబునన్ లేచి క
న్గొలుకుల్ నిప్పుల గుప్పరింపఁ ద్రిజగత్క్షోభంబుగా నార్చి నా
నెలవందెవ్వఁడొ క్రందు చేసె నని నిర్నిద్రప్రచారోద్ధతిన్. 117

క. నడతెంచి వడిముడిచి గని, చిడిముడిపడి నుస్సుఁ బరిహసించెద వోరి!
వాడ తెలుఁగక నాదృష్టిం, బడి తేటుకాయె పసి వెంటఁ బడి వడి రాగన్. 118

క. హనుమత్కటాక్షవీక్షా,ఖని యగుటను వమపడిష్టగతి చూరుతియున్
పసఁడవముగొల్డి బరువునఁ, జనుదేరఁగ నడిమిఁ బొమువ శ్రమ మొగి నొవవన్.

క. వెకలికపంబున వీక నఁగ, వికమకనొచు గాన్క మరుచు వృనలిచ్ఛయుఁ డై
బకవై రిమెకముమెకమున, నొకరోమము వైచి చనుటయును నంతటిలోన్. 120

సీ. వెలుఁగొంచె నచ్చోట విశ్వజన్మక్రియాక్లిష్టమా మానస్ఫూర్తి లింగమూర్తి
యమరె నామూఁడవరఁ గమలకైరవముఖప్రకరంబు సరోరుహాకరంబు
చెలఁగె నయ్యెడ హైమశిఖరాగ్రచుంబితగోపురంబులు రత్నగోపురములు
కనుపట్టెనచ్చట్టు ఘనసూనసంతానపరిమళంబుల పేరు విరులతోట

తే. యరాల యొకరోమమె యొనర్చె నభవసృష్టి, వినుతి గాంచినహనుమ కేవేల్పులీడు!
చూడుఁడా యని జేజేలు జోడుగూడి,యాడికొన నాడ మగమెకంబభఘఁగాంచి,

మ. అతిభక్తిం దొర మాని యోగ్యహరి హరా! యన్నైన్యమోక్తిన్ నమ
స్కృతి గావించి సరంబులో మునిఁగి మేల్ కెందామరల్ కల్వలున్
జతగాఁ జెంగటితోఁటలో వివిధపుష్పవ్రాతముం దెచ్చి వి
స్మృతనిష్ఠన్ శివపూజ చేసి శివపన్ రెట్టించుక్రోధంబునన్. 122

క. నాసెలవు మాన్పి తెచ్చిన, హీనాత్ముఁ డెంతదూర మిట నేఁగెడినో
నేనుం జూచెద నని చల, మూని కిలార్చుచును వెంట నరుదేరంగన్. 123

ఉ. చేరువ యైన నెప్పటివిశేషముఁ జూపుచు లోను గాకయే
మారుతి పోవఁబోవఁ బలుమాఱును వెంబడి నంటి యంటి వే
సారినదై మృగంబు పురి చయ్యనఁ జొచ్చె నగంబు తద్గృహ
ద్వారము దాటి పోవఁగఁ బసం బొడిసియుంబడె నందుపాటుగన్. 124

క. మృగ మిట్టులు దగ దొట్టిన, జగజట్టిం బట్టి తివియసాగిన నది యె
ల్లఁ గనుంగొని హరిఁ దొలఁగని, సుగుణాఢ్యుఁడు వచ్చి ధర్మసూనుఁడు పలికెన్.

క. పరుగెత్తి భయముతో నా, శరణము సహితంబు దనకు శరణం బనుచున్
శిర మిటుగాఁ బ్రెక్కినసో, దరునిం గఱకటి యొనర్పఁదగు నే? నీకున్. 126

ఉ. శిష్టమృగంబ వీవె యిటు నేసిన నే వసువార మన్న సం
తుష్టి వహించె నీసుకృతవాహపుబుద్ధికి నామనంబు నీ
యిష్టము దెల్పు మన్నను మృగేశ్వర! నామఘు మైనయంతకున్
సృష్టి దొలంగ నీమెక వసింపఁగదే యన నుండె నయ్యెడన్. 127

ఉ. అంతజవంబు నంతధృతి యంతబలోన్నతి యంజనాసుతా
త్యంతకటాక్షవీక్ష నెకదా మనుదాక్షజుఁ డొంద భక్తి న
శ్రాంతక! యాంజనేయ! యనినంత మహామృగభీతి మానఁగా
వింతయె యమ్మహామహునిదెబ్బలకన్ మృగభీతి మానుటల్. 128

క. సామీరియట్టియద్భుత, సామర్థ్యము లెవ్వరికిని జగముల లేవే
యామేటిరోమమునఁ గల, సామర్థ్యము గలదె? యమరసంఘంబులకున్. 129

క. మచ్చిక మును రాముఁడు వా, త్సల్యగతి నతఁడు కింపురుషవర్షములో
నిచ్చలు హెచ్చుట విను మని, యచ్చతురుఁ డరుంధతీశుఁ డనియెన్ మరలన్.

సీ. గళితార్కదివ్యమంగళవిగ్రహంబె కాని వేడుక వేటలొండు చూడబోవ
రక్షాపహారి ప్రదక్షిణంబుల గాని తివిరి యొండొకచోటఁ దిరుగఁబోరు
లంకాపురోద్భేదిసంకీర్తనలె కాని వాలిఁ దక్కినవానిఁ బాడఁబోరు
గంధవాహకుమారుకైంకర్యములె కాని చిక్కినకార్యముల్ సేయఁబోరు

తే. మిత్రహితపుత్రమిత్రసంస్తోత్రపాత్ర, చిత్రచారిత్రములె కాని శ్రోత్రయుగళి
మైత్రిఁ జొనుపరు పరకథాసూత్రములను, గింపురుషవర్షజనుల వర్ణింపఁదరమె. 131
శా. ...నాధిపదాసభాసురదయాప్రాంచత్కటాక్షామృతా
వాప్తిప్రాప్తిఁ దదీయనిర్మలకథాసంపూర్తి ధన్యాత్ములై
యారోగ్యంబులు భాగ్యముల్ గలిగి దీర్ఘాయుస్సమన్వితులై
దారల్ దారు సుఖింతు రెంతయు సిరిన్ దద్భోగభూమిన్ జనుల్. 132
క. ఆభోగభూమి సంతత, మాభోగసువర్ణకదళికారామమునన్
శోభితకల్పద్రుధరి, శ్రీభర్మమయాసనోపరిన్ హనుమ దగున్. 133
సీ. సీతామనోనాథగీతంబు లొకవంక మొనసి గంధర్వులు వినికిసేయఁ
గౌసలేయగణేయగాథావిశేషంబు లొకచాయ మునివర్యు లుగ్గడింప
లక్ష్మణాగ్రజపరోల్లాసలాస్యవిలాసగతుల నచ్చర లొక్కకడ నటింప
దశరథోర్వీశనందనహృద్యగద్యపద్యము లొక్కచోఁ జారణాళి చదువ
తే. యక్ష కిన్నర సిద్ధ విద్యాధ రాహి
గరుడ భాస్వరపక్షితాదిగణము లొక్క
చక్కి మిక్కిలి నయ మెక్కి మ్రొక్కి కొలువఁ
బెద్దకొలు వుండు హనుమత్కపిప్రభుండు. 134
మ. బలభిద్వహ్నియమాసురాధిపమరుత్పౌలస్త్యముఖ్యామరుల్
లలనాసంగతి నేఁగుదెంచి తను సంలక్షించి యొక్కొక్కవే
ళలఁ బూజింపఁగ భావిపద్మభవలీలల్ నేడె కల్పింపఁగాఁ
జెలఁగుం దుంబురునారదాదు లలరం జేయంగ వీణాదులన్. 135
సీ. అటు మొన్న శశిరేఖ ఘటియించినటులుండ వలెనుమీ యభినయం... లనుఁ రంభ
చెలఁగి కర్పూరవాసిని నిన్న రక్తిచూపినత్రాణవీణ గన్పించు హేమ
యూర్వశి మొన్న మా పూనినగతి వన్నె కెక్కుమీ జక్కిణి ద్రొక్కి తార
యల్లనాఁడు ఘృతాచి యనిన మెచ్చున మెచ్చుమరి పాహిపాహిమీ మంజుఘోష
తే. యితరదైవతసభలలో నిచ్చ వచ్చి
నటులు మురిసినగతి గాదు హనుమ సకల
కళల నెఱజాణ యని యంద్రు చెలులఁ గూర్చి
నచ్చరలు వాయుసుతు గొల్వ వచ్చునపుడు. 136
మ. తళుకుంబంగరు చెక్కడేరలకుఁ బత్రంబుల్ మెడం దోఁచుక్రొ
న్నెలకుం గందపునిండుపూఁత మఱుఁగొందెం జొక్కపున్నోవికెం

ఫులు మాటంగనుపాయ మేమి యిటులం బోవక్ భయం బయ్యెడిక్
బోలతీ! వాయుజుసేవ కంచు నొకవేల్పుంగొమ్మలోఁ జింతిలుక్. 137

చ. పరమవిరక్తిశాలి మనపాటలరక్తి వహించె నక్షసం
హరుఁడు ప్రియంబు పూని మనయాటల నేత్రసుఖంబుఁ జెందె న
చ్చెరు వని యెంచనేల రఘుశేఖరువర్ణన తోట వేడుకం
బరగు నటంచు వచ్చి భయభక్తులఁ గొల్వ ఘటింతు రచ్చరల్. 138

మ. పదముల్ దొట్రిల రాసిదివ్యుఁడు నుతింపం బూని యెంతేని గ
ద్గదికం దాల్పనివేల్పు మ్రొక్కుచు వడంకం బోనిగీర్వాణుఁడుక్
గదియక్ వచ్చి విచేష్టఁ బొంపనిదివౌకశ్శ్రేష్ఠుఁడుక్ జూడఁగా
నొదవం డయ్యెడ భక్తి సాహ్వనసమాయోగప్రభావంబునక్. 139

ఉ. వారనిభక్తి సిభరతవర్షమునందుఁ ద్రివర్గకాంక్ష న
కారి భజించుపుణ్యులు హితార్థము లిక్కడఁ గాంచరేని దు
ర్వారవిభూతిఁ గింపురుషవర్షమునం జనియించి తృప్తులై
చేరుదు రవ్యయాస్పదము సిద్ధము గౌతమవంశవర్ధనా 140

సీ. తుంబురునారదాదు లగుగాయకులకుఁ దాను బెట్టినభిక్ష గానవిద్య
తనవర్తనాగమంబున సహస్రాంశంబు నందసేర్వరులు రంభాదిసతులు
తనమహామహిమాబ్ధిఁ గనలేమి నణుమాత్ర మెఱిఁగినవారు దేవేంద్రముఖులు
తనవాక్యములు వహించినజ్ఞానలేశంబుఁవలన ముక్తులు మౌనివర్యు లెల్ల
తే. నని జగత్త్రయి పొగడ మీటుఁదయాసరస్వతీశు భవిష్యత్సరస్వతీశు
గగనమణికోటిసంకాశుఁ గపికులేశు, ననిశము భజించువారు కృతార్థు లనఘ; 141

క. ఈసామీరిచరిత్రం, బేసుజనుఁడు చదువుకొన్న హితమతి విన్నక్
వ్రాసిన మఱి వ్రాయించిన, నాసాత్త్వికుఁ డిహపరంబులందు సుఖి యగుక్. 142

తే. అని సకలభూతజాతదయాగరిష్ఠుఁ, డగువసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠుఁ డాత్మనిష్ఠుఁ
డానతిచ్చినహనుమన్మహత్త్వ మెల్ల, విని శతానందుఁ డానందమునఁ జెలంగె. 143

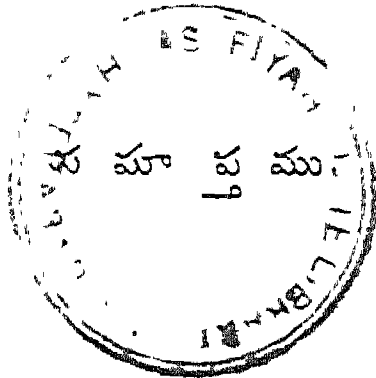
ఆశ్వాసాంతము.

మ. భవనాళీకశశాంక శాంకరధనుర్భంగప్రస్ఫీత క్రద్రూవధూ
భవనాశాండజరాజరాజసమత ప్రచ్ఛన్న ధీమన్మనో
భవనాత్యుజ్జ్వలభావ భావజశతప్రత్యగ్ర సౌందర్యవై
భవ నాసత్యసమాన మానవకులాబ్జాతాటవీభాస్కరా!

క. రజ తామృతకర సితసీ,రజ తారా హీర కలశరత్నాకరవా
రజ తార్క్ష్య బలద్విషదవ, రజతాద్రృశచరణభవ ఝురస్ఫురితయశా. 145

ఉత్సాహ.—
దారుణప్రయోగబాణధారణానివారణా!
వారణాభియాతిశౌర్యవైభవాతికారణా!
కారణాత్మచిన్మనోలగత్తమోనికారణా!
కారణాతిదూరదైత్యగర్వహృన్నిషారణా! 146

గద్యము.—
ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వసంప్రాప్తకవిత్వవిద్యావధానసగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసబిసపుప్పుపుప్పగిర్యప్పనార్యకుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతం బయిన సమీరకుమార విజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు అర్జునశరసేతుభంగంబును, భీమునకు వరం బొసంగుటయు, బురుషమృగాగమనంబును, గింపురుషవర్షవర్ణనంబును నన్నదిసర్వం బును సప్తమాశ్వాసము.

చెన్నపురి : 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము — 1929.

ఆంధ్రగ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి		రూ.	అ.
అచ్చతెనుఁగురామాయణము, శుద్ధప్రతి	...	1	4
అధ్యాత్మరామాయణము, పద్యము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
అనంతునిఛందము, ఛందోదర్పణము	...	0	14
అనిరుద్ధచరిత్రము	...	0	8
అప్పకవీయము, విపులమైనవిమర్శతో చక్కగాముద్రితము	...	2	8
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	4
ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	...	0	2
ఆంధ్రభాగవతము, చక్కనిప్రతి	...	5	8
డిటో అత్యుత్తమప్రతి 2 సంపుటములు	...	7	8
ఆంధ్రభారతము, 7 సంపుటములప్రతి	...	14	0
డిటో 3 సంపుటములప్రతి	...	13	0
ఆది, సభాపర్వములు గలసంపుటము	...	2	0
ఆరణ్యపర్వము ,,	...	2	0
విరాటోద్యోగపర్వములు ,,	...	2	0
భీష్మద్రోణపర్వములు ,,	...	2	0
కర్ణశల్యసౌప్తిక స్త్రీపర్వములు,,	...	2	0
శాంతిపర్వము ,,	...	2	0
ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	...	2	0
ఆంధ్రభారతవిమర్శనము	...	0	8
ఆదిపర్వము, పెద్దచ్చు, చిన్నసైజు	...	1	8
ఆనందరంగరాట్ఛందము	...	1	8
ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము, కావ్యతీర్థ జనమంచి, శేషాద్రిశర్మ కృతము, 3 సంపుటములు	...	12	0
డిటో 7 సంపుటములు	...	14	0
ఆంధ్రభాషాభూషణము	...	0	2
ఆంధ్రభాషార్ణవము	...	0	12
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, శేషము, సాంబనిఘంటువు	...	0	12
డిటో కాలికోబైండు	...	1	0
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	...	0	8
ఉత్తరరామాయణము, మేలుప్రతి, చక్కనికూర్పు, కాలికోబైండు		2	0
ఉత్తరహరివంశము	...	1	8
కవికర్ణరసాయనము	...	1	8
కళాపూర్ణోదయము	...	2	4

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ॥
కాశీఖండము, క్రొత్తకూర్పు ...	1	8
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతము) ...	0	4
డిటో గట్టుప్రభువుకృతము ...	0	6
కృష్ణరాయవిజయము ...	0	8
గజేంద్రమోక్షము, సటీక, కాలికోబైండు ...	0	8
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు ...	7	8
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము ...	1	4
డిటో రెండవభాగము, మేలుప్రతి ...	1	10
చెన్నబసవపురాణము ...	1	2
జైమినిభారతము ...	1	0
తెనుఁగుసమస్యలు ...	0	2
దశావతారచరిత్ర, నూతనముద్రితము ...	2	0
దసరాపద్యములు ...	0	1
నరసభూపాలీయము, అట్టబైండు ...	0	10
నలోపాఖ్యానము, సటీక ...	0	6
నలచరిత్ర, ద్విపద ...	0	14
నిర్వచనోత్తరరామాయణము ...	1	0
నిరంకుశోపాఖ్యానము ...	0	6
నీతిపద్యసంగ్రహము, సటిప్పణము ...	0	4
నీలాసుందరీపరిణయము ...	0	4
నృసింహపురాణము ...	1	0
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది ...	0	12
డిటో వేంకటనాథరాజకవికృతము ...	1	8
దశకుమారచరిత్రము, పద్యకావ్యము, కేతనకవికృతము ...	1	4
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, క్రొత్తకూర్పు ...	0	10
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు ...	0	8
బ్రహ్మోత్తరఖండము ...	1	0
భాస్కరరామాయణము ...	4	0
భోగినీదండకము ...	0	1
భోజరాజీయము, అనంతామాత్యకృతము ...	1	2
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రి గారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున మేలుకాగితములమీఁద స్ఫుటమైన అక్షరములతో చక్కఁగముద్రితము ...	2	0
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము ...	1	12
మొల్లరామాయణము, చిన్నసైజు ...	0	10

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
రత్నపరీక్ష, సాంధ్రతాత్పర్యము ...	0	3
రసికజనమనోభిరామము ...	0	12
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద ...	3	8
రంగరాయచరిత్రము ...	0	8
రాఘవపాండవీయము, సటీక ...	2	4
రాజయోగసారము, ద్విపద ...	0	4
రాజశేఖరవిలాసము ...	0	8
రామరాజీయము, చక్కని ప్రతి ...	0	12
రామాభ్యుదయము ...	1	4
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక, చక్కని ప్రతి ...	0	8
రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధప్రతి ...	0	8
రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమాహాత్మ్యము ...	0	10
లంకావిజయము, (రావణదమ్మీయము), సటీక, పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవికృతము ...	1	4
వసుచరిత్ర, సటీక, అనేకనూతనాంశములుగల చక్కని క్రొత్తకూర్పు	4	0
వసుచరిత్రవిమర్శనము, శ్రీ చినసీతారామస్వామి శాస్త్రికృతము, అత్యద్భుతములగు క్రొత్తవిషయము లనేకము లిందుగలవు.	1	0
వసిష్ఠజనకసంవాదము ...	0	4
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిప్రణీతము ...	1	8
విజయవిలాసము, చేమకూర వేంకటకవికృతము ...	0	8
విదురనీతి, సటీక, ఆంధ్రభారతములోనిది ...	0	5
వీరభద్రవిజయము, బమ్మెర పోతరాజకృతము ...	0	12
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరిగొండ వెంకమ్మది ...	1	0
వేమనపద్యములు, చక్కనికూర్పు ...	0	6
డిటో బ్రౌనుదొరగారి ఇంగ్లీషుతో ...	1	4
డిటో 2700 పద్యములు, కాలికోబైండు ...	1	12
వేమనపద్యములు, 2700 పద్యములు, తాత్పర్యసహితము, ఇందు గ్రంథవిమర్శ, కవిజీవితము మొదలగునవి చేర్పఁబడినవి. చక్కని క్రొత్తకూర్పు ...	3	8
వైశ్యపురాణము ...	1	4
శతకంఠరామాయణము, క్రొత్తకూర్పు ...	0	10
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము ...	0	12
శశిరేఖాపరిణయము, అప్పప్పకవికృతము ...	0	16
శివలీలావిలాసము, కూచిమంచి తిమ్మకవిప్రణీతము ...	0	2
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది, క్రొత్తకూర్పు ...	1	0

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
శృంగారశాకుంతలము, పినవీరభద్రకవిది	...	0	12
సహస్రకంఠరామాయణము	...	0	12
సప్తమస్కంధము, సాధారణప్రతి, (భాగవతము)	...	0	6
సారంగధరచరిత్రము, చేమకూర వేంకటకవికృతము	...	0	8
సానందోపాఖ్యానము, శ్రీ శివరామకవివిరచితము	...	1	0
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక, అనేక నూతనాంశములు చేర్చి చిన్నసైజునముద్రించినారము. టీక, వివరణము మిక్కిలి విపులము. ఈవఱకుప్రకటితమైన ప్రతులకన్న బాగుగనున్నది, సాధారణప్రతి	...	2	0
డిటో మేలుకాకితములు. గిల్టుపేరు, కాలికోబైండు	...	3	8
సులక్షణసారము, సటీక	...	0	8
హరవిలాసము, శ్రీనాథకవి	...	0	12
హరివంశము, క్రొత్తకూర్పు	...	3	0
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవిప్రణీతము	...	2	12
భక్తిరసశతకసంపుటము, మొదటి సంపుటము	...	2	0
,, రెండవ సంపుటము	...	2	0
నీతిశతకసంపుటము	...	2	0
ఆంధ్రనాయకశతకము	...	0	4
ఉద్దండరాయశతకము	...	0	2
ఒంటిమిట్టరఘువీరశతకము	...	0	2
కలువాయిశతకము, సటీక	...	0	4
కాళహస్తిశతకము	...	0	2
కాళహస్తీశ్వరశతకము, ధూర్జటికవిది	...	0	2
,, శ్రీనాగపూడి కుప్పుస్వామయ్యగారిది	...	0	4
కామేశ్వరీశతకము	...	0	2
కుమారీశతకము, సటీక	...	0	3
కుక్కుటేశ్వరశతకము	...	0	3
కృష్ణశతకము	...	0	2
గొట్టుముక్కలరాజగోపాలశతకము	...	0	2
చంద్రశేఖరశతకము	...	0	2
చాణక్యశతకము	...	0	2
తత్త్వబోధశతకము, సటీక	...	0	3
దాసీమల్లుసీసములు	...	0	2
నారాయకశతకము	...	0	2
నీకీవరశతకము	...	0	2

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ
జ్ఞానప్రసూనాంబికాశతకము	...	0	2
దాశరథిశతకము, సటీక	...	0	4
దేవకీనందనశతకము	...	0	2
నారాయణశతకము	...	0	2
నృసింహశతకము	...	0	3
పార్థసారథిశతకము, పానకాలరాయవిరచితము	...	0	
ప్రసన్నరాఘవశతకము	...	0	
భక్తచింతామణిశతకము	...	0	
భద్రాద్రిరామశతకము	...	0	
భాస్కరశతకము, సటీక	...	0	2
మహిజామనోహరశతకము	...	0	4
మహిషాసురమర్దనశతకము	...	0	2
మాతృశతకము	...	0	1
మాధవశతకము	...	0	2
మానసబోధశతకము, సటీక	...	0	3
మారుతిశతకము	...	0	2
ముకుందశతకము	...	0	2
రఘువీరశతకము	...	0	2
రఘుతిలకశతకము	...	0	2
రమానాయకశతకము	...	0	2
రంగేశశతకము	...	0	4
రమాధీశ్వరశతకము	...	0	2
రాజగోపాలశతకము	...	0	4
రాజశేఖరశతకము	...	0	2
రామశతకము, జయంతి కామేశంపంతులు	...	0	2
రామలింగేశశతకము	..	0	3
రామతారకశతకము	...	0	4
రామప్రభుశతకము	...	0	2
రామరాఘవశతకము	...	0	2
రామరామశతకము	...	0	2
రుక్మిణీపతిశతకము	...	0	
శేషాల రాజలింగశతకము	...	0	

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండు సన్స్,
292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.